

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Miroslav Scheinost a kol.

Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2021

Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2021

Miroslav Scheinost a kol.

Autorský kolektiv:

PhDr. Miroslav Scheinost, IKSP (vedoucí autorského kolektivu, kapitoly I, IV, VIII, IX, XI)

Mgr. Eva Biedermanová, IKSP (kapitola VI.2.)

PhDr. Šárka Blatníková, IKSP (kapitola VI.1.)

JUDr. Simona Diblíková, IKSP (kapitola II)

JUDr. Jana Hulmáková, Ph.D., IKSP (kapitola III, V.2.)

PhDr. Kazimír Večerka, CSc., IKSP (kapitola V.1., V.3.)

JUDr. Petr Zeman, Ph.D., IKSP (kapitola VII)

Recenzenti:

PhDr. Alena Marešová, Ph.D. (Policejní akademie ČR)

PhDr. Martin Cejp, CSc.

Technická spolupráce:

Lucie Černá

Autoři děkují všem spolupracovníkům z institucí a organizací, kteří se podíleli na expertních šetřeních. Děkují rovněž pracovníkům Policejního prezidia ČR, odboru věcných gescí a statistik a Lucii Mäsiarové z Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR za zpracování nestandardních statistických sestav.

ISBN 978-80-7338-200-1

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2022

www.kriminologie.cz

Obsah

I. Úvod	8
II. Trendy kriminality v České republice v roce 2021	12
II.1. Statistické údaje o kriminalitě	13
II.2. Sebevraždy	28
II.3. Objekty napadení	30
II.4. Závěr	32
III. Trestní politika a sankční politika v ČR v letech 2011 až 2021	34
III.1. Ukládání a struktura sankcí	35
III.2. Vězněné osoby	48
III.3. Právnícké osoby	51
III.4. Závěr	53
IV. Dopad pandemie Covid-19 na vývoj kriminality a trestní politiky	54
IV.1. Statistické údaje a informace z pramenů	55
IV.2. Poznatky ze šetření IKSP k dopadům pandemie	63
IV.3. Závěr	73
V. Kriminalita mládeže, trestní a sankční politika uplatňovaná vůči mladistvým	76
V.1. Kriminalita mládeže z pohledu statistik Policie ČR	77
V.2. Trestní a sankční politika uplatňovaná vůči mladistvým	83
V.3. K některým charakteristikám mladistvých dívek umístěných v Diagnostickém ústavu a Středisku výchovné péče	89
VI. Vybrané otázky vězeňství	104
VI.1. Ukládání a výkon zabezpečovací detence (nejen) v roce 2021	105
VI.1.1. Zabezpečovací detence jako jedno z ochranných opatření pro pachatele s duševní poruchou	105
VI.1.2. Vývoj počtu uložených zabezpečovacích detencí soudy v ČR	108
VI.1.3. Výkon zabezpečovací detence v ČR	109
VI.1.4. Závěr	114
VI.2. Pilotní projekt „Otevřená věznice Jiřice“	115
VII. Drogová kriminalita v ČR – stav a vývoj od roku 2016	124
VII.1. Statistické údaje o primární drogové kriminalitě	125
VII.2. Situace v oblasti primární drogové kriminality z perspektivy orgánů činných v trestním řízení	133
VII.3. Závěr	134
VIII. Trestná činnost cizích státních příslušníků na území České republiky	136
VIII.1. Počty cizinců žijících v ČR	137
VIII.2. Nelegální migrace	139
VIII.3. Kriminalita cizinců	143
VIII.4. Cizinci ve výkonu vazby a trestu	150
VIII.5. Závěr	156

IX. Trendy vývoje organizovaného zločinu v ČR	158
IX.1. Expertní šetření k trendům organizovaného zločinu v ČR – metodologie	159
IX.2. Výsledky šetření	161
IX.3. Závěr	174
X. Závěr	176
Resumé	180
Summary	190
Použitá literatura a zdroje	202
Přílohy	208

I.

Úvod

Institut pro kriminologii a sociální prevenci každoročně již po řadu let zpracovává a publikuje analýzu trendů kriminality v České republice. Tuto analýzu považujeme za jeden ze základních dokumentů ke stavu a vývoji kriminality u nás. Je to zejména z toho důvodu, že analýza přináší v soustředěné podobě nejen soubor dat k vývoji kriminality za zhruba desetileté předchozí období čerpaných z dostupných statistických databází v ČR, ale zahrnuje i komentáře k těmto datům, doplněné pohledem na delší vývojové řady. Zahrnuty jsou též vybrané oblasti kriminality, které se v analýze objevují buď pravidelně, nebo v určitých časových odstupech.

Analýza je proto stabilně zařazována do plánů výzkumné činnosti a také byla opět zařazena do Střednědobého plánu na období let 2020–2023. Publikace se nadále opírá především o existující a dostupné statistické údaje z databází resortů spravedlnosti, vnitra a vězeňství, včetně tzv. nestandardních, zpracovávaných na žádost IKSP. Využívá také výroční dokumenty Nejvyššího státního zastupitelství a vlády ČR, údaje publikované Českým statistickým úřadem a také relevantní poznatky ze studií a výzkumů dalších institucí.

Kromě soustředění a výběrového zpracování dostupných údajů ke stavu a vývoji kriminality a trestní politiky přináší analýza pohled na vývojové trendy s pokusem o charakteristiku možných faktorů, které tyto vývojové trendy ovlivňují. Tato analýza má význam nejen pro vyhodnocení procesů probíhajících v kriminalitě a trestní politice, ale i z hlediska určité možné predikce dalšího vývinu. U statistických vývojových řad je ovšem nutné upozornit na změnu metodiky vykazování ve statistikách Policie ČR, ke které došlo v roce 2016 (stíhaným osobám je od té doby započítávána veškerá trestná činnost, nikoli jen nejzávažnější trestný čin, byl upraven výpočet věku stíhané osoby, úpravy se dotkly i způsobu vykazování obětí trestné činnosti, resp. tzv. objektů napadení; k tomu jsou bližší informace uvedeny v příslušných textech).

Z hlediska dopadů na kriminalitu i na trestní politiku a související oblasti byla, stejně jako při pohledu na vývoj v roce 2020, věnována podstatná pozornost vlivu pandemie nemoci Covid-19. Vliv pandemie a v souvislosti s ní přijatých opatření, jsme se pokusili zachytit jak pomocí statistik, tak vlastním šetřením a využitím analytických a výzkumných materiálů dalších institucí a organizací.

Při zpracování vybraných kapitol, konkrétně právě k dopadům pandemie a k vývoji organizovaného zločinu, byla provedena expertní šetření, kdy byli, pokud jde o organizovaný zločin, osloveni odborníci z řad Policie ČR a Generálního ředitelství cel. V případě kapitoly k dopadům pandemie byli osloveni také pracovníci justice, vězeňství a dalších institucí a organizací včetně nevládních. Tato spolupráce umožnila více zahrnout do analýzy pohled praxe.

Faktografická část výzkumu zahrnuje vybrané údaje ze statistik justičních (soudy, státní zastupitelství), policejních a vězeňských, dále data ze statistik Probační a mediační služby, data ČSÚ, údaje k trestné činnosti cizinců a migraci (zdroj Policie ČR) a údaje, zjišťované ve výzkumech Centra pro výzkum veřejného mínění.

První část publikace tradičně vychází především ze statistik Policie ČR, doplněných o komentáře. Následuje pohled na vývoj trestní politiky v ČR, po němž následuje kapitola

o dopadech Covidu-19. Jako vždy je zařazena kapitola o kriminalitě mládeže a trestní politice vůči mládeži, tentokrát rozšířená o analýzu poznatků k mladistvým dívkám, umístěným rozhodnutím soudu do ústavní péče.

Po určitém časovém odstupu se v analýze opět objevuje pohled na vězeňství, který se tentokrát zabývá dvěma specifickými oblastmi – jednak vývojem využívání institutu za-
bezpečovací detence, jednak poznatky z realizace pilotního projektu tzv. otevřené věznice. Stejně tak je po několikaleté pauze zařazena stať, zabývající se stavem a vývojem drogové kriminality v ČR od roku 2016.

Analýzu uzavírají tradiční kapitoly k trestné činnosti cizinců a k vývoji organizovaného zločinu.

Přílohy ve formě tabulek a grafů doplňují faktografickou složku publikace.

II.

Trendy kriminality v České republice v roce 2021

Tato kapitola vychází především z policejních statistik¹ a monitoruje evidovanou kriminalitu v předmětném roce, změny oproti roku předchozímu a tendence za cca posledních deset let. Jejím cílem není hlubší analýza prezentovaných údajů, to nabízejí specializované části. Tradičním obsahem je komplexní náhled na stav a základní trendy trestné činnosti v České republice, mapování struktury a intenzity trestné činnosti a geografických ukazatelů včetně indexu kriminality. Interpretovány jsou také informace o skladbě známých pachatelů, jejich členění podle pohlaví a věku a podíl opakovaně trestaných osob.

II.1. Statistické údaje o kriminalitě

V roce 2021 byl zaznamenán další pokles evidované trestné činnosti. Při porovnávání dat z časových řad je však zejména v posledních dvou letech nutno brát do úvahy několik podstatných faktorů. Jedním z nich je zvýšení hranice škody (při kvalifikaci) trestného činu na dvojnásobek původních částek od října roku 2020 novelou trestního zákoníku č. 333/2020 Sb. To ovlivnilo pokles počtů registrovaných skutků zejména u majetkové a hospodářské trestné činnosti. Dalším činitelem byla i v roce 2021 přetrvávající pandemie Covid-19 a s ní spojené restriktce, jako např. omezování mobility osob či konání veřejných a hromadných akcí. To mohlo vést k poklesu opportunity k páchaní kriminality, eventuálně je možno počítat i s povědomím pachatelů o zpřísnění postihu za trestnou činnost v době nouzového stavu. V rámci Policie ČR rovněž došlo od 1. 1. 2021 k výrazné optimalizaci² statistického vykazování za účelem jeho přizpůsobení reálné struktuře registrované kriminality³.

Meziroční pokles oproti roku 2020 činil téměř 7,5 %, vyjádřeno v absolutních číslech šlo o úbytek 12 292 Policií ČR registrovaných skutků. Snížení nápadu se projevilo u všech druhů kriminality, s výjimkou mravnostní.

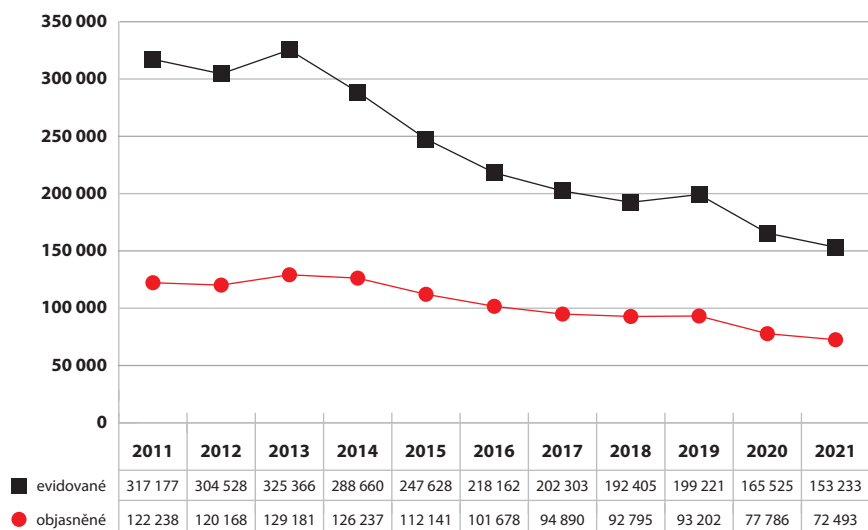
Objasňenost nepatrně vzrostla (o 0,3 %) na 47,3 %.

1 Terminologie kriminálních statistik Policie ČR (takticko-statistická klasifikace, TSK) má specifickou strukturu a ne vždy se přesně shoduje s terminologií trestního zákoníku.

2 Jednalo se především o přidání nových kódů (zejm. majetková, hospodářská, zbývající kriminalita, vojenská a protiústavní TČ) a rozčlenění kategorie „ostatní“ (u mravnostní kriminality), přesuny a výmaz některých nepoužívaných kódů TSK.

3 <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2021.aspx>, Bilanční tisková zpráva PČR.

Graf 1: Trestné činy evidované Policií ČR v letech 2011–2021

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR⁴.

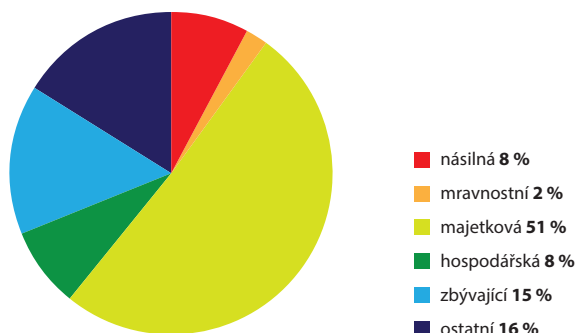
Spektru kriminality stále dominuje majetková trestná činnost, v roce 2021 lehce nadpolovičním podílem 50,6 %. V porovnání s rokem předešlým byl zaznamenán nárůst o jeden procentní bod.

Tradičně následují tzv. ostatní a zbývající kriminalita se 16 %, resp. 15 %. Trestná jednání řazená do kategorie „ostatní TČ“ navýšila svůj podíl o jedno procento. Sem spadají podle členění PČR především trestné činy maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, drogové trestné činy, výtržnictví nebo ohrožování výchovy dítěte. A pro ilustraci, zbývající kriminalita zahrnuje např. zanedbání povinné výživy, ohrožování pod vlivem návykové látky, poškozování cizích práv a silniční dopravní nehody.

Tyto dva druhy kriminality tvořily v roce 2021 přes 30 % evidované trestné činnosti a stabilně vykazují vysokou míru objasněnosti – ostatní cca 74 %, zbývající dokonce přes 77 %.

4 <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Graf 2: Struktura kriminality v roce 2021⁵

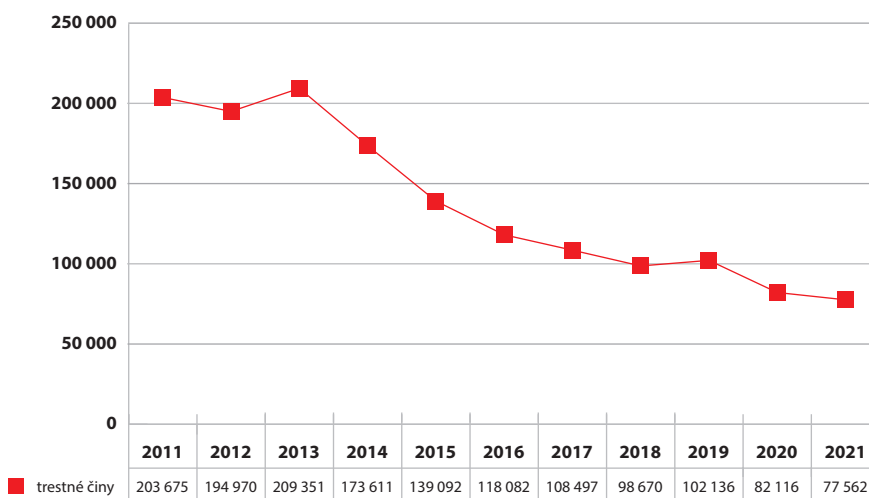
Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

Rok 2020 přinesl výrazný, téměř pětinnový propad v počtu skutků **majetkové** trestné činnosti. Významným činitelem se kromě covidových opatření, vztahujícím se k poklesu kriminality obecně, stala i změna v kvalifikaci trestných činů (zdvojnásobení výše jednotlivých škod), relevantní pro určení hranice mezi přestupkem a trestným jednáním.

Rok 2021 zaznamenal výrazně mírnější úbytek, a to o 5,5 %. Konkrétně se jedná o pokles o 4 554 skutků. Objasněnost se lehce snížila o půl procenta na 27 %.

Zajímavostí je nárůst majetkové kriminality v jediném kraji ČR, Pardubickém.

Graf 3: Majetková trestná činnost v letech 2011–2021 (dle dělení Policie ČR)

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

5 Graf 2 ukazuje rozložení typů kriminality podle policejního členění, jež však není totožné s dělením podle jednotlivých hlav zvláštní části trestního zákoníku.

V nápadu majetkové kriminality bývaly obvykle nejvíce zastoupeny krádeže prosté (tvořily více než polovinu skutků majetkové trestné činnosti a např. v roce 2020 cca 56 %). V roce 2021 to bylo jen zhruba 34 %. Naopak se navýšil podíl krádeží vloupáním, a to na necelých 40 % z původní čtvrtiny. Tato změna je způsobena především restrukturalizací položek policejní takticko-statistické klasifikace. Při výkladu dat a trendů je nutno mít tuto transformaci na zřeteli. Podle nového rozřazení tak narostl počet skutků krádeží vloupáním o takřka 49 % a počet registrovaných krádeží prostých poklesl o 42 %.

Klesající trend pokračoval u krádeží aut (v roce 2021 jich bylo odcizeno 2 336), věci z vozidel i součástek z motorových aut.

Přetrvává problém s (organizovaným) páčáním majetkové kriminality na seniorech, nyní je populární nová legenda „Dopravní nehoda“ (viz MV 2022)⁶. Do popředí se dostávají trestná jednání spojená s kryptoměny.

Na škodách způsobených trestnou činností v roce 2021 se majetková kriminalita podílela 18 %. Průměrná škoda způsobená trestným činem proti majetku činila cca 63 tis. Kč.

Křivka **hospodářské kriminality** vykázala i v roce 2021 značný pokles, tentokrát takřka třetinový; vyjádřeno v absolutních číslech se jedná o rozdíl více než 6 tisíc skutků. I u tohoto typu kriminality mohou být počty ovlivněny již zmiňovanými změnami v klasifikaci výše škod, účinnými od října roku 2020. Dalším faktorem, který se v posledních letech projevuje, je převedení množství kriminálních aktivit do kyberprostoru, kdy jsou pak podřazovány v policejních statistikách pod jiný druh trestné činnosti (tzv. ostatní kriminalita páchaná v kyberprostoru (MV 2022).

Kvantitativně v roce 2021 dominoval trestný čin úvěrového podvodu se 2 192 skutky, následuje neoprávněný přístup a poškození záznamu v počítačovém systému, opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla a trestný čin podvodu (část jednání podle § 209 TZ, řazeného podle policejní klasifikace do hospodářské kriminality). V předchozích letech byl nejčastěji evidován trestný čin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, který ovšem po restrukturalizaci policejní TSK již do hospodářské kriminality nespadá⁷.

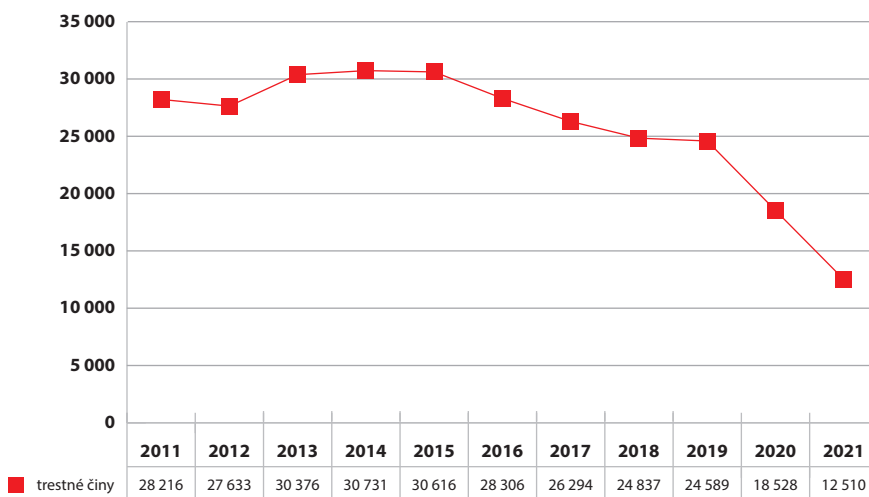
Evidovanou hospodářskou kriminalitou byla způsobena v roce 2021 škoda ve výši 18,7 miliard korun. Největší, a to až 43% podíl, zaujímá trestný čin podvodu s výší škod téměř 8 mld. Kč. Poté se řadí trestné činy zkrácení daně s pětinovým podílem a zpronevěry.

6 Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2021, Ministerstvo vnitra ČR, odbor bezpečnostní politiky, Praha, 2022.

7 Zde se vyskytuje typický příklad rozporu mezi policejní TSK a dělením podle hlav trestního zákoníku: zatímco TSK úvěrový podvod (§ 211 TZ) zahrnuje pod kriminalitu hospodářskou, v TZ je typický trestným činem proti majetku. A naopak trestný čin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234 TZ) je v trestním zákoníku zařazen v Hlavě VI. mezi hospodářské trestné činy, avšak v policejních statistikách se vykazuje v majetkové kriminalitě.

Průměrná škoda způsobená hospodářským trestným činem dosáhla v roce 2021 téměř 1,5 mil. Kč (jedná se o výrazný nárůst oproti předešlému roku, kdy činila cca 855,5 tis. Kč), na škodách z trestné činnosti se hospodářská kriminalita podílí 69 %.

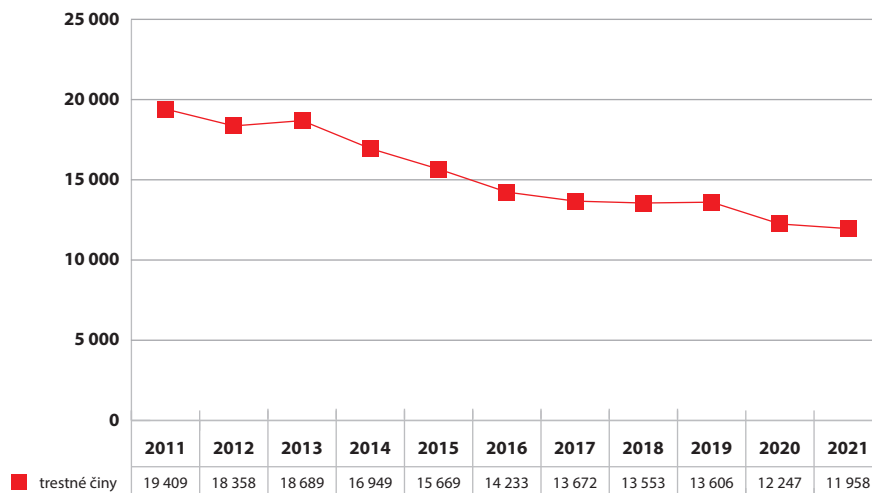
Graf 4: Hospodářská trestná činnost v letech 2011–2021 (dle dělení Policie ČR)

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

U **násilné trestné činnosti** byl v roce 2020 po několika letech určité stagnace vykázán pokles evidovaných skutků (o 10 %), který pokračoval i v roce 2021, byť méně významným úbytkem – o 2,4 %. Nejčetnější v této kategorii kriminality bylo opět úmyslné ublížení na zdraví (3 701 skutků, zároveň 5% pokles počtu oproti předešlému roku), dále porušování domovní svobody, nebezpečné vyhrožování, loupež a vydírání. U tohoto posledně jmenovaného trestného činu byl však zaznamenán poměrně signifikantní pokles skutků o 11 %. Počty spáchaných loupeží se snížily jen velice mírně na 1 221 skutků (za rok 2020 bylo uváděno 1 240 evidovaných skutků a meziroční pokles tehdy dosáhl 13 %).

Graf 5: Násilná trestná činnost v letech 2011–2021 (dle dělení Policie ČR)

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

Vražd bylo v roce 2021 spácháno 105, což je pokles téměř o pětinu (rok 2020 – 130 skutků), do statistik jsou zahrnovány i pokus a příprava. Objasněnost přesáhla 95 %.

Ve více než polovině případů byly příčinou spáchání problémy v osobních vztazích, vražednou zbraní bývá nejčastěji kuchyňský nůž (zejména při pokusu) a značný je i podíl vražd spáchaných pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek (v souhrnu 59 %).

V tříletém horizontu naprosto zásadně poklesly počty vražd loupežných – oproti roku 2019, kdy jich bylo zaznamenáno 12, rok 2020 – 3 skutky a v roce 2021 byla zjištěn pouze 1 čin s touto motivací. Od roku 2017 nebyla zaznamenána žádná vražda novorozence a v letech 2018, 2020 a 2021 ani vražda na objednávku.

Poklesl i podíl opakovaně trestaných osob⁸ mezi pachateli, je jich lehce nad čtvrtinu. Například ale ještě v roce 2014 tvořili recidivisté (původní terminologie) více než polovinu všech pachatelů vražd.

Mezi pachateli se v roce 2021 vyskytli i 2 nezletilí.

Nejčastějším místem činu vraždy byla Praha a poté kraj Jihomoravský.

8 Recidivistou ve smyslu policejní statistiky je pachatel úmyslného trestného činu, který byl již za jiný úmyslný trestný čin dříve odsouzen = opakovaně trestaná osoba.

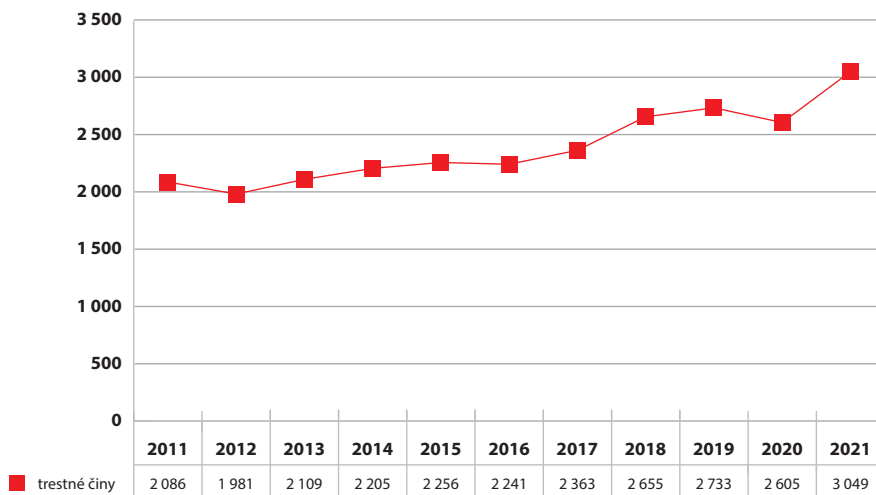
Tabulka 1: Vraždy 2021 – trestné činy, objasněnost, stíhané osoby

Druh vraždy	Loupežné	Sexuální	Motivované osobními vztahy	Na objednávku	Novorozence	Ostatní	Celkem
Zjištěno celkem TČ	1	1	57	0	0	46	105
Objasněno	1	1	55	0	0	43	100
Stíháno osob	1	1	57	0	0	46	105
Z toho: Opakovaně trestané osoby	0	1	13	0	0	13	27
Ženy	0	0	12	0	0	6	18
Muži	1	1	45	0	0	40	87
Mladiství	0	0	2	0	0	1	3

Pramen: Statistický výkaz Policejního prezidia ČR, odbor věcných gesčí a statistik.

Z klesajícího trendu roku 2021 se vymyká kriminalita **mravnostní**, která po ojedinělém mírném poklesu v roce 2020 opět stoupá. Za poslední dekádu poprvé překonala hranici tří tisíc skutků a jedná se celkově o takřka 50% nárůst. Objasněnost činí zhruba 59 %.

Graf 6: Mravnostní trestná činnost v letech 2011–2021 (dle dělení Policie ČR)

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

Nejfrekventovanějším trestným činem bylo v roce 2021 znásilnění (773 skutků, meziroční nárůst o pětinu). Následuje dětská pornografie a zneužití dítěte k ní (627) – od roku 2021 nově vyčleněno v rámci TSK z tzv. ostatních mravnostních trestných činů – a pohlavní zneužití ostatní (623). Specifický je výrazný nárůst počtů (o téměř 440 %) úmyslného

ublížení na zdraví nakažením lidskou nemocí, zapříčiněný vědomým šířením Covidu-19. Před epidemií, např. v roce 2019, bylo těchto skutků pouze 9, v roce 2020 již 26 a v tomto průměrném roce 140.

Nadále je aktuální při páčání mravnostní trestné činnosti uplatňování moderních informačních technologií, zejména využívání sociálních sítí. (viz MV 2022)

Zde je nutno zmínit, že právě **kybernetická** kriminalita v České republice zapsala v roce 2021 opět vzestup (oproti roku 2020, který se vyznačoval mírným poklesem). Jedná se o cca 18% nárůst, registrováno bylo 9 518 skutků. V kyberprostoru je páčána především majetková trestná činnost (zejména podvody), kde je uplatňována vyšší míra sofistikovanosti a technických znalostí, agilita na internetu a jsou pozorovány snahy o investice do kryptoměn. Do virtuálního prostředí se přesouvá také stále větší penzum hospodářské a mravnostní kriminality.

Pokles kriminality se i v roce 2021 týkal všech krajů. **Geografické rozložení** zůstává v průběhu let v podstatě beze změn, nejvyšší podíl na celorepublikovém nápadu má stále hlavní město Praha⁹, a to takřka 23 %. Oproti předešlému roku došlo jen k zanedbatelnému poklesu o 0,1 %. Shodně jako v roce 2020 následuje Moravskoslezský kraj s cca 12 % a kraj Středočeský s 11,5 %. A rovněž jako v minulosti je významná část nápadu registrována v kraji Jihomoravském (více než 10 %) a v Ústeckém (9,4 %). Nad 5% podíl se dostal ještě kraj Plzeňský a Olomoucký.

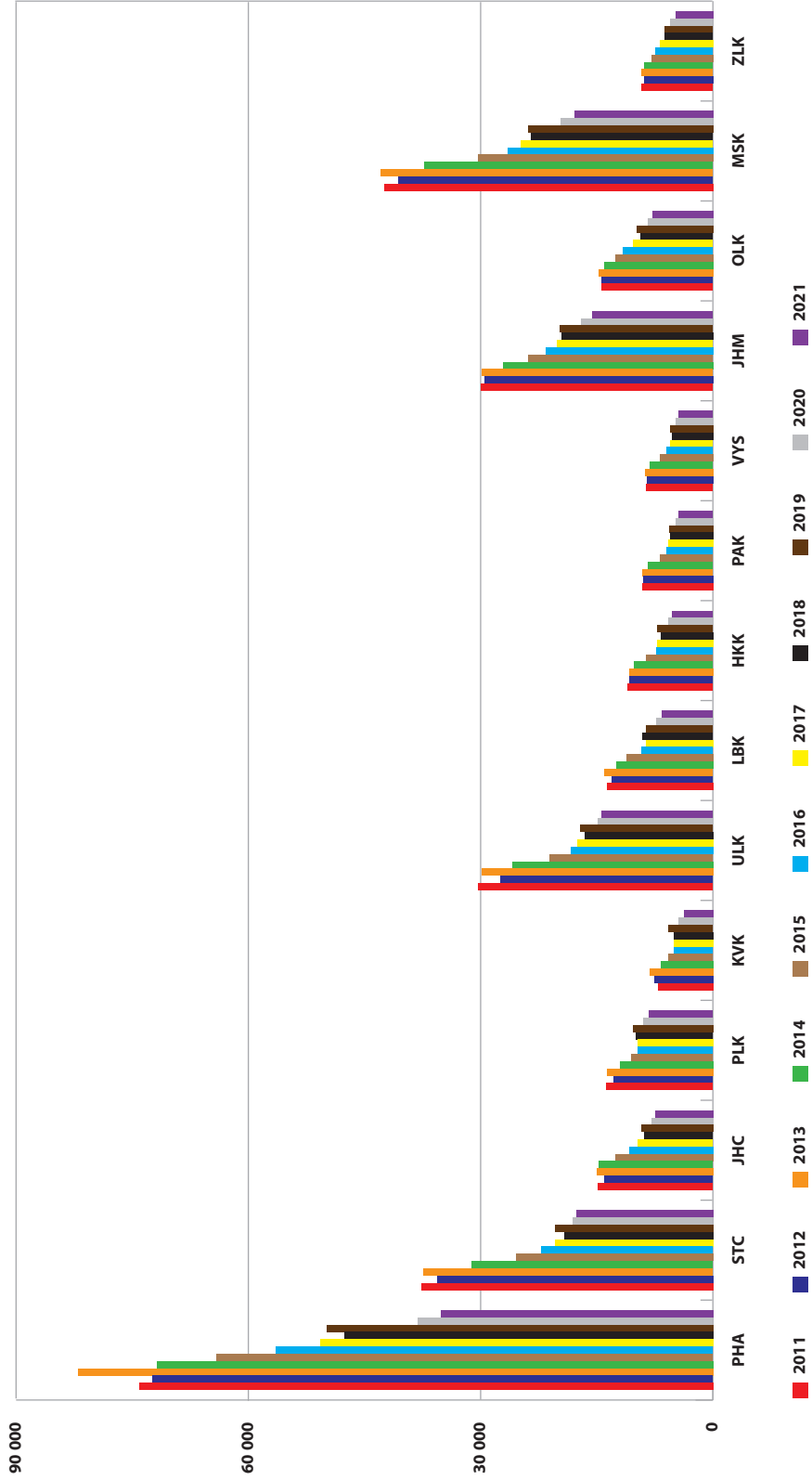
Karlovarský kraj, který často zaznamenává vůbec nejnižší podíl na celkové kriminalitě (rok 2021 není výjimkou, šlo o 2,4 %), dosáhl navíc nejvyššího procentního úbytku v evidované trestné činnosti, a to o 15 %. Druhý v pořadí, Zlínský kraj, se pyšní poklesem evidované kriminality o 11,6 %. Nejmenší rozdíl, o 2,6 %, zapsal kraj Středočeský.

Největší kvantitativní úbytek v meziročním srovnání vykázala Praha (o necelé tři tisíce skutků) a dále pak Moravskoslezský a Jihomoravský kraj (– 1770, resp. – 1441 skutků).

Co se týče objasněnosti trestné činnosti v jednotlivých krajích, opět té nejvyšší dosáhl kraj Zlínský – necelých 67 %, následuje Jihočeský kraj s 65,5 %. Nejnižší, čtvrtinovou objasněnost, vykazuje jako obvykle Praha. Zde ale došlo k příznivému nárůstu o 2,3 %.

9 Praha je však jako metropole specifická mnoha charakteristickými kriminogenními faktory, jako jsou např. vysoká hustota obyvatelstva, anonymita pachatelů trestné činnosti, koncentrace problematických osob, cizinecký ruch, příležitosti, které nabízí rozsáhlá obchodní síť apod.

Graf 7: Trestná činnost v jednotlivých územních celcích v letech 2011 až 2021

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR, podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Tabulka 2: Trestná činnost v ČR v roce 2021 na 1 000 obyvatel podle územního členění

	Trestné činy evidované policií	Počet obyvatel k 1. 1. 2022	Trestné činy na 1 000 obyvatel	Pořadí podle zamořenosti území kriminalitou
Česká republika	153 233	10 516 707	14,57	–
Praha	35 136	1 275 406	27,55	1
Ústecký kraj	14 333	798 898	17,94	2
Moravskoslezský kraj	17 865	1 177 989	15,17	3
Liberecký kraj	6 586	437 570	15,05	4
Plzeňský kraj	8 224	578 707	14,21	5
Karlovarský kraj	3 754	283 210	13,26	6
Jihomoravský kraj	15 544	1 184 568	13,12	7
Středočeský kraj	17 625	1 386 824	12,71	8
Olomoucký kraj	7 802	622 930	12,52	9
Jihočeský kraj	7 484	637 047	11,75	10
Královéhradecký kraj	5 268	542 583	9,71	11
Vysočina	4 374	504 025	8,68	12
Pardubický kraj	4 420	514 518	8,59	13
Zlínský kraj	4 818	572 432	8,42	14

Pramen: Ročenka ČSÚ <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112022>, podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Nejvyššího tzv. indexu kriminality (CI, crime index), který je poměrem počtu trestných činů k počtu obyvatel (zde na 1 000 obyvatel – viz Tabulka 2), tradičně dosahuje hlavní město Praha. Hodnota CI osciluje okolo 27,6, loni to bylo o bod více (28,5). Následuje Ústecký kraj s 18 a kraj Moravskoslezský (15,2). Hranice patnácti trestných činů na 1 000 obyvatel dosáhl ještě kraj Liberecký. Nejnižší hodnoty (okolo 8,5) má opět Vysočina a Pardubický se Zlínským krajem, což zůstává s lety stejné, jen se u zmíněných krajů občas změni pořadí. V předešlém roce byl nejnižší index lehce nad číslem 9.

Zajímavé srovnání nabízejí fakta, že ačkoli Karlovarský kraj zaznamenává nejnižší počet trestných činů v republice vůbec, je dle indexu kriminality na místě šestém. A naopak, Středočeský kraj, který se počtem trestných činů řadí na třetí místo, je v zatíženosti kriminalitou až osmý.

Grafickou podobu dat z oficiálních policejních statistik trestné činnosti nabízí aplikace map kriminality¹⁰, která je výsledkem projektu *Mapy budoucnosti II – využití prostorových dat pro vytvoření a pilotní ověření nástrojů a postupů pro analýzu a predikci kriminality za účelem jejího předcházení a potírání*.

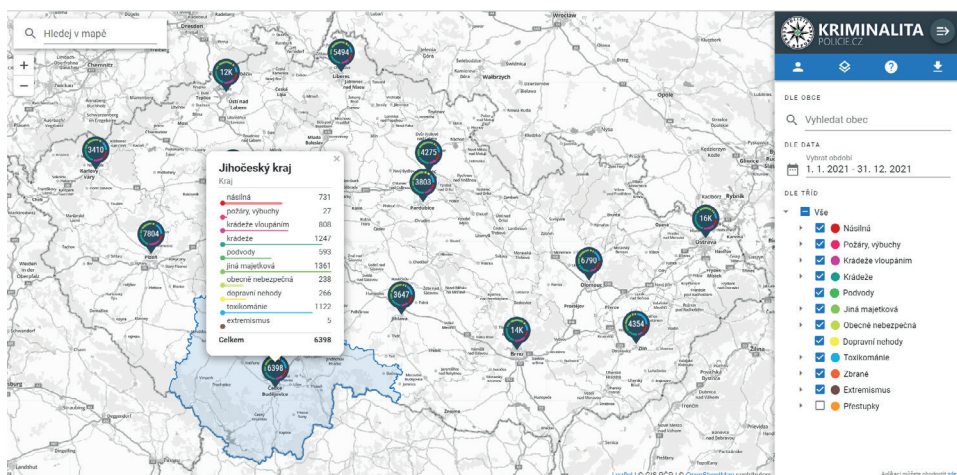
„Projekt byl zahájen v roce 2019 a odehrává se ve třech rovinách. První představují mapy kriminality pro veřejnost, kde jsou znázorňovány skutky (trestné činy a přestupky registrované policií), které jsou statisticky evidované. Druhou rovinou je verze pro vybrané

10 <https://kriminalita.policie.cz>

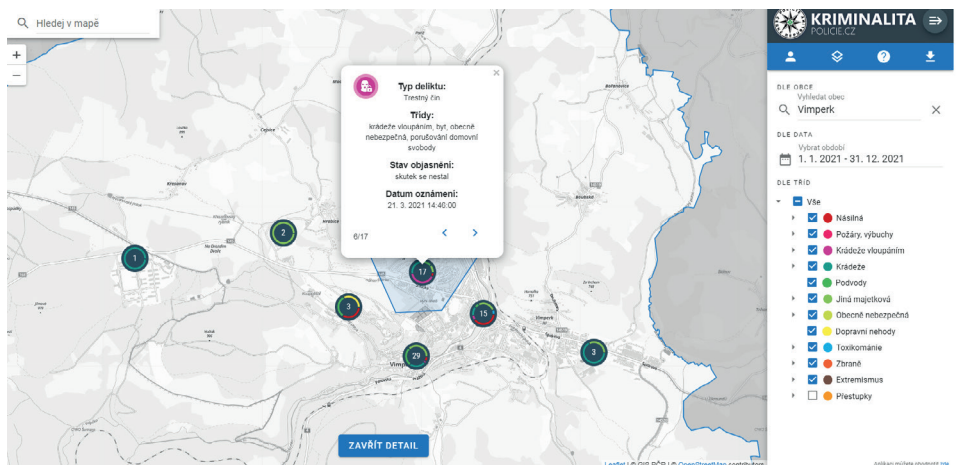
pilotní obce, ve které budou k dispozici relevantní informace potřebné pro efektivní výkon samosprávy, například při plánování činností obecní policie či rozvoje infrastruktury. Třetí rovinou je dataset pro práci policie, který je nezbytný při předvídání kriminality. Tato poslední zmíněná oblast je rozpracována v režimu pro interní použití v pilotních lokalitách¹¹.

Aplikace obsahuje data o přestupcích a vybraných druzích trestných činů, které byly ve zvoleném období registrovány Policií České republiky. Zároveň musí tyto údaje obsahovat informaci o poloze. Například na úrovni obcí (zkresleno na oblasti¹², nikoli přesná poloha v mapě) lze dohledat ve stanoveném časovém úseku počty, typ deliktu (zde vybrány pouze trestné činy), jeho kategorii, stav objasnění a datum oznámení.

Obr. 1: Nápad trestné činnosti dle krajů v roce 2021

Obr. 2: Náhled do nápadu trestné činnosti za rok 2021 ve městě Vimperk

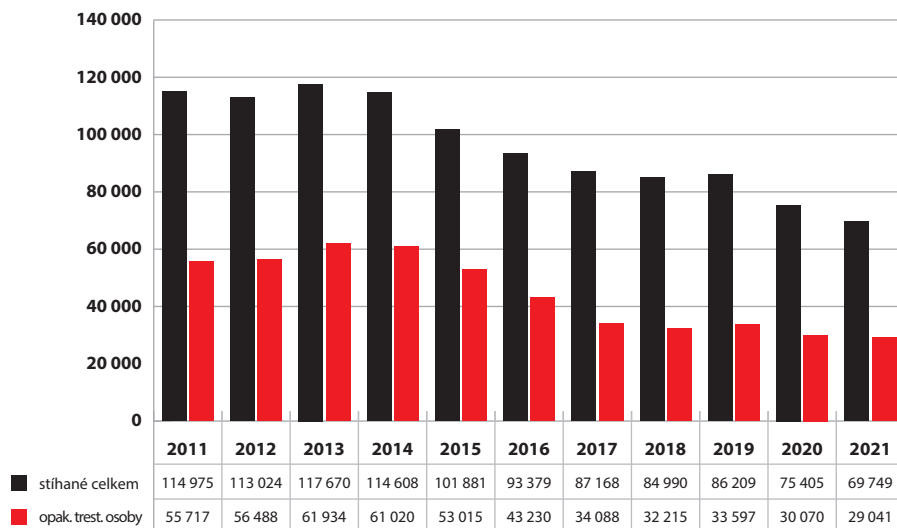
11 Blíže viz <https://www.policie.cz/clanek/mapy-budoucnosti-prinesou-vetsi-bezpecnost-do-obci-a-mest.aspx>

12 Viz ochrana osobních údajů a polohové zkreslení in <https://kriminalita.policie.cz/napoveda/#/>

Do listopadu roku 2020 zpracovávala graficky statistická data včetně indexu kriminality na 10 tis. obyvatel Otevřená společnost, o. p. s. na webu *mapakriminality.cz*.

V roce 2021 bylo pro trestnou činnost v České republice **stíháno a vyšetřováno** 69 749 osob. Jedná se o pokles o 7,5 %, konkrétně o 6 656 osob. Údaje o tzv. známých pachatelích trestné činnosti vycházejí (resp. mohou vycházet) pouze z dat o objasněné kriminalitě. Při interpretaci časových řad je rovněž nutno brát v úvahu podstatnou změnu v zaznamenávání trestné činnosti stíhaným osobám¹³, aplikovanou od roku 2016.

Graf 8: Osoby stíhané a vyšetřované Policií ČR v letech 2011–2021

* včetně právnických osob.

Pramen: podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gesčí a statistik.

Ačkoli absolutní počty **opakovaně trestaných osob**¹⁴ opět poklesly, jejich podíl mezi pachateli se navýšil na cca 42 % (o rok dříve to bylo necelých 40 %). Od roku 2015, kdy se recidivisté podíleli na spáchaných trestných činech nadpoloviční většinou (52 %), byl až do roku 2019 zaznamenáván pokles (až na 38 %). V roce 2021 spáchaly tyto osoby více než 49 % ze všech objasněných trestných činů, přesto se jedná o meziroční pokles v počtech o 1 581 skutků.

Cizinci zaujímali v celkovém počtu pachatelů trestné činnosti v ČR v roce 2021 9 %, po loňském poklesu na 8,5 %, na který mohla mít vliv zavedená protiepidemická opatření

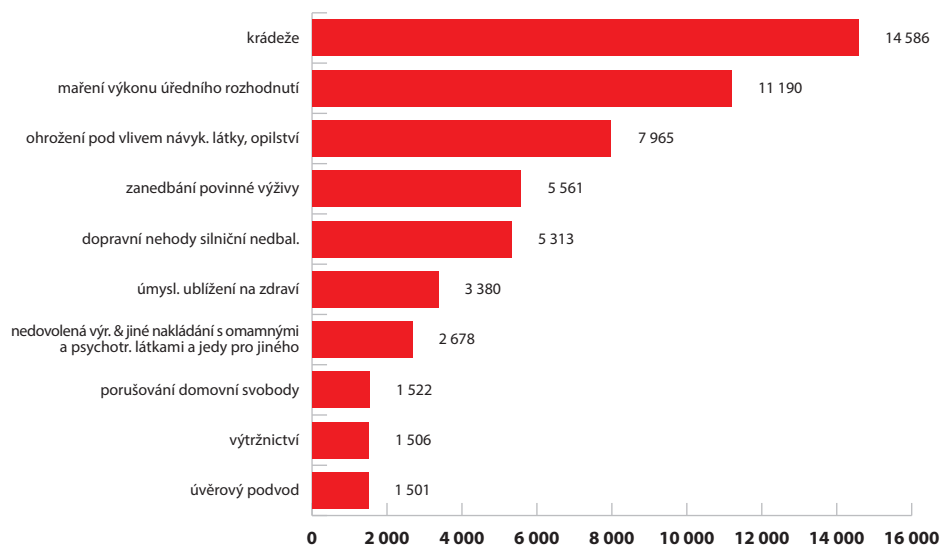
13 Od roku 2016 provozovatel evidenčně statistického systému kriminality přistoupil k poměrně rozsáhlé rekonstrukci statistiky PČR, která se týkala především právě počtů stíhaných osob. Před rokem 2016 byla stíhaným osobám započítávána pouze nejzávažnější trestná činnost. Tzn., spáchala-li osoba v rámci jednoho čísla trestního spisu např. tr. čin vraždy a zároveň krádeže, byla započítána pouze do vražd, krádež byla ignorována. Od roku 2016 je započítávána veškerá trestná činnost.

14 Viz pozn. pod čarou č. 8.

ke snížení či zabránění (přeshraniční) migraci, jde o návrat k relativně stálým číslům z předchozích let. Absolutní čísla zůstávají obdobná, podíl se mění s ohledem na pokles počtu všech známých pachatelů. Celkem se jednalo o 6 434 osob, které spáchaly 6 340 objasněných trestných činů. Nejčastěji šlo o občany Slovenska, Ukrajiny a Polska. Blíže viz kapitola VIII.

Graf 9 nabízí pořadí **deseti nejčastěji páchaných trestných činů dle počtu pachatelů** za rok 2021 (tj. v poměru k celkovému počtu známých pachatelů). Nejčastěji páchané trestné činy se oproti předchozímu roku na prvních sedmi místech nezměnily, ani jejich pořadí; nejčtenější zůstávají krádeže (více než pětina pachatelů). Nově se do „top ten“ dostalo porušování domovní svobody a vypadlo neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku.

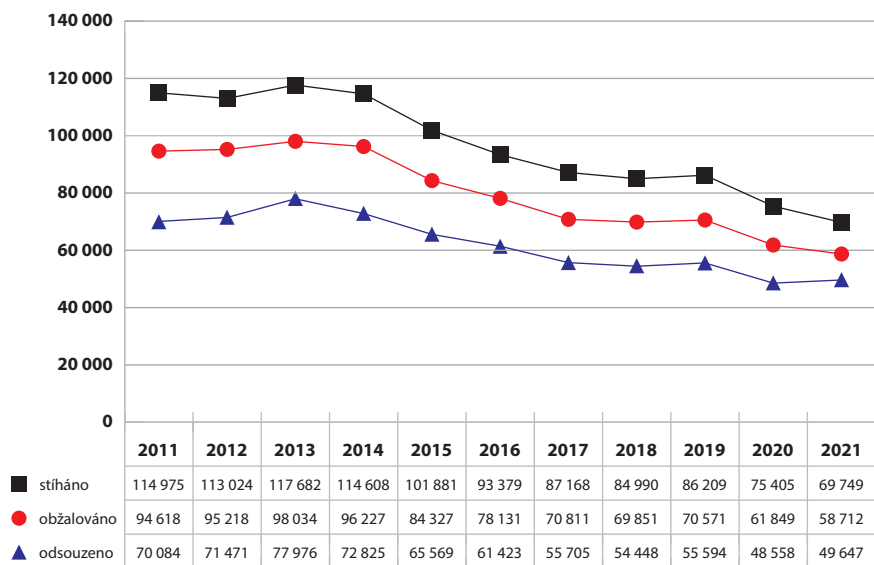
Graf 9: Deset nejčastěji se vyskytujících trestných činů za rok 2021 dle počtu pachatelů stíhaných Policií ČR

Pramen: podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Graf 10 prezentuje trendy u osob **stíhaných a vyšetřovaných** policií a osob **obžalovaných a odsouzených** (viz též Graf 14 v přepočtu na 100 tis. obyvatel v kapitole Trestní politika).

Graf 10: Počty stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob v ČR v posledních cca deseti letech

* Pramen: stíháno – dle statistik Policie ČR a podkladů Policejního prezidia ČR, odboru věcných gescí a statistik.

obžalováno (od r. 2002 včetně návrhu na potrestání) – dle statistických sestav státních zastupitelství a Statistické ročenky kriminality MSp, odsouzeno – dle Statistické ročenky kriminality Msp.

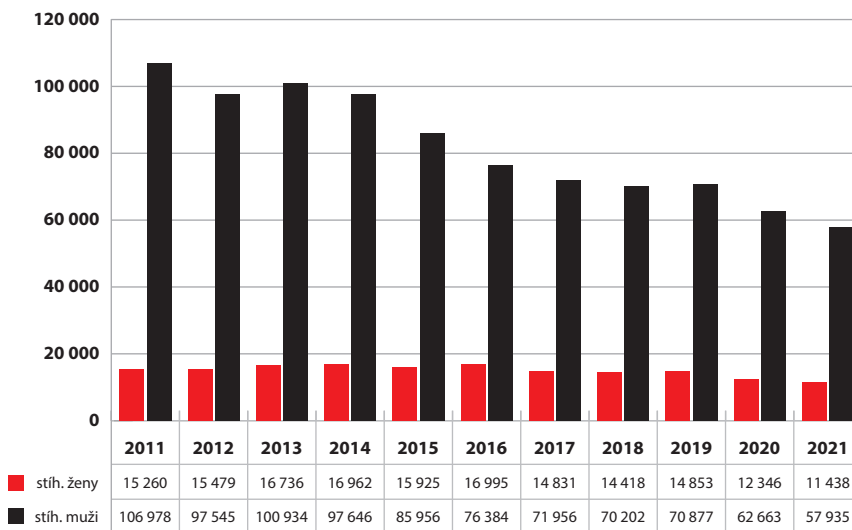
rok 2015 obžalováno – Databáze CSLAV „Přehled o vyřízených (stíhaných a podezřelých) fyzických osobách podle státních zastupitelství“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR, odsouzeno – Databáze CSLAV „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR.

rok 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021 obžalováno, odsouzeno – data poskytnutá oddělením justičních analýz a statistik Ministerstva spravedlnosti ČR.

Zatímco v předchozích letech kopírovaly všechny křivky pokles kriminality, v roce 2021 byl zaznamenán nárůst osob odsouzených o 2,2 % (+ 1 089 osob).

Z celkového počtu stíhaných nebo vyšetřovaných fyzických osob v roce 2021 činili **muži** 83,5 % a **ženy** 16,5 %. **Právníkové osoby** jsou Policií ČR stíhány od roku 2012, v roce 2021 došlo k 5% úbytku – dle policejních statistik bylo vyšetřováno a trestně stíháno 376 právnických osob (viz též kap. III, zejména Grafy 28, 29), okolo devadesáti procent kauz se týká hospodářské kriminality.

Graf 11: Počty stíhaných mužů a žen v letech 2011–2021

Pramen: Podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

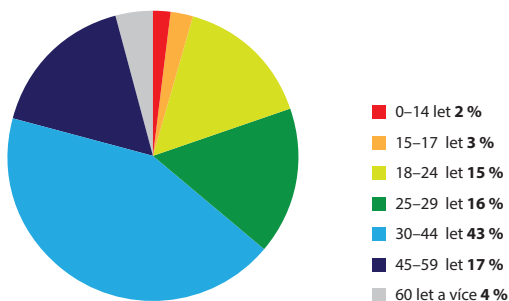
Ženy nejvíce, a to téměř ve třetině případů, 32 % – páchají skutky spadající pod kriminalitu tzv. zbývající a na počtu stíhaných a vyšetřovaných osob pro tento druh trestné činnosti se podílejí téměř 18 %. Nejčastěji se podle policejní TSK dopouštějí trestného činu zanedbání povinné výživy, nedbalostních silničních dopravních nehod a trestných činů ohrožení pod vlivem návykové látky a opilství.

Čtvrtinu (25,3 %) trestné činnosti žen zaujímá kriminalita majetková a zde jednoznačně převládají krádeže, tzv. prosté, kde ženy tvoří 17 % všech známých pachatelů.

Významnou část (9 %) zastává u kriminality žen i trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a podíl žen mezi všemi pachateli tohoto skutku rovněž činí 9 %.

Na násilné kriminalitě se ženy jako pachatelky podílejí také 9 %. V této kategorii se dopouštějí nejvíce úmyslného ublížení na zdraví.

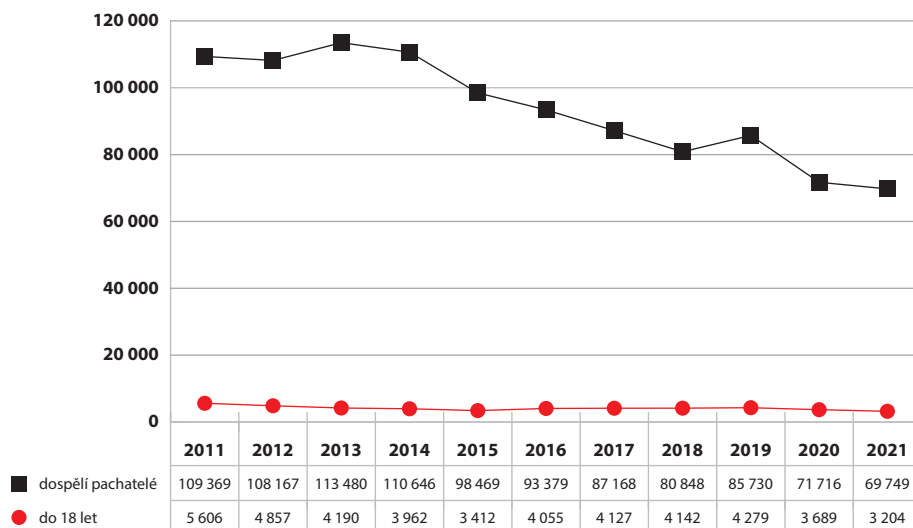
Graf 12: Věková struktura známých pachatelů v roce 2021 v %

Pramen: Podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Věková struktura stíhaných a vyšetřovaných pachatelů se v podstatě nemění. Dospělí pachatelé naprosto dominují (91 %). Podíl osob v kategorii do 18 let na počtu pachatelů se pohybuje stabilně na úrovni cca 5 %. V roce 2021 došlo k dalšímu poklesu absolutního počtu známých pachatelů do 18 let a celkové číslo je nejnižší za poslední desetiletí, kdy v jeho rámci už byl, konkrétně v roce 2015, završen dlouhodobý, více než šedesátiprocentní pokles počtu pachatelů provinění nebo činů jinak trestných (počítáno od roku 2005 – tehdy bylo registrováno 8 995 osob). Ohledně počtu spáchaných skutků jde meziročně zhruba o 12% pokles (blíže viz kap. V.). Seniori nad 60 let se podílejí na počtu pachatelů čtyřmi procenty.

Graf 13: Vývoj počtu známých pachatelů dospělých a nedospělých (do 18 let) v letech 2011–2021

Pramen: Podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gesčí a statistik.

II.2. Sebevraždy

Tradiční součástí tohoto úvodního přehledu jsou vybrané poznatky z dat Policie¹⁵ ČR o **sebevraždách**, přestože tyto nejsou jevem kriminálním, ale spadají do problematiky sociálně patologických jevů. Celkové výstupy jsou ovlivněny charakteristikami kategorie „muži“, neboť ti tvoří tři čtvrtiny až cca 80 % sebevražd.

V roce 2021 došlo k cca 2% nárůstu počtu zaznamenaných sebevražd na 1 438, nicméně stále je to v posledním monitorovaném desetiletí třetí nejnižší počet, u mužů dokonce druhý. U žen čísla vykazala ale meziroční 23% nárůst z 255 na 316 osob, nejedná se však o nějaké výrazné vybočující absolutní hodnoty. V předešlém roce byl zaznamenán u žen

15 Jde o případy, které šetřila a ukončila Policie ČR, tj. provedla ohledání místa činu, šetření n. prověřování podle § 158 odst. 1,3 tr. ř., údaje se mohou lišit od dat ČSÚ nebo Ministerstva zdravotnictví.

naopak jeden ze čtyř nejnižších počtů sebevražd od počátku sledování, zahájeného roku 1966. Lze tedy konstatovat, že období pandemie Covid-19 zatím nijak výrazně neovlivnilo celková čísla v ČR ani ve světě¹⁶.

Způsoby páchaní sebevražd se v průběhu let příliš nemění, nejčastějším formou sebevraždy je u nás stále oběšení/udušení/uškrcení, a to v roce 2021 v necelé polovině případů. Druhou volenou metodou je skok nebo lehnutí si před pohybující se objekt (především vlak), často je též užit skok z výšky. Následuje zastřelení se (výhradně muži s jedinou výjimkou), zejména legálně drženou zbraní (63 %). Třetina však byla spáchána zbraní drženou nelegálně. Ženy volí též užití drog nebo léků.

Motivem k sebevraždě v roce 2021 celkově byly stejně jako v roce předchozím zejména psychické problémy (u žen jsou zastoupeny ze 30 %), následovalo fyzické onemocnění a náhlé deprese. U žen je na druhém místě ještě jako důvod duševní onemocnění. U čtvrtiny sebevražd nebyl podnět zjištěn.

Co se týče státní příslušnosti, byly zjištěny sebevraždy osob z dalších celkem 15 zemí, nejčastěji šlo opět o Slováky (25), Ukrajince (21), kde byl zaznamenán dost vysoký podíl žen – 8, a Rusy (5). Tato země předstihla na třetím místě v počtech dlouholeté zastoupení Polska, ale jen o jednotlivce. Netradiční národnosti představovaly ojedinělé oběti z Peru či Indie.

V roce 2021 byly sebevraždy nejčastěji páchany v Praze a ve Středočeském kraji, následuje Jihomoravský kraj. Nejméně bylo sebevražd v kraji Karlovarském (pětinový nápad oproti nejfrekventovanějším regionům – cca 40 versus 192–209).

U dní v týdnu volených ke spáchání sebevraždy došlo k významné meziroční změně mezi lety 2019 a 2020, kdy v roce 2019 šlo o úterý, středu a pátek, a o rok později se jednalo o pondělí, úterý a čtvrtek/neděli. V roce 2021 zůstalo celkově nejčteněji zastoupeno pondělí i úterý, třetím nejčastějším dnem byl pátek. Zajímavostí může být náhled na preference mužů a žen, kdy ženy si vybíraly víkend či pátek, muži jednoznačně počátek pracovního týdne. Nejméně zatíženými dny celkem byly sobota a středa.

Nejvíce sebevražd bylo páchano v měsících leden, červenec a září, o rok dříve šlo o červen, březen a říjen. Naopak nejméně byl preferován shodně u mužů i žen srpen, oproti dřívějším letům, kdy to byl listopad (rok 2020) a prosinec (rok 2019).

Z hlediska rodinného statusu byla mezi sebevrahy zastoupena nejvíce kategorie ženatý/vdaná a s nepříliš velkým odstupem následovali svobodní. U mužů šlo o rozdíl jediné osoby. Rozvedení celkem tvořili cca 15 %.

Podle údajů PČR se věkové rozpětí pachatelů sebevražd pohybovalo od 11 let (chlapec i dívka) až do 100 let (muž). Nejčtenější kohorty (39, 43, 45, 52, 57, 64, 71–72) byly zastoupeny zhruba 30 osobami, v nejexponovanějším věku (46 let) bylo sebevrahů 34. U žen byl nejpočetnější starší ročník – 13 osob ve věku 64 let.

16 [https://www.thelancet.com/journals/lanpsy/article/PIIS2215-0366\(21\)00091-2/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanpsy/article/PIIS2215-0366(21)00091-2/fulltext).

Vzdělání nebylo určeno u 71 % sebevrahů, jinak převažovalo střední odborné (9 %). Zaměstnaní nebylo zjištěno zhruba u třetiny sebevrahů, jinak byla tradičně nejčtenější kategorie nepracující/dítě (37 %). Dle podrobnější specifikace jsou zde nejvíce zastoupeni starobní důchodci, dále pak osoby bez pracovního poměru a invalidní důchodci.

Tabulka 3: Sebevraždy v České republice v letech 2011–2021

Roky	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Muži	1 548	1 467	1 408	1 318	1 265	1 158	1 194	1 233	1 097	1 149	1 122
Ženy	344	319	332	366	313	311	334	295	289	255	316
Celkem	1 892	1 785	1 740	1 684	1 578	1 469	1 528	1 528	1 386	1 404	1 438

Pramen: Podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

II.3. Objekty napadení

Z policejních statistik byla ještě dlouhá léta využívána v kriminologických pojednáních data k **obětem trestné činnosti**, resp. **objektům napadení**. Současná situace tohoto zdroje není optimální, přesto, nebo právě proto přinášíme aktuální informace:

Podle zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů je obětí každá fyzická osoba, které byla trestným činem způsobena újma (§ 2). Policie České republiky statisticky nikdy neevidovala a neeviduje oběti trestné činnosti, nýbrž objekty napadení. Tyto pojmy nelze zaměňovat. Je-li objektem napadení osoba, je (zpravidla) vždy i obětí, ale každá oběť trestného činu nemusí být objektem napadení. PČR tedy statisticky eviduje objekt napadení, který (více méně) koresponduje se znakem trestného činu a zachycuje i některé objektivní stránky. Do roku 2015 včetně bylo možné u jednoho skutku (formuláře trestného činu, FTČ) evidovat pouze jeden objekt napadení. Před rokem 2016 tehdejší gestor statistiky (Odbor informatiky a provozu informačních technologií – OIPIT) přistoupil k rekonstrukci statistiky PČR, avšak sledování objektů napadení v letech 2016–2018 se nepodařilo dostatečně programově zabezpečit. Za tyto roky nejsou počty objektů napadení k dispozici¹⁷.

Od roku 2019 lze k jednomu skutku zaevidovat, v případě osob i více objektů napadení (byl tím nahrazen druh objektu „skupina osob“). Z tohoto důvodu jsou počty před rokem 2016 a od roku 2019 neporovnatelné a zároveň (u většiny sestav k objektům napadení) počty v řádku „Celkem“ nejsou prostými součty jednotlivých hodnot ve sloupci.

Osoby se vyplňují pouze u vybraných položek takticko-statistické klasifikace (TSK), u dalších TSK se udává, přestože byla trestnou činností zasažena osoba, jako objekt napadení „veřejný zájem“ (např. dopravní nehody, zanedbání povinné výživy atd.), kde se neevidují žádné další podrobnosti. Z tohoto důvodu není možné získat konečný a relevantní počet osob napadených trestnou činností¹⁸.

17 Viz též kap. VI. in Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2016, Diblíková, S. a kol.

18 Viz též <https://www.policie.cz/clanek/zadost-o-informace-961540.aspx>.

V tabulkách, které uvádíme pro ilustraci, jsou uvedeny **počty skutků**, nikoliv objektů napadení nebo napadených osob. Jedná se o skutek, kde alespoň jeden z (více možných) napadených objektů je ten předmětný nebo má předmětnou vlastnost.

Tabulka 4: Počty registrovaných skutků v ČR, kde alespoň jeden (z více možných) objektů napadení má určitou vlastnost (pohlaví, věk)

rok 2019			
věk	muži	ženy	osoby (muž nebo žena nebo obojí)
0–14	1 491	2 108	3 349
15–17	755	748	1 491
0–17	2 207	2 816	4 739
18–19	701	635	1 330
20–29	4 009	3 321	7 264
30–59	7 550	5 757	13 053
60 a více	1 935	2 565	4 431
65 a více	1 335	2 012	3 294
celkem (není to součet)	16 165	14 946	30 222
rok 2020			
věk	muži	ženy	osoby (muž nebo žena nebo obojí)
0–14	1 022	1 695	2 583
15–17	578	510	1 080
0–17	1 575	2 191	3 610
18–19	530	423	943
20–29	2 626	2 049	4 615
30–59	5 537	4 016	9 313
60 a více	1 380	1 643	2 968
65 a více	982	1 305	2 251
celkem (není to součet)	11 431	10 185	20 917
rok 2021			
věk	muži	ženy	osoby (muž nebo žena nebo obojí)
0–14	1 017	1 882	2 745
15–17	619	506	1 109
0–17	1 601	2 365	3 783
18–19	498	435	926
20–29	2 434	1 809	4 181
30–59	5 204	3 761	8 724
60 a více	1 423	1 500	2 859
65 a více	1 045	1 191	2 188
celkem (není to součet)	10 958	9 755	19 979

Pramen: Podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Pokud se týče např. klasifikace **objektů napadení dle vztahu k pachateli**, do roku 2019 bylo možno vložit tuto souvztažnost pouze ke skutku; k jednomu skutku šlo vložit více druhů, ale bez souvislosti mezi konkrétními osobami (tedy nešlo zjistit, který objekt je v předmětném vztahu ke kterému pachateli). Od roku 2019 se vkládá jeden druh ke každému objektu napadení jednotlivě (je-li objektů více, tedy i více druhů), opět ale není evidována souvislost s konkrétním pachatelem (tedy je-li pachatelů více). Vzhledem k této změně metodiky jsou počty skutků před a po roce 2019 opět neporovnatelné. Navíc je třeba zvážit relevanci a objektivitu čísel. Ke zjištění či upřesnění vztahů je potřeba určit pachatele, objektivnější čísla by tedy měla pocházet z počtu objasněných skutků.

Výběr pro vztah objektu napadení k pachateli nabízí 31 variant, nejčastěji se vyskytuje kategorie vlastní dítě, družka/žena ve společné domácnosti, bývalý(á) přítel(kyně), spolupracovník a kamarád/dospělá osoba s jiným vztahem. Celkové počty objasněných skutků, u kterých byl zaznamenáván objekt napadení se vztahem k pachateli, dosáhly v roce 2019 na hodnotu 5 025, v roce 2020 šlo o 4 221 skutků a rok 2021 registroval 4 148 těchto skutků.

II.4. Závěr

I v roce 2021 pokračoval v České republice pokles registrované kriminality. Nebyl už ale tak výrazný jako v meziročním srovnání let 2019 a 2020, kdy dosáhl téměř 17 %. V roce 2021 bylo Policií ČR registrováno 153 233 trestných činů, jedná se o úbytek o 7,5 % a zároveň tím byla dosažena nejnižší úroveň evidované kriminality v historii samostatného státu¹⁹. Snížení nápadu se projevilo u všech hlavních druhů kriminality, s výjimkou mravnostní. Spektrum kriminality se nijak nemění, trestné činy proti majetku nadále tvoří polovinu.

Stále však přetrvávala specifika opatření v rámci covidové pandemie (viz kap. IV), která nepochybně určitý vliv na celková čísla mají. Rovněž se do počtu skutků plně promítlo zdvojnásobení výše hranice jednotlivých škod provedené novelou trestního zákoníku č. 333/2020 Sb. účinnou od října 2020. Jde zejména o škodu minimální (nikoli nepatrnou), která je podstatná pro právní kvalifikaci.

Došlo také k číselným úpravám policejní takticko-statistické klasifikace od 1. 1. 2021 a tím k optimalizaci statistického vykazování.

Objasněnost trestné činnosti se pohybovala lehce nad 47 %.

Škody způsobené trestnou činností přesáhly 27 miliard, což je o 4,6 mld. Kč více než v roce předchozím. Nejvíce se na výši způsobených škod podílí kriminalita hospodářská (69 %), ačkoli co do počtu skutků v tomto ohledu zaujímá pouze cca 8 %.

V rámci Policie ČR byl zajištěn majetek z trestné činnosti ve výši 7 mld. Kč.

Z geografického hlediska došlo k poklesu kriminality ve všech regionech, k nápadu trestné činnosti tradičně nejvíce přispěla Praha (cca 23 %), nejméně Karlovarský kraj s 2,4 %.

¹⁹ Viz Příloha č. 1.

I v počtu stíhaných a vyšetřovaných osob se ukázal úbytek – meziročně šlo o 7,5 %, vyjádřeno v absolutních číslech se jedná o 6 656 osob méně. Podíl opakovaně trestaných osob mezi tzv. známými pachateli narostl na cca 42 %, recidivisté spáchali v roce 2021 více než 49 % trestných činů. Podíl pachatelek trestné činnosti v ČR ve srovnání s minulým rokem stagnuje a činí 16,5 %. Osoby do 18 let věku tvoří stabilně 5 % ze všech stíhaných a vyšetřovaných osob a počty pachatelů v této kategorii dále klesají.

Podle počtu známých pachatelů jsou stále nejčastěji páchanými trestnými činy krádeže, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a ohrožení pod vlivem návykové látky a opilství.

V roce 2021 byl zaznamenán nárůst určitých trestných činů ve spojitosti s pandemií Covid-19 (např. šíření nakažlivé lidské nemoci či padělání a pozměnění veřejné listiny – konkrétně padělání certifikátů EU).

Vyhodnocování i predikce vývoje kriminality jsou v posledních dvou letech limitovány řadou různých protipandemických opatření, a proto obecné závěry, týkající se setrvalého poklesu, bude možno potvrdit až po odeznění jejich vlivu. Dlouhodobě je registrováno přesouvání trestných jednání do kyberprostoru a při pohledu na trendy kriminality je nutno brát v úvahu též latenci jevu samotného.

III.

Trestní politika a sankční politika v ČR v letech 2011 až 2021

III.1. Ukládání a struktura sankcí

Na konkrétní trestní a sankční politiku působí řada skutečností, které je třeba brát do úvahy při interpretaci statistických dat. Velmi významné jsou demografické faktory, které ovlivňují počty osob v systému trestní justice. Zde je pak třeba zároveň poukázat i na vliv vývoje evidované kriminality. Také v roce 2021, obdobně jako v roce 2020, došlo k jejímu výraznému poklesu (blíže Graf 1 v kapitole II.). Jako jeden z hlavních faktorů, především v roce 2020, lze označit v případě obecných forem kriminality pandemii Covid-19, se kterou souvisela snížená mobilita obyvatelstva. V oblasti sankční politiky je pak třeba zmínit i určitá omezení v souvislosti s opatřeními přijatými v rámci této epidemie, která se mohla projevit např. v délce projednávaných řízení či komplikacích při výkonu jednotlivých sankcí. Zároveň je třeba poukázat na to, že v tomto směru došlo v roce 2021, i s ohledem na očkování, k určité konsolidaci (blíže kapitola IV.).

Velmi významně se zde také projevují změny v právní úpravě. Ve sledovaném období je třeba zmínit, že zejména v prvních letech se jednalo o ty změny, které s sebou přinesla účinnost trestního zákoníku (TrZ) od 1. 1. 2010., dále s účinností od 1. 1. 2012 zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, provázené dalšími novelizacemi, a také některé novely trestního řádu.²⁰ V oblasti sankční politiky se pak jednalo také o některé novelizace trestních kodexů, přijetí zákona o použití peněžitých prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení,²¹ či zavedení nového druhu trestu zákazu držení a chovu zvířat s účinností od 1. 6. 2020. V roce 2021 se také již mohl plně projevit vliv velké dekriminalizace především v oblasti majetkové kriminality v důsledku zvýšení hranic škod, které jsou znakem skutkových podstat trestných činů.²² Tato novelizace trestněprávních předpisů přinesla další relevantní změny, jako jsou např. zjednodušení podmínek pro realizaci dohod o vině a trestu, změny v oblasti přeměn alternativních trestů, zavedení možnosti alternativ k potrestání u trestního příkazu, zpřesnění podmínek pro ukládání dalšího trestu v případě dosud nevykonaných předchozích trestů.

Výrazný vliv v oblasti trestní a sankční politiky pak měla amnestie prezidenta republiky v roce 2013. Především z hlediska interpretace údajů o sankční politice je pak třeba brát do úvahy i podíl recidivistů v systému trestní justice, který má vliv na využívání odklonů s restorativními prvky, alternativ k potrestání, ale i alternativních trestů. Podíl dosud netrestaných fyzických osob byl od roku 2015 poměrně stabilní, od roku 2019 mírně klesá, v roce 2021 byl 35 %, což se již přibližuje úrovni po amnestii prezidenta republiky v roce 2013, kdy bylo ve sledovaném období nejnižší (blíže Příloha 8). Nárůst podílu recidivistů v systému trestní justice potvrzují též policejní statistiky (blíže Graf 8, kap. II.).

Sankční politiku však též ovlivňují např. konkrétní podmínky pro realizaci a výkon sankcí, což lze demonstrovat na trestu domácího vězení, viz níže.

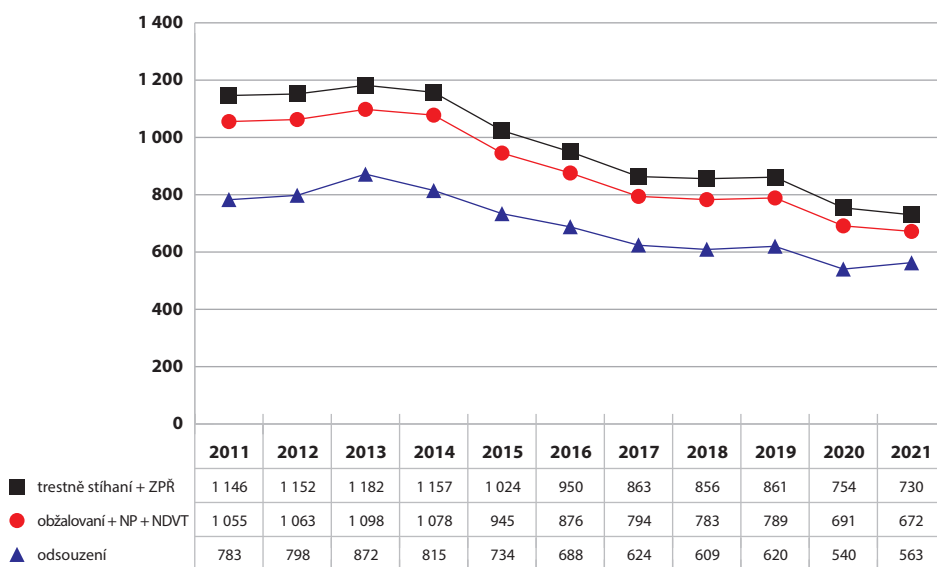
20 Např. zákon č. 183/2016 Sb. s účinností od 1. 12. 2016, zákon č. 193/2012 Sb., zakotvení dohody o vině a trestu s účinností od 1. 9. 2012, zákon č. 86/2015 Sb., zákon č. 150/2016 Sb., zákon č. 55/2017 Sb., zákon č. 58/2017 Sb.

21 zákon č. 59/2017 Sb., účinný od 1. 1. 2018.

22 Zákon č. 333/2020 Sb., s účinností od 1. 10. 2020, kterým byly novelizovány TrZ i TrŘ i další trestněprávní předpisy.

Výše uvedené vlivy, především pak vývoj registrované kriminality, se odrážejí i v počtech fyzických osob v systému trestní justice. Z dlouhodobého hlediska je patrný trend poklesu počtů stíhaných, obžalovaných i odsouzených osob (blíže Graf 10, kap. II.)²³, který skončil v roce 2019 mírným nárůstem. Výraznější pokles počtů stíhaných a v menší míře pak obžalovaných osob v posledních dvou letech lze dát do spojitosti s pandemií Covid-19. V roce 2021 se pak ve srovnání s předchozím rokem patrně ještě více projevila výše zmíněná dekriminalizace v oblasti majetkové kriminality. Zajímavé je, že na rozdíl od předchozích let mírně vzrostl počet odsouzených osob. To je možné do jisté míry vysvětlit i tím, že standardní fungování orgánů činných v trestním řízení již nebylo tolik zasaženo opatřeními v souvislosti s pandemií Covid-19, a lze předpokládat, že došlo před soudy i k projednávání věcí, které by za jiných podmínek byly rozhodnuty již v předchozím roce. Výše uvedené trendy v počtech stíhaných, obžalovaných²⁴ a odsouzených osob pak platí, i pokud vezmeme v úvahu demografické vlivy (Graf 14).

Graf 14: Vývoj trestní politiky v ČR v přepočtu na 100 000 obyvatel 15letých a starších

Pramen: Přehledy č. 6 – O vyřízených stíhaných a podezřelých fyzických osobách dle státních zastupitelství; Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak),

ZPŘ – zkrácené přípravné řízení, NP – návrhy na potrestání, NDVT – návrhy na schválení dohody o vině a trestu

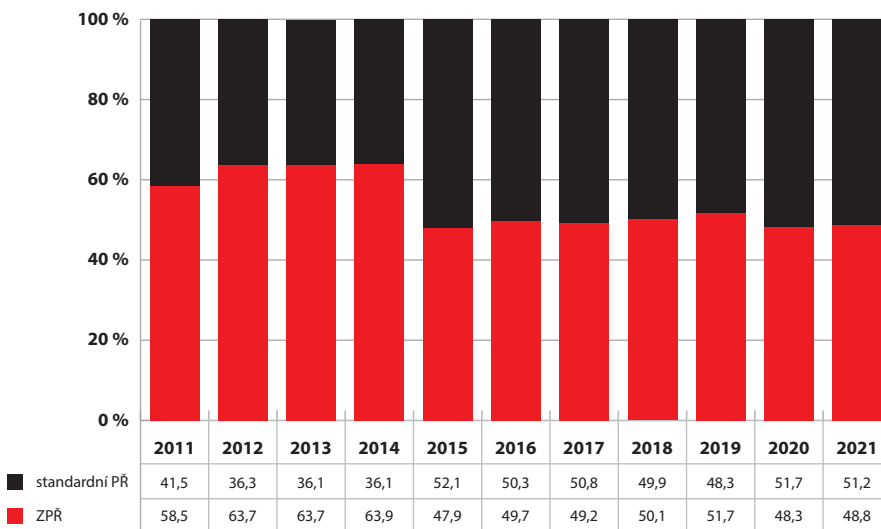
Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV; Statistické údaje o věkovém složení obyvatelstva dle jednotek věku k 1. 7. příslušného roku, které jsou k dispozici na webových stránkách Českého statistického úřadu - <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>.

23 Údaje v Grafu 10 vycházejí v případech stíhaných osob z policejních statistik, v případech obžalovaných osob nejsou do této kategorie zahrnuti návrhy na schválení dohody o vině a trestu.

24 Pokud není v této kapitole uvedeno jinak, rozumí se pod pojmem stíhané osoby i osoby projednávané ve zkráceném přípravném řízení a pod pojmem obžalované osoby též osoby, u kterých byl podán návrh na potrestání nebo návrh na schválení dohody o vině a trestu. Zároveň jsou zde uváděny údaje o fyzických osobách. Totéž platí o odsouzených osobách. Informace o právnických osobách jsou uvedeny odděleně v závěru této kapitoly.

Pro posuzování konkrétní trestní politiky je významným ukazatelem, s ohledem na užší prostor pro dokazování v oblasti ukládání sankcí a časová omezení pro realizaci odklonů s restorativními prvky, také podíl případů vyřízených ve zkráceném přípravném řízení. Na počátku sledovaného období, v souvislosti s širšími možnostmi, je realizovat v důsledku legislativních změn, došlo od roku 2009 (Hulmáková & Rozum, 2012) k nárůstu podílu osob vyřízených ve zkráceném přípravném řízení, což je patrné až do roku 2014. S tím se pojil i pokles odklonů s restorativními prvky či problémy s dokazováním v řízení před soudem, a také k prodloužení délky řízení od zahájení úkonů trestního řízení (Zeman, Diblíková, Slavětínský & Štefunková, 2013). Poté se situace, zřejmě i v důsledku stanoviska Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 303/2014, změnila a jeho podíl se pohybuje mezi 48–52 % (Graf 15). Je otázka, do jaké míry se mohla v posledních dvou letech na nepatrném poklesu jeho aplikace odrazit i omezení spojená s opatřeními přijatými v důsledku pandemie Covid-19 a nouzovým stavem, která mohla vést k prodloužení realizace úkonů trestního řízení (blíže viz kapitola IV.).

Graf 15: Vývoj aplikace zkráceného přípravného řízení v %

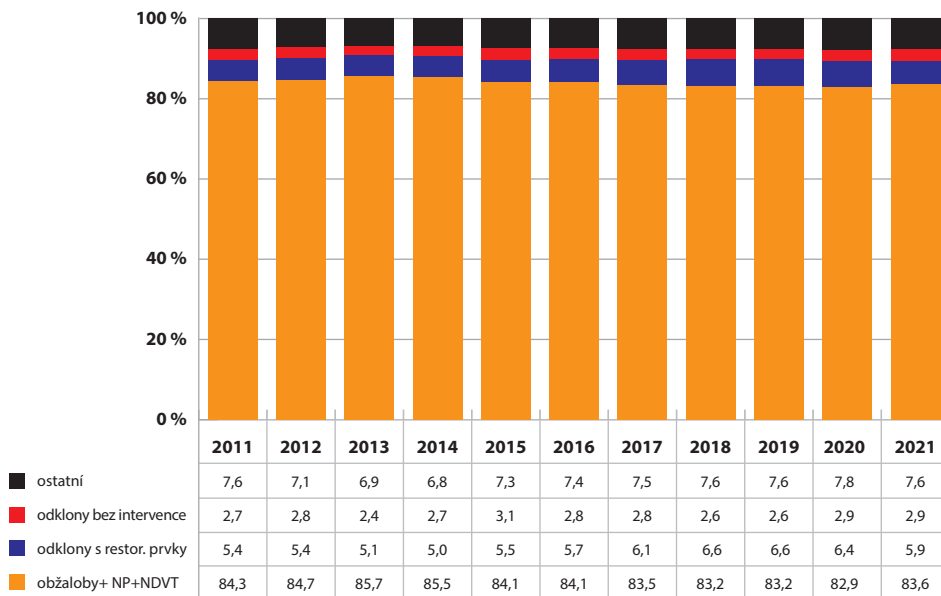
Pramen: Přehledy č. 6 – O vyřízených stíhaných a podezřelých fyzických osobách dle státních zastupitelství; Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV. Pozn.: Standardním přípravným řízením je zde myšleno i přípravné řízení dle § 168 a násl. TrŘ.

Důležitým hlediskem při posuzování trestní politiky je také podíl případů, které státní zástupci předkládají k rozhodnutí soudu, jinak řečeno, nakolik využívají možnosti uplatnit princip oportunitity a věc odklonit od řízení před soudem a sami ve věci meritorně rozhodnout. Jedná se především o možnost využití odklonů s restorativními prvky²⁵, které jsou spojeny s určitými podmínkami a povinnostmi či omezeními pro odsouzené a zároveň lepší saturací potřeb poškozených. Lze sem však zařadit však i způsoby řešení věcí bez další intervence, jako např. zastavení trestního stíhání či odložení věci z důvodů,

25 Konkrétně podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, odstoupení od trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání a odložení věci pro schválení narovnání.

že trest, který může být uložen, je zcela bez významu vedle trestu, který může být nebo již byl uložen za jiný čin, či případy, kdy již bylo rozhodnuto jiným orgánem či možností zastavení trestního stíhání či odložení věci pro neúčelnost.²⁶ V rámci celého sledovaného období se podíl věcí, které státní zástupci předávají k rozhodnutí soudu, nemění. Jedná se o převážnou většinu projednávaných věcí. Odklony bez intervence jsou aplikovány jen velmi okrajově, což platí i v roce 2021 (Graf 16).

Graf 16: Druhy rozhodnutí v přípravném řízení včetně ZPŘ z celkového počtu vyřízených stíhaných a podezřelých osob v %

Pramen: Přehledy ze statistických listů SZ o fyzických osobách – č. 1 – Přehledy o počtu rozhodnutí, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV. Pozn.: ZPŘ – zkrácené přípravné řízení; NP – návrh na potrestání; NDVT – návrh na schválení dohody o vině a trestu.

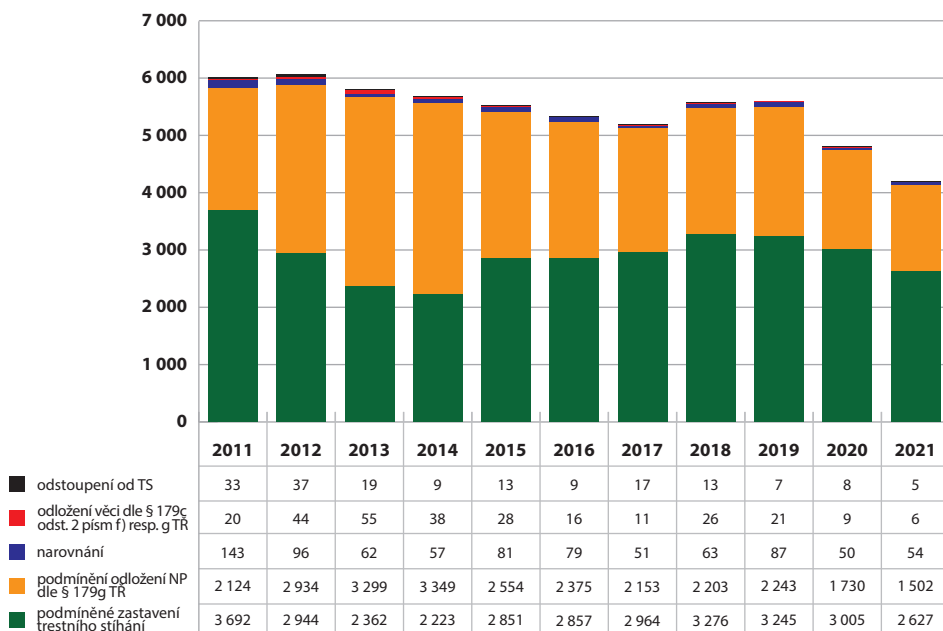
Ani v případě odklonů s restorativními prvky se jejich podíl ve sledovaném období zásadním způsobem neměnil. Mírně narůstal až do roku 2019, poté klesá. To platí i pro podíl těchto odklonů na počtu stíhaných osob, včetně osob ve zkráceném přípravném řízení. V roce 2021 činil 6,5 %, což je mírný pokles vzhledem k předchozímu roku (blíže viz příloha 6). Pokles v posledních dvou letech může být ovlivněn také opatřeními v souvislosti s pandemií Covid-19, které mohly komplikovat jejich realizaci (Zpráva o činnosti státního zastupitelství, 2021). Jako další důvod k omezení jejich aplikace by mohlo být i zavedení možností využívat alternativy k potrestání při rozhodování trestním příkazem, s účinností od 1. 10. 2020, které se již výrazněji mohlo projevit právě v roce 2021. Nicméně údaje o počtech využití těchto alternativ k potrestání v případě rozhodnutí trestním příkazem v roce 2021 tomu zatím příliš nenasvědčují, jednalo se pouze o 176 případů. Dalším

26 Jde o rozhodnutí dle § 179c odst. 2 písm. i) TrŘ, § 172 odst. 2 písm. c) TrŘ, § 159a odst. 4 TrŘ, § 172 odst. 2 písm. a) TrŘ, § 172 odst. 2 písm. b) TrŘ, § 159a odst. 3 TrŘ, § 179c odst. 2 písm. i) TrŘ (dříve písm. h)), § 159a odst. 4 TrŘ, § 179c odst. 2 písm. i) TrŘ a § 172 odst. 2 písm. c) TrŘ.

konkurenčním odklonem může být i širší využívání dohod o vině a trestu, případně využívání institutu prohlášení viny dle § 206a TrŘ. Tomu by napovídalo i poměrně výrazné snížení počtů těchto odklonů, o nichž je rozhodováno před soudy (blíže viz Graf 18). Vliv zde může mít i již výše zmíněný nárůst skutků spáchaných recidivisty.

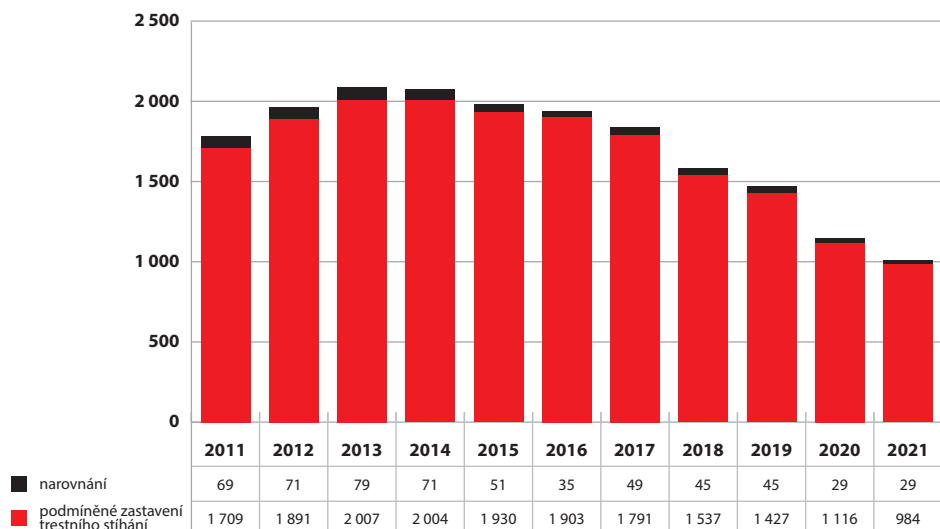
Počty odklonů s restorativními prvky, s výjimkou let 2018 až 2019, ve sledovaném období převážně klesají, což odpovídá trendu v počtech stíhaných osob. Nejčastěji aplikovaným druhem odklonu s restorativními prvky je pak dlouhodobě podmíněné zastavení trestního stíhání a poté podmíněné odložení podání návrhu na potrestání. Využití dalších druhů odklonů s restorativními prvky je po celé sledované období spíše zanedbatelné, což v případě narovnání souvisí s poměrně náročnými podmínkami pro jeho aplikaci, včetně nároků na majetkové možnosti obviněných (blíže Graf 17).

Graf 17: Odklony s restorativními prvky v přípravném řízení v absolutních číslech

Pramen: Přehledy ze statistických listů SZ o fyzických osobách – č. 1 – Přehledy o počtu rozhodnutí, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Graf 18: Odklony s restorativními prvky v trestním řízení před okresními soudy v absolutních číslech

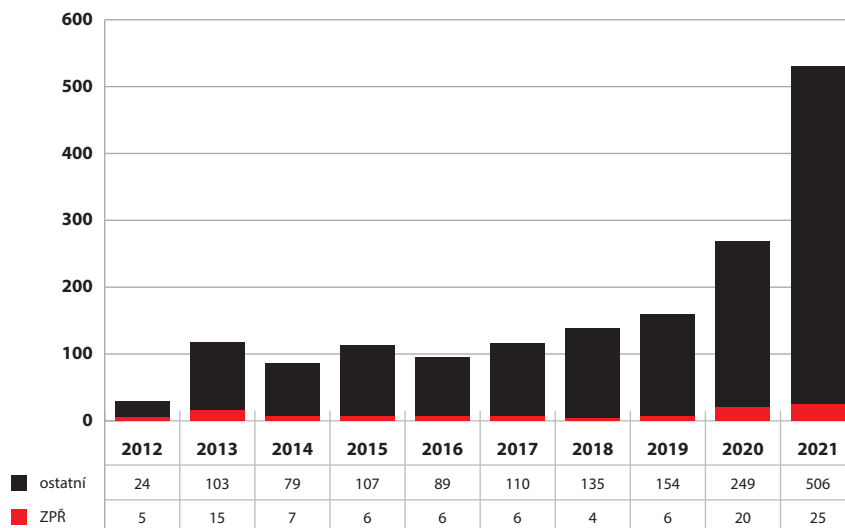

* včetně obvodních soudů v Praze a Městského soudu v Brně.

Pramen: Přehledy soudních agend – S AS 12 – trestní příkazy podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu u OS, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

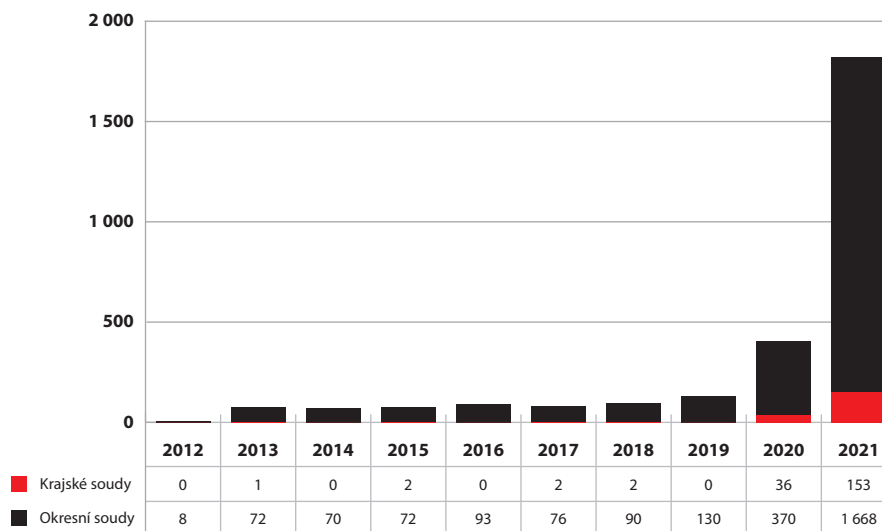
Dalším druhem odklonu od standardního trestního řízení jsou dohody o vině a trestu. V případě dohod o vině a trestu je patrné, že výše zmíněná novelizace TrŘ, která od 1. 10. 2020 zjednodušila jejich realizaci a zároveň rozšířila okruh případů, kdy je lze uzavřít, se již odrazila v aplikační praxi. Do té doby se využívaly ve velmi omezené míře. Tato změna se projevila jak nárůstem, výrazným právě v roce 2021, počtu návrhů státních zástupců na jejich schválení (Graf 19), tak i výrazným zvýšením počtů dohod schválených soudy (Graf 20). Patrné je i to, že se, zejména v roce 2021, aplikovaly v ne zcela zanedbatelné míře i v případech závažných forem trestné činnosti, které spadají do věcné příslušnosti krajských soudů. Pro dokreslení situace by bylo vhodné tento údaj doplnit ještě údajem o počtech věcí před soudem, které skončily prohlášením viny dle § 206a TrŘ. Nicméně tyto údaje se zatím statisticky nesledují.

Graf 19: Návrhy dohod o vině a trestu v absolutních číslech

Pramen: Přehledy č. 6 – O vyřízených stíhaných a podezřelých fyzických osobách dle státních zastupitelství; Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Graf 20: Počty věcí vyřízených schválením dohody o vině a trestu v absolutních číslech

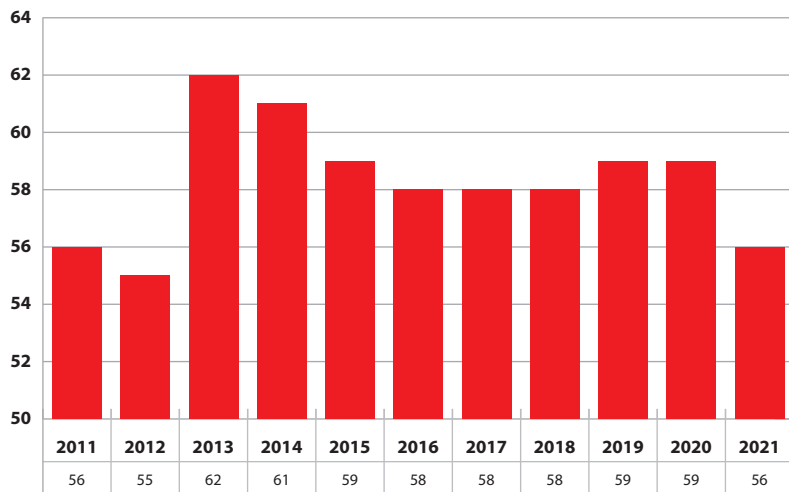

Pramen: Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu – OS; Výkazy o pohybu trestní agendy u krajských soudů, Rejstřík T – Krajské soudy, Přehledy soudních agend, Ministerstvo spravedlnosti CSLAV.

Trestní a sankční politiku výrazným způsobem ovlivňuje i to, do jaké míry soudy využívají možnosti rozhodovat trestním příkazem (Hulmáková, 2015). V roce 2021 lze sledovat poměrně výrazný pokles jeho aplikace. Podíl věcí rozhodnutých trestním příkazem

se dostal na úroveň před amnestií v roce 2013, která se výrazně projevila právě ve větším využívání tohoto odklonu, a to především s ohledem na nárůst počtů odsouzených osob. Poté došlo k určité stabilizaci, kdy od roku 2015 se pohyboval mezi 58 až 59 %. Pokles v roce 2021 nelze vysvětlit pouze nižšími počty odsouzených osob ve srovnání s předchozím obdobím, protože v přechodném roce byl dokonce nižší. Vliv zde patrně může mít pokles podílu dosud netrestaných osob a také výše zmíněná dekriminalizace bagatelní majetkové kriminality, která dříve spadala do okruhu věcí, o kterých rozhoduje samosoudce. Nárůst podílu věcí, rozhodovaných rozsudkem v posledním roce, pak do jisté míry vysvětluje i nárůst počtů nepodmíněných trestů odnětí svobody, které trestním příkazem nelze ukládat.

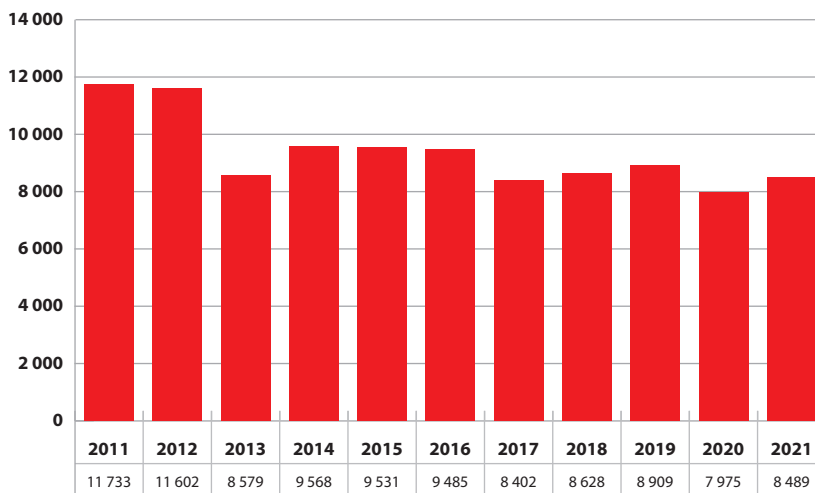
Graf 21: Podíl odsouzených trestním příkazem na celkovém počtu odsouzených v %

Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV – nestandardní sestavy.

Jedním z tradičních ukazatelů sankční politiky je, nakolik jsou v rámci systému trestní justice využívány nepodmíněné tresty odnětí svobody. Vyšší počty ukládaných nepodmíněných trestů v prvních dvou letech sledovaného období odpovídají nejen vyšším počtům odsouzených osob, ale také zpřísnění sankční politiky v návaznosti na přijetí TrZ. Pokles v roce 2013 pak lze přičíst jak amnestii, tak i novelizaci TrZ,²⁷ která odstranila některá zpřísnění u frekventovaných skutkových podstat (Hulmáková, 2015). Poté počty uložených nepodmíněných trestů zase mírně narůstají a od roku 2017 dochází k poklesu a určité stabilizaci. Nárůst uložených nepodmíněných trestů v roce 2021 vzhledem k předchozímu roku, kdy byl nejnižší za celé sledované období, lze dát do souvislosti, jak s nárůstem počtů odsouzených osob, podílu věcí rozhodnutých rozsudkem, tak i s nárůstem počtu recidivistů před soudem (Příloha 8).

27 Zákon č. 390/2012 Sb.

Graf 22: Odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v absolutních číslech

Pramen: Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Z hlediska struktury sankcí ukládaných jako hlavní²⁸ (Graf 23) nedošlo v roce 2021 k výraznějším změnám. Nadále pokračuje trend nárůstu podílu peněžitého trestu, který je možné sledovat již od roku 2016 a naopak poklesu podílu „prostého“ podmíněného odsouzení. Peněžitý trest je tedy již od roku 2018 druhým nejčastěji aplikovaným alternativním trestem po „prostém“ podmíněném odsouzení k trestu odnětí svobody. Naopak v první polovině sledovaného období byl jeho podíl velmi nízký (Příloha 7). Trend nárůstu využívání peněžitého trestu jako hlavní ukládané sankce lze vysvětlit jak výše uvedenými novelizacemi právní úpravy peněžitého trestu, které směřovaly zejména ke zjednodušení jeho ukládání a výkonu, dále možností uspokojit z uložených majetkových sankcí nároky poškozených, ale také intenzivní osvětovou a metodickou činností Nejvyššího státního zastupitelství a Nejvyššího soudu a v případě NSZ i kontrolní činností ve vztahu k nižším státním zastupitelstvím. K širšímu užití mohla přispět i povinnost státního zástupce dle § 177 TrŘ, resp. v § 179d TrŘ již v rámci žalobního návrhu uvádět návrh na uložení trestu s uvedením jeho druhu a výměry nebo návrh na upuštění od potrestání mezi obecné náležitosti obžaloby, což vyžaduje i zjištění poměrů pachatele a může usnadnit soudu rozhodování, zda lze tento trest uložit.²⁹

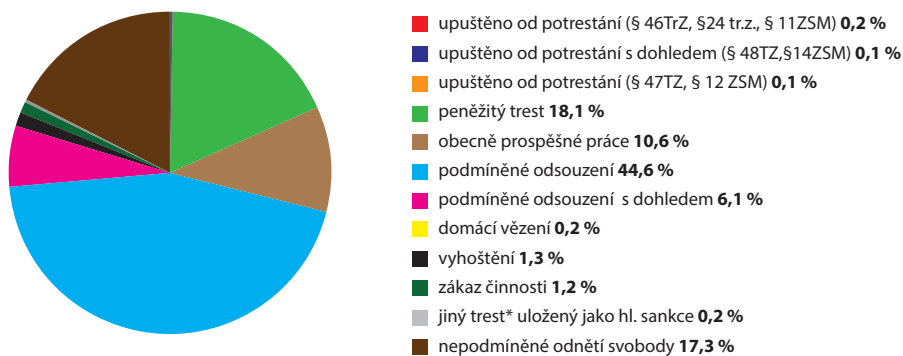
28 Za sankce ukládané jako hlavní se zde považují nejen jednotlivé druhy trestů a trestních opatření uložených jako hlavní sankce, ale též alternativy k potrestání – tj. jednotlivé druhy upuštění od potrestání a upuštění od uložení trestního opatření. Naopak zde nejsou zařazeny případy upuštění od uložení souhrnného trestu či souhrnného trestního opatření a případy, kdy byla vyslovena vina, ale nedošlo k uložení trestu.

29 Téhož zákonem stanovené povinnosti předcházela obdobná povinnost upravená v Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 ze dne 3. 9. 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení, účinného od 1. 1. 2020.

V případě ostatních sankcí nebylo možné v roce 2021 zaregistrovat významnější rozdíl v jejich podílech. Výrazněji se vzhledem k předchozímu roku nezměnil ani podíl nepodmíněného trestu odnětí svobody. V roce 2021 byl 17,3 %, což je vzhledem k předchozímu roku mírný nárůst. Dostal se tak na úroveň z počátku sledovaného období,³⁰ tj. před amnestií, po níž došlo k jeho poklesu. Tento pokles souvisel nejen s dopady amnestie z hlediska zahlazení odsouzení, ale také s širším využíváním trestního příkazu v těchto letech. Poté došlo ke stabilizaci, kdy se pohyboval mezi 15–16 %. Zároveň je třeba konstatovat, že trend nárůstu podílu peněžitého trestu se neprojevil v poklesu podílu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Je tedy třeba dodat, že jeden z cílů při prosazování širší aplikace peněžitého trestu, tedy, aby se stal významnou alternativou nepodmíněnému trestu odnětí svobody, se zatím nenaplnil. Výraznější využívání tohoto trestu se primárně projevilo ve výrazném poklesu aplikace „prostého“ podmíněného odsouzení. Pro srovnání v roce 2016 byl jeho podíl téměř 58 % a v roce 2021 již pouze necelých 45 %. Méně výrazně se pak tento přesun projevil u dalších alternativních trestů.

Aplikace obecně prospěšných prací jako třetího nejužívanějšího alternativního trestu³¹ se od roku 2014 příliš nemění a pohybuje se kolem 11 %. Pokud jde o podíl podmíněného odsouzení s dohledem, v první polovině sledovaného období narůstal. Od roku 2018 se situace stabilizovala a pohybuje se mezi 6 až 7 %, což platí i v roce 2021. V případě ostatních trestů ukládaných jako hlavní přesáhly hranici 1 % již pouze vyhoštění a zákaz činnosti. Alternativa k potrestání³² hrají obecně dlouhodobě pouze okrajovou roli, dohromady činil jejich podíl v roce 2021 necelých 0,5 %. (blíže Graf 23).

Graf 23: Struktura sankcí ukládaných jako hlavní v roce 2021 v %

*Jiný trest zahrnuje tresty propadnutí věci, zákaz pobytu, propadnutí majetku, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a trestní opatření propadnutí věci a zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Pramen: Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

30 I nárůst podílu NEPO po účinnosti TrZ lze opět dát do souvislosti se změnami v případě některých velmi frekventovaných skutkových podstat, které přinesl trestní zákoník (k tomu blíže Scheinost a kol., 2015).

31 Do té doby byla druhým nejčastěji užívaným alternativním trestem. Nicméně ale jeho podíl klesl již dříve v důsledku změn v TrZ od roku 2010.

32 Upuštění od potrestání (trestního opatření) dle § 24 zákona č. 140/1961 Sb., § 46 tr. zák. § 11 ZSM., upuštění od potrestání (trestního opatření) dle § 47 tr. zák. a § 12 ZSM a podmíněné upuštění od potrestání (trestního opatření) dle § 48 tr. zák. a § 14 ZSM a § 26 zákona č. 140/1961 Sb.

Zanedbatelný podíl má též v rámci celého sledovaného období trest domácího vězení, nejvyšší byl 0,6 % v roce 2012, od té doby činí 0,2 %, což platí i pro rok 2021. Absolutní počty trestu domácího vězení vzhledem k předchozímu roku klesly. Byl uložen pouze v 82 případech.³³

Jedním ze zásadních důvodů okrajové aplikace tohoto trestu od jeho zavedení do našeho právního řádu v roce 2010 byly přetrvávající problémy s jeho kontrolou prostřednictvím elektronického monitorovacího systému. Ten byl plošně spuštěn až na podzim roku 2018. Nedlouho poté se ukázaly problémy s dodavatelem náramků (Štefan, 2020), které v konečné fázi vedly k jeho úplnému ukončení k 22. 11. 2021 v důsledku vypovězení smlouvy. (Ministerstvo spravedlnosti, 2022) Tomu odpovídá i celkové využití elektronického kontrolního systému. Na počátku roku 2021 bylo monitorováno již jen 121 osob. Celkově pak bylo v roce 2021 monitorováno do doby ukončení provozu 220 osob, z toho ve 132 případech se jednalo o trest domácího vězení, v 84 případech o náhradu vazby a ve 4 případech o podmíněně propuštěné.³⁴ V současné době se připravuje nové výběrové řízení. Tato situace samozřejmě do značné míry velmi negativně ovlivnila ochotu soudů tento druh trestu ukládat. Kromě toho poznatky z praxe ukazují, že existují i další limity, které mohou bránit jeho širšímu využití jako skutečné alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, jako je např. chybějící stálé bydliště, pravidelná pracovní doba aj. (Scheinost, Háková, Rozum, Tomášek, & Vlach, 2014). V případě zavedení funkčního elektronického monitorovacího systému a dostatku náramků lze do budoucna spíše předpokládat obdobný jev jako v případě peněžitého trestu, tj. jeho využití místo jiných alternativních trestů. To však může, s ohledem na současné nastavení právní úpravy domácího vězení, včetně poměrně vysoké maximální výměry, vést k dalším negativním efektům v rámci přeměn na podmíněný trest.

Od 1. 6. 2020 byl zaveden do našeho právního řádu nový druh trestu – zákaz držení a chovu zvířat. S ohledem na povahu tohoto trestu lze spíše předpokládat, že bude ukládán primárně jako vedlejší trest a výrazněji neovlivní strukturu sankcí ukládaných jako hlavní. Tento trest dosud nebyl samostatně uváděn v přehledech o vyřízených fyzických osobách, ale od roku 2021 se již statisticky sleduje. V roce 2021 byl uložen v 5 případech.³⁵

V rámci celého sledovaného období je pak třeba zmínit některé obecné problémy sankční politiky, které výše zmíněné trendy ovlivňují a projevují se ve vysokých počtech vězeňské populace, což kromě obecných negativních efektů spojených s uvězněním (Válková, a další, 2019) souvisí i s problémy, jako jsou přeplněnost věznic, nemožnost dostatečně individualizované penitenciární péče, ale i výrazná finanční náročnost výkonu tohoto druhu trestu. Kromě již výše zmíněných změn, které se v tomto směru negativně projevíly v důsledku rekodifikace na počátku sledovaného období (Scheinost, a další, 2015) a byly částečně řešeny novelizací TrZ a dalších trestněprávních předpisů, je dlouhodobě ze strany odborné veřejnosti kritizováno časté a opakované využívání podmíněného odsouzení a kumulace

33 Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

34 Náramky – souhrnný přehled. Justice.cz, Ministerstvo spravedlnosti, <https://naramky.justice.cz/souhrnny-prehled/>.

35 Dle informací poskytnutých Oddělením justiční analýzy a statistiky Ministerstva spravedlnosti.

alternativních trestů, kdy v případě selhání pachatele při jejich výkonu následuje, někdy i s poměrně značným časovým odstupem, jejich přeměna na nepodmíněný trest. Odsouzení pachatelé pak někdy i za málo závažné přečiny vykonávají poměrně dlouhé nepodmíněné tresty odnětí svobody, což je zmiňováno např. v nálezů Ústavního soudu II ÚS 4022/18 či analýze Nejvyššího státního zastupitelství,³⁶ ve které jsou jako důvod vysokých počtů vězeňské populace akcentovány právě zejména dlouhé nepodmíněné tresty odnětí svobody, počty přeměněných alternativních trestů a výkon kumulovaných trestů.

Ve sledovaném období je také patrné širší využívání dohledu, zejména v kombinaci s podmíněným odsouzením, ale též v případě podmíněného propuštění, kdy je patrný nárůst jeho užívání a od roku 2017 je aplikován častěji než „prosté“ podmíněné propuštění. V roce 2021 se jednalo o 60,6 % ze všech podmíněných propuštění.³⁷ S tím se pojí také zvýšená zátěž probačních úředníků při výkonu dohledu. Zároveň se ukazuje, že dohled je využíván u problémovějších pachatelů (Tomášek, Diblíková, & Scheinost, 2016). Dalším problémem je také nedostatečná dostupnost, ale i variabilita programů, které by bylo možné ukládat jako přiměřená omezení či přiměřené povinnosti. Problematická je též skutečnost, že soudy ve snaze o rychlé vyřízení věci nemají často dostatek informací o poměrech pachatele před uložením sankce (Rozum, Háková, Hulmáková, Špejra, & Zhřivalová, 2020).

Pokud se podíváme na délku ukládaných nepodmíněných trestů odnětí svobody do jednoho roku, v prvních letech sledovaného období se, z již výše zmíněných důvodů reko-difikace, pohyboval jejich podíl mezi 9 až 10 %. Poté v souvislosti s amnestií a poklesem počtu uložených nepodmíněných trestů se snížil na 6 %, pak lze sledovat jeho pozvolný nárůst. V roce 2021 již činil téměř 10 %. V případě trestů od jednoho roku do pěti let se v prvních letech pohyboval kolem 6 %, pak i zde došlo k mírnému poklesu a následně se dlouhodobě pohyboval kolem 5 %. V posledních dvou letech je situace shodná s počátkem sledovaného období, tj. 6 % (blíže Příloha 9). Je otázka, zda zde mohlo, resp. především v roce 2020, mít vliv zpřísnění postihu především v případě někdy i bagatelních krádeží, kde byl shledán znak jiné vážné události ohrožující život nebo zdraví lidí.

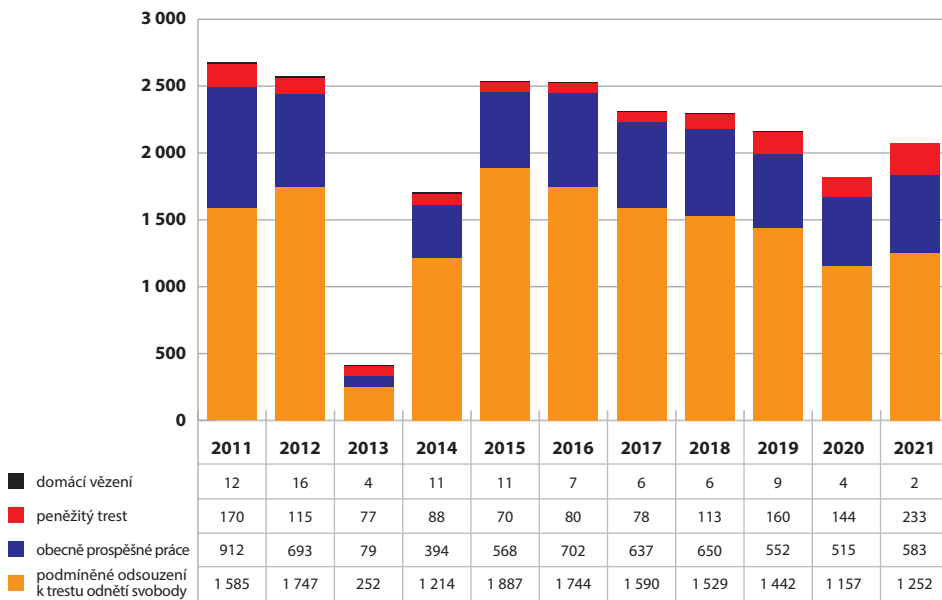
Významné z hlediska stavu vězeňské populace jsou také počty přeměn alternativních trestů na nepodmíněný trest odnětí svobody. Přitom i zde se s určitým zpožděním odrážejí změny ve struktuře ukládaných sankcí a zároveň v počtech odsouzených osob. To je ve sledovaném období patrné např. jak u poklesu přeměn v případě obecně prospěšných prací na počátku sledovaného období, tak, zejména v roce 2021, naopak u nárůstu přeměn peněžitých trestů. Obecně lze pak říci, že výrazný vliv na celkové počty přeměn alternativních trestů měla amnestie prezidenta republiky, která se projevila v jejich poklesu, což souviselo se zahlazením řady alternativních trestů. Poté počty opět narůstají a dochází k určité stabilizaci (blíže Graf 24). Pokles přeměn alternativních trestů, zejména pak podmíněných odsouzení od roku 2019, výraznější v roce 2020, lze spojit s poklesem odsouzených osob, kterým je tento trest ukládán. V roce 2020 se zde patrně projeví i dopady protiepidemiologických opatření na rychlost projednávaných věcí a také též trend širšího

36 *Zvláštní zpráva „Věznice“*. Nejvyšší státní zastupitelství, (21. 9 2019) Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf.

37 Pramen: Výkazy o agendě podmíněného propuštění, Přehledy soudních agend, Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV.

využívání peněžitého trestu. V roce 2021 však již celkové počty přeměn alternativních trestů opět mírně narůstají, i zde tedy dochází k určité konsolidaci. Je třeba si uvědomit, že určitou roli na jejich nárůstu může mít i novelizace TrZ zákonem 333/2020 Sb., která zrušila dlouhodobě praxí kritizované (Šámal, 2021) možnosti přeměn alternativních trestů na jiné alternativní tresty.

Graf 24: Počty přeměn alternativních trestů na nepodmíněný trest odnětí svobody

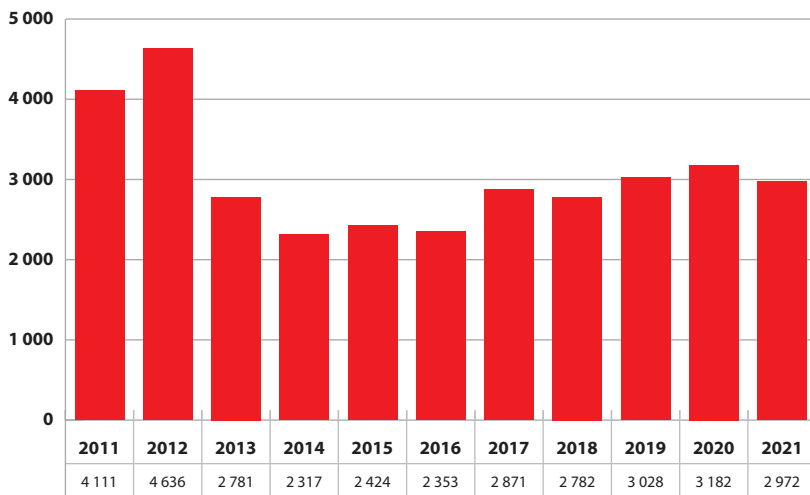
Pramen: Přehledy o výkonech soudních rozhodnutí ve věcech trestních u okresních soudů v ČR; Přehled o výkonech soudních rozhodnutí ve věcech trestních u KS v ČR, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Jako další faktor, který dokresluje sankční politiku a ovlivňuje počty vězňených osob, je využívání institutu podmíněného propuštění. Pokud bychom chtěli docílit toho, aby skutečně sloužil jako prostředek resocializace, měl by být v případě středně a vysoce rizikových odsouzených z hlediska další recidivy využíván jako standardní krok při přechodu z vězení do běžného života na svobodě, a to v kombinaci s přiměřenými omezeními či povinnostmi, které cílí na rizikové faktory těchto osob. V rámci sledovaného období je patrné, že v souvislosti s amnestií došlo v roce 2013 a následujících letech k výraznému poklesu jeho aplikace. Poté sice opět počty podmíněně propuštěných mírně narůstají, nicméně ani zdaleka nedosahují počtů v období před amnestií. To od roku 2018 patrně obecně souvisí i s nižšími počty osob ve výkonu trestu odnětí svobody (bližší Graf 27). Nárůst v roce 2020 lze dát patrně i do souvislosti se snahou v rámci pandemie snížit počty vězňených osob, bližší (Scheinost, a další, 2021), byť již v předchozím roce se počty podmíněně propuštěných dostaly přes hranici 3 000. Zároveň je otázka, do jaké míry k tomu přispěla i novelizace podmíněného propuštění,³⁸ s účinností od 1. 10. 2020. Ta rozšířila

38 Zákon č. 333/2020 Sb.

možnosti podmíněného propuštění u širšího okruhu osob, které jsou poprvé ve výkonu trestu, již po výkonu jedné třetiny trestu, než tomu bylo dosud. V roce 2021 počty podmíněně propuštěných opět mírně klesly.

Graf 25: Počty podmíněně propuštěných osob z vyřizených žádostí o podmíněné propuštění

Pramen: Výkazy o agendě podmíněného propuštění, Přehledy soudních agend, Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV.

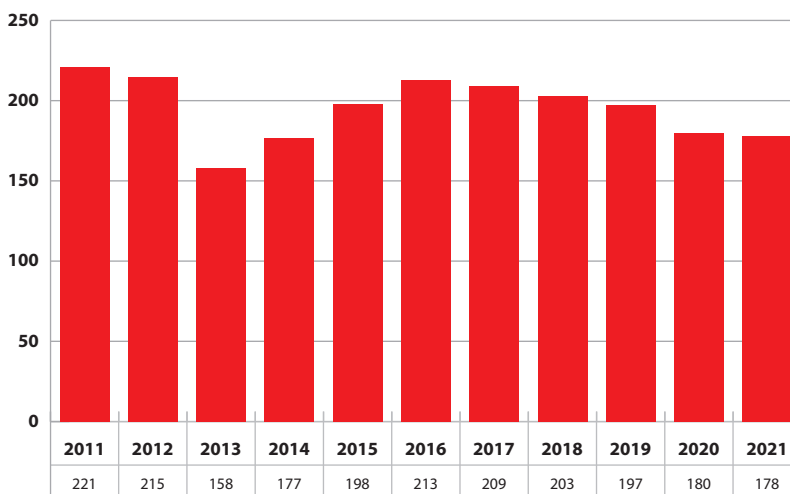
III.2. Vězněné osoby

Jak již bylo uvedeno výše, vysoké počty vězeňské populace jsou v České republice dlouhodobě zmiňovaným problémem, který má řadu negativních důsledků, včetně přeplněnosti věznic.³⁹

V rámci sledovaného období lze zaznamenat, že i v přepočtu na 100 000 obyvatel tento neuspokojivý stav trvá prakticky po celé sledované období. Je pravda, že v roce 2013 s sebou přinesla amnestie výrazný pokles vězeňské populace, nicméně poměrně rychle dochází opět k výraznému nárůstu vězněných osob, který trvá až do roku 2017. Poté dochází k pozvolnému poklesu. Výraznější pokles je možné pozorovat v roce 2020. V roce 2021 se sice opět počty vězněných vzhledem k předchozímu roku snížily, ale již ne tak významně.

39 Po výkyvu způsobeném amnestií se od roku 2016 pohybovala od 103 % do 108 %, v roce 2020 poklesla na 101,53 %. V roce 2021 již klesla na necelých 95 %. Nicméně stále se v tomto roce lze setkat i s věznicemi se 111% či dokonce téměř se 113% obsazeností (využitelností). Blíže: Statistické ročenky Vězeňské služby ČR příslušné roky. Dostupné na: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

Graf 26: Vězněné osoby v ČR na 100 000 obyvatel

Pramen: Statistické ročenky Vězeňské služby ČR 2011–2017, Vězeňská služba ČR, Dostupné na: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>. Statistické údaje o věkovém složení obyvatelstva dle jednotek věku k 31. 12. příslušného roku jsou k dispozici na webových stránkách Českého statistického úřadu – <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>.

V roce 2021 byla v evropském srovnání Česká republika na dvanáctém místě⁴⁰ v počtu vězněných osob na 100 000 obyvatel, na podzim 2022 je na 13. místě⁴¹. Stále však zůstává ve skupině evropských zemí s velmi vysokými počty uvězněných osob.

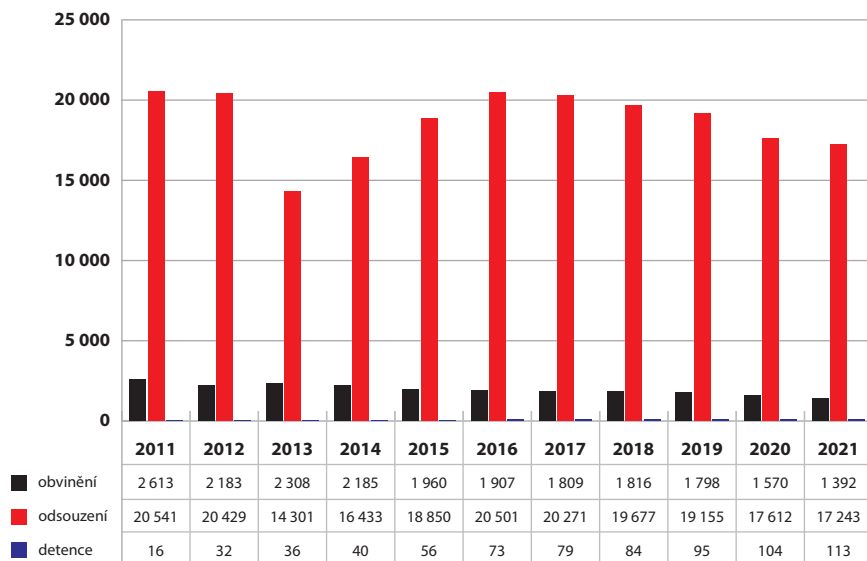
Důležité je též upozornit na to, že se jedná především o počty osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Počty osob ve vazbě jsou poměrně velmi nízké a ve sledovaném období stále převážně klesají (bližší viz Graf 27). Velmi nízké, s ohledem na povahu tohoto ochranného opatření, jsou také počty osob v zabezpečovací detenci. Nicméně dlouhodobě lze sledovat jejich nárůst. V roce 2021 byla obsazenost zařízení pro výkon zabezpečovací detence v Brně dokonce již 131 % a v Opavě 108 %.⁴² Tento neuspokojivý stav souvisí s tím, jak široce je v současné době vymezen okruh pachatelů, kteří mohou být umístěni do zabezpečovací detence. To je v rozporu s tím, že toto ochranné opatření má být využíváno jako ultima ratio pouze u pachatelů nejzávažnějších trestných činů či činů jinak trestných (Blatníková & Zeman, 2019).

40 Highest to Lowest – Prison Population Rate.). World Prison Brief, (30. 9. 2021), Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=14.

41 Highest to Lowest – Prison Population Rate.). World Prison Brief, (15. 09. 2021), Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=14.

42 Statistická ročenka Vězeňské služby ČR 2021, Vězeňská služba ČR, Dostupné na: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>.

Graf 27: Vývoj počtů vězňených osob v ČR k 31. 12. příslušného roku v absolutních číslech

Pramen: Statistické ročenky Vězeňské služby ČR 2007–2017, Vězeňská služba ČR, Dostupné na: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

K trendu poklesu osob ve výkonu trestu odnětí svobody od roku 2017 mohl přispět pokles absolutních počtů osob, kterým byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, širší využívání peněžitého trestu, byť to, jak bylo uvedeno výše, výrazně podíl ukládaných nepodmíněných trestů nezměnilo. Význam mohl mít i pokles počtů přeměn alternativních trestů. Přitom lze předpokládat, že riziko přeměny u peněžitého trestu je ve srovnání s podmíněným odsouzením nižší, pokud soudy při jeho ukládání dostatečně zvažují i majetkové poměry pachatele. V roce 2021 však již počty přeměn opět narůstají, a to i v případě peněžitého trestu. Další otázka je, zda se zde do budoucna nemůže výrazněji projevit změna v právní úpravě peněžitého trestu, která nahradila systém náhradních trestů odnětí svobody na přeměny peněžitého trestu v poměru dva dny odnětí svobody za jednu nevykonanou sazbu, což je úprava v evropském srovnání přísná (Drápal, 2022).

K výše zmíněnému poklesu vězňených osob mohlo též přispět i mírné zvýšení aplikace podmíněného propuštění. Významný pokles vězňených osob v roce 2020 lze tak dát do souvislosti s problémy, které vyvolala pandemie Covid-19 v rámci systému trestní justice. Jak již je zmíněno výše, bylo třeba na tuto situaci i s ohledem na aktuální obsazenost věznic reagovat. Výrazně se snížila vězeňská populace zejména v roce 2020, tedy hlavně od března roku 2020, tj. v průběhu první vlny pandemie, kdy tyto počty byly ve srovnání se stejným obdobím předchozího roku výrazně nižší. Toho se docílilo především snížením nařizování výkonů trestů, což se projevilo v poklesu nástupů odsouzených do věznic. V rámci jednotlivých vln bylo možné též zaznamenat širší využívání podmíněného propuštění (Scheinost, a další, 2021).

V roce 2021 již pokles počtů vězňených osob výrazně zpomalil. Zároveň lze předpokládat, že do budoucna již budou tyto počty opět narůstat, pokud vyjdeme z toho, že v tomto roce došlo k nárůstu počtu osob odsouzeným k nepodmíněným trestům, zvýšení počtu přeměn a také snížení počtu podmíněných propuštění. Měsíční údaje z přehledů Vězeňské služby ze srpna 2022⁴³ tomu napovídají.

III.3. Právnícké osoby

Počty stíhaných, obžalovaných a odsouzených⁴⁴ právníckých osob narůstaly ve sledovaném období až do roku 2019. Na tomto trendu se mohla také odrazit změna v zákoně č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim, provedená zákonem č. 183/2016 Sb. s účinností od 1. 12. 2016, a došlo tím k rozšíření okruhu trestných činů, kterých se může dopustit právnícká osoba, což je patrné i z výraznějšího nárůstu případů v následujících letech.

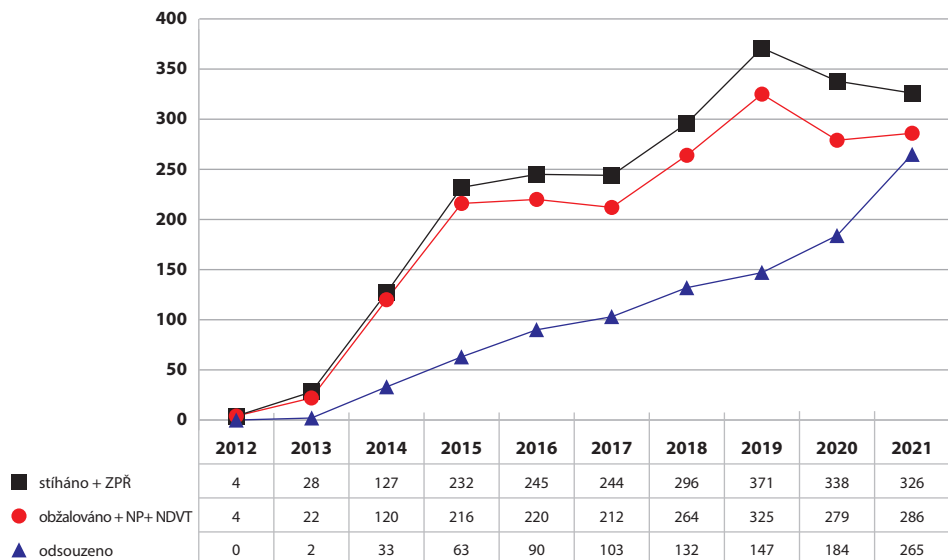
V roce 2020 dochází k poklesu jak u stíhaných, tak obžalovaných právníckých osob. V roce 2021 to platí již pouze u stíhaných osob, v případě obžalovaných dochází k nepatrnému nárůstu. V případě odsouzených osob trvá dlouhodobý trend nárůstu až do roku 2021 (Graf 28). Právě v roce 2021 jde o nárůst poměrně výrazný i vzhledem k předchozímu roku. Lze předpokládat, že zde částečně může být i efekt určité konsolidace po lockdownech, kdy v roce 2021 došlo k projednávání a odsouzení věcí, které by za normálního fungování systému trestní justice byly projednávány již v předchozím roce. Zároveň je třeba počítat s tím, že často se může jednat o skutkově složité případy, kdy se věc dostává k soudu i s delším časovým odstupem.

Z hlediska vývoje využívání institutu dohody o vině a trestu je zajímavé zmínit, že v roce 2021 byl návrh na její schválení podán ve 29 případech, tj. v 10 % z případů, které státní zástupce předkládá k soudu. Pro srovnání např. v roce 2018 se jednalo pouze o 4 případy, v roce 2019 o 10 případů.

43 Statistické údaje o stavu a složení vězňených osob ve vazebních věznicích, věznicích a ústavech pro výkon zabezpečovací detence Vězeňské služby České republiky za měsíc srpen 2022, Vězeňská služba ČR, Dostupné na: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/msh/msh-2022/msh08-2022.pdf>

44 Pod pojmem stíhané osoby se zde rozumí i osoby projednávané ve zkráceném přípravném řízení a pod pojmem obžalované osoby též osoby, u kterých byl podán návrh na potrestání nebo návrh na schválení dohody o vině a trestu.

Graf 28: Trestní politika uplatňovaná vůči právnickým osobám (abs. počty)

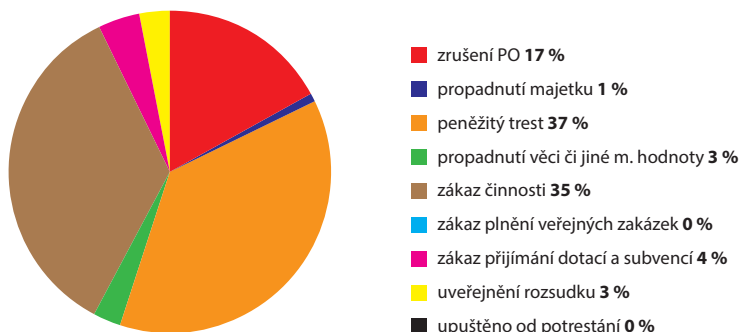
Pramen: Přehledy o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých právnických osobách podle státních zastupitelství; Přehledy o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

V roce 2021 opět platí, že nejčastěji využívanými tresty u právnických osob jsou peněžitý trest a zákaz činnosti (blíže Graf 29). V roce 2021 je patrný nárůst podílu peněžitého trestu o 4 % vzhledem k předchozímu roku. V předcházejících letech se častěji využíval zákaz činnosti. Stále i nadále platí, že nezanedbatelný podíl má i nejpřísnější trest u právnických osob – zrušení právnické osoby, který by měl být spíše výjimečnou záležitostí. Odráží se zde problém tzv. prázdných schránek,⁴⁵ kdy je v praxi poukazováno na náročnost jejich rušení prostřednictvím trestního řízení a je zmiňováno, že lze uplatnit rychlejší a efektivnější postupy k jejich zrušení mimo trestní právo. Proto je odborníky z praxe doporučováno posílit princip oportunity v těchto případech.⁴⁶ Ostatní tresty hrají u právnických osob spíše okrajovou roli.

45 Zpravidla jen formálně existující právnické osoby bez reálného sídla, bez fakticky vyvíjené činnosti, bez majetku, přičemž jejich statutárním orgánem zpravidla bývá osoba, na kterou byla právnická osoba převedena a která nemá žádnou spojitost s probíhajícím trestním řízením.

46 Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. – k 7. 5. 2019. Nejvyšší státní zastupitelství, 2019, Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvl%C3%A1%C5%A1tn%C3%AD-zpr%C3%A1va>

Graf 29: Struktura sankcí ukládaných soudy jako hlavním právníckým osobám v roce 2021 v %

Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených právníckých osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

III.4. Závěr

V roce 2021 dochází po určitém vychýlení, které platilo pro rok 2020, spojeného s poklesem registrované kriminality, které souviselo zřejmě výrazně s pandemií Covid-19 a vlivem opatření uplatňovaných v jejím rámci v systému trestní justice, ke stabilizaci a konsolidaci. Nicméně vliv pandemie a zejména vliv dekriminalizace, týkající se majetkových trestných činů v souvislosti se zvýšením hranice škod jako znaku řady skutkových podstat a s tím související depenalizace, je patrný i v roce 2021. Projevilo se to zejména v pokračujícím poklesu stíhaných a obžalovaných fyzických osob. V případě právníckých osob je to patrné již pouze u stíhaných osob. V případě odsouzených fyzických osob dochází opět k nárůstu, u právníckých osob také, a to výrazně, což lze patrně přičíst právě určité konsolidaci systému trestní justice.

Poměrně výrazně se v roce 2021 projevila také novelizace institutu dohody o vině a trestu. To se mohlo negativně projevit na mírném poklesu podílu odklonů s restorativními prvky. V roce 2021 také klesl podíl věcí vyřizovaných trestním příkazem, s čímž může souviset i nárůst uložených nepodmíněných trestů i jeho podílu ve struktuře sankcí ukládaných jako hlavní. I nadále pak pokračuje nárůst podílu ukládání peněžitého trestu jako hlavní sankce. Pokud jde o ostatní sankce, včetně domácího vězení, nelze zaznamenat výraznější změny. Jeho aplikaci v příštím roce může negativně ovlivnit i vypnutí elektronického monitorovacího systému. I v roce 2021 došlo k mírnému poklesu v počtech vězeňské populace. Nicméně již nešlo o tak výrazný pokles jako v předešlém roce. Zároveň je třeba předpokládat, i s ohledem na zvyšující se počty uložených nepodmíněných trestů, pokles podmíněných propuštění a nárůst přeměn alternativních trestů na nepodmíněný trest, že bez výraznější změny sankční politiky dojde do budoucna opět k jejímu nárůstu. Přitom i při současných počtech vězeňských osob jsme stále v evropském srovnání mezi zeměmi s poměrně velmi vysokou mírou vězeňské populace, což samozřejmě výrazně limituje možnosti individuálního působení na odsouzené v rámci výkonu tohoto trestu. Za hodný zájmu by měl být také neustále se zvyšující počet osob v zabezpečovací detenci, což vede i k přeplněnosti zařízení, ve kterých je toto ochranné opatření vykonáváno. Cestou by mělo být nikoli rozšiřování kapacit, ale spíše úvaha o tom, zda nezúžit okruh pachatelů, které lze do zabezpečovací detence umístit.

IV.

Dopad pandemie Covid-19 na vývoj kriminality a trestní politiky

V roce 2020 se na stavu a vývoji kriminality a s ní souvisejících jevů významně projevila pandemie onemocnění Covid-19 a opatření, která byla k jejímu potlačení v celospolečenském měřítku přijímána. „Faktor Covid“ byl z hlediska vývoje posledních desetiletí zcela netypický a ojedinělý, nicméně s hlubokými důsledky. Považovali jsme proto za potřebné hlouběji se dopadem pandemie a přijatých opatření na kriminalitu v tomto roce zabývat.

Předpokládali jsme, že vliv pandemie přetrvá i v dalších letech, a že její účinky na vývoj kriminality budou zřejmě minimálně střednědobé. Kromě toho některé účinky pandemie mohly zůstat latentní s možností, že se projeví až v dalším období s určitým časovým odstupem. Logicky jsme se proto vlivům, způsobeným pandemií na vývoj kriminality a sociálně patologických jevů, věnovali i v roce 2021.

K vyhodnocení vlivu pandemie na kriminalitu v roce 2021 byly stejně jako v předchozím roce využity poznatky ze statistik a dalších pramenů (odborné studie, výzkumy veřejného mínění, zahraniční prameny). Zopakovali jsme též anketu mezi odborníky z praxe, kteří působí v orgánech činných v trestním řízení, ve vězeňství, v orgánech sociální péče a prevence a v dalších, zejména nevládních organizacích a institucích působících v této oblasti.

Nejprve se lze stručně podívat na **základní údaje k porovnání vývoje evidované kriminality v roce 2021 se dvěma předchozími lety** s tím, že podrobnější údaje jsou uvedeny v první kapitole této publikace.

IV.1. Statistické údaje a informace z pramenů⁴⁷

Celkový nápad kriminality v roce 2021 činil 153 233 evidovaných skutků. Základní statistika meziročního srovnání období 1. ledna – 31. prosince 2020 a 1. ledna – 31. prosince 2021 tak vykazuje pokles celkové kriminality o –7,4 % (o 12 292 skutků).

Tabulka 5: Celkové počty evidovaných skutků 2019–2021

	2019	2020	2021
Celkový počet evidovaných skutků	199 221	165 525	153 233
Objasněné skutky	93 202	77 786	72 493
Objasněnost (v %)	46,7	47,0	47,3
Dodatečně objasněno skutků	12 792	15 354	15 251
Objasněné skutky, včetně dodatečně objasněných	105 994	93 140	87 744

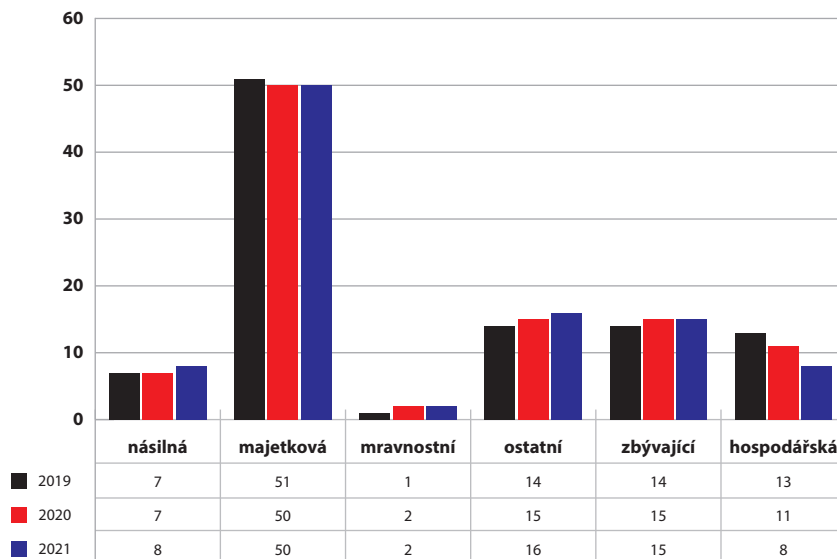
Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

Celkově ale rok 2021, pokud jde o strukturu evidované kriminality, potvrdil, že přes další pokles počtu evidovaných skutků nedošlo k žádným významnějším změnám ve

47 Statistické porovnání vývoje kriminality za období leden–březen v letech 2020–2022. ÚSKPV, odbor centrální analytiky, oddělení strategických analýz a inovací, 2022.

strukturu kriminality (pokles zastoupení hospodářské kriminality ve srovnání let 2020 a 2021 je v tomto kontextu výjimečný, i když se jedná o pouhá tři procenta), což dokládá následující graf.

Graf 30: Srovnání struktury evidované kriminality v letech 2019, 2020 a 2021

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

Pokud jde o **majetkovou kriminalitu**, byl ve sledovaném období zaznamenán markantní nárůst u krádeží vloupáním (2020: 20 661, 2021: 30 748) o 48,8 % (o 10 087 evidovaných skutků). Naopak největší meziroční propad nápadu byl evidován u krádeží prostých (2020: 45 638, 2021: 26 589), a to o –41,7 % (–19 049 evidovaných skutků).

V podstatě na stejných meziročních hodnotách byl nápad **násilné kriminality**, u níž byl zaznamenán pouze mírný pokles, a to o –2,4 % (2020: 12 247, 2021: 11 958). Nejčastějším násilným trestným činem bylo úmyslné ublížení na zdraví (3 701 skutků, meziročně rozdíl –191, což je –4,9 %), porušování domovní svobody (2 610 skutků, meziročně rozdíl 458, což je 21,3 %, nebezpečné vyhrožování (1 626, meziročně –119, což je –6,8 %), loupež (1 221, meziročně –19, což je –1,5 %), vydírání (962, meziročně –119, což je –11 %). Za rok 2021 bylo spácháno celkem 105 vražd (meziroční rozdíl – 25, což je – 19,2 %).

I nadále byl patrný **nárůst mravnostní kriminality** (2020: 2 605, 2021: 3 049), a to meziročně o 17 % (o 444 evidovaných skutků). Příčiny nárůstu jsou Policií ČR spatřovány jednak v lepší vyhledávací činnosti policie u tohoto druhu kriminality a dále také v masivním využívání elektronických komunikačních prostředků zneužívaných pro její páchání, v medializaci případů známých osobností a hnutí na ochranu obětí a následnou větší ochotou obětí tyto případy oznamovat, podstupovat sekundární viktimizaci.

Nejčastějšími mravnostními trestnými činy byly ve sledovaném období znásilnění (773, meziročně nárůst o 134 skutků, tedy o 21 %), pohlavní zneužití ostatní (623, meziročně o -1, tedy o -0,2 %), dětská pornografie a zneužití dítěte k ní (627, meziročně nelze porovnat, neboť v roce 2020 byl tento čin zařazen podle takticko-statistické klasifikace (TSK), 290, mezi ostatní mravnostní trestné činy), ostatní pohlavní úchylnky – výtržnictví (352, meziročně nárůst o 43, tedy o 13,9 %), úmyslné ublížení na zdraví nakažlivou lidskou nemocí (140, meziročně nárůst o 114, tedy o 438,5 %, kdy je nárůst způsoben úmyslným šířením koronaviru SARS CoV-2).

V období leden–prosinec 2021 bylo spácháno **209 skutků z nenávisti**, což je o 69 skutků více než v roce 2020.

Pokles nápadu byl zjištěn u evidované **hospodářské kriminality** (2020: 18 528, 2021: 12 510), a to v meziročním srovnání leden–prosinec 2021 o -32,5 %. Tento pokles lze ovšem dle vyjádření odboru hospodářské kriminality Ústředny služby kriminální policie a vyšetřování (SKPV PP ČR) vysvětlit i tím, že od 1. ledna 2021 došlo k celé řadě změn v TSK, a nelze tak de facto statistické řady srovnávat (skončilo např. vykazování podílů). Dále můžeme výrazný pokles přisuzovat lepšímu nastavení bezpečnostních standardů v činnosti bankovních institucí, podstatnému nárůstu ceny nemovitostí na trhu a s tím související menší poptávce, vykazování právnické a fyzické osoby v trestním řízení. Významným faktorem je rovněž skutečnost, že v roce 2021 se začala koordinovat činnost v sériově páchané trestné činnosti (SKPV, SZ a soudu), kdy se věci slučují do tzv. společného řízení, což ovlivňuje podstatně statistické vykazování. Lze dodat, že podle poznatků státního zastupitelství se sice snížil nápad hospodářských trestných činů, ale vzrostla jejich sofistikovanost, závažnost, počet poškozených a výše způsobené škody.

Nejčastějšími hospodářskými trestnými činy byly úvěrový podvod (2 192 skutků, meziroční pokles o -451 skutků, tedy o -17,1 %), neoprávněný přístup a poškození záznamu v počítačovém systému, opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla (1 866 skutků, meziročně nárůst o 579 skutků, tedy o 45 %), podvod (1 682, meziročně pokles o -350 skutků, tedy o -17,2 %), zkrácení daně (744, meziročně pokles o -78, tedy o -9,5 %), zpronevěra (729, meziročně pokles o -218, tj. -23 %).

Byť hospodářské trestné činy představovaly v roce 2021 pouze 8,2 % z celkového nápadu evidované kriminality, jejich podíl na celkem způsobené škodě představuje 69 %. Majetkové trestné činy představují zhruba polovinu všech spáchaných skutků a 18 % způsobené škody. Další trestné činy představují početně 41 % z celku a zhruba 13% podíl na způsobených škodách, viz tabulka.

Tabulka 6: Výše škod způsobených trestnou činností

	počet skutků z celku (v %)	způsobená škoda (v %)
hospodářské trestné činy	8,2	69
majetkové trestné činy	50,6	18,1
další trestné činy	41,2	12,9

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

Podstatnou část trestné činnosti v problematice **ostatní kriminality páchané v kyberprostoru** tvoří sériově páchaná trestná činnost. Došlo k razantnímu nárůstu případů vishingu (hlasový phishing – jedná se o podvod, kdy pachatel telefonicky obvolává své oběti) v kombinaci se spoofingem telefonních čísel (obecně lze za spoofing považovat jakoukoliv situaci, kdy se útočník vydává za někoho jiného; může mít řadu podob.). Další podstatnou částí jsou investiční podvody, respektive podvodná jednání s legendou investice, především do kryptoměn. Pachatelé často využívají internetové reklamy na sociálních sítích a dalších platformách a připravují velmi kvalitně, téměř profesionálně zpracované webové stránky prezentující jejich podvodnou platformu. Setrvalým problémem je klasický phishing ve všech formách (typicky například romance scamy s legendou jako „americký voják“), dále BEC scamy, inzertní podvody, reverzní inzertní podvody (kdy oběť je prodávající) a registrován je i nárůst případů podvodných platebních bran.

Kriminalita páchaná v kyberprostoru tvoří cca 6,2 % celkové evidované kriminality, dle statistických dat setrvale stoupá (meziročně o 17,9 %), a to bez ohledu na pandemii Covid-19 a následná opatření. Následující tabulka ukazuje počty evidovaných skutků v ČR za období leden až prosinec 2019–2021 „spáchaných internetem“ a „ostatními počítačovými sítěmi“.

Tabulka 7: Počty evidovaných skutků kyberkriminality v ČR za období leden až prosinec 2019–2021

	2019	2020	2021
Počet evidovaných skutků kyberkriminality	8 417	8 073	9 518
Spáchano internetem	8 177	7 828	9 276
Spáchano ostatními počítačovými sítěmi	240	245	242

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

Stejně jako v roce 2020, tak i v roce 2021 stále byla nejrozšířenější oblastí trestných činů v rámci kybernetické kriminality majetková trestná činnost, nejčastěji různá jednání kvalifikovaná jako podvod (§ 209 trestního zákoníku). Dále ve větším množství byly páchany trestné činy pomocí internetu v oblasti poškozování a zneužití záznamu na nosiči informací (§ 230, 231 a 232), činů, v oblasti mravnostních trestných činů a v oblasti neoprávněného držení platebního prostředku a dále trestných činů v oblasti porušování autorského práva a porušování práv k autorské známce (§ 155).

Naopak u **drogové kriminality** počet evidovaných skutků ve srovnání let 2020 a 2021 stagnoval (2021 celkem 4 196 evidovaných skutků, 2020 4 191 skutků).

V návaznosti na vývoj v drogové oblasti bylo konstatováno, že u intenzivních uživatelů došlo za nouzového stavu ke zvýšení míry užívání návykových látek a k dekompenzaci stavu. Projevily se dlouhodobé nedostatky v síti adiktologických služeb, jako jsou nedostatek kapacit detoxifikace, kapacita substituční léčby a nízkoprahových programů, problémy s existencí adiktologických služeb na zdravotně-sociálním pomezí.

Na druhou stranu pandemie vedla k rozvoji online intervencí, intenzivnější spolupráci s jinými zdravotními a sociálními službami, zintenzivněním case managementu, poskytováním konzultací psychiatra, substituční léčby a další farmakoterapií duálních poruch v „kovidáriích“, zavedením nadstandardního potravinového servisu apod.⁴⁸

Studie, zabývající se dopady pandemie Covid-19 a přijatých opatření, se opakovaně zabývaly **dopady pandemie na školní populaci**. Velká řada zemí reagovala na šíření nákazy uzavíráním škol, takže začátkem dubna 2020 bylo uzavřením škol ovlivněno více než 1,5 miliardy dětí a mladistvých ve světě.⁴⁹ Vláda ČR přistoupila k uzavření škol od 11. března 2020, což výrazně zasáhlo vedení škol, učitele, žáky i jejich rodiče. Mnoho rodičů muselo zůstat s dětmi ze dne na den doma, což působilo další problémy v různých odvětvích ekonomiky (Rokos & Vančura, 2020).⁵⁰

V květnu 2020 se žáci začali do škol vracet, nejprve žáci prvního stupně a žáci závěrečných ročníků ZŠ a SŠ, v červnu byla pak povolena přítomnost na vzdělávání ostatním žákům. S další vlnou pandemie byly školy ovšem opět uzavřeny, a to v říjnu 2020, v závěru roku 2020 byl umožněn některým žákům návrat do školy, ale s opětovným zhoršením situace byly školy po Novém roce 2021 opět uzavřeny (na jaře dokonce včetně mateřských škol, které do té doby uzavřené z důvodu pandemie nebyly). Návrat do škol začal postupně až v dubnu 2021. Výuka se přesunula do virtuálního prostoru ve zcela zásadní míře, v jaké nebyla nikdy testována, natož realizována.⁵¹

Uzavření škol mělo dopad na duševní zdraví, nejen žáků a studentů, ale i jejich rodin. Pandemie Covid-19 měla celkově dopad na zhoršení duševního zdraví populace, nejvíce na dospívající a mladé lidi do 24 let a rodiče (zejména matky) s dětmi.

V zahraničí existuje nyní již poměrně rozsáhlá evidence dopadů na duševní zdraví, byť dlouhodobé dopady budou ještě zkoumány.⁵² K nejčastěji zmiňovaným dopadům patří zvýšení depresivity a úzkostných stavů u mladých dospělých (studentů VŠ), zvýšení depresivity a úzkostných stavů u dětí a dospívajících. Co se týče sebevražedného chování, tak jeho úroveň se statisticky významně neměnila (ke zvýšení suicidálního chování došlo jen v některých ohrožených skupinách a v některých zemích v souvislosti s nejtvrďšími opatřeními proti šíření onemocnění Covid-19). Časté jsou poruchy spánku, související se stresem, úzkostí a nedostatkem pohybu a pobytu venku v důsledku opatření proti Covid-19.

Dále byla zkoumána úroveň užívání alkoholu, tabáku a jiných látek. Užívání návykových látek se v době lockdownu a uzavření škol celkově snížilo v populaci dospívajících (vzrostlo nicméně u ohrožených adolescentů nebo těch, kteří již měli problémy s užíváním

48 Mravčík, V., Vařeková, Z., Janíková, B. (2022) Analýza situace v oblasti užívání návykových látek s důrazem na výskyt tzv. rizikového (problémového) užívání drog a jeho dopadů v Praze. Společnost Podané ruce, o. p. s.

49 UNESCO, 2020.

50 Rokos, L., Vančura, M. (2020). Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií – pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů. *Pedagogická orientace*, 30(2), 122–155, <https://doi.org/10.5817/PedOr2020-2-122>.

51 Ibid.

52 Orlíková, B. (2021) Dopady omezení výuky kvůli pandemii Covid-19 na duševní zdraví a well-being dětí a dospívajících. Interní dokument pro potřeby MŠMT ČR.

návykových látek v minulosti). Také bylo upozorněno na významné zvýšení počtu hodin strávených u obrazovek (tzv. screen time) s dalšími dopady na duševní zdraví, digitální závislost a gaming. Nárůst počtu hodin screen time byl v desítkách procent a souvisel výhradně s uzavřením škol. V neposlední řadě je zmiňováno také zhoršení duševního stavu rodičů a následný dopad na duševní zdraví dětí.

Specifické dopady měla pandemie a uzávěra škol na děti z nízkopříjmových rodin a z rizikového rodinného prostředí. Došlo ke zvýšení výskytu domácího násilí v rodinách (odhadem o 20 %) i ke zvýšení výskytu násilí vůči dětem a zneužívání dětí. Byla také omezená dostupnost služeb OSPOD a možnost screeningu ohrožených dětí v rámci školy. Zvýšil se zájem o pomoc, jak vyplývá například ze zvýšení počtu telefonátů na krizové linky v souvislosti s domácím násilím, nicméně počet nahlášených případů nevzrostl a v případě násilí na dětech počet nahlášených případů klesl. Z výzkumu vyplývá, že pracovníci škol za běžných okolností zachytí a nahlásí cca 20 % případů zanedbávání, týrání a zneužívání dětí. Vzhledem k tomu, že v průběhu distanční výuky k tomu měli omezenou možnost, je pravděpodobné, že tyto případy nebyly zachyceny nebo nebyly zachyceny včas.⁵³

Dopad uzavření škol na děti a rodiny sociálně slabé v době pandemie v mnoha ohledech zvýšil potíže v těchto rodinách (nezaměstnanost, chudoba, nízká motivace ke studiu, větší duševní potíže u rodičů i dětí, nižší úspěšnost ve škole). Jedná se o komplexní problém, což dokládají české průzkumy.⁵⁴

Česká studie, která zkoumala duševní zdraví v populaci, zjistila, že sebevražedné myšlenky mělo v kategorii 18–25 let 20,97 % respondentů, byla to nejohroženější věková kategorie populace. Míra sebevražedných myšlenek se snižovala s rostoucím věkem. Kategorie mladých dospělých do 25 let na tom byla nejhůře i v dalších parametrech (poruchy z užívání alkoholu, úzkostné poruchy, depresivní porucha).⁵⁵

Z dostupných výzkumů se ukazuje, že mezi dospívajícími se obecně užívání návykových látek nezvýšilo (naopak docházelo spíše ke snižování). Ke zvýšení ovšem mohlo dojít v ohrožených skupinách mládeže a mladých dospělých. Jak bylo zjištěno v několika studiích zaměřených na dospělé, celkově se v obecné populaci např. spotřeba alkoholu a marihuany mírně zvýšila nebo nezměnila, ale u lidí, kteří již intenzivně užívali alkohol a/nebo marihuanu před pandemií, naopak intenzita užívání vzrostla.

Pokud jde o **užívání alkoholu**, lze uvést poznatky autorů Mravčíka a Chomynové, kteří shrnují výsledky online dotazníkové studie, provedené v květnu 2020 na souboru 3 000

53 Ibid., str. 3.

54 Prokop, D. *Život během pandemie – ekonomické dopady a distanční vzdělávání*. <https://www.paqresearch.cz/post/zivot-behem-pandemie-ekonomickedopady-a-distanzni-vzdelavani>, 2020; Korbel, V., Prokop, D., & Munich, J. (2021). *Dopady pandemie Covid-19 na žáky* (Č. 3). PAQ Research. https://88760faa-4149-467c-8d6a-46e154cd4c14.usrfiles.com/ugd/88760f_355d58a183f94cafb33d5d48a0831be4.pdf

55 Winkler, P., Mohrova, Z., Mlada, K., Kuklova, M., Kagstrom, A., Mohr, P., & Formanek, T. (2021). Prevalence of current mental disorders before and during the second wave of COVID-19 pandemic: An analysis of repeated nationwide cross-sectional surveys. *Journal of Psychiatric Research*, 139, 167–171. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2021.05.032>.

respondentů ve věku 15 a více let náhodně vybraných z českého internetového panelu pomocí sociálně-demografických kvót. Respondenti uvádějící nejvyšší frekvenci současného užívání, zejména užívání alkoholu, konopí a sedativ, dále zvýšili svou intenzitu užívání během nouzového stavu průměrně o 5–10 %, zatímco méně intenzivní uživatelé ji snížili. Redukce užívání za nouzového stavu byla o to vyšší, oč nižší byla frekvence současného užívání. Pokud jde o vliv nouzového stavu na populační úrovni, výsledky naznačují mírný nárůst celkové konzumace alkoholu a sedativ a výrazné zvýšení hraní digitálních her a užívání sociálních médií. Naopak došlo k výraznému celkovému snížení spotřeby tabáku a online hazardních her (zřejmě kvůli zákazu sportovních soutěží) a mírnému snížení spotřeby konopí a jiných nelegálních drog.⁵⁶

Ochota respektovat a dodržovat **opatření, přijatá v souvislosti s pandemií**, do značné míry vyplývá z postojů veřejnosti k činnosti státních orgánů a k pandemii vůbec. Výrazně negativní postoje, spolu s prohloubením agresivních tendencí, vyplývajících mj. i z důsledků lockdownů, sociální situace a dalších faktorů, se pak mohou projevat i v míře prezentovaných nenávistných projevů, ať už v online prostředí nebo při vystoupeních ve veřejném prostoru a v negaci požadovaných pravidel chování. Určitým ukazatelem těchto postojů veřejnosti jsou výsledky pravidelných výzkumů, které uskutečňuje Centrum pro výzkum veřejného mínění.

Z nich lze uvést následující:

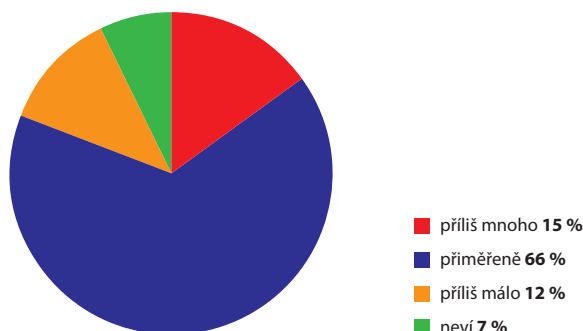
Tabulka 8: Postoje veřejnosti k opatřením, přijatým proti šíření koronaviru v období V/2020 – VII/2021⁵⁷

Opatření je:	V/20	VI/20-1	VI/20-2	VII/20	IX/20	XII/20	II/21	IV/21	VI/21	VII/21
příliš mnoho	18	19	16	14	12	19	15	13	11	15
přiměřeně	70	71	73	66	60	61	44	43	63	66
příliš málo	8	7	8	17	23	13	34	37	20	12
neví	4	3	3	3	5	7	7	7	6	7

56 Mravčík, V., & Chomynová, P. (2021). Substance use and addictive behaviours during COVID-19 confinement measures increased in intensive users: Results of an online general population survey in the Czech Republic. *Epidemiologie, mikrobiologie, imunologie*, 70(2), 98–103.

57 https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5496/f9/oz220201.pdf.

Graf 31: Struktura názorů zjištěná v červenci 2021

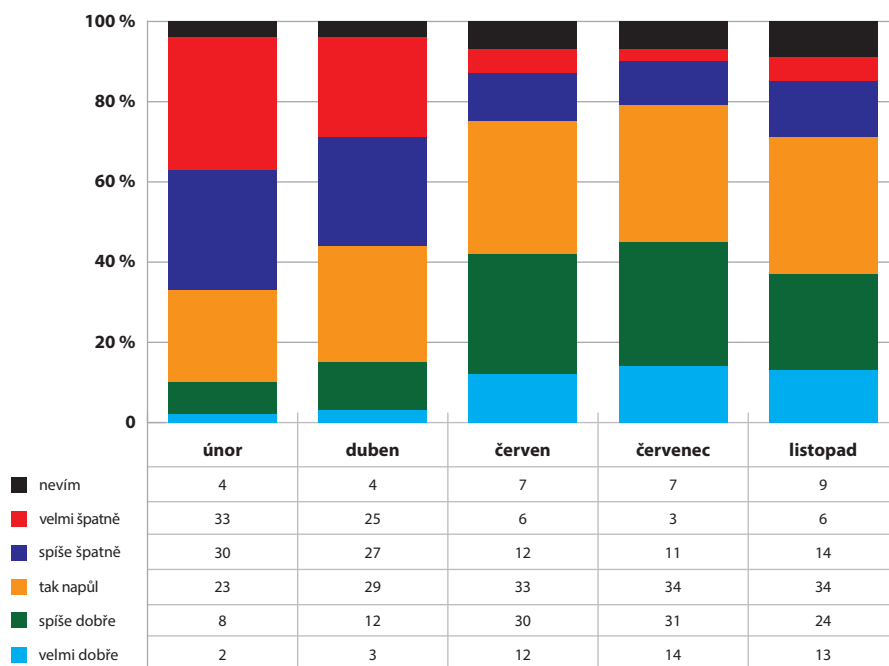
Pramen: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Největší část českých občanů na úrovni asi dvou třetin (66 %) v červenci 2021 hodnotila to, co český stát dělá proti šíření koronaviru, jako přiměřené, více než desetina (12 %) to pokládala za nedostatečné a 15 % to označila jako přehnané. Názor, že rozsah opatření přijímaných proti šíření koronaviru je přiměřený, byl po většinu sledovaného období většinový (s výjimkou února a dubna 2021 vždy počet takto se vyjádřivších respondentů přesáhl 60 %).

Na přelomu listopadu a prosince 2021 pak proběhlo šetření s názvem „Nový typ koronaviru – očkování a testování“.

Ochotu nechat se naočkovat proti onemocnění Covid-19 vyjádřila v tomto průzkumu více než desetina (12 %) dotázaných občanů, negativní postoj zaujala více než pětina (21 %) a necelé dvě třetiny (63 %) oslovených měly v době konání výzkumu za sebou alespoň první dávku očkování. Zbývá 4 % občanů pak stále váhala. Respondenti, kteří se chtěli nechat očkovat, případně už naočkovaní byli, jako nejčastější důvod svého rozhodnutí uváděli, že chtějí zůstat zdraví, ochránit se před onemocněním Covid-19, z něhož mají obavy, nebo že chtějí zamezit závažnému průběhu tohoto onemocnění. Dotázaní, kteří se podle svých slov očkovat proti onemocnění Covid-19 nechtěli, jako nejčastější důvod uváděli nedůvěru k účinnosti vakcíny a k tomu, že očkování funguje, nebo nedůvěru k očkování jako takovému či nedůvěru obecně (bez bližší specifikace).

Graf 32: Hodnocení dosavadního průběhu očkování a testování v roce 2021

Pramen: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Hodnocení dosavadního průběhu očkování bylo na přelomu listopadu a prosince 2021 poměrně nejednoznačné, když za dobrý ho označily necelé dvě pětiny (37 %) populace, podle asi třetiny (34 %) je to „tak napůl“ a pětina (20 %) ho hodnotila negativně. Zbývajících 9 % dotázaných nevědělo, jak průběh očkování zhodnotit.⁵⁸ Nicméně vývoj názorů směřoval k pozitivnějšímu hodnocení, protože dle výsledku výzkumu v únoru a v dubnu převládalo hodnocení negativní (součet odpovědí „velmi špatně“ a „spíše špatně“ činil v únoru 63 % a v dubnu 52 %, zatímco v listopadu součet těchto odpovědí činil již pouze 20 %).

IV.2. Poznatky ze šetření IKSP k dopadům pandemie

Ke zjištění **poznatků a názorů odborníků z praxe** bylo provedeno další kolo **vlastního průzkumu IKSP**, který navazoval na průzkum, provedený v roce 2021. K jeho realizaci byla opět zvolena forma **osobních strukturovaných rozhovorů**, s tím, že byly osloveny stejné organizace a instituce jako v roce 2021 a odpovídali stejní respondenti. Dvě organizace byly ve srovnání s předchozím rokem doplněny (obvodní soud a základní škola), kromě toho namísto Nejvyššího státního zastupitelství bylo osloveno Vrchní státní zastupitelství.

58 Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost a Naše společnost – speciál, respondenti starší 18 let. Výzkum: Naše společnost, v21–11 Realizátor: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i. Projekt: Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR Termín terénního šetření: 13. 11.–27. 12. 2021 Výběr respondentů: Kvótní výběr, 874 respondentů.

Celkem bylo uskutečněno 20 rozhovorů v období od 1. dubna do 12. července 2022. Rozhovory byly v souladu se záměrem uskutečněny s pracovníky orgánů činných v trestním řízení, tj. státního zastupitelství – Vrchního státního zastupitelství a obvodního státního zastupitelství, Nejvyššího soudu ČR, obvodního soudu, Policie ČR, konkrétně s pracovníky ředitelství Služby kriminální policie a vyšetřování a s pracovníkem ředitelství Policie ČR Praha, dále na ředitelství Vězeňské služby ČR a ředitelství Probační a mediační služby. Rozhovory byly provedeny také s pracovníky prevence kriminality, konkrétně odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR a s tajemníkem jedné z obvodních komisí prevence kriminality v Praze. Dotazováni byli také pracovníci sociální práce, tj. sociální kurátor a pracovník OSPOD.

Do rozhovorů byli zahrnuti i pracovníci z akademické sféry, konkrétně z Policejní akademie a z Národního ústavu duševního zdraví. Důležité místo bylo vyhrazeno pro nevládní organizace, které působí v terénu – rozhovory byly provedeny s pracovníky organizací Rubikon, Bílý kruh bezpečí, Locika, Sananim a DropIn, tedy organizací, které působí v oblasti péče o oběti včetně dětských, v protidrogové oblasti a v oblasti sociální práce.

Všechny rozhovory proběhly způsobem face-to-face formou strukturovaného rozhovoru. Celkem z uvedených 20 organizací a institucí odpovídalo 21 respondentů.

Rozhovory se soustředily především na následující obsahové okruhy, navazující na zaměření rozhovorů uskutečněných v roce 2021:

1. Objevily se v roce 2021 nějaké další formy trestné činnosti nebo problémového chování, které v roce 2020 byly méně významné či nevýznamné, nebo došlo k viditelnému poklesu četnosti některých forem?
2. Projevily se u klientů či pachatelů v souvislosti s pandemií ve srovnání s rokem 2020 nějaké patrné změny chování? Pokud ano, jaké?
3. Na jaké problémy pandemie upozornila?
4. Co ze změn, které přinesla pandemie, považujete za možnost vzniku trvalejšího trendu ať už ve smyslu pozitivním, či negativním?

K situaci a vývoji v době pandemie a s ní souvisejících opatření v roce 2021 uvedli respondenti poznatky, shrnuté v následující části.

Objevily se v roce 2021 nějaké další formy trestné činnosti nebo problémového chování, které v roce 2020 byly méně významné či nevýznamné, nebo došlo k viditelnému poklesu četnosti některých forem?

Pokud se jedná o **strukturu a četnost trestné činnosti**, byl v době Covidu-19 konstatován pokles kriminality, zejména v Praze a velkých aglomeracích, a dále především pokles kriminality majetkové a kriminality zizinců. Kromě vlivu pandemie a uplatňovaných opatření lze důvody poklesu spatřovat také v trvajícím a znatelném přesunu kriminality do kyberprostoru, s čímž souvisí její vysoká latence. Mnoho poškozených tuto trestnou činnost neoznamuje. Na pokles majetkové trestné činnosti mělo vliv zvýšení hranice škody na 10 tis., ale v důsledku zvyšujících se cen již tento vliv klesá. Odstraňující vliv nouzového stavu a případných závažnějších trestněprávních následků byl jen malý. Struktura trestné činnosti se v zásadě neměnila, vzrostla pouze poněkud mravnostní trestná činnost,

zřejmě v důsledku snížení latence. Někdy se projeví některé formy kriminality vázané na Covid-19, jako šíření nakažlivé nemoci (výkon práce, když měl být v karanténě, šíření poplašné zprávy, šíření paniky apod.).

V oblasti **hospodářské kriminality** nebyly zjištěny dotační a jiné podvody související s Covidem-19. Byl ovšem vysloven názor, že to souvisí s nedostatečnou kontrolní činností státu, absencí kontrolního mechanismu na využívání dotací, v důsledku čehož se podvody s dotacemi, určenými na kompenzaci škod způsobených Covidem-19 nezjišťují. Celkově bylo evidovaných trestných činů v oblasti hospodářské kriminality méně, ale měly závažnější dopad, tj. způsobily větší zjištěné škody. Závažnější byla hlavně finanční kriminalita, kde v jednotlivých kauzách figuruje velký počet poškozených (velké podvody s tisíci poškozených). Hospodářská trestná činnost výrazně vzrostla v **kyberprostoru** (za pomoci automatu lze za den oslovit 10 tis. lidí, kteří při neopatrné reakci mohou přijít o peníze z účtu. Jinou formou je např. kopírování platebních karet na dálku a výběr peněz z nich za pomoci „bílých koní“, přičemž řídicí skupina nesídlí v ČR a tvoří ji vysoce kvalifikovaní IT odborníci). Prostřednictvím internetu jsou páčány sofistikované a závažné útoky na data a systémy s následným vydíráním.

Ani v roce 2021 nebyl zaznamenán větší výskyt **domácího násilí**. Nicméně se dle názoru některých respondentů zvýšila brutalita případů. Je také možné mít za to, že teprve nyní se začnou zjišťovat a dokumentovat projevy domácího násilí a množství těchto případů početně vzroste. Ze strany nevládních organizací byly vzneseny i výhrady v tom smyslu, že domácí násilí a stalking přestaly být pro policii prioritou a policie těmto jevům věnuje méně pozornosti, stejně jako jejich obětem a úrovni komunikace s nimi. Bylo vysloveno upozornění, že dle zákona, pokud se oznamovatel cítí jako oběť domácího násilí, tak do prokázání opaku musí být za oběť považován a má k němu být takto přístupováno; vždy má dostat kontakt na někoho, kdo má možnost pomoci.

Aktivity **mládeže se dále posouvaly do kyberprostoru**. Online prostor se stal běžným prostředím, normou styku, od reálného světa není uživateli příliš odlišován. Problémem zůstává (samozřejmě nejen v kyberprostoru), že mladí lidé nevnímají přesně meze zákona a nedoceňují možné právní důsledky svých aktivit. Je ale možné, že se ukáže, že z řad mládeže bude postupně víc **obětí** trestné činnosti.

Projevy hate crime trvaly jako ventilace agresivity, ale vyznačovaly se změnou cíle. Ve vztahu k cílovým osobám ubylo projevů proti zdravotníkům; převažovaly agresivní projevy vůči politikům a veřejným činitelům včetně mnoha trestních oznámení. Znamenalo to celkem významnou zátěž pro státní zastupitelství. Objevily se také fake zprávy týkající se Covidu-19, nabídky padělaných certifikátů apod. Nešlo tedy o fyzické útoky, ale verbální útoky a podvody.

Respondenti z řad **justice** konstatovali, že činnost justice samozřejmě v roce 2020 ovlivnilo vyhlášení nouzového stavu. Následně až do nálezu Nejvyššího soudu byly všechny trestné činy posuzovány podle kvalifikované skutkové podstaty (3. odstavec), nemohlo tedy probíhat zkrácené řízení. Protože nebylo možné zkrácené řízení, dostávali se pachatelé k soudu později, docházelo k prodlužování řízení, vazebnímu stíhání, vyšší zátěži justice atd. Po přijetí stanoviska Nejvyššího soudu k posuzování trestné činnosti

v době nouzového stavu se očekával masivní příliv stížností pro porušení zákona. Proto byla operativně připravena a přijata novela trestního řádu, která stanoví, že stížnosti lze za určitých podmínek projednávat v neveřejném zasedání. K masivnímu nárůstu počtu stížností nakonec nedošlo, případy jsou v řádu desítek a nedošlo k nadměrnému zatížení Nejvyššího soudu. Počet stížností pro porušení zákona ve vztahu ke stavu nouze narostl pouze v řádu jednotek. Ukázalo se, že je málo kauz z doby nouzového stavu, které končily odsouzením k NTOS jen z důvodu bagatelní kriminality, a že soudy nepostupovaly nijak drasticky. Pokud k odsouzení došlo, jednalo se často o souběh s jinými trestnými činy a stížnost by byla tzv. neúčelná.

Problém byl při vykonávacím řízení u **obecně prospěšných prací**, kdy z důvodu uzávěr chyběli poskytovatelé a také u **peněžitých trestů** (ztráta příjmů, neschopnost platit); tato situace se obvykle řešila odkládáním výkonu trestu. Nicméně poskytovatelé se zapojovali i do zajišťování trestů pro odsouzené. V počtu **mediací** došlo k velkému propadu, který pokračoval i v roce 2021. Řešených případů bylo ještě méně než v r. 2020 – ze skoro 800 v r. 2019 na cca 450 v r. 2021. Důvody spočívaly v poklesu kriminality, menším počtu případů v přípravném řízení, omezení osobních setkávání, karantény apod. U trestu **domácího vězení** bylo na podzim 2021 ukončeno užívání elektronického monitoringu a došlo k přechodu na namátkové kontroly. Umožněno bylo provedení pouze vizuální kontroly (klient už nemusí podepsat uskutečnění návštěvy, stačí, že ho pracovník vidí doma). Tato možnost byla ze strany PMS zachována.

V první vlně Covidu-19 byl také kladen velký důraz na obavy z nákazy a byla přijímána preventivní opatření, což vedlo k omluvám a odročování. V dalším období docházelo k postupnému zmírňování a návratu k normální práci; ani advokáti dle názoru pracovníků justice situaci příliš nevyužívali k odročování případů. Spíše pachatelé v době Covidu-19 tuto situaci zneužívali jako důvod, proč nepřijít k soudu a mařit trestní řízení. Trestná činnost i trestní řízení se po rozvolnění vrátily do původního stavu.

Projevily se u klientů či pachatelů v souvislosti s pandemií ve srovnání s rokem 2020 nějaké patrné změny chování? Pokud ano, jaké?

U **drogového trhu** byl významným rysem jeho převážný přesun na internet. Turistický drogový trh zmizel úplně a do pouliční podoby se ve sledovaném období nevrátil. Distribuce drog se dělá přes zásilky a fungovala, drogy pro konzumenty nebyl nedostatek, ceny se v zásadě neměnily. Spíše jen v první vlně pandemie si uživatelé stěžovali na cenu a pak na kvalitu drog, která zpočátku hodně kolísala (omezení dovozu prekursorů, používání náhražek výrobci), účinek drogy proto nebyl obvyklý (kratší doba euforie, dřívější nástup deprese). Proto někteří hledali alternativy ve smyslu nových dodavatelů.

Konzumace se ale dlouhodobě přesouvá na nízkonákladové formy užívání. Lze říci, že drogový trh se vzpamatoval už v roce 2020 a v roce 2021 pokračoval v tomto trendu. Heroinový trh spíše stagnuje a klesá, klesl i prodej kokainu díky omezení nočního života a turistického pohybu; u této drogy ještě nedošlo k návratu do původního stavu. Klesl dovoz zajišťovaný organizovaným zločinem a vyřazením pouličního prodeje narostla kvalita drog. Klasický drogový trh se v původní podobě už nevrátí, „zkultivoval se“. Také drogová trestná činnost je z hlediska soudů setrvalá – nejsou výrazné změny.

Pokud jde o uživatele, respondenti mínili, že stárnou, zhoršuje se jejich zdravotní stav a finanční situace; nedochází tolik k doplňování jejich počtu mladými, injekční užívání pro ně už není tak atraktivní (např. u klientů Sananimu činí průměrný věk přes 35 let, dříve býval pod 30 let). Optimistický pohled by říkal, že mladí už tolik drogy nekonzumují, mají jiné priority a zábavy, ale zatím tento jev nelze přeceňovat. Bylo upozorněno na stoupající oblibu tzv. Kratomu u mládeže (legálně prodáván, jedná se o rostlinný přípravek v podobě prášku, který se rozmíchává do nápoje. V malém množství působí jako stimulantium, ve větším jako opiát).

K přesunům mezi užíváním drog a alkoholu dle názoru respondentů spíše nedocházelo, mohlo jít jen o menší počty uživatelů (např. spíše z ekonomických důvodů přechod od opiátů k alkoholu v kombinaci s marihuanou). Konzumace alkoholu se výrazně nezvýšila, spíše došlo k vnitřním posunům ve struktuře spotřeby.

Počet kontaktů nevládních organizací s klienty neklesl, ale klesl počet požadovaných jehel. DropIn např. v roce 2021 měl k dispozici i zdravotnický materiál, např. rozděloval respirátory klientům, klienti je celkem i nosili, byli přístupní edukaci. Spolu se Sananimem využívali mobilní ošetrovnu k očkování včetně klientů na metadonové léčbě. Klienti snášeli očkování dobře, dostávali i certifikáty o očkování (využívali např. při prokazování při vstupu do azylového domu).

U domácího násilí trvala dle názoru respondentů vysoká latence, nahlašování případů zůstalo na zhruba stejné úrovni jako před Covidem-19. Panuje shoda na tom, že domácí násilí vzrostlo u rodin rizikových z tohoto hlediska již před pandemií. Pokud jde o latenci u tohoto druhu kriminality, platí, že lidé, resp. oběti, méně důvěřují státu a neobrací se na OSPOD a policii. OSPODY a obecně státní organizace se nechovaly proaktivně, ovšem je třeba vzít v úvahu, že samy tyto organizace byly postiženy pandemií a souvisejícími opatřeními.

V agendě Bílého kruhu bezpečí byl v roce 2021 průběh nápadu s určitými výkyvy v jednotlivých měsících velmi podobný roku 2020. Větší počet klientů se objevil hlavně o prázdninových měsících (červenec, srpen). Na lince bezpečí se uskutečnilo cca 6000 hovorů za rok a jejich struktura byla v podstatě shodná s rokem 2020. Nepřímým dokladem pro možný nárůst domácího násilí je nárůst násilí a agrese u násilných a nenávistných trestných činů, což by bylo možné předpokládat i v rodinách.

V oblasti sociální práce s **bezdomovci** bylo konstatováno, že na tuto skupinu v době Covidu-19 významně dopadla psychická zátěž vyplývající z pocitu, že společensky jsou ti poslední z posledních bezdomovci a skutečně u nich došlo k dalšímu sociálnímu propadu. V době Covidu-19 mnozí ztratili zdroj příjmů (žebrota), některé komunity ale držely spolu a vzájemně se podporovaly; část klientů byla na ubytovnách a nebylo o nich zpráv (ale jejich potřeby byly v té době pokryté), někteří se v té době ztratili z dohledu. Po odeznění Covidu-19 a doprovodných opatření se část z nich vrátila ke svému obvyklému způsobu života, což např. znamená, že ti, kteří před Covidem-19 sociální služby nevyužívali, je zase přestali využívat. Schopnosti a kapacity bezdomovců se nemění; při sociálním nárazu

se adaptovali na nové podmínky, ale po jejich odeznění se vrací k tradičním způsobům chování. Bezdomovců v době pandemie v zásadě asi nepřibýlo, od občanů v tomto smyslu nebyly zaznamenány stížnosti.

Také ve vztahu k **vězeňskému prostředí** bylo konstatováno, že se v roce 2021 víceméně všechny skupiny postupně adaptovaly na situaci Covidu-19. Vězňové si zvykli používat ochranné prostředky, poklesly obavy, uvolnily se i návštěvy, bylo možné přemísťování (s využitím karantény při přechodu). Došlo k určitému srovnání se situací, vyrovnání se s omezeními. Následné opětovné zpřísnění opatření koncem roku 2021 už vězni nesli těžko – celé období už bylo příliš dlouhé a únava velká.

K očkování se vězni stavěli různě s tím, že cca 1/3 byla proti; naopak do výkonu nastupovali i již očkovaní; proočkovanost byla dle věznic cca 50–75 %. U vězeňské populace se posílilo se vědomí nutné hygieny a ochrany zdraví, vězni sami vyžadovali ochranné pomůcky. Tlak na psychiku vyústil v poněkud zvýšeném počtu sebevražd, ale nedošlo k mimořádným událostem v podobě nepokojů a vzpour. Vězeňské „kolektivy“ se neměnily kromě přirozené obměny, v tomto prostředí fungovaly ustálené vztahy, hierarchie atd. Naopak velmi složitá situace se zajišťováním nutných opatření byla na specializovaných oddílech (staří, práce neschopní, psychické problémy, zdravotní stav), kde je umístěno cca 1 600 osob, a kde jsou nutné specifické podmínky.

U mladistvých vězňů nebyly žádné signály nějakého výjimečného vývoje; nebyli tak závislí na školním vyučování jako žáci a studenti škol. Počet mladistvých ve výkonu trestu klesl o cca 15 %. Celkově v roce 2021 počty vězňů nadále klesaly. Na současném nárůstu počtu vězňů se významně podílejí ženy (tvoří cca 25% nárůst).

Mezi klienty organizace Rubikon byl zaznamenán velký dopad zvýšení cen energií, což musel Rubikon s klienty řešit (dodavatel poslední instance aj.). Obdobně klienti potřebovali pomoc Rubikonu k možnosti využít tzv. Milostivého léta pro řešení dluhů. Obecně ale byla reakce klientů na situaci spojenou s Covidem-19 klidnější než v roce 2020.

U dětí a mladistvých obecně platí, že došlo k dalšímu posunu aktivit do kyberprostoru. Někteří respondenti uvádějí mezi dopady pandemie určitou zvýšenou pasivitu a lhostejnost dětí (k prospěchu i dalším věcem). Byly zaznamenány určité signály problémů v rodinách a více suicidálních pokusů u dětí a mladistvých. Na chování a adaptaci dětí má velký vliv složení třídy a vliv rodičů, zejména matek (vlivné skupiny matek, některé se znají již z docházky jejich dětí do mateřských škol). Podstatná je role domácího prostředí z hlediska zájmu rodičů a podpory dětí, což se zvláště projevovalo v sociálně znevýhodněných rodinách. Větší příklon mládeže k drogám nebyl v době Covidu-19 zaznamenán, typičtější byl útek do virtuální reality.

Na jaké problémy pandemie upozornila?

Obecně lze konstatovat, že vztahy a vazby v oblasti sociální práce byly do značné míry postavené více na osobních kontaktech než na formálních pravidlech. V době Covidu-19 se

na těchto neformálních vztazích dalo stavět pouze částečně a ukázaly se systémové mezery. K tomu se sociální pracovníci vyjádřili v tom smyslu, že prostředky investované do této oblasti v době pandemie se bohužel využily nárazově, nikoli **systémově na trvalé řešení**.

Např. Praha v posledních dvou letech učinila výrazné kroky k ubytování lidí na okraji (hostely), uplatňovala přístup „housing first“. Díky tomu fungovala část bezdomovců, kdo chtěl bydlet, měl šanci – pro část z nich to znamenalo zbrzdění propadu. Nebylo to ale systémové řešení, nicméně Praha postupně navyšuje lůžka pro bezdomovce, za poslední dva roky kapacity skutečně narostly a pomáhá to.

Lze však, a to na základě dopadů Covidu-19 (zhoršená ekonomická situace, proměny pracovního trhu, úbytek brigád, což vedlo k propadu znevýhodněných a slabších skupin), kumulovaných s dalšími problémy (růst cen obecně, potravin, energií, silné rozevírání sociálních nůžek), očekávat zvýšené **sociální problémy**. Dopad Covidu-19 byl horší právě na lidi z rizikových a již dříve problémových skupin a prostředí, na „normální“ lidi nebyl dopad takový, resp. velký. K horšímu dopadu došlo také na rizikové uživatele drog a rizikové poživitele alkoholu. Všeobecně Covid-19 znamenal další propad lidí na hraně, na okraji (odchod z ubytoven, žádné brigády) a jen někteří se pokusili odrazit, např. za pomoci akce Milostivé léto.

Stejně jako vloni bylo potvrzeno, že chybí **psychologická pomoc a že je** poddimenzovaná zdravotní psychologická a psychiatrická péče zejména pro děti z důvodu nedostatku pedopsychologů a pedopsychiatrů. K tomu byl vznesen námět možného využití (v případě potřeby) mediků psychiatrie, kteří by mohli omezeně působit v rámci praxe při prvních kontaktech v terénu. I když OSPOD má prostředky na úhradu této péče pro nemajetné rodiny, není to nic platné, protože není k dispozici kapacita odborných zařízení. Tento problém je dlouhodobý, Covid-19 ho spíše více odkryl.

Do náhradní péče lze problémové děti dostat, ale k psychiatrovi ne. Byl konstatován i problém obtížně dostupné substituční léčby, k čemuž přispívalo také uzavření okresů.

Více respondentů konstatovalo nárůst depresí a úzkostí a upozornilo, že schází dlouhodobý výzkum depresí v populaci. S tím se pojí to, že bylo více sebevražd motivovaných izolací a dopadem na psychický stav (nešlo o absolutní nárůst počtu sebevražd, ale o nárůst zastoupení sebevražd s touto motivací).

Rubikon upozornil na nárůst počtu **klientů, kteří nemají jen opakované záznamy v rejstříku, ale mají problémy psychické, mentální, zdravotní**, podpořené navíc závislostmi a dluhy. Je to kumulace faktorů, kterou lze jen těžko ovlivnit, a která představuje zátěž navíc. Těmto klientům nestačí pouze najít práci, ale bylo by třeba, aby začínali na tréninkových místech a absolvovali zácvik. Absentují domy na půl cesty, protože vůči těmto klientům běžná intervence nestačí, potřebují intenzivní a dlouhodobější péči, i když ne navždy.

Není to důsledek Covidu-19, ale je patrné, že narůstá skupina specifických, těžko ovlivnitelných klientů s kumulovanými problémy a neschopností adaptace na pravidla společnosti. Pro určitou skupinu klientů je dnešní svět už nepochopitelný a neuchopitelný.

Zásadní problémy byly konstatovány ve vztahu k dětem a mladistvým, zejména pokud jde o **pubertální a předpubertální věk** (2. stupeň ZŠ + středoškoláci). Negativní dopad byl uváděn hlavně na děti z rizikového prostředí. České děti ve srovnání s Evropou prodělaly dlouhodobější uzavření škol. Dlouhý výpadek školní docházky vedl ke ztrátě návyků, přerušeni výuky způsobilo zvláště v rizikových a vyloučených skupinách přerušeni nebo ukončení vzdělávání. Existuje přímá vazba na finanční situaci rodiny (nizkopříjmové rodiny byly postiženy hůře).

V této věkové skupině došlo k rozbití dosud platných struktur a pravidel života, kdy tato pravidla nefungovala a opakovaně se měnila.

Při běžném režimu vycházejí problémy dětí a jejich rodin často najevo ve škole, což bylo výpadkem styku ve škole přerušeno.

Děti se na sebe těšily, ale po návratu do školy někdy narazily na školní řád a povinnosti učení. Po obnovení docházky se především dohání učivo a učitelé nemají čas ani kapacitu na obnovování sociálních vztahů. V mezidobí děti získávaly a vytvářely si i nové role a nové sebehodnocení a po návratu do školy dochází k novému srovnávání vztahů, pozic a rolí, což samozřejmě představuje zátěž. Děti se vrátily do škol o dva roky starší – ztratily dva roky sociálního vývoje.

Projevily se psychické potíže, které se přenesly do doby nové docházky. Objevilo se sebepoškozování u dívek, otravy léky, narostl počet kontaktů se školními psychology. K zátěži psychického stavu dětí přispívaly i konflikty v rodinách v době Covidu-19 (čím delší dobu byla rodina, u níž existovaly určité dispozice, uzavřená do sebe, tím docházelo k většímu zhoršování jejího stavu). Negativně se projevovalo rušení všech mimoškolních akcí, omezení role školy na pouhou výuku online.

Velké problémy byly u dětí cizinců; výuka online znamenala jazykové problémy, tyto děti byly vyloučeny, samy doma. Významnou roli při překonávání tohoto handicapu hrála aktivita učitelů a pomoc dobrovolníků z řad nevládních organizací.

Co ze změn, které přinesla pandemie, považujete za možnost vzniku trvalejšího trendu, ať už ve smyslu pozitivním, či negativním?

Za **pozitivní výsledky** období pandemie lze považovat schopnost vytvořit i za pomoci improvizace a nouzových opatření relativně fungující postupy práce jak ve státní sféře, tak u nevládních organizací a zvládat nastalé krizové situace. V roce 2021 už byly tyto postupy více funkční v návaznosti na opatření přijatá v roce 2020. Činnosti se zvládaly ve větším klidu, fungoval Home Office i směnný provoz, k dispozici byly ochranné pomůcky. I přes výhrady respondenti ze sociálních služeb uváděli, že se zlepšila i komunikace s Úřady práce, které reagovaly pružněji.

Ve vztahu k Praze, kde se vždy problémy do značné míry kumulují, bylo konstatováno, že magistrát situaci lépe zvládal, hlavně pokud šlo o ubytování lidí. Ubytování bezdomovců fungovalo, řešilo to současně pomoc provozovatelům zařízení (využití prázdných hostelů – nebyl cizinecký ruch, náklady hradilo město). Díky péči města o ubytování

v době Covidu-19 začalo více lidí opět bydlet (odchod z ulice a stanů) – v tomto smyslu Covid-19 pomohl k bydlení. Ovšem cca 30–40 % této skupiny se opět vrátilo do původního stavu bezdomovectví bez ubytování, ostatním covidové hostely pomohly. Lepší by ovšem bylo zacílení hostelů na specifickou, konkrétně určenou klientelu (senioři, nemocní...). Tzv. covidové hostely představovaly velkou pomoc, ale tato možnost skončila v červnu (potřeba kapacit pro uprchlíky a návrat ke komerčnímu využití) a další návaznost se systémově nevyřešila. Naštěstí se nezhroutil pracovní trh a příležitosti pro klienty (obnova gastronomie, úklid).

Školy v podstatě zvládly přechod na **digitalizaci výuky**. Díky Ministerstvu školství byly školy vybaveny technikou na dobré úrovni, nicméně i tak byla přetřhaná normální dosavadní komunikace. Všichni byli donuceni k digitalizaci, z čehož plynula i nutnost větší kooperace učitelů mezi sebou, pomoc těch digitálně zdatnějších. Školy zaváděly školní mailové adresy, více komunikovaly s rodiči (i přes mail), zlepšily se neformální kontakty. Vytvářely se nové vazby učitelů na děti, poskytovala se pomoc nevybaveným rodinám, vznikala určitá solidarita mezi učiteli a dětmi. Jak bylo konstatováno, může to přispět i k částečné změně postojů žáků a učitelů vzájemně. Ukázalo se, že významnou oporou pro některé děti byly mimoškolní aktivity ve formě alespoň částečně fungujících oddílů apod. Potvrdilo se, že virtuální svět není dostatečný pro sociální a psychický rozvoj dětí.

Respondenti z řad **policie** uvedli, že v období pandemie se zlepšilo vybavení technikou a materiálem, zavedly a vyzkoušely se jiné postupy, jak jednat (prohlídky, výsledky, vstupy do budov s ohledem na ochranu před nákazou).

Respondenti z řad **Vězeňské služby a justice** vesměs uváděli, že pozitivním přínosem byla digitalizace práce ve vztahu ke všem agendám, spolupracujícím institucím i uvnitř pracovišť úřadu. Zavedly se videokonference pro vnitřní i vnější styk, což v určité formě bude zachováno tam, kde osobní kontakt není nezbytný. Osvědčilo se také zavádění pružnějšího pracovního režimu. Samozřejmě omezení činnosti vedlo k prodloužení řízení, hlavně u složitějších případů s velkým množstvím zúčastněných. Po nárazu Covidu-19 v I. pololetí 2020 se systémy práce stabilizovaly a fungovaly, bohužel v současné době pod náporom jiných problémů zůstaly systémové věci reagující na nouzovou situaci rozpracované a dál se neřeší.

Posun v digitalizaci i v organizaci práce se projevil i u nevládních organizací (umožnění docházky podle potřeby i možnost komunikace online vč. Skype), využívání elektronické komunikace ve styku s klienty, pokud byli schopni ji zvládat. Rubikon k tomu např. vypracoval program na zvyšování počítačové gramotnosti klientů v tom, co prakticky potřebují – (WhatsApp, Tečka, QR kód, otevření potřebných aplikací, pochopení elektronických formulářů). Jde samozřejmě o zajištění určité vyváženosti digitální a osobní komunikace s tím, že v zásadě jsou klienti spíš rádi za obnovený osobní styk. Obdobně postupuje i Bílý kruh bezpečí, PMS a další.

Zejména **preventivní práce** je založena především na osobním kontaktu a interakci. Ale i v prevenci posun na online komunikaci fungoval, naopak nyní dost aktérů prevence preferuje online styk a jde o to, je v nezbytné míře opět přivést k fyzickému kontaktu.

Pandemie samozřejmě přinesla více **negativních důsledků**. Za jakousi časovanou bombu lze považovat **dopad tohoto období na děti a mladistvé**. Kritickou kategorií je období na konci základní školy. Děti ze sociálně slabých rodin zažily horší dopad až po odliv těchto dětí ze škol; v některých případech děti vzdávají i učňovská zařízení, zůstávají doma nebo jsou na Úřadu práce.

V dětských kolektivech normálně dochází k průběžnému vyvažování a tříbení pozic a vztahů. Toto v době přerušení výuky přestalo, po návratu do školy se tyto vztahy vytvářejí znovu za cenu konfliktů a stresů, kdy se nově ustavuje dynamika dětských kolektivů. Znovu se potvrdil propad dětské psychiatrie, což vede k velkým komplikacím při poskytování pomoci v tomto směru.

Podstatný je posílený vliv online komunikace na sociálních sítích a obecně virtuálního světa. I velmi malé děti jsou počítačově zdatné, ale nikoli sociálně dostatečně zralé a s postačujícím právním vědomím. Projevuje se u nich nedostatek kontroly a sebekontroly. Hranice chování na sociálních sítích jsou nezřetelné a nedávají dostatečnou orientaci. Potvrdilo se, že online prostor nenahradí dynamiku vztahů v dětských kolektivech. Na děti bude dopad dlouhodobější. U mládeže spíše ještě vzroste závislost na internetu a sociálních sítích. Je to také forma úniku, což může vyústit v další nárůst duševních problémů a poruch, možná i zvýšenou konzumaci alkoholu v reakci na deprese a stresy.

S ohledem na to, že pandemie tíživěji **dopadla na sociálně slabé a okrajové skupiny populace**, lze se obávat v souběhu s kumulací dalších současných problémů (inflace, migrace, růst životních nákladů apod.) možného nárůstu **sociálně motivované kriminality** i u skupin a osob dosud trestnou činností v širším měřítku nepáchajících. Některé vrstvy společnosti mohou klesnout do chudoby a řešit svoji situaci příklonem k asociálním formám chování.

Po období pandemie, i když není vyloučen návrat dalších forem Covidu-19, se společnost vrací do jiné reality, poznamenané nárůstem sociálních problémů, které budou ostřejší a budou stimulovat chudobu. Sociální systém není připraven na rychlou a účinnou pomoc naléhavým případům, není tak nastaven a chybí mu pružnost.

Co lze čekat dál: pokračování pozitivního trendu digitalizace agend a styku, online komunikace, pružné využívání pracovní doby. Ale je třeba počítat s tím, že kriminalita, která se zčásti přesunula do virtuálního světa, se nazpět vracet nebude, posun řady jejích forem do kyberprostoru bude pokračovat, přičemž není vyloučen ani nárůst „klasických“ forem páchaní trestné činnosti. To znamená a bude vyžadovat posílit a kvalifikovat příslušné složky policie a vytvořit účinnější nástroje odhalování a vyšetřování trestné činnosti páchané v kyberprostoru, použitelné v důkazním řízení. Na některé problémy, na které pandemie poukázala, bude třeba zaměřit zvýšenou výzkumnou pozornost, jako např. na zmapování rozsahu depresí v populaci, zmapování rozsahu odchodů dětí ze škol a učňovských zařízení. Sociální systém by měl být upraven tak, aby umožňoval systémovou, ale pružnou a rychlou reakci na nové problémy i na zátěž mimořádných situací.

IV.3. Závěr

Druhý rok covidové pandemie potvrdil, pokud jde o strukturu evidované kriminality, že přes další pokles počtu evidovaných skutků nedošlo k žádným významnějším změnám ve struktuře kriminality. V roce 2021 byl pouze zaznamenán markantní nárůst u krádeží vloupáním o 48,8 % (o 10 087 evidovaných skutků). Naopak největší meziroční propad nápadu byl evidován u krádeží prostých, a to o -41,7 %. I nadále byl patrný nárůst mravnostní kriminality, a to meziročně o 17 % (o 444 evidovaných skutků). Příčiny nárůstu jsou Policií ČR spatřovány jednak v lepší vyhledávací činnosti policie u tohoto druhu kriminality a dále také v masivním využívání elektronických komunikačních prostředků zneužívaných pro její páchaní. Pokles nápadu byl zjištěn u evidované hospodářské kriminality. Byť ale hospodářské trestné činy představovaly v roce 2021 pouze 8,2 % z celkového nápadu evidované kriminality, jejich podíl na celkem způsobené škodě představuje 69 %. U drogové kriminality počet evidovaných skutků ve srovnání let 2020 a 2021 stagnoval. U drogového trhu byl významným rysem jeho převážný přesun na internet. Konzumace se ale dlouhodobě přesouvá na nízkonákladové formy užívání. Lze říci, že drogový trh se vzpamatoval už v roce 2020 a v roce 2021 pokračoval v tomto trendu. Projevy hate crime trvaly jako ventilace agresivity, ale vyznačovaly se změnou cíle. Ve vztahu k cílovým osobám ubylo projevů proti zdravotníkům; převažovaly agresivní projevy vůči politikům a veřejným činitelům včetně mnoha trestních oznámení.

K nejčastěji zmiňovaným dopadům patří zvýšení depresivity a úzkostných stavů u dětí a dospívajících. Co se týče sebevražedného chování, tak jeho úroveň se statisticky významně neměnila. Ani v roce 2021 nebyl zaznamenán větší výskyt domácího násilí, u něhož trvala dle názoru respondentů vysoká latence. Panuje shoda na tom, že domácí násilí vzrostlo u rodin rizikových z tohoto hlediska již před pandemií.

Jak bylo zjištěno v několika studiích zaměřených na dospělé, celkově se v obecné populaci např. spotřeba alkoholu a marihuany mírně zvýšila nebo nezměnila, ale u lidí, kteří již intenzivně užívali alkohol a/nebo marihuanu před pandemií, naopak intenzita užívání vzrostla. Užívání návykových látek se v době lockdownu a uzavření škol celkově snížilo v populaci dospívajících (vzrostlo nicméně u ohrožených adolescentů nebo těch, kteří již měli problémy s užíváním návykových látek v minulosti). Také bylo upozorněno na významné zvýšení počtu hodin strávených u obrazovek (tzv. screen time) s dalšími dopady na duševní zdraví, digitální závislost a gaming.

Specifické dopady měla pandemie a uzávěra škol na děti z nízkopříjmových rodin a z rizikového rodinného prostředí. V těchto rodinách došlo ke zvýšení výskytu domácího násilí i ke zvýšení výskytu násilí vůči dětem a zneužívání dětí.

Stejně jako vloni bylo potvrzeno, že chybí psychologická pomoc a že je poddimenzovaná zdravotní psychologická a psychiatrická péče zejména pro děti z důvodu nedostatku pedopsychologů a pedopsychiatrů.

Za pozitivní výsledky období pandemie lze považovat schopnost vytvořit i za pomoci improvizace a nouzových opatření relativně fungující postupy práce jak ve státní sféře, tak u nevládních organizací a zvládat nastalé krizové situace. V roce 2021 už byly tyto postupy

více funkční v návaznosti na opatření přijatá v roce 2020. Školy v podstatě zvládly přechod na digitalizaci výuky. Také respondenti z řad Vězeňské služby a justice vesměs uváděli, že pozitivním přínosem byla digitalizace práce ve vztahu ke všem agendám, spolupracujícím institucím i uvnitř pracovišť úřadu.

Pandemie samozřejmě přinesla více negativních důsledků. Za jakousi časovanou bombu lze považovat dopad tohoto období na děti a mladistvé. Kritickou kategorií je období na konci základní školy. Děti ze sociálně slabých rodin zažily horší dopad až po odliv těchto dětí ze škol. S ohledem na to, že pandemie tíživěji dopadla na sociálně slabé a okrajové skupiny populace, lze se obávat v souběhu s kumulací dalších současných problémů (inflace, migrace, růst životních nákladů apod.) možného nárůstu sociálně motivované kriminality i u skupin a osob dosud trestnou činností v širším měřítku nepáchajících. Některé vrstvy společnosti mohou klesnout do chudoby a řešit svoji situaci příklonem k asociálním formám chování.

v.

Kriminalita mládeže, trestní a sankční politika uplatňovaná vůči mladistvým

V.1. Kriminalita mládeže z pohledu statistik Policie ČR

V roce 2021 bylo celkově stíháno **3 288 osob** mladších 18 let, což je z celkového počtu stíhaných osob Policií ČR 4,7 %. V tomto roce se tak podíl těchto stíhaných osob na celkovém počtu stíhaných osob – oproti předchozímu roku 2020 – nepatrně zvýšil (o 0,3%), nicméně v roce 2019 bylo zastoupení osob mladších 18 let na celkové kriminalitě na úrovni 5,1 %. V roce 2021 bylo zastoupení mužů mladších 18 let na všech stíhaných mužích rovno 4,8 %, obdobný údaj u žen je pak 4,4 %. Dá se tedy konstatovat, že zastoupení mladých lidí z hlediska páchaní delikvence je v zásadě stabilní, nedochází k žádným excesivním výkyvům.

Celkově bylo ve statistikách evidováno, že z celkového množství stíhaných osob do 18 let bylo 1 891 mladistvých a osob jinak trestných 1 397 (osob ve věku 12–14 let 1 089 a mladších 308), Členění podle pohlaví ukazuje, že mladistvých mužů bylo 1 681 a mladistvých žen 210, osob do 15 roku věku pak 1 103 mužů a 294 žen.

Dynamiku stíhaných osob mladších 18 let za delší časové období ukazuje následující tabulka. Z ní vyplývá, že absolutní počty stíhaných mladých lidí v ČR jsou jednak v roce 2021 pod pětiletým průměrem a že zároveň počty stíhaných mladých lidí se v zásadě rok od roku snižují nebo zůstávají na srovnatelné úrovni (viz průměry počtu stíhání osob za předchozích pět let).

Tabulka 9: Absolutní četnosti stíhaných osob mladších 18 let podle věkových kategorií a průměry těchto osob za pět po sobě jdoucích let

věk	roky					Průměr za roky 2017–2021	Průměr za roky 2016–2020
	2017	2018	2019	2020	2021		
0–11	525	468	404	371	308	415,2	445,6
12–14	1 224	1 269	1 486	1 280	1 089	1 269,6	1 282,0
15–17	2 490	2 505	2 483	2 130	1 891	2 299,8	2 428,2
celkem	4 239	4 242	4 373	3 781	3 288	3 984,6	4 155,8

Pramen: Statistika Policie ČR.

Za povšimnutí stojí, že poměr výskytu žen a mužů mezi stíhanými osobami ve věku do 18 let zůstává v zásadě v letech 2016–2021 přibližně na stejné úrovni – zastoupení žen na všech stíhaných osobách do 18 let se pohybuje v rozmezí mezi 15–17 % (v roce 2021 pak konkrétně na úrovni 15,3 %).

Zůstává také v platnosti fakt, že s přibývajícím věkem mladých lidí se zvyšuje incidence stíhaných osob. V tomto ohledu toto konstatování dokumentuje následující tabulka. Zde si lze povšimnout, že kategorie sedmnáctiletých tvoří více jak pětinu všech stíhaných pachatelů do 18 let.

Tabulka 10: Stíhané osoby v letech 2021 a 2020 podle věkových kategorií

Věk	Stíhaní v roce 2021						Stíhaní v roce 2020					
	muži		ženy		celkem		muži		ženy		celkem	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
7 a méně	22	0,8	4	0,8	26	0,8	14	0,4	3	0,5	17	0,4
8 let	24	0,9	3	0,6	27	0,8	25	0,8	5	0,8	30	0,8
9 let	43	1,5	5	1,0	48	1,5	51	1,6	9	1,4	60	1,6
10 let	49	1,8	18	3,6	67	2,0	80	2,6	19	2,9	99	2,6
11 let	103	3,7	37	7,3	140	4,3	135	4,3	30	4,6	165	4,4
12 let	198	7,1	68	13,5	266	8,1	181	5,8	69	10,7	250	6,6
13 let	257	9,2	83	16,5	340	10,3	361	11,5	92	14,2	453	12,0
14 let	407	14,6	76	15,1	483	14,7	473	15,1	104	16,1	577	15,3
15 let	494	17,7	82	16,3	576	17,5	552	17,6	95	14,7	647	17,1
16 let	583	20,9	65	12,9	648	19,7	584	18,6	109	16,9	693	18,3
17 let	604	21,7	63	12,5	667	20,3	679	21,7	111	17,2	790	20,9
celkem	2784	100,0	504	100,0	3288	100,0	3135	100,0	646	100,0	3781	100,0

Pramen: Statistika Policie ČR.

Můžeme zde ještě uvést, že mladí lidé blízko věku zletilosti – tedy osoby ve věku 18–20 let – byly v roce 2021 stíhány pouze v 4 119 případech (3 483 mužů a 636 žen), což je podstatně méně než v předchozím roce 2020, ve kterém bylo stíháno celkem 4 928 mladých dospělých (4 157 mužů a 771 žen) – jedná se o snížení o více jak 16 %.

V roce 2021 bylo nejvíce mladých lidí do 18 let stíháno v dosahu MŘP Ostrava (244 osob), dále v územním obvodu MŘ Brno (145 osob) a v rámci ÚO Karviná (108 osob), ÚO Ústí nad Labem (103 osob) a ÚO Most (96 osob). Oproti roku 2020 došlo k snížení nápadu stíhaných mladých lidí v rámci ÚO Chomutov a ÚO Děčín, které patřily vloni k ÚO výrazně postiženým kriminalitou mladých lidí (v Děčíně je v roce 2020 nápad 70 osob, v Chomutově 76 osob). Naopak malé množství stíhaných osob do 18 let vykazaly letos ÚO Kutná Hora (5 osob), Praha venkov – západ (6 stíhaných osob), Písek (8 stíhaných osob), dále Rokycany a Prachatice (po 13 stíhaných osobách) a Rychnov nad Kněžnou a Klatovy (po 15 stíhaných osobách). Žádná dívka nebyla stíhána ve Vsetíně, Svitavách, Sokolově, Písku a Rokycanech. Naopak nejvíce žen (49 dívek) bylo stíháno v Ostravě, v Karviné (28 dívek), v Mostě (23 dívek), ve Znojmu (20 dívek), v Brně (19 dívek), v Liberci (17 dívek) a v Ústí nad Labem a Jičíně po 16 dívkách,

Přesnější obraz o situaci v jednotlivých ÚO lze však získat z porovnání stíhaných osob mladších 18 let s celkovým nápadem stíhaných v roce 2021 v jednotlivých ÚO. V tomto sledovaném roce tak vykazovalo největší procento stíhaných osob do 18 let v obvodu ÚO Nový Jičín, kde se tyto osoby podílely na celkové kriminalitě 9,2 % a ÚO Havlíčkův Brod, kde bylo toto procento jen o desetinu nižší (9,1 %). Naopak nízké zastoupení mladých lidí do 18 let na počtu stíhaných je v ORP Praha I. (1,8 %), v ÚO Kutná Hora (1,5 %), ÚO Praha venkov – západ a ÚO Písek (shodně 1,6 %).

V roce 2021 došlo k opětovnému poklesu množství stíhaných **skutků** spáchaných osobami mladšími 18 let, čímž v zásadě pokračovala setrvalá tendence posledních let. Oproti situaci v roce 2019, kdy bylo množství skutků za poslední leta nejvyšší (ve srovnání s rokem 2018 však pouze o 55 skutků), se v roce 2021 snížilo množství stíhaných skutků o 1 077, tedy o více jak čtvrtinu. Hlavní pokles se ukázal v oblasti majetkové kriminality⁵⁹, kde bylo stíháno – oproti roku 2019 – o 527 skutků méně. Zásadní snížení množství těchto stíhaných skutků se projevilo u stíhaných mužů, kde došlo meziročně k snížení o 247 skutků (vzhledem k roku 2019 však dokonce o celých 436 skutků). Ke snížení množství stíhaných skutků majetkové povahy došlo také u žen, meziročně o 59 skutků (vzhledem k roku 2019 však o 91 skutků).

Tabulka 11: Počty stíhaných skutků, které spáchaly osoby mladší 18 let v letech 2018–2021

Věkové kategorie pachatelů	Rok 2018			Rok 2019			Rok 2020			Rok 2021		
	0–14 let	15–17 let	suma	0–14 let	15–17 let	suma	0–14 let	15–17 let	suma	0–14 let	15–17 let	suma
celková kriminalita	1727	2423	4150	1879	2408	4287	1636	2060	3696	1380	1830	3210
z toho												
majetková kriminalita	621	865	1486	660	881	1541	585	735	1320	396	618	1014
násilná kriminalita	387	613	1000	422	577	999	352	465	817	335	509	844
mravnostní kriminalita	189	277	466	231	296	527	231	250	481	222	245	467

Pramen: Statistika Policie ČR.

Tabulka 12: Počty stíhaných skutků osob mladších 18 let členěné podle pohlaví jejich pachatelů v letech 2018–2021

	Rok 2018			Rok 2019			Rok 2020			Rok 2021		
	muži	ženy	% žen	muži	ženy	% žen	muži	ženy	% žen	muži	ženy	% žen
celková kriminalita	3459	691	16,7	3583	704	16,4	3058	638	20,9	2709	501	18,5
z toho:												
majetková kriminalita	1253	233	15,7	1296	245	15,9	1107	213	19,2	860	154	17,9
násilná kriminalita	870	130	13,0	901	98	9,8	716	101	14,1	745	99	13,3
mravnostní kriminalita	397	69	14,8	440	87	16,5	394	87	22,1	391	76	19,4

Pramen: Statistika Policie ČR.

Počet skutků násilné povahy v roce 2021 meziročně mírně stoupl (o 27 skutků), nicméně nedosáhl úrovně zaznamenané v roce 2019 či 2018, kdy byl jejich počet vzhledem k roku

59 Při úvahách o snížení množství stíhaných skutků je ovšem třeba vzít v úvahu snížení hranice škody ohraničující provinění z 5000 Kč na 10000 Kč, což způsobilo jistou závažnou dekriminální a výrazně znesnadňuje porovnání s předchozími lety.

2021 vyšší zhruba o 15 %. Počet skutků stíhané násilné kriminality byl u žen meziročně zcela srovnatelný, mírné zvýšení je možno zaznamenat u výskytu těchto skutků u mužů (zvýšení o 29 skutků).

Žádné závažnější posuny se neprojeví ani v oblasti stíhaných činů mravnostní kriminality. Meziročně došlo pouze k malému snížení (o 14 stíhaných skutků), které šlo především na vrub počtu stíhaných skutků žen (o 11 skutků).

Mezi nejčastějšími skutky majetkové kriminality osob do 18 let se tradičně objevují krádeže dvoustupých motorových vozidel. V roce 2021 bylo pro tento delikt stíháno 109 osob, což je však o zhruba čtvrtinu méně než v letech předchozích (v roce 2020 stíháno 143 skutků, v roce 2019 157). V roce 2021 se na tomto deliktu nejčastěji podíleli mladiství muži, a to 85 stíhanými skutky. Z krádeží jsou nejčastěji uváděny krádeže zařazené do kategorie „krádeže prosté – jiné na osobách“. Na dalších místech – podle množství stíhaných majetkových činů – nacházíme kapesní krádeže, krádeže prosté v bytech a krádeže prosté v obchodech. V policejní statistice se dále častěji objevují podobné skutky provedené jinou formou, a to např. krádeže vloupáním do bytů, krádeže vloupáním do rodinných domků, krádeže vloupáním do obchodů, krádeže vloupáním do restaurací a hostinců a také krádeže vloupáním do kiosků (podrobněji viz následující tabulka).

V rámci pojednání o majetkové kriminalitě je vhodné vzpomenout též i na hojněji zastoupený skutek „neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku“, pro který bylo stíháno 110 pachatelů, z nichž bylo 81 mužů (32 osob mladších 15 let a 49 mladistvých) a 29 žen (17 dětí a 12 mladistvých dívek). I zde dochází ke snížení incidence tohoto stíhaného skutku (v roce 2020 tento skutek řešen celkově u 146 mladých lidí – u 102 mužů a 44 žen). Tyto skutky jsou častěji iniciovány situací, kdy se mladí pachatelé při krádeži či loupeži zmocní (často náhodně) též platební karty své oběti a snaží se ji následně využít k výběru hotovosti či nákupu v obchodech.

Pro podvod bylo v roce 2021 stíháno 33 mladých lidí (25 mužů a 8 dívek), za zpronevěru nikdo. Zato deliktu poškození cizí věci se dopustilo 143 pachatelů, v převážné většině muži (74 chlapců mladších 15 let a 62 mladistvých mužů a pouze 7 dívek, z nichž byla pouze jedna mladistvá). K tomuto zjištění je třeba ještě doplnit, že stíhaný skutek poškození cizí věci ve formě sprejerství se dopustilo ještě navíc 261 osob mladších 18 let, přičemž největší zastoupení na tomto údaji měly děti do 15 let (muži do 15 let spáchali 167 stíhaných skutků, mladiství muži 53 skutků, dívky do 15 let 32 a mladistvé dívky 9 skutků).

U mladých lidí statistiky poměrně často zaznamenávají skutky spojené s výtržnictvím. V roce 2021 bylo celkově stíháno 247 skutků výtržnictví, z čehož 219 skutků spáchali muži (79 stíhaných skutků spáchali muži do 15 let a 140 mladiství muži) a 28 ženy (17 skutků děti a zbytek 11 skutků mladistvé dívky). I přesto, že meziročně došlo ke snížení stíhaných skutků výtržnictví (v roce 2020 stíháno 285 skutků), se stále jeví jako vhodným, aby se výchovný proces mladé generace více zaměřil na problematiku ochrany společného i soukromého vlastnictví, na vytváření správného právního a mravního vědomí ve vztahu k životu ve veřejném prostoru.

Tabulka 13: Vybrané četnější formy majetkové kriminality stíhané v roce 2021 podle pohlaví pachatelů mladších 18 let

	muži		ženy		Celkem skutků, pro které byly stíhány osoby mladší 18 let
	do 15 roků	do 18 roků	do 15 roků	do 18 roků	
Krádeže prosté – jiné na osobách	46	51	18	3	118
krádeže motorových vozidel dvoustopých	18	85	0	6	109
krádeže kapesní	15	26	15	4	60
krádeže prosté v bytech	12	25	5	13	55
krádeže prosté v obchodech	5	28	15	5	53
krádeže vloupáním do kiosků	17	15	1	2	35
krádeže vloupáním do bytů	7	12	2	7	28
krádeže vloupáním do obchodů	5	19	1	1	26
krádeže vloupáním do rodinných domků	6	17	2	1	26
krádež vloupáním do obchodů	5	19	1	1	26
krádež prosté motorových vozidel dvoustopých	3	22	0	0	25
krádež vloupáním do restaurací a hostinců	6	15	0	0	21
krádeže věcí z aut	7	12	1	0	20
krádež prostá – věci z aut	7	12	1	0	20
krádeže vloupání do víkendových chat	6	9	0	0	15
krádež vloupáním do motorových vozidel	1	11	1	0	13
krádeže prosté – jízdních kol	2	10	0	0	12
krádeže motorových vozidel jednostopých	1	9	0	1	11
krádeže vloupáním do škol	3	7	0	1	11

Pramen: Statistika Policie ČR.

Násilná kriminalita osob do 18 let byla v roce 2021 zastoupena 844 stíhanými skutky. To znamená, že se násilná kriminalita osob do 18 let proti roku 2020 o něco málo snížila (v roce 2020 bylo stíháno 817 skutků). Stíhané skutky násilné povahy spáchali v roce 2021 mladiství muži v 476 případech a mladistvé ženy v 33 případech, muži mladší 15 let v 269 případech a ženy této věkové kategorie v 66 případech.

V rámci násilné kriminality je třeba si povšimnout provinění vraždy, pro kterou bylo stíháno 5 osob mladších 18 let. Dvě mladistvé osoby (jeden muž a jedna žena) byly stíhány pro vraždu, která byla ve statistikách charakterizována tím, že jejím motivem byly „osobní vztahy“, další 3 vraždy (pachatel jeden mladistvý muž a po jednom skutku muž a žena mladší 15 let) byly zařazeny mezi vraždy označené jako „ostatní“. V minulém roce byla evidována jedna vražda spáchaná mladistvým mužem, ovšem v roce 2019 bylo v kategorii

„vražda“ vykázáno 8 skutků, které spáchali v 7 případech mladiství a v jednom případě osoba do 15 let. K letošním údajům o provinění vraždy lze přiřadit i jedno provinění usmrcení z nedbalosti, které spáchala žena mladší 15 let.

Mezi závažná provinění jistě patří loupež, kde útok na majetek bývá mnohdy doprovázen různě silnými i fyzicky agresivními projevy útočníka. V roce 2021 bylo zaznamenáno poměrně značné množství těchto stíhaných skutků u osob mladších 18 let (celkem 296 stíhaných skutků). Hlavními aktéry tohoto druhu provinění byli mladiství muži (spáchali 157 stíhaných skutků) a také muži mladší 15 let (111 skutků), ženy se podílely pouze v malém množství případů (mladistvé ženy spácháním 8 skutků, ženy mladší 15 let spácháním 20 stíhaných skutků). Loupež páchají mladí lidé poměrně často, svědčí o tom např. údaj, že z celkového množství loupeží je více jak čtvrtina spáchána osobami do 18 let.

Mezi více frekventované skutky násilné povahy patřilo ve sledovaném roce též úmyslné ublížení na zdraví, které bylo řešeno v celkovém množství 354 skutků (oproti minulému roku došlo k nárůstu o cca 15 %, ale naopak oproti roku 2019 došlo k mírnému poklesu). Z celkového množství těchto skutků spáchali téměř dvě třetiny mladiství muži (228 skutků) a 95 skutků pak šlo na vrub mužům mladším 15 let, ženy i zde měly na tomto provinění pouze malý podíl (mladistvé ženy spáchaly 11 stíhaných skutků, ženy mladší 15 let 20 skutků).

467 skutků mravnostní povahy bylo tento rok stíháno u osob do 18 let věku, což je víceméně srovnatelné s údajem loňského roku (v roce 2020 bylo stíháno 481 skutků). Největší podíl na tomto druhu kriminality měli letos opět mladiství muži, kteří byli stíháni pro 230 skutků, a muži do 15 let, kteří byli stíháni pro 161 skutků (mladistvé dívky byly stíhány pro 15 skutků a ještě mladší dívky pro 61 skutků). Nejčastější formou mravnostní kriminality bylo provinění pohlavního zneužití, kterého se celkově dopustilo 291 osob mladších 18 let (153 skutků spácháno mladistvými muži a 88 skutků spácháno muži do 15 let, podíl mají ale též mladistvé ženy – 8 stíhaných skutků a v 42 případech pak skutek spáchaly dívky pod 15 let).

Na kriminalitě mravnostní povahy se též výrazněji podílelo provinění znásilnění (celkově 62 stíhaných skutků, které spáchalo 32 mladistvých a 30 chlapců mladších 15 let). Informace hodná pozornosti se pak týká zjištění, že se osoby mladší 18 let podílejí poměrně výrazně na provinění výroby dětské pornografie a zneužití dítěte k ní. Nejvíce překvapivé je zjištění, že se na tomto stíhaném druhu mravnostní delikvence podílelo vedle 35 mladistvých (32 skutků spácháno muži a 3 skutky ženami) též 33 osob mladších 15 let (20 skutků spáchaných muži a 13 skutků spácháno dívkami).

Zvláštní kapitolou stíhaných skutků jsou nedovolené činnosti spojené s drogovou problematikou. Statistika v této skupině skutků ukazuje, že bylo v roce 2021 častěji stíháno provinění nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami. Na 123 skutcích se podíleli mladiství (muži – 76 stíhaných skutků a ženy 13 stíhaných skutků) i osoby mladší 15 let (muži se podíleli 26 skutky a ženy 8 skutky). Je možno konstatovat, že v roce 2021 došlo k poklesu těchto stíhaných skutků (v roce 2020 bylo stíháno 206 skutků a v roce 2019 dokonce 274 skutků mladých lidí do 18 let). Pro úplnější obraz o drogové problematice je možno dodat, že stíhaných skutků provinění „přechovávání

omamných a psychotropních látek a jedů pro sebe“ bylo v roce 2021 celkově 19 (7 skutků mužů mladších 15 let a 12 mladistvých mužů), skutek nedovoleného pěstování rostlin obsahující omamnou nebo psychotropní látku se vyskytl pouze u jednoho mladistvého a šíření toxikomanie u dvou mužů (jednoho mladistvého a jednoho muže mladšího 15 let).

V policejní statistice pojednávající o deliktech osob do 18 let věku je možno si povšimnout poměrně značné incidence stíhaných skutků vydírání a porušování domovní svobody. V roce 2021 bylo řešeno 96 skutků vydírání, přičemž mladiství muži i muži mladší 15 let byli stíháni po 41 těchto skutcích, 12 skutků připadlo na dívky mladší 15 let a 4 na dívky mladistvé. Výskyt stíhaných skutků porušování domovní svobody se týkal 56 skutků (ml. muži 30 skutků a ml. ženy 4 skutky, osoby mladší 15 let – muži 12 skutků a ženy 4 skutky). Pro námi sledované osoby také platí, že se v 60 případech dopustily provinění nebezpečného vyhrožování – hlavními aktéry zde byli mladiství muži (32 skutků) a mladší muži (22 skutků).

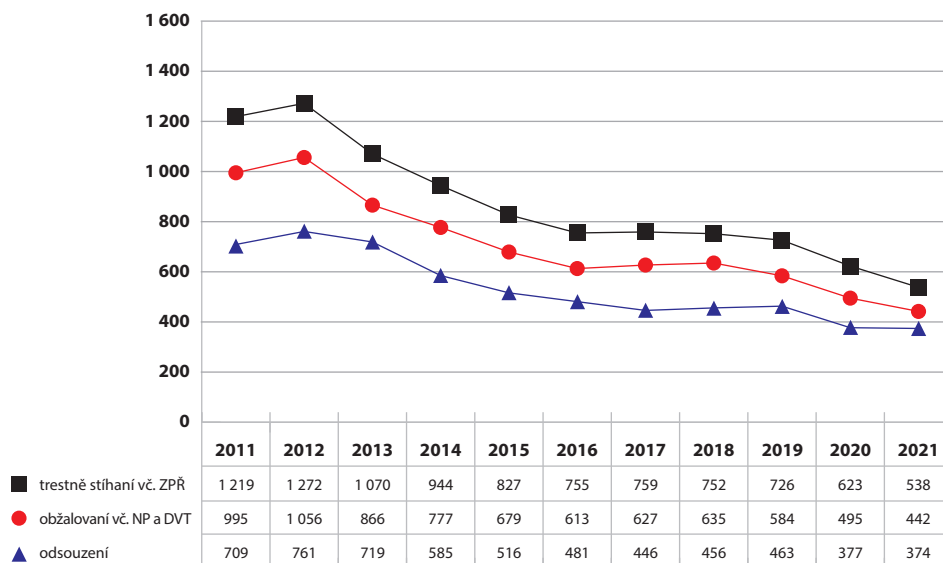
Lze tedy celkově uzavřít, že kriminalita mladých lidí do 18 let se – dle statistických údajů – meziročně snižuje. Lze pouze spekulovat o tom, zda v době pandemického ohrožení nejsou pozitivní výsledky souhrou obav populace z nákazy a zároveň menší akceschopností orgánů činných v trestním řízení – vždyť i ony byly pandemickou situací výrazně zasaženy. Příští léta ukáží, zda snížení kriminality mladých lidí má hlubší příčiny.

V.2. Trestní a sankční politika uplatňovaná vůči mladistvým

Shodně jako v případě celkové trestní politiky bylo možné zaznamenat i v případě mladistvých pachatelů v roce 2021 pokles počtů stíhaných (1 630) a obžalovaných (1 340) osob.⁶⁰ V případě odsouzených mladistvých dochází k mírnému nárůstu v absolutních počtech (1 132). V přepočtu na 100 000 obyvatel ve věku 15 až 17 let lze však zaznamenat poklesy ve všech kategoriích, výrazně pak právě u stíhaných mladistvých (blíže graf 33). I zde se tedy již v širší míře projevila dekriminalizace v oblasti majetkové kriminality (blíže viz kap. I.), se kterou souvisí i pokles evidované kriminality, který byl v roce 2020 ještě umocněn opatřeními v souvislosti s pandemií Covid-19, uzavřením škol a obecně snížením fyzických kontaktů. To vše mohlo mít právě u mladistvých ještě výraznější dopad než u dospělých. Lze tedy konstatovat, že u mladistvých převažuje ve sledovaném období dlouhodobý trend poklesu osob v systému trestní justice. (Graf 33).

⁶⁰ Pokud není níže uvedeno jinak, jsou do počtu stíhaných mladistvých započítáváni i mladiství ve zkráceném přípravném řízení a u obžalovaných i mladiství, u kterých byl podán návrh na potrestání, či návrh na schválení dohody o vině a trestu, který lze podat, pokud mladistvý dovršil 18 let.

Graf 33: Vývoj trestní politiky uplatňované vůči mladistvým v přepočtu na 100 000 obyvatel příslušné věkové kategorie (15–17 let)

Pozn: ZPŘ – zkrácené přípravné řízení, NP – návrhy na potrestání, NDVT – návrhy na dohodu o vině a trestu Pramen: Přehledy o vyřízených stíhaných a podezřelých fyzických osobách dle státních zastupitelství – mladiství – nestandardní sestavy; Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV; Statistické údaje o věkovém složení obyvatelstva dle jednotek věku k 1. 7. příslušného roku, Český statistický úřad, K dispozici na stránkách ČSÚ -<https://www.czso.cz/csu/czso/domov>.

Sankční politika vůči mladistvým je založena na výrazně modifikovaných principech v ZSM. To se odráží také při uplatňování odklonů s restorativními prvky,⁶¹ které jsou u mladistvých aplikovány v širší míře. Je třeba říci, že vývoj počtů stíhaných mladistvých (Graf 33) se projevuje ve vývoji počtů těchto odklonů u mladistvých, kdy ve sledovaném období převažuje jejich pokles a následně určitá stabilizace, resp. mírný nárůst v letech 2019 a 2020.⁶² K poklesu dochází v roce 2021 (Příloha 10). Z hlediska uplatňované trestní politiky je tedy důležité sledovat také vývoj podílu mladistvých, u kterých došlo k aplikaci těchto odklonů, na celkovém počtu stíhaných mladistvých. Obecně je možné, až na výjimky, říci, že tento podíl se v druhé polovině sledovaného období zvýšil, i když nijak výrazně. To patrně souviselo i s nárůstem počtu prvotrestaných mladistvých vzhledem k první polovině sledovaného období, kde byl mezi 74–76 %. Vliv zde měla zřejmě i amnestie a s tím související zahlazení předchozích odsouzení. V roce 2021 byl 81 %.⁶³ V roce 2021 pak můžeme sledovat nepatrný pokles podílu odklonů s restorativními prvky vzhledem

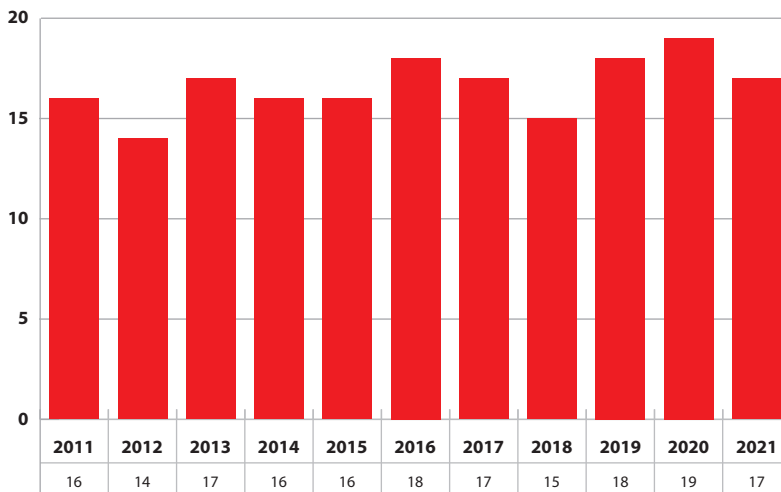
61 Konkrétně podmíněného zastavení trestního stíhání, narovnání, odstoupení od trestního stíhání, podmíněného odložení podání návrhu na potrestání a odložení věci pro schválení narovnání.

62 Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

63 Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

k předchozímu roku (Graf 34). Je možné, že částečně se zde mohlo projevit i to, že případy bagatelní majetkové kriminality, kde u mladistvých přichází často do úvahy aplikace těchto odklonů, byly dekriminalizovány v souvislosti s výše zmíněnou novelizací TrZ.

Graf 34: Podíl odklonů v přípravném řízení a ZPŘ z celkového počtu stíhaných mladistvých a mladistvých ve ZPŘ v %

Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Z hlediska jednotlivých druhů odklonů s restorativními prvky zde dominuje podmíněné zastavení trestního stíhání, poté, v menší míře, než je tomu u celkového počtu stíhaných osob, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání. To souvisí s menší aplikací zkráceného přípravného řízení u mladistvých. Odstoupení od trestního stíhání se využívá pouze okrajově. Zároveň je možné zaznamenat pokles jeho významu v čase. V roce 2021 se jednalo jen o 5 případů. Narovnání⁶⁴ se za celé sledované období u mladistvých v přípravném řízení nerealizovalo ani jednou, což souvisí s podmínkami tohoto odklonu, především pak potřebou dostatečných majetkových poměrů (Příloha 10). Tyto podmínky u mladistvých zpravidla chybí.

Také v případě struktury sankcí, ukládaných mladistvým soudem jako hlavní,⁶⁵ existují výrazné rozdíly vzhledem k celkové sankční politice. Nejčastěji ukládaným alternativním trestním opatřením je prosté podmíněné odsouzení k odnětí svobody. Druhým nejčastěji využívaným trestním opatřením jsou obecně prospěšné práce. Peněžité opatření je naopak využíváno dlouhodobě u mladistvých spíše výjimečně, a to včetně jeho podmíněné formy. Důvody jsou zde obdobné jako u již výše zmíněného narovnání. V roce 2021 se jednalo

64 Včetně odložení věci pro schválení narovnání dle § 179c TrŘ.

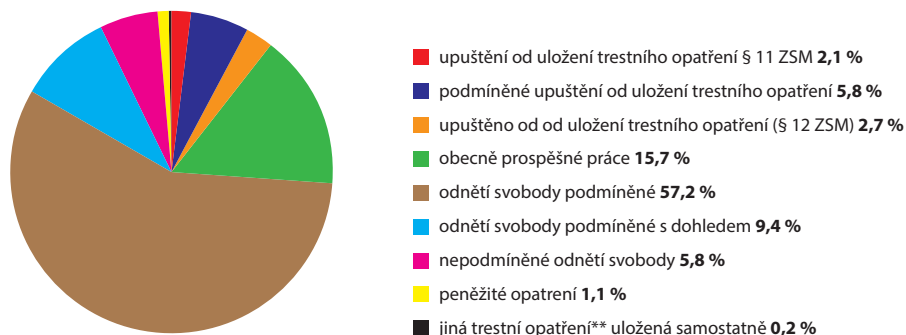
65 Za sankce ukládané jako hlavní se zde považují nejen jednotlivé druhy trestních opatření uložených jako hlavní sankce, ale též alternativy k potrestání – tj. jednotlivé druhy upuštění od uložení trestního opatření. Naopak nejsou zde zařazeny případy upuštění od uložení souhrnného trestního opatření a případy, kdy byla vyslovena vina, ale nedošlo k uložení trestního opatření.

o 12 případů, což je mírný nárůst vzhledem k předchozímu roku.⁶⁶ Mezi častěji využívanými sankcemi je také podmíněné odsouzení k odnětí svobody s dohledem. Jeho podíl se pohyboval ve sledovaném období mezi 7 až 11 %, přičemž vzhledem k první polovině sledovaného období spíše narůstal. Častěji jsou též využívány alternativy k potrestání, zejména podmíněné odložení návrhu na uložení trestního opatření, a poté s určitým odstupem upuštění od uložení trestního opatření. Je tedy zřejmé, že sankce s dohledem mají u mladistvých výraznější postavení (Příloha 11), než to platí obecně.

Zcela výjimečně je u mladistvých aplikováno domácí vězení. V roce 2021 nebylo uloženo žádnému mladistvému. Po celé sledované období je také možné sledovat, že mladistvým se v mnohem nižší míře, v souladu s principy ZSM, ukládá trestní opatření odnětí svobody nepodmíněné. Podíl tohoto opatření se pohyboval od roku 2014 mezi 5 až 6 %. V roce 2020 se zvýšil na téměř 7 %, nicméně v roce 2021 opět klesl na 6 % (blíže Příloha 11). Toto trestní opatření bylo v roce 2021 uloženo pouze 65 mladistvým.

Obecně lze konstatovat, že se v roce 2021 struktura sankcí, ukládaných jako hlavní, výrazněji neliší od předchozího roku (blíže Graf 35).

Graf 35: Struktura sankcí ukládaná mladistvým jako hlavní v roce 2021 v %

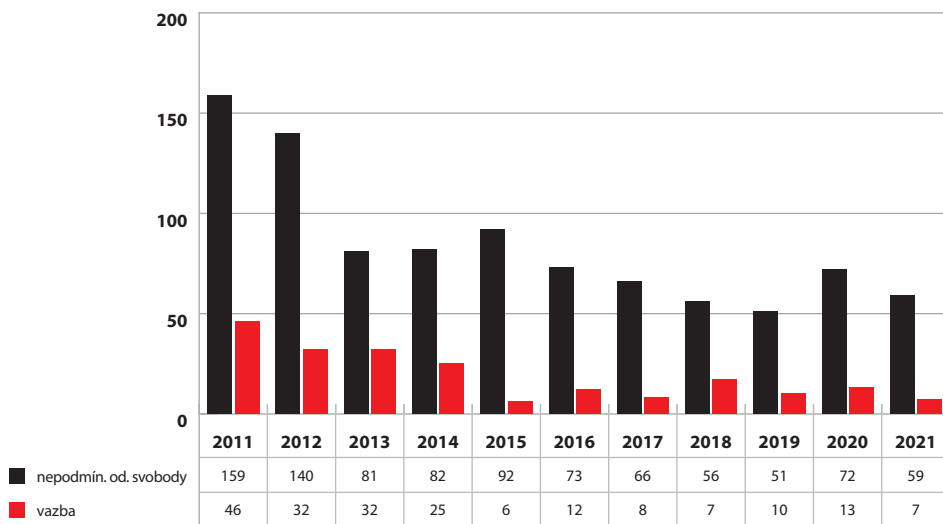
**Jiná trestní opatření zahrnují trestní opatření zákazů činnosti, propadnutí věci, vyhoštění, domácího vězení, zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společné akce.

Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Nízkým počtům ukládaných trestních opatření nepodmíněných odnětí svobody odpovídají také nízké počty vězněných mladistvých osob. To platí jak v případě osob ve výkonu trestního opatření odnětí svobody, tak pro mladistvé ve vazbě, která je též využívána jako ultima ratio. Z hlediska sledovaného období je proto patrný dlouhodobý trend poklesu vězněných mladistvých. Určitou výjimku tvoří rok 2020, kdy se jejich počty vzhledem k předchozímu roku poměrně výrazně zvýšily. To zřejmě souviselo s nárůstem počtů uložených nepodmíněných opatření odnětí svobody. Nicméně v roce 2021 jejich počty opět klesají (Graf 36).

66 Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Graf 36: Počty vězných mladistvých v absolutních číslech

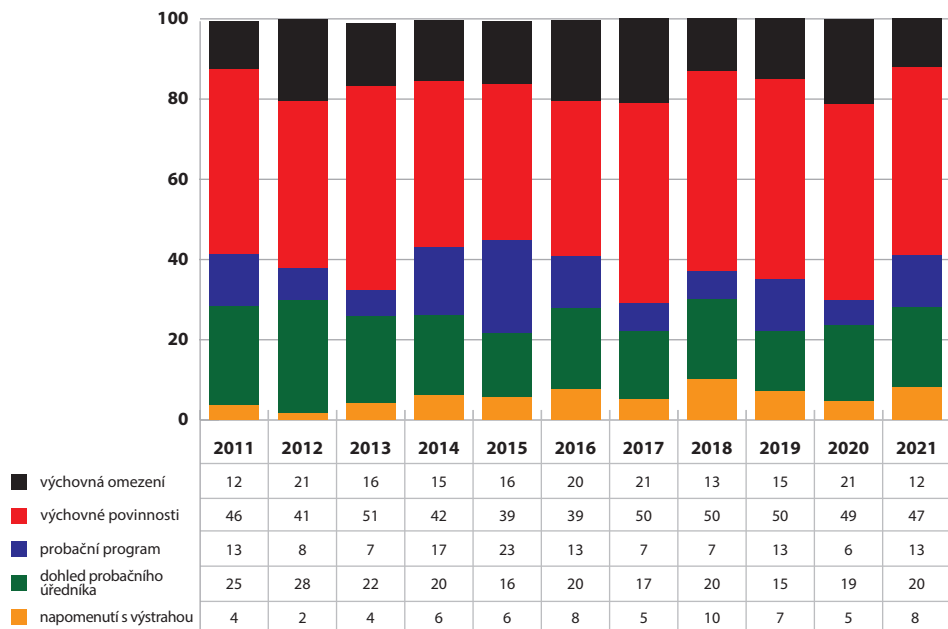

Pramen: Statistické ročenky Vězeňské služby ČR 2011–2021, Vězeňská služba ČR, Dostupné na: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

Mladistvým lze ukládat také výchovná opatření, která mají více individualizovat ukládaná opatření a cílit právě na rizikové faktory u mladistvých. Určitým specifikem je též, že je mohou ukládat již v přípravném řízení státní zástupci se souhlasem mladistvého. To má za cíl, aby k výchovné intervenci došlo co nejdříve po spáchání provinění. Tato možnost však není státními zástupci příliš využívána. (Večerka, Hulmáková, & Štěchová, 2019). V roce 2021 uložili státní zástupci probační dohled mladistvým v 25 případech, probační program v 18 případech, výchovné povinnosti v 73 případech, výchovná omezení v 11 případech a napomenutí s výstrahou nebylo uloženo vůbec.⁶⁷ Výchovná opatření nejsou příliš často ukládána ani soudy. V roce 2021 se jednalo o 33 dohledů probačního úředníka, 22 probačních programů, 79 výchovných povinností, 20 výchovných omezení a 14 napomenutí s výstrahou. Ve sledovaném období je pak zřejmé, že soudy nejčastěji ukládají výchovné povinnosti a relativně často též využívají dohledu probačního úředníka. Méně často jsou pak ukládána výchovná omezení a probační programy. Právě aplikace probačních programů se ve sledovaném období velmi liší. To zřejmě souvisí s dlouhodobým problémem zajištění stabilní dostupnosti kvalitních probačních programů (Večerka, Hulmáková, & Štěchová, 2019). Pokles v roce 2020 mohl souviset také s problémy s realizací, zejména skupinových, programů v souvislosti s opatřeními týkajícími se pandemie Covid-19. Napomenutí s výstrahou, jako nemírnější opatření, je využíváno po celé sledované období pouze v omezené míře. (blíže viz Graf 37).

Graf 37: Výchovná opatření uložena soudy v %

⁶⁷ Přehled o vyřízených stíhaných a podezřelých osobách podle státních zastupitelství – nestandardní sestavy – mladiství – dle druhu výchovných opatření. Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV.

Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Shrnutí

V roce 2021 v případě mladistvých pokračuje v přepočtu na 100 000 obyvatel dané věkové kategorie převažující dlouhodobý trend poklesu počtů stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob, přičemž výraznější byl v případě stíhaných mladistvých v tomto roce než v roce předešlém. To zřejmě souvisí s dekriminalizací bagatelní majetkové kriminality, která se odrazila i v poklesu registrované kriminality. Zároveň je třeba říci, že ani sankční politika v případě mladistvých nezaznamenala vzhledem k předchozímu roku žádnou zásadní změnu. Došlo k mírnému snížení využívání odklonů s restorativními prvky. Zároveň, po nárůstu v roce 2020, počty vězněných mladistvých opět klesají a mírně poklesl i podíl ukládaného nepodmíněného odnětí svobody ve struktuře sankcí. V případě mladistvých se také nijak výrazně neprojevuje trend nárůstu využívání peněžitého trestního opatření, byť v roce 2021 bylo peněžité opatření využito v širší míře než v předchozím roce. Také využívání výchovných opatření se v roce 2021 příliš nezměnilo, v přípravném řízení je státními zástupci využíváno spíše sporadicky. Ani soudy je neaplikují ve výraznější míře.

V.3. K některým charakteristikám mladistvých dívek umístěných v Diagnostickém ústavu a Středisku výchovné péče

Institut pro kriminologii a sociální prevenci se ve spolupráci s Diagnostickým ústavem a Střediskem výchovné péče (dále DÚM) v letech 2021–2022 zabýval sekundární analýzou spisového materiálu, který byl soustředěn o mladistvých dívkách, které byly na základě rozhodnutí soudu umístěny do ústavní péče. Bylo analyzováno 100 anonymizovaných spisů⁶⁸ dívek, které se narodily v období let 2000 až 2003, tedy těch, které již v současné době nejsou přítomny v DÚM. Vzhledem k tomu, že často anamnestické údaje, archivované ve spisech, nepostihují vždy celý komplex námi sledovaných proměnných, je možno v této sondě pouze hovořit o tendencích, které, s větší či menší přesností, naznačují realitu skutečných životních poměrů mladistvých dívek umístěných v DÚM. Při interpretaci zjištění je třeba si uvědomit, že některá data jsou akcentována či brána v potaz autory spisových materiálů teprve tehdy, když pozorovatel může považovat jejich výskyt (či absenci výskytu) za natolik důležitý pro charakteristiku konkrétní dívky, že je neopomene zdůraznit. Podobně existuje celá řada údajů o dívkách, které nebyly DÚM z terénu z různých důvodů poskytnuty. Některé informace se tak opírají i o anamnestické rozhovory s dívkami, které vždy nemusí postihovat všechny aspekty reality.

Rodina

Analýza spisů ukázala, že problematika dívek, která je přivedla k pobytu v zařízení, se do značné míry odvíjí od situace v jejich primárních rodinách. Je zjevné, že jejich rodinné zázemí vykazuje značnou míru nepevnosti či neurčitosti. Toto tvrzení lze doložit na některých faktech, které tuto nepevnost zázemí naznačují. Rodiče dívek jsou zhruba v polovině případů nesezdáni. Tento fakt by nemusel být v dnešní době až tak alarmující, kdyby nebyl zároveň doplněn zjištěním, že zhruba pětina rodičů se rozešla (či ani nezačala spolu žít) již v období porodu dívky, do věku 5 let již spolu nežila polovina vlastních rodičů dívek a do jejich deseti let byly již bez vlastního rodičovského páru celé tři čtvrtiny dívek souboru. A tak nakonec, v době přijetí dívky do ústavního zařízení žije spolu jen každý desátý rodičovský pár, přičemž jejich soužití není často zdaleka ideální. Na okraj je třeba poznamenat, že zhruba každá desátá dívka přišla o jednoho nebo oba rodiče z důvodu jejich úmrtí. Tato zjištění jsou alarmující, neboť jasně vypovídají o obtížné startovací situaci dívek a o jejich nejasných konturách rodinného života, které nutně musí zanechat hlubokou stopu na životních jistotách.

Zajímali jsme se též o způsob obživy a úroveň vzdělání rodičů dívky. Dívky mnohdy měly jen mlhavou představu o vzdělání svých rodičů (a to nejen těch, co jejich orientační rodinu opustili), jednak často neměly – až v zarážejícím značném množství případů – ani rámcovou představu o jejich zaměstnání. O stupni vzdělání otce neměly žádnou představu čtyři pětiny dívek, podobně dotaz na vzdělání matek nebyl upřesněn ve třech čtvrtinách případů. Lze asi usuzovat, že rodiče dívek pravděpodobně dosahovali jen základní úrovně (vyšší než základní úroveň vzdělání se podařilo ze spisů doložit jen cca u necelé pětiny matek a podobně tomu bylo i u otců). Otcové jsou nejčastěji zaměstnání jako manuální

68 Z tohoto důvodu jsou v textu uváděny pouze absolutní počty dívek, protože absolutní počty jsou v tomto případě totožné s relativním zastoupením v souboru.

pracovníci, dělníci nespécifikovaných oborů, často pracují pouze jako krátkodobí brigádníci ve stavebních pracovních příležitostech (zejména jako zedníci a přidavači). Mezi nejrůznějšími dalšími profesemi se častěji objevovala nějaká pozice v rámci gastronomie (kuchař, číšník), více bylo ještě zaznamenáno povolání řidiče (především dálkové kamionové přepravy). Matky pracovaly zejména jako dělnice, skladnice, prodavačky a uklízečky, uplatňovaly se též jako servírky v restauracích a v různých dispečerských či informačních pozicích. Značný počet matek (přibližně pětina) pak aktuálně, tj. v době přijetí dívky do DÚM, nepracoval, byly buď v domácnosti, nebo pobírají invalidní důchod či jsou na dávkách sociální podpory či na mateřské dovolené. Životní vzory dívek tak signalizují, že pro dobrý a spořádaný život není asi důležité, jaké charakteristiky jej provázejí v oblasti formálního vzdělání či profesního zaměření a je jim nejednou postupně sugerován příživnický způsob existence. Dále je si možno povšimnout, že případná pracovní zapojení rodičů dívek našeho vzorku často limitují jejich kontrolní funkci vůči dětem, jsou často vykonávány ve večerních či nočních hodinách (např. servírky či různé dispečerské funkce) či vyžadují opakovaně několikadenní absence z rodinného systému (např. řidiči dálkové přepravy). Nedostatek kontrolního rodičovského dohledu se v pozdějším období života dívek nepříznivě projevuje.

Z hlediska věkových parametrů se ukázalo, že tři čtvrtě dívek mělo v době svého porodu matku ve věku do 28 let (nejčastěji však kolem 20 let), zhruba desetina matek dívek vzorku pak porodila své dcery před dosažením zletilosti (což do jisté míry naznačuje, že jistý druh nevhodného výchovného prostředí zasáhl pravděpodobně v minulosti i rodinné prostředí jejich matek – tedy nevhodné rodinné zázemí se mnohdy generačně opakuje). Naopak po 35. roku věku dceru porodila desetina matek. Také zhruba desetina otců dívek byla v době porodu dívek ve věku do 20 let a další desetina naopak nad 40 let. Polovina rodičovských párů byla v zásadě obdobného věku (plus minus tři roky věkového rozdílu), častěji jsou starší muži než ženy (ženy jsou starší zhruba v pětině případů). V anamnézách se ale vyskytovaly, zhruba v desetině případů, věkové rozdíly, kdy otcové byli o 8 a více let starší než matky (věkový rozdíl byl též 13, 14, 15 či dokonce 21 let), pouze výjimečně byly podstatně starší ženy (zaznamenali jsme tři případy žen starších o 7 až 10 let).

Po rozchodu rodičů je ve spisech konstatován „relativně normální“ kontakt dívky s vlastním otcem pouze ve zhruba pětině případů. Důvody tohoto stavu jsou velmi různorodé, a to od prostého faktu, že otec bydlí mimo obec trvalého pobytu dívky, přes okolnost, že pokusy o kontakt jsou doprovázeny různými konfliktními situacemi, které jsou vyvolávány ze strany nejednou žárlivého otce, ale také dívky či opuštěné matky dívky, až po prostý fakt úplného „vymazání“ příbuzenského vztahu mezi vlastním otcem (nezajímá se a má často novou rodinu) a dcerou (zavržení otce jako osoby, která dívku „zradila“). K narušeným, či neexistujícím, kontaktům dívky a jejího otce je třeba dodat, že pravděpodobně zhruba pětina dívek svého vlastního otce vůbec nezná.

Informace o otcích dívek vypovídají o tom, že nejméně čtvrtina otců měla závažné problémy se zneužíváním návykových látek, zejména alkoholu (ale i nealkoholových drog) a že se u nich objevovaly projevy agrese vůči členům rodiny. V několika případech lze ve spisech nalézt zmínku o podezření, že – zejména nevlastní otcové – se pokusili o nějaký projev sexuálního zneužití dívek. Rodinné zázemí též charakterizuje informace, že zhruba pětina vlastních otců byla ve výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody (někteří

z nich i opakovaně), přičemž ze spisů nelze zjistit rozsah případných deliktů, které skončily nějakým druhem podmíněného trestu. Ve spisech se též objevují informace, že někteří otcové byli gamblery a měli rozsáhlé dluhy, tyto informace však většinou zůstávají pouze na okraji zájmu analyzovaných materiálů.

Podobně u matek dívek lze nalézt ve spisech v pětině případů informaci o různě závažném zneužívání návykových látek, zejména alkoholu a o jejich agresivních „výchovných“ postupech, které zhoršovaly jejich vztah s dcerou. Z archivovaných materiálů je možno dovodit, že agresivní postupy matek často vyvěraly z jejich zásadní výchovné nekompetentnosti, z neschopnosti volit správné výchovné strategie a nejednou z prostého zoufalství nad subjektivně pociťovanými nezvládnutelnými životními situacemi. Spisy si také okrajově všímají promiskuitních aktivit některých matek (tyto informace jsou zaznamenány zhruba u desetiny z nich), objevují se i informace o závažných dlužích (14 matek), o nejistém ubytování (pobyt na ubytovnách), o psychiatrických intervencích (zaznamenáno 7 případů) a o jiných chronických nemocech (9 případů). Důležitým zjištěním ale je, že čtvrtina matek zcela odmítala (a v době umístění dívky do DŮM odmítá) pečovat o svoji dceru a další pětina má s dcerou výrazně konfliktní vztah. K tomuto zjištění je třeba dodat, že pozitivní či alespoň běžný vztah má k své dceři pouze desetina matek. Nelze se tak divit, že zhruba každá desátá matka byla soudem zbavena svých rodičovských práv, či jí byl dokonce zakázán styk s dívkou (např. pro zneužívání dívky k pornografickým aktivitám). Soud zbavil též tři otce jejich rodičovských práv.

Tato výše zmíněná zjištění poukazují na to, že v pozadí současných problémů dívek stojí komplex různě se kombinujících životních peripetií. Do tohoto koktejlu tak vstupují jednak mnohdy agresivně rozbité partnerské vztahy (a s tím související problémy celých širokých rodinných zázemí), nepřipravenost na výchovné úkoly, vliv různých sociálně patologických jevů, počínaje toxikomanickými problémy až k problémům pramenícím z psychického či psychiatrického deficitu.

Dívka bývá často (v nadpolovičním množství případů) jedináčkem, tedy lépe řečeno nemá vlastního sourozence, což souvisí s rychlým rozpadem soužití rodičovského páru. Čtvrtina dívek z našeho vzorku má jednoho vlastního sourozence, dva vlastní sourozence pak zhruba každá desátá dívka. Ze spisů nebylo možno vyčíst nějaký komplexnější údaj o vzájemném soužití vlastních sourozenců, nicméně z kusých informací v tomto směru lze usuzovat, že nejméně v pětině případů má soužití sourozenců výrazné třecí plochy, které nejednou vedou až k otevřenému nepřátelství a hostilním projevům. Někteří vlastní sourozenci vykazovali též určité asociální projevy. Ačkoliv se této problematice spisy příliš nevěnují, je zjevné, že určité sociálně patologické jevy se nevyhnuly ani sourozencům dívek. Častěji spisy zaznamenávají u sourozenců zejména kontakt s návykovými látkami.

Přibližně tři pětiny rodin, ve kterých dívka vyrůstá, byly v průběhu času nějak doplněny. S touto skutečností je spojena celá řada problémů. Jednak existuje skupina dívek, která akceptuje doplnění vlastní rodiny o nového partnera matky (méně často nové partnerky otce), a to dokonce tak výrazně, že tohoto muže postaví do role vlastního otce. Zde nejednou dochází k tomu, že případný (a zdaleka ne ojedinělý) rozchod takto nově vzniklého rodičovského páru má na dívku devastující vliv, který opakovaně podřívá její chabé životní jistoty. Doplnění vlastní orientační rodiny se však u řady dívek setkává s různým stupněm

neakceptace. Ta se projevuje ve škále od pasivní resistance až po rozdmýchávání výrazného konfliktu mezi ní a novým partnerem, dochází k žárliveckým projevům a projevům vzdoru, v krajních případech k útěkům z domova a rozvoji různých problematických aktivit dívky, o kterých bude v následujícím textu ještě řeč. Někdy bývá doplňování rodiny spojeno s některými nestandardními projevy. Např. rodinné zázemí dívky bylo doplněno ženou, která s vlastní matkou vytváří lesbický pár. Jindy je rodina „doplňována“ často se střídajícími partnery matky a tento promiskuitní způsob rodinného zázemí určitě nepřispívá k životním jistotám dívky. Konečně zaznamenáváme zvláštní způsob doplnění rodinného zázemí o partnery, které by bylo možno nazvat „externisty“, kteří se v rodině občas objevují a zase na nějaký čas mizí (často se jedná o muže, kteří se živí např. jako řidiči kamionové přepravy). Noví partneři matek dívek mají obdobné charakteristiky jako jejich původní partneři (i když informace o nich jsou ve spisech v nadpolovičním množství případů poměrně kusé) – také požívají ve zvýšené míře alkohol, objevují se u nich agresivní projevy a konfliktní situace, jsou bez zaměstnání či zaměstnání v nekvalifikovaných povoláních.

S novými partnery přicházejí do rodiny nejen často jiné normy a hodnoty, které se mnohdy výrazně, a ne vždy pozitivně, liší od dosavadního životního způsobu původní rodiny, ale přicházejí také nové sociální vazby. Na prvním místě je třeba připomenout, že zhruba třetina vlastních rodičů má nějaké závazky ze svých předchozích partnerských vztahů, tedy z těch vztahů, které byly realizovány před narozením dívky, jednak že zhruba pětina nových partnerů, kteří rodinu doplňují, si přivádějí do nového soužití své děti z předchozích vztahů s jinými partnery či partnerkami. A nejen to. S novým partnerem nepřicházejí jen případné děti z předchozích svazků, ale též celé předivo často velmi komplikovaných minulých rodinných vazeb. Navíc v doplněných rodinách se zhruba v polovině případů objevují polorodí sourozenci, tedy ti, kteří vznikli z nového soužití vlastní matky a nevlastního otce či partnera (partnerů) matky. Tato složitá situace se u námi sledovaných dívek projevuje různým stupněm a zaměřením různě modifikovaného žárlení. Dívky, které mají nejednou pocit, že již jejich narození nebylo vítáno, se najednou cítí být odsunuty ještě na vzdálenější vedlejší kolej, žárlí na nového partnera, který jim „bere“ matku, na nové či získané sourozence, kteří je omezují a nutí je dělit se o přízeň. Dívky se stylizují do polohy nemilovaného vydědence a domácí sloužky. A navíc tyto pocity dívek bohužel mívají v sociálně patologických rodinách nejednou reálný základ. A tak asociální projevy dívek narážejí na výchovnou neschopnost vychovatelů, situace se tak dramatizuje a stává se špatně řešitelnou.

Některé dívky si stěžovaly, že jednak vztah nových vychovatelů s vlastním rodičem bývá provázen řadou interpersonálních problémů, které nejednou vedou k rozchodu či konfliktnímu ovzduší, jednak se někdy cítily novými partnery sexuálně ohroženy. Je těžké rozlišit, do jaké míry je toto nebezpečí reálné, či zda je jen určitým způsobem „boje s rodinným vetřelcem“. V našem vzorku si na nebezpečí sexuálního útoku ze strany nevlastního rodiče stěžovalo 6 dívek, přičemž latenci těchto činů těžko odhadovat.

Zjevné známky tendence na někoho nebo něco žárlit byly zaznamenány u více jak čtvrtiny dívek (a to netušíme, u jakého množství dívek se žárlení skrývá v latentní, na první pohled nezjevné podobě). Zdá se, že v pozadí různých asociálních činů dívek, které byly umístěny do DÚM, stojí pocit, že jsou nějakým způsobem zkracována na svých právech, že jim někdo bere něco, na co mají bytostné právo. Žárlí na vztahy, na projevy

lásky a přízně, na skutečné či domnělé výhody či úspěšnost lidí kolem sebe, na přístup k materiálním zdrojům či jiným benefitům a svou frustrovanost převádějí do neakceptovatelných životních rovin.

Do problematických situací rodin dívek vstupují zhusta prarodiče či nějací náhradní vychovatelé. Již v období před umístěním do diagnostického ústavu zažilo ústavní péči 13 dívek a 9 z nich bylo předáno adoptivním rodičům. V posledním období před umístěním byly dívky zhruba v pětině případů v dočasné či stálé péči prarodičů, tet a strýců, sourozenců jejich rodičů, či nějakých známých. Ani toto řešení neutěšených poměrů dívek ve vlastních rodinách nebylo bez problémů, neboť soužití adoptivních rodičů procházelo též různými krizemi, docházelo k rozpadu těchto rodin, případně adoptivní vychovatelé postupně zjišťovali, že je výchova dívky nad jejich síly (oficiálně se zříkají výchovné odpovědnosti).

O dívkách

Ve spisech o dívkách nacházíme informace o době prvních závažnějších projevů závadového chování. Období časného dětství je ve spisech v této souvislosti zmiňováno celkem zřídka (do jedenácti let jsou problémy zaznamenány u 17 dívek), nástup zásadnějších problémů je u převažující skupiny dívek situován do období 12. až 15. roku věku, přičemž čtrnáctý a patnáctý rok se zdá být v tomto ohledu přelomový (v těchto letech problémy zaznamenány u dvou pětina zkoumaných dívek). V tomto období se u našich dívek objevují projevy často násilné či afektivní separace od rodiny. Rodiče či jiní vychovatelé si stěžují na to, že je dívky naprosto nerespektují, neřídí se jejich pokyny, vzdorují, vyvolávají v rodinách konflikty, napadají je verbálně – a nejednou též fyzicky – a to jak sourozence, tak rodiče a další členy širší rodiny. Konflikty v rodině často přerůstaly v otevřené nenávistné akce, které se v průběhu času stupňovaly, docházelo k agresivním výčitkám a osočování. Stížnosti vychovatelů se zaměřují na neochotu dívek kooperovat v rámci rodiny, na zbytečné materiální požadavky dcer, na lhavost či odmítání informovat rodiče o místě a způsobu trávení – nejen volného – času mimo rodinu. Samotné dívky k tomuto období naopak často uvádějí, že se jim jevil život v rodinách svých vychovatelů nesnesitelným, že měly pocit zneuznání, nedocení, přehlížení, že prožívaly strach z trestů, že byly zneužívány v rámci nejrůznějších typů domácích prací a trpěly nedostatkem soukromí a dle jejich názoru též přehnanou kontrolou. Dále referovaly o konfliktních situacích, které se odehrávaly mezi členy rodiny, o dusném prostředí, které je obklopovalo.

Problémy dívek ale zjevně nevznikají ze dne na den, mají svoji dlouhodobější genezi, odvíjejí se od postupně narůstajících problémů, které mnohdy u menších dětí bývají přehlíženy, bagatelizovány a nebývají vhodně řešeny, ale postupně se koncentrují do problémů, které náhle vyvrou v nečekané síle a formě. A bývají také přehlíženy zásadní výchovné chyby vychovatelů, jejich nevhodný a sociální okolí devastující životní styl, jejich neodpovědné zanedbávání povinností a nevytváření předpokladů pro věku přiměřené zacházení s dívkou. Data ukazují, že nejméně čtvrtina matek dívek našeho vzorku o svou dceru minimálně či vůbec řádně nepečovala, že přesunovala svou výchovnou odpovědnost na někoho jiného. Navíc ne zcela dobrý vztah mezi matkou (resp. vychovatelkou) a dívkou zaznamenáváme nejméně u dalších dvou třetin případů, přičemž ovšem tento vztah můžeme označit za otevřeně konfliktní (a dokonce i občas žárlivecký) u každé páté dívky. Někteří rodiče či

vychovatelé se pak snaží dodatečně dělat nějaké záchranné akce, obracejí se na SVP, PPP, používají služeb poraden, nebo se uchylují k psychiatrické intervenci. Naše zjištění dokládají, že nejméně pětina dívek absolvovala tzv. dobrovolný pobyt v nějakém zařízení sociální intervence. Někdy je tento pobyt dívky určitým pokusem zabránit trestnímu stíhání dívky nebo jejích vychovatelů, pokus doložit, „že jsme se přece o dívku náležitě starali“.

Neradostné či dokonce konfliktní domácí prostředí (nejednou ovšem spoluzapříčiněné asociálním jednáním dívky) vyháňá dospívající dívky mimo dosah rodiny. Lze obecně konstatovat, že dívky našeho vzorku měly v době počátku manifestních problémů minimum pozitivních kontaktů s nezávadovými vrstevníky, respektive se ocitaly v situaci, kdy o své případné pozitivní kontakty přišly. Dívky se často stěhují, a tím přicházejí o své případné pozitivní volnočasové aktivity či kontakt s prosociálními vrstevníky, mění školu či třídu a přicházejí o zázemí spolužáků. Dívky se tak dostávají v kritických chvílích svého života do vlivu part, které bývají budovány na profilu toxikomanických společenství. Navíc tyto skupiny nebývají složeny pouze z vrstevníků, ale v dosahu dívek jsou nejednou lidé s již výraznou toxikomanickou a asociální zkušeností.

Útěk, či vymaňování se z vlastního rodinného zázemí, bývá doprovázen též navazováním partnerských vztahů nejčastěji s lidmi z okolí part. Dívky se na tyto kontakty nejednou silně emočně váží a hledají v nich pseudorodinné zázemí. V této situaci je nápadné, že nejméně pětina dívek si svého emočně akceptovaného přítele nachází mezi partnery, kteří jsou podstatně starší než ony. Tato skutečnost v mnoha případech vzbuzuje podezření na nebezpečí zneužití dosud nedospělých dívek, případně na jistý zdroj problémů, který je vnímán sociálním prostředím či orientační rodinou. Ve spisových materiálech tak nacházíme, zejména v psychiatricky vedených anamnézách, informaci o předčasném otěhotnění řady dívek a o následném řešení této traumatizující situace.

Některé dívky měly již v minulosti poměrně závažné problémy s určitou sexuální nezdrženlivostí, která jim již ve školním věku vytvářela řadu kázeňsky řešených situací. Více se vyskytovalo jejich zneužívání moderních komunikačních prostředků, kdy zasílaly různým známým (ale i náhodným kontaktům) své intimní fotografie. Ve spisech byla též naznačena jistá prostituční či promiskuitní tendence některých současných chovanek. Sexuální nezdrženlivost, respektive navazování předčasných nebo nevhodných kontaktů, bylo zaznamenáno v 16 případech, pouze v jednom případě se pracovníci ústavu domnívali, že je dívka v této oblasti nezasažená. Lze ovšem předpokládat, že tato problematika má velkou latenci, že dívky se zdráhají o těchto svých intimních záležitostech referovat. Vyskytovaly se i případy, kdy si dívky v rámci umístění v ústavu navzájem přebíraly partnery, kteří se dostavovali na návštěvu, snažily se s nimi navazovat kontakty (i písemné), a tím vytvářely v ústavu dusné prostředí.

Pohyb dívek v prostředí toxikomanicky orientovaných part nezůstával bez odezvy. Jak bylo výše naznačeno, rodinné zázemí dívek bývá již v minulosti poznamenáno alkoholovými a toxikomanickými excesy jak jejich vlastních rodičů, tak vychovatelů, kteří rodiny v průběhu času doplňují a také touto historií poznamenaných sourozenců vlastních, tak i získaných. Proto se nelze příliš divit tomu, že toxikomanické problémy nacházíme též hojně i u dívek našeho souboru. Všeobecnou charakteristikou zkoumaných dívek je jejich kladný vztah ke kouření tabáku. Z celého souboru sta dívek pouze 4 z nich uváděly, že

nekoří tabákové výrobky (ovšem s touto výhradou, že u řady dívek spisy o této skutečnosti mlčí), naopak v souboru se poměrně často vyskytovali jedinci, kteří kladli počátek kouření do velmi raného věku – před 13. rokem přiznalo aktivní kouření 30 dívek.

Zásadní drogou, kterou požívaly naše dívky, byla marihuana. První kontakt s THC byl u zjištěných případů situován do období 13–15 let, kouření marihuany bylo pak stupňováno průběžně až do období umístění do výchovného ústavu. Většina dívek sice nepopřela, že se v mládí dostala do kontaktu s alkoholem, a že někdy i v současnosti alkohol pije, charakterizuje však svou konzumaci pouze jako „společenskou záležitost“. Závažnějším zjištěním však bylo to, že polovina dívek pracovníkům diagnostického ústavu přiznala, že má – a nejen náhodné – zkušenosti se zneužíváním pervitinu a zhruba čtvrtina dívek zkusila i jiné, tzv. tvrdé drogy. V omezeném množství případů (do 20 %) se dívky přiznaly též ke zneužívání léků, jejich požívání však bylo spíše v souvislosti s pokusem o sebevraždu.

Problémem dívek byly i krádeže, které byly ve spisech doloženy nejméně u poloviny dívek. Šlo jednak o krádeže doma, kde se ztrácely různé předměty, které bylo možno rozprodat či jinak zpeněžit, jednak o krádeže mimo domov (zejména v obchodech). Jak ukázalo psychologické a pedagogické vyšetření v DÚM a také pozorování sociálních pracovníků v tomto ústavu, dívky oplývají zbytnělou konzumní mentalitou, která navíc nemohla být v jejich primárních rodinách z jejich pohledu (ve většině případů) uspokojivě saturována.

Velkým tématem jsou útěky dívek z domova a hledání prostředí mimo rodinu, které by je akceptovalo. Útěkové tendence z rodin byly zaznamenány téměř u třech čtvrtin dívek. V některých případech měly podobu pozdních příchodů či návratů, které se někdy protáhly přes noc. Dochází ale též k dlouhodobějším útěkům, dívky jsou pak hledány orgány policie (a toto pátrání pak bývá startovacím podnětem k vzbuzení intenzivního zájmu OSPODu). Dívky utíkají jednak do závadových part, jednak si nacházejí partnerský (či partnerské) vztahy. Ty jsou v některých případech i lesbického charakteru.

Zavadové party, o kterých bylo referováno ve spisech, se téměř výhradně seskupovaly na základě zneužívání drog a navštěvovaly různé podniky či kluby, ve kterých se setkává drogová subkultura mládeže. Role našich dívek v těchto partách není ve spisech samozřejmě přesně specifikována, zdá se ale, že byly občas zapojeny i do dealerských činností. Lze na to usuzovat zejména z toho, že nejednou jejich intimní přítel byl zapojen do distribuce drog a dívka při vyšetření v DÚM sdělila, že mu „pomáhala“. Při souhrnném posouzení, které se pokusilo postihnout míru zásadní toxikomanické incidence, docházíme k závěru, že závažnějším způsobem zneužívá tyto látky něco přes dvě třetiny dívek našeho souboru.

Více jak tři čtvrtiny dívek souboru přiznalo, že má zkušenosti s návykovými látkami (ve skutečnosti to ale bude mnohem víc). Dá se říci, že si dívky k těmto látkám v zásadě přinášejí svůj vztah již z domácího prostředí. Téměř všechny dívky kouří tabákové výrobky, cigarety je provázejí mnohdy již od raného dětství. Polovina dívek sdělila, že má opakovanou zkušenost s pitím alkoholu, který většinou okusila již v raném dětství. Z hlediska nealkoholových drog stojí na prvním místě zneužívání marihuany, která je v zásadě považována za běžně zneužívanou látku ve skupinách, ve kterých se dívky pohybovaly. Závažnějším zjištěním ale je, že nejméně dvě pětiny dívek vzorku má zkušenost s pervi-

tinem a nejméně pětina i s jinými tvrdými drogami. Jako doplňující informaci k tomuto tématu lze uvést, že ve spisech bylo doloženo, že nejméně třetina dívek někdy ve svém životě podstoupila, někdy i opakovaně, detox.

Dívky se mnohdy seznamovaly s o mnoho staršími partnery a tyto kontakty byly zdrojem vážných obav členů rodiny. Dívky naopak v těchto kontaktech spatřovaly určitou naději, že jejich životní problémy budou tímto způsobem řešeny a vyřešeny. A tak se nejedna z těchto dívek dočkala opakovaného bolestivého zklamání.

Příznačnou reakcí dívek na životní peripetie, které vnímají jako tragické, je různě ohrožující sebepoškození. To dívky považují za způsob, jak se zbavit svých psychických tenzí a tíživých rozlad. Jisté je, že zhruba polovina dívek někdy, mnohdy ale opakovaně, tento postup použila. Některé dívky sebepoškození transponovaly do podoby podstoupení tetování či sebetetování. Podle vyjádření dívek, které se většinou promítlo do odborného psychiatrického vyšetření a posudku, se někdy v minulosti pokusily o sebevraždu zhruba dvě pětiny dívek. Pokusy byly různě závažné, a je těžko posoudit, do jaké míry byly míněny vážně, či šlo spíše o demonstrativní akty, které měly vyjádřit hloubku zoufalství či usilovaly o modifikaci nějaké situace pro dívku obtížně akceptovatelnou.

Spisy, zejména případná anamnestická psychiatrická vyšetření, naznačují, že dívky našeho výzkumného vzorku poměrně brzy zahajují sexuální život. Informace o počátku sexuálního života byl ve spisech uveden u 53 dívek, z nich 17 dívek uvedlo, že první sexuální kontakt uskutečnilo před 15. rokem svého věku (v extrémních případech ve věku 12–13 let). Sexuální iniciace je nejčastěji situována do věku 15 let (24 případů), 10 dívek pak situuje tuto událost do 16 či 17 let (dvě dívky sdělily, že pohlavní styk ještě neměly). K této problematice je však nutno dodat, že nejednou byl první sexuální styk vynucen sexuálním útočníkem.

Škola

O počátcích předškolních a školních let vypovídaly spisy velmi málo. Dozvídáme se jen kusé informace o tom, že nejméně zhruba čtvrtina dívek navštěvovala MŠ a ve všech těchto případech bylo zařazení dítěte do školky v zásadě bez problémů. Odklad školní docházky byl indikován u 15 dívek, byla při té příležitosti zjištěna nějaká logopedická problematika či projevy dyslexie či ADHD. Prospěch na prvním stupni je zaznamenán pouze u omezeného množství dívek, nicméně lze usoudit, že první stupeň byl většinou dívek absolvován bez větších potíží, i když i zde některé dívky již projevovaly jisté problémy se zvládnutím látky (zejména se jednalo o dívky z méně podnětného sociálního prostředí) a také v ojedinělých případech došlo ke zhoršené známce z chování (ve spisech není uveden důvod).

Situace v prospěchu se závažně zhoršila v průběhu navštěvování druhého stupně základní školy. Prospěch na vysvědčení na úrovni jedniček a dvojek měla jen zhruba desetina dívek, zato více jak polovina dívek měla špatný až velmi špatný prospěch (a to i přesto, že některé dívky byly vzdělávány podle IVP nebo ve speciální škole). Výsledkem zhoršeného prospěchu bylo, že zhruba čtvrtina dívek neukončila základní školu v deváté třídě, propadla

jednou, ale v ojedinělých případech i dvakrát. Na prospěchu na druhém stupni, zejména ve vyšších ročnících, se tak již projevovaly nejrůznější zátěžové vlivy, které doprovázely vývoj dívek.

Špatný prospěch dívek šel ruku v ruce s poruchami chování (přibližně polovina dívek měla na druhém stupni zhoršenou známku z chování nebo ředitelskou či učitelskou důtku), s konflikty s učiteli a spolužáky, s vyrušováním při hodinách, s projevováním nezájmu o výuku či s pasivní rezistencí. Velká skupina dívek se na druhém stupni dopouštěla závažného záškoláctví (tento fakt byl jednoznačně doložen minimálně u dvou pětina zkoumaných dívek), nicméně se zdá, že únikové tendence byly podstatně častější, než zde dokládáme. Nepodnětné a konfliktní rodinné zázemí se tak propojovalo se školní neúspěšností, která byla v mnohých případech, zhruba ve čtvrtině až třetině případů, spoluzaviněna i určitým intelektovým deficitem dívek (jak o něm budeme mluvit dále). Druhý stupeň základních škol byl tak doprovázen rozsáhlými projevy záškoláctví, které ještě prohlubovalo mezery u úrovni školních znalostí.

Neúspěšnost na druhém stupni základního školství pak výrazně ovlivňovala možnosti dalšího vzdělávání dívek. Některé dívky – jejich počet ale nebyl až tak velký (7 dívek) – si nepodaly přihlášku na žádnou školu či zařízení třetího stupně. V této skutečnosti se odráží vliv působení ZŠ či dalších škol základního vzdělání, které jsou schopny přimět či namotivovat i dívky, které v dalším vzdělávání nevidí žádný význam či smysl, k podání nějaké přihlášky k dalšímu studiu. Je si třeba uvědomit, že tato činnost obnáší nejen práci s dívkami, ale také s jejich rodiči jako právními zástupci.

Snažili jsme se v této souvislosti také ze spisů zjistit, zda a do jaké míry byly dívky srozuměny s typem přihlášky, tedy zda si příslušný obor samy zvolily. Na tuto otázku se spisy v zásadě nezaměřovaly – zdá se však, že lze konstatovat, že si obor dobrovolně zvolila alespoň čtvrtina dívek.

V rámci volby oboru studia byl relativně největší zájem projevován o gastronomii či pohostinství (kuchař, servírka, cukrářka), o kadeřnictví či kosmetiku a o aranžérské práce či zahradnické práce. Ze středních škol byl největší zájem o střední zdravotnickou školu a nějakou formu školy, která souvisí s obchodem a dále školy, které se zabývají nějakou formou sociální činnosti. Zdá se také, že zájem o studium na některých školách byl také podmíněn možnostmi internátního ubytování.

Výsledky studia dívek na úrovni střední školy byly v zásadě nevalné. Bohužel ve spisech nebyly podrobnější zprávy o úrovni prospěchu u tří pětina dívek, nicméně získané poznatky o zbytku souboru ukazují, že u více jak třetiny všech dívek byly studijní výsledky chabé a závady v chování značné. Bylo to způsobeno mimo jiné i malou pozorností k docházce a téměř masovým záškoláctvím. Výsledkem tohoto přístupu ke školním povinnostem bylo to, že čtvrtině dívek bylo ukončeno studium na konkrétní škole vyloučením a třetina dívek ze školy odešla sama. Motivací odchodu byl nejčastěji nezájem o konkrétní školu, či pragmatické rozhodnutí, že pokud neodejdou samy, budou vyloučeny. Některé dívky do školy vůbec nenastoupily, nebo řešily nastalou situaci odkladem – žádostí o přerušení studia (což bylo předstupněm ukončení studia), nebo žádostí o změnu oboru na téže škole.

Další pokus o studium absolvovaly pouze dvě pětiny všech dívek. Opět byly nejčastěji voleny gastronomické obory (kuchařka, servírka, cukrářka), kadeřnice a kosmetička, některé dívky se asi pod vlivem vychovatelů přesunuly na méně náročný dvouletý obor pečovatelský. Při tomto druhém pokusu bylo prospěchově relativně úspěšných pět dívek (pouze jedna však s výborným prospěchem) a opět školou bylo ukončeno studium sedmi studentkám, 5 dívek odešlo ze školy samo a 13 ve škole či učebním oboru zůstalo. Třetí pokus o studium nějakého oboru se následně týkal pouze šesti dívek.

Psychologické vyšetření a pozorování dívek dokládá, že nějaké vyšší či alespoň průměrné motivačně volní úsilí pro edukaci nebo zlepšování osobnostních charakteristik je schopna vyvinout pouze přibližně desetina dívek, naopak téměř u poloviny dívek je možno v této oblasti konstatovat značný deficit. Umístěným dívkám bývá výrazně často z mnoha důvodů zcela cizí potřeba usilovat o nějaké pozitivní cíle, intencionální složka jejich osobnosti je zde velmi oslabena a zanedbána, touha po dodatečné edukaci se vyskytuje pouze velmi omezeně. Pozorovatelé v rámci DÚM pak zaznamenali určité náznaky soutěživosti, či aktivní snahy po dosahování lepších výsledků, pouze u jedné dívky. Lepší předpoklady ke studiu – tedy schopnost se učit a adekvátně uchopit probíranou látku – má dle odborného posouzení 15 dívek.

Dívky si přinášejí ze školy pouze velmi chabé spektrum poznatků, jejich lepší úroveň konstatují ústavní speciální pedagogové pouze u sedmi dívek, zato špatná až velmi špatná úroveň je konstatovaná u více jak čtvrtiny dívek (28 jedinců). Dívky mají též problémy se špatnou slovní zásobou a neschopností formulovat myšlenky, relativně dobrá schopnost komunikovat byla nalezena zhruba u pětiny dívek. Problémy mají zvláště dívky ze sociálně nepodnětného prostředí a dívky, které pocházejí z jiného lingvistického okruhu – tedy dívky, jejichž rodiče jsou cizinci.

Překvapivým poznatkem je, že 28 % dívek bylo označeno za zručné nebo přímo velmi manuálně zručné, ne všechny však za dostatečně trpělivé či pečlivé (tuto vlastnost akcentovaly posudky pouze u 14 dívek). Zdá se tedy, že některé dívky nebyly schopny využít své zručnosti pro malou výdrž, která je třeba k dokončení činnosti. Nicméně z 51 dívek, které byly v této oblasti posouzeny, vykazuje 27 dobré plnění svých povinností a další 3 uspokojivé, zásadní problémy se zvládnutím povinností má naopak 12 dívek a občasné problémy dalších 9. Schopnost udržet pořádek ve svých věcech má ze stovky dívek čtvrtina, větší či menší stížnosti jsou zaznamenány v tomto směru u 10 dívek. Hygiena dívek byla hodnocena v zásadě na dobré úrovni (u 27 dívek je hodnocena jako bezchybná, v 9 případech jako dobrá s potřebou dohledu), u 27 je konstatováno, že o sebe dbají (občas některé přehánějí v nápadnosti oblečení či kosmetického „zvýrazňování“). Mezi zajímavá zjištění můžeme tedy počítat, že poměrně značná část dívek je schopna dobrých pracovních výkonů a udržení pořádku a hygieny, což svědčí o tom, že výchova se v rodinách ubírala častěji tímto směrem.

Obecně je u značného množství dívek (třetina souboru) konstatováno pomalé pracovní tempo, nelze však přesně posoudit důvod tohoto jevu – může totiž jít jak o nedostatek pozornosti k zadané úloze, nebo naopak o snahu úkol zvládnout v dobré kvalitě. Musí se též brát v úvahu okolnosti pozorování pracovního výkonu. Pracovníci DÚM ve svých

posudcích ale konstatují, že problémy s pozorností našli u zhruba čtvrtiny dívek (přitom u sedmi z nich konstatují naprostou absenci schopnosti dlouhodobější pozornosti), naopak kvalitnější schopnost udržet pozornost k zadanému úkolu shledávají u 13 dívek.

Psychologické a sociální charakteristiky dívek

Informace o osobnostních charakteristikách dívek se ve spisech opírají jednak o psychologické či psychiatrické vyšetření dívek, jednak o pedagogické posouzení a v neposlední řadě o pozorování dívek odborným personálem diagnostického ústavu. Výše naznačené podklady byly k dispozici u 95 % dívek. I zde se ovšem informace zmiňují v zásadě pouze o markantech, které dívky nějak významně charakterizují, což znamená, že se posouzení nezabývají skutečnostmi, které se nijak významně neodlišují od běžných či průměrných charakteristik. Tato situace je pochopitelná z toho pohledu, pro jaký účel jsou data shromažďována, tedy zejména pro praktickou potřebu modifikování problematických stránek života dívek či podpory jejich pozitivních charakteristik.

Jedním ze základních ukazatelů osobnostní charakteristiky dívek je orientační vyšetření jejich inteligenční kapacity (toto vyšetření bylo k dispozici u 83 dívek). V této oblasti se ukázalo, že o něco více než třetina dívek má svou inteligenci v rámci průměru populace, dvě pětiny jsou diagnostikovány pod průměrem populace (desetina dívek dokonce vykazuje výrazný podprůměr), a zbytek dívek, téměř 30 %, se v této oblasti pohybuje nad průměrem populace. To tedy znamená, že populace klientek DÚM je poněkud vychýlena k podprůměrným hodnotám. Jako myšlenkově přizpůsobivé a dobře přístupné argumentům či resocializačním zásahům pracovníků ústavu jsou ve spisech charakterizovány dívky v počtu 33, naopak u 16 dívek byly shledány v této oblasti značné problémy. Tyto dívky vyžadují podstatně větší nasazení pracovníků ústavu, jsou často neodklonitelné od svých problematických životních zásad, negativistické a mnohonásobně problematické. Jedním ze zásadních problémů umístěné ústavní populace dívek je nedostatečné pochopení či porozumění sociálním normám, které je ve většinové společnosti obklopují. Informace ze spisů hovoří o tom, že pouze 7 dívek vykazovalo dobrou orientovanost v těchto normách a hodnotách, naopak 17 dívek v této oblasti zjevně tápe. O čtyřech dívkách je uvedeno, že mají problémy s přijetím ženské role či identity.

Zajímavým zjištěním je, že některé dívky, umístěné v ústavu, vykazují značnou kreativitu. Ve spisech byla zaznamenána u 15 dívek. Schopnost kreativity je jistě důležitou osobnostní charakteristikou, nicméně je též důležitý směr její aplikace a ten mnohdy nebyl zaměřen vhodným směrem, a byl tak dívkám někdy spíše na přítěž.

Z hlediska introvertního či extravertního zaměření osobností dívek převládají mezi umístěnými dívkami ty s extravertzí, kterých je v zásadě dvakrát více. Pro nízký věk posuzovaných dívek ale ještě u značné části z nich nelze jednoznačně určit introvertní či extravertní zaměření pro dosavadní nevyhraněnost. U 32 dívek si pracovníci ústavu všimli různě výrazné, zjevné či latentní, dispozice k dominanci, k sebeprosazení, submisivita se pak ukazuje u 12 dívek. Ideální rovnováha mezi dominancí a submisivitou byla nalezena u 11 dívek.

Jedna z dost často akcentovaných vlastností posuzovaných dívek byla tendence k impulzivním reakcím na životní situace. Impulzivita či nevládnutí emoce je jednou z charakteristik, která zhusta působí dívkám problémy v jejich každodenním životě. Vysoká míra impulsivity byla konstatována u poloviny vzorku a má různé formy. U některých dívek nabývá podoby opozičnosti často za každou cenu (tato charakteristika se objevila u 31 dívek), neomalenosti vůči jiným či arogantní drzosti (ta byla zjištěna u každé čtvrté dívky), či nekorigované spontaneity. Až u čtvrtiny dívek byla konstatována – zejména na počátku pobytu v ústavu – nekorigovaná vulgarita, tu si již přinášejí ze svých rodin nebo asociálních part.

Dost závažnou charakteristikou dívek v ústavním zařízení je jejich pohotovost k agresivním projevům. Jedná se především o manifestaci verbální agrese, která byla pozorovateli v zařízení konstatovaná u dívek poměrně často. U 43 dívek byla verbální agrese uváděna jako závažný problém (u dalších dvou jako určitá situační záležitost), který narušoval soužití v ústavu a který byl zdrojem i problémů dívek v životě před umístěním. Tato charakteristika je jistě určitým potvrzením závažných výchovných chyb, kterých se dopouštěli členové orientačních rodin, kteří nenaučili své děti přijatelnějším způsobům řešení životních problémů (je ovšem nejisté, zda mnozí vychovatelé sami tyto dovednosti ovládali). Verbální agrese bývá ale nejednou doplňována agresí fyzickou. Ze 40 dívek, u kterých byla tato agresivní tendence posuzována, byla nalezena v různé míře u 38 dívek. Z jiného pohledu je možno uvést, že pouze dvěma dívkám byly verbální i fyzická agrese cizí. Naopak u zhruba desetiny dívek se agrese projevuje i ve formě destrukce věcí, na kterých si dívky odreagovávají své tenze. Dvě dívky byly v této oblasti označeny za „mimo psychiatrickou normu“. K agresivním projevům bychom snad mohli ještě sdělit, že u desetiny dívek byla též pozorována tendence k šikanování. V oblasti projevů agresivity je důležitým hráčem též úroveň frustrační tolerance. Spisy naznačily, že nízká frustrační tolerance je problémem značné části dívek, které nevládají neagresivním způsobem reagovat na zátěžové situace svého života (vyložení nízká frustrační tolerance byla zaznamenána téměř u každé páté dívky).

Ústavní dívky našeho souboru bývají často emočně labilní, nezralé, toužící po emočním nasycení. Úroveň emoční stability byla referována u 60 dívek, z nichž pouze u osmi byla konstatována vyšší či alespoň průměrná emoční stabilita. Způsob výchovy a životní zkušenosti se tak v této oblasti na převažující skupině dívek nepříznivě podepsaly a uvrhla je do výrazné emoční nestability, či lépe řečeno do osobnostní lability. Podle psychologických posouzení některé dívky kompenzují svoji nezralost přehnaným sebevědomím (konstatováno u 16 dívek), které mnohdy neodpovídá jejich schopnostem, zhruba u 30 dívek si pak posuzovatelé naopak povšimli, že posuzované disponují pouze nízkým či nevyváženým sebevědomím či přiměřenou sebedůvěrou. O vyváženém sebevědomí či sebedůvěře tak psychologická posouzení hovořila pouze u 13 dívek.

Podstatnou charakteristikou mladistvých dívek v ústavním zařízení je jejich egocentrické zaměření (posuzovatelé konstatovali egocentrické zaměření u 37 dívek), naopak si všimli altruistického přístupu k sociálnímu okolí u šesti dívek). Egocentričnost se projevuje zbytnějším zaměřením na sebe, neschopnosti vidět své zájmy v kontextu zájmů sociálního okolí, v násilnických akcích občas za pomoci i vyhrožování (tato záležitost je v podmínkách ústavu samozřejmě průběžně likvidována). Dívky se v ústavním zařízení často musí učit

ohleduplnosti, kooperaci, nesobeckosti, schopnosti náležitě vnímat svět kolem sebe. Jde také o postupné učení podvolit se limitaci (s tou má zásadní problémy 28 dívek souboru), která je nutná v rámci adekvátního fungování jak v současné situaci v ústavu, tak obecně v nekonfliktním životě mimo ústav. Sem patří také akceptování či respektování autority, s čímž má zhruba pětina posuzovaných děvčat hluboký problém.

Sledované dívky v ústavním zařízení průběžně prožívají depresivní rozlady, které souvisejí s řadou změn v jejich dosavadním životě. Pozorovatelé ve spisovém materiálu náhlé změny nálad zaznamenali jako důležitý osobnostní faktor u téměř třetiny dívek (tedy u 31 z nich). U některých z nich (zhruba u každé desáté) nabývají změny nálad a postojů až teatrálních afektivních podob. Ve spisech se ale konstatuje, že vyložené záměrně konfliktních umístěných dívek je menšina, takže zjevná konfliktnost byla konstatována pouze u 16 z nich, a naopak u více jak třetiny jsou shledávány výrazné vstřícné či empatické sklony. Ty se projevují schopností pomáhat a povzbuzovat jiné dívky, které jsou s nimi umístěny v ústavu, neodmítáním kooperace a laskavým přístupem k lidem obdobného osudu. Zprávy o dívkách říkají, že výrazně pozitivní nebo převážně pozitivní osobnostní ladění má zhruba pětina umístěných dívek, zjevně trvale negativní či převážně negativní pak 12 dívek.

Obdobnou související charakteristikou je schopnost spolupráce. Zde pracovníci ústavu hodnotí zejména ochotu dívek pracovat na své resocializaci, na znormálnění rodinných vztahů, přístupnosti a otevřenosti k novým podnětům. Za dobře spolupracující je tak označována zhruba čtvrtina dívek (přičemž se o této záležitosti ve spisech nic nedozvíme přibližně u dvou pětin dívek). U velké části umístěných dívek si pedagogičtí pracovníci nejsou jisti upřímností spolupráce, mají pocit, že dívky spolupracují, protože jim vlastně nic jiného nezbyvá a od své spolupráce mohou očekávat sekundární zisky v podobě různých benefitů (např. povolení návštěv u různých lidí mimo ústav). Pracovníci, kteří dívky posuzují, si uvědomují, že závadovost dívek se často vyznačuje častým používáním lží či různých podvodných strategií, že nejednou realitu překrucují, mylně interpretují, fabulují a přikrašlují. Ve spisech se tak objevuje informace, že zhruba čtvrtina dívek prokazatelně často lže, nebo alespoň ve svých sděleních občas v různých směrech přehání, u zbývajících dívek není ve spisech vyslovena v tomto směru ani žádná hypotéza. Nicméně se ve spisech občas vyskytne povzdech, že jeden den dívka tvrdí, že je s pobytem v ústavu spokojena a má kladný vztah k personálu ústavu, druhý den však bezskrupulózně ústav opustí, riskuje zpřetrhání přediva důvěry a torpeduje započatý výchovný proces. Pracovníci ústavu tak pouze opatrně konstatují, že zhruba čtvrtinu dívek je možno považovat za „hodné“ či „slušné“, za osoby, se kterými je možno účinně a smysluplně pracovat a kde lze s vysokou pravděpodobností očekávat úspěšný a opravdový resocializační efekt.

Práce s dívkami v ústavu je velmi náročná. Dívky bývají značně kritické vůči svému okolí a také zbytněle vztahovačné, podezíravé a v některých případech urážlivé. Také mají tendenci ze svých problémů a neúspěchů obviňovat sociální okolí. Spisy dokládají, že jen naprosté minimum z nich má nějaký náhled na reálné příčiny svých problémů, že většinou tento náhled postrádají, či ho spatřují pouze ve vnějších okolnostech, které jsou zcela mimo jejich osobu. Nejsou schopny nahlédnout, že jejich problémy jsou vyvolávány

i způsobem, kterým se ke svým životním peripetiím staví, že tyto problémy často zapříčínují a soustavně vytvářejí. Problémem nejedné dívky pak je neschopnost náležitého nazření a korekce svých činů.

Mezi problémy, které trápí naše zkoumané dívky, patří nezdrženlivost a konzumní mentalita. Dívky stále trápí věčně nenaplněná materiální přání, touha po věcech, ve kterých hledají své uspokojení a sebepotvrzení. Konzumní mentalita je tak akcentována autory spisových písemných záznamů u třetiny dívek a nezdrženlivost, která i s touto oblastí souvisí, je zaznamenána u obdobného množství dívek. Zásadní problém je tak neschopnost odložit uspokojení nějaké potřeby na pozdější, vhodnější dobu, nutková potřeba mít věci, a také vysněné vztahy, hned. U dívek se tak někdy objevují přání mimo realitu, bývají však skryty očím posuzovatelů a ve spisech byly naznačeny u šesti dívek.

Tyto problémy se prohlubují, je-li dívka osobnostně nezralá (což o dívkách v ústavním zařízení zhusta platí) či výrazně sugestibilní (za odolnou vůči tlaku prostředí byly označeny pouze dvě dívky). K tomu možno dodat, že čtvrtina dívek byla ústavními posuzovateli označena za manipulátorky, tedy za osoby, které se ve výrazné míře snaží druhým vnutit svou vůli, normy či hodnoty. Vědomá či faktická nápodoba sugestibilních dívek je pak nasnadě. Manipulativní pokusy mívají často podobu účelového jednání, které sleduje nějaké sekundární zisky – tento způsob jednání byl jako nepochybný zaznamenán u 13 dívek vůči pedagogickému sboru či vychovatelům ústavu.

Závěr

Analýza spisů opět ukázala, že problémy dívek, umístěných do DÚM, jsou multifaktoriální povahy, navzájem se podmiňují a umocňují. Základem jejich problémů jsou závady v jejich orientační rodině, nepevnost a nejasnost sociálního zázemí, problémy pramenící z osobnostních, sociálních či sociálně patologických charakteristik rodičů a dalších (často se měnících) výchovných vlivů. Lze tak zaznamenat závažné problémy v socializaci dívek v narušených rodinných systémech, které zhusta vedou ke snahám o předčasnou separaci od rodin a k úniku do alternativních – často nevhodných prostředí.

Problémy dívek mají též svůj osobnostní rozměr, jejich primární nastavení vyžaduje trvalou a dobře zaměřenou pozornost, které se jim ovšem – z různých důvodů – v rodinných konstelacích nedostává. Problémy nastávají zejména při intelektové nedostačivosti, ta však není nutnou podmínkou problémovosti dívek.

Vedle různorodých problémů v rozpadlé či různorodými zátěžemi poznamenané rodině mají dívky časté problémy ve vzdělávacím procesu. Závažnější problémy se vyskytují zejména na druhém stupni základních škol, kde se manifestují poruchy v oblasti různě závažného nezvládnutí učiva a výukového zanedbání. Ruku v ruce se špatným prospěchem se objevují animozity v oblasti chování, dochází k agresivním projevům vůči učitelům i spolužákům a následně k pokusům se škole zcela vyhnout. Typickým projevem odporu k dalšímu vzdělávání je přezíravý postoj dívek ke svému profesnímu rozvoji, který se projevuje buď tím, že vůbec nenastoupí do žádné vzdělávací instituce navazující na základní školu, nebo z těchto návazných škol buď samy rychle odcházejí či jsou v krátké době vylučovány.

Dívky se tak necítí dobře ani doma, ani ve škole a unikají, nejednou v raném věku, do asociálních part, které jsou dost často poznamenány toxikomanickými aktivitami a dalšími delikty, jež souvisejí s tímto způsobem života. Tyto skupiny zneužívačů toxických látek nebývají jen vrstevnickými skupinami, ale jsou v nich nezřídka i již dospělé osoby s hlubokou asociální zkušeností nejrůznějšího druhu. Dívky se v těchto skupinách snaží najít porozumění, často též partnerský vztah, na který velmi intenzivně (a nerealisticky) spoléhají, čímž se stávají velmi zranitelnými. Teprve útěky z domova a následné hledání dívky orgány Policie ČR se mnohdy bohužel stávají signálem k řešení situace dívky.

Diagnostický ústav se tak mnohdy stává místem, kde konečně dochází k adekvátnímu analyticky zaměřenému rozboru komplikovaných životních situací umístěných dívek a místem aktivní pomoci s úpravou vnitřních i vnějších problémů dívek v konkrétních sociálních mantinelech.

VI.

Vybrané otázky vězeňství

VI.1. Ukládání a výkon zabezpečovací detence (nejen) v roce 2021

V předchozích letech byly informace o výkonu zabezpečovací detence součástí kapitol týkajících se výkonu trestu odnětí svobody, nebo byly připojeny k přehledům a analýzám o ukládaných sankcích. Jedním z důvodů, proč v letošním roce zařazujeme informace o zabezpečovací detenci jako samostatnou podkapitolu, je mj. skutečnost, že od zavedení tohoto opatření do systému trestních sankcí uplynulo již třináct let, a přestože jde stále o „mladé opatření“, je již možné na časové řadě ukázat některé základní přehledy i obecnější trendy. Informace, týkající se právní úpravy, odborných diskuzí, které předcházely zavedení zabezpečovací detence, kontextu a inspirace v zahraničí, či změn v právní úpravě, ke kterým v průběhu aplikace opatření u nás dosud došlo atd., lze nalézt v řadě již autory z IKSP publikovaných monografií, ve sděleních v odborných periodikách, na které je zde možné odkázat, a z nichž tato kapitola samozřejmě vychází (např. Zeman, Přesličková, & Tomášek, 2005; Škvain 2015; Blatníková & Zeman 2019 a další). V následujícím textu se tak zaměříme pouze na některá vybraná témata a zejména pak na prezentaci konkrétních dat, týkajících se tohoto opatření – jeho ukládání i samotného výkonu – která lze z evidenčních systémů resortu justice v současné době získat.

VI.1.1. Zabezpečovací detence jako jedno z ochranných opatření pro pachatele s duševní poruchou

Při rozhodování o trestní sankci pro pachatele, trpícího v době činu duševní poruchou (porucha osobnosti, parafilie, psychóza aj.), právní řád nabízí vedle či místo trestů také dvě zvláštní ochranná opatření – ochranné léčení⁶⁹ a zabezpečovací detenci. Tato opatření je možné uložit nejen trestně odpovědným osobám, ale i osobám, jež trestně odpovědné nejsou např. pro nepřičetnost. Hlavním znakem zabezpečovací detence je její subsidiarita k ochrannému léčení – soud ji za splnění dalších podmínek uloží pouze tehdy, pokud s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele nelze očekávat, že by ochranné léčení vedlo k dostatečné ochraně společnosti. Zároveň, za zákonem stanovených podmínek, také může soud ústavní ochranné léčení změnit na zabezpečovací detenci, nebo naopak zabezpečovací detenci na ústavní ochranné léčení. Proto je právní úpravu a praktickou aplikaci obou těchto institutů třeba vnímat ve vzájemném kontextu.

Zabezpečovací detence je určena pachatelům, kteří jsou vzhledem ke svému duševnímu stavu vysoce společensky nebezpeční a zároveň nejsou schopni či ochotni podstoupit terapii v rámci ochranného léčení. Zabezpečovací detence trvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti. Nejméně jednou za dvanáct měsíců a u mladistvých jednou za šest měsíců soud přezkoumá, zda důvody pro její další pokračování ještě trvají. Vykonává se v ústavech pro výkon zabezpečovací detence (viz dále v textu) se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy.

Rádi bychom na tomto místě připomenuli, že v České republice má obecně péče a zacházení s pachateli (tj. osobami, které se dopustily kriminálního jednání), trpícími duševní

69 Hlavním účelem ochranného léčení je ochrana společnosti před pachateli, jejichž pobyt na svobodě bez vhodné léčby je v důsledku jejich duševního stavu nebezpečný. Podmínky pro uložení ochranného léčení jsou upraveny v § 99 odst. 1, 2 trestního zákoníku.

poruchou, dlouhou tradici. Ochranné léčení jako ochranné opatření bylo obsaženo již v trestním zákoně č. 86/1950 Sb., kdy původně bylo vyhrazeno pachatelům trestně neodpovědným z důvodu jejich nepřičetnosti, příp. pachatelům, oddávajícím se nadměrnému požívání alkoholických nápojů nebo omamných prostředků, kteří se trestného činu dopustili v opilosti nebo v jiném podobném opojení (§ 70).⁷⁰ Ze zdravotního hlediska patří k hlavním cílům léčení duševní poruchy, kterou pachatel trpí a jež přispěla k tomu, že spáchal trestný čin, vytvoření náhledu pachatele na jeho poruchu, resocializace a zařazení do běžného života, prevence opakování trestného činu vyvolaného duševní poruchou, a izolace jedince v podmínkách zdravotnického zařízení v případě, že je s ohledem na svůj zdravotní stav společensky nebezpečný, a tím tedy částečné zajištění ochrany veřejnosti (Zvěřina & Weiss, 2013, str. 35–36). Ochranné léčení může být vykonáváno na svobodě u poskytovatelů ambulantní zdravotní péče či v psychiatrických nemocnicích, ale také ve věznicích, a to souběžně s výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Z výše uvedeného je zřejmé, že ochranné léčení má oproti jiným opatřením zřetelně nadresortní charakter. Opatření ukládá soud, který také rozhoduje o jeho trvání či případné změně v průběhu samotného výkonu. Samotný výkon ochranného léčení zajišťují lékaři, tj. resort zdravotnictví, nicméně i během léčby ve zdravotnickém zařízení se stále jedná o trestní sankci (proto např. kontrola nad jejím výkonem je primárně odpovědností justice). Jakkoli je obtížné z dostupných údajů hodnotit účinnost ochranného léčení, dílčí poznatky naznačují, že se jedná – alespoň u některých typů léčby (resp. skupin pachatelů) – o nástroj efektivní z hlediska jeho účelu. Například recidiva českých parafilních sexuálních delikventů, kteří byli podrobeni ochrannému sexuologickému léčení, je podle odborníků nižší než u těch pachatelů, kteří byli pouze trestáni. Uvádí se např., že za desetileté období (roky 1987–1996) ústavní ochranné léčby na sexuologickém oddělení v Psychiatrické léčebně v Praze-Bohnicích zopakovalo deviantní aktivitu – vesměs v méně nebezpečné formě – 10 % absolventů léčení, kteří se zúčastnili katamnestického průzkumu (Zvěřina & Weiss, 2013, str. 40).

Podmínky pro uložení zabezpečovací detence

Na rozdíl od ochranného léčení byl institut zabezpečovací detence do českého trestního práva zaveden relativně nedávno (s účinností od roku 2009), byť na jeho potřebnost bylo upozorňováno již několik desítek let dříve (srov. např. Zeman, Přesličková, & Tomášek, 2005)⁷¹. V trestním zákoníku je právní úprava zabezpečovací detence obsažena v ustanovení § 100 a podobně jako v případě ochranného léčení trestní zákoník rozlišuje případy obligatorního a fakultativního ukládání, viz Tabulku 14 níže, reflektující aktuálně účinné znění citovaného ustanovení. Skutečnost, zda zabezpečovací detenci soud pachateli musí či může uložit, tak určují podmínky uvedené v příslušných ustanoveních (§ 100 odst. 1 a 2 tr. zákoníku).

70 Od roku 1957 byla použitelnost ochranného léčení rozšířena i na pachatele, kteří se trestného činu dopustili ve stavu zmenšené přičetnosti.

71 Odborná veřejnost z řad lékařů dlouhodobě poukazovala na nevhodnost a riziko ukládání ochranného léčení pachatelům, kteří jsou vzhledem ke svému duševnímu stavu vysoce společensky nebezpeční a zároveň nejsou léčbu (ve zdravotnickém zařízení) schopni či ochotni podstoupit.

Tabulka 14: Ukládání zabezpečovací detence (§ 100 tr. zákoníku)

Obligaturní uložení dle § 100 odst. 1:	a) upustí-li soud od potrestání pachatele, jenž spáchal zločin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti, pokud má za to, že zabezpečovací detence zajistí ochranu společnosti lépe než trest; b) jestliže pachatel činu jinak trestného, který by naplňoval znaky zločinu, není pro nepřičetnost trestně odpovědný, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti.
Fakultativní uložení dle § 100 odst. 2:	a) jestliže pachatel spáchal zločin ve stavu vyvolaném duševní poruchou, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti; b) jestliže pachatel, který se oddává zneužívání návykové látky, znovu spáchal zločin, ač již byl pro zločin spáchaný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta, a nelze očekávat, že by bylo možné dosáhnout uložením ochranného léčení dostatečné ochrany společnosti, a to i s přihlédnutím k již projevěnému postoji pachatele k ochrannému léčení.

Okruh osob, pro které je zabezpečovací detence určena, lze aktuálně podle příslušného ustanovení rozdělit na: (a) nepřičetné pachatele (tj. trestně neodpovědné); (b) pachatele jednající ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou a (c) kriminálně recidivní uživatele návykových látek. Společnou podmínkou je, že se tito pachatelé museli dopustit zločinu, jejich pobyt na svobodě je nebezpečný, a nepostačuje uložení ochranného léčení.

Zabezpečovací detenci může soud pachateli uložit samostatně, při upuštění od potrestání, anebo i vedle trestu odnětí svobody (§ 100 odst. 3 tr. zákoníku). K uložení zabezpečovací detence může v závislosti na konkrétních okolnostech teoreticky dojít v průběhu celého průběhu řízení, tj. od fáze trestního řízení před zahájením trestního stíhání až po fázi řízení o opravných prostředcích (srov. Blatníková & Zeman, 2019a, str. 107–108).

Trvání zabezpečovací detence a její změna na ochranné léčení

Zabezpečovací detenci může soud změnit dodatečně na ústavní ochranné léčení, pominou-li důvody, pro něž byla uložena, a jsou současně splněny podmínky pro ústavní ochranné léčení (§ 100 odst. 6 tr. zákoníku). O změně rozhoduje ve veřejném zasedání okresní soud, v jehož obvodu je ústav pro výkon zabezpečovací detence (§ 355 tr. ř.), aktuálně tedy tuto agendu řeší Okresní soud v Praze 4, Městský soud v Brně a Okresní soud v Opavě (viz dále text k ústavům pro výkon zabezpečovací detence). Zabezpečovací detence trvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti. Soud si může průběžně od ústavu pro výkon zabezpečovací detence vyžadovat zprávy o průběhu výkonu zabezpečovací detence, z nichž sleduje její výkon, nicméně nejméně jednou za dvanáct měsíců – a u mladistvých jednou za šest měsíců – přezkoumá, zda důvody pro její další pokračování ještě trvají (§ 100 odst. 5 tr. zákoníku, § 90f odst. 2 KancŘ). Nedílnou součástí zprávy je stanovení prognózy dalšího vývoje chovance a možné rizikové a protektivní faktory pro další průběh. O dalším trvání zabezpečovací detence nebo o propuštění ze zabezpečovací detence rozhodne soud na návrh ústavu pro výkon zabezpečovací detence, státního zástupce nebo osoby, na níž se

vykonává zabezpečovací detence, anebo i bez takového návrhu. Podobně jako v případě ochranného léčení umožňuje trestní zákoník soudu od výkonu zabezpečovací detence upustit, pominou-li před jejím započítáním okolnosti, pro něž byla uložena (§ 100 odst. 7).

VI.1.2. Vývoj počtu uložených zabezpečovacích detencí soudy v ČR

Po nezbytném úvodu, stručně popisujícím právní rámec ukládání a výkonu zabezpečovací detence, se dostáváme k části, shrnující empirické poznatky o praktické aplikaci tohoto ochranného opatření. Podle údajů, které jsme získali ze zvlášť vygenerovaného kompletního datasetu z oficiální justiční databáze CSLAV (Data ze SLT (statistických trestních listů), viz Tabulku 15), byla zabezpečovací detence za třináctileté období od svého zavedení do konce roku 2021 uložena celkem 91 osobám. Ročně by se tak počty osob, jimž bylo toto ochranné opatření uloženo, měly pohybovat mezi 3 (v roce 2019 nebo v roce 2013) až 11 (v roce 2010); v průměru 7 osobám ročně. Pokud se podíváme na graf níže (Graf 38), podle těchto dat by se zdálo, že využívání zabezpečovací detence soudy má spíše stagnující, či až klesající tendenci. Pokud se ale podíváme na data o ukládání tohoto opatření, která byla získána komparací a kombinací více evidenčních systémů (tj. zdrojů dat, kde lze informaci o uloženém opatření vyhledat), získáme údaje, které jsou na první pohled odlišné; viz Tabulka 15, řádek „Data z komparace zdrojů“. Tzn., že po důkladné analýze dostupných datových zdrojů, která byla mj. součástí několika ukončených i aktuálně řešených výzkumných aktivit IKSP, jsme došli k výsledku, že v období let 2009 až 2021 byla zabezpečovací detence uložena ve skutečnosti celkem 233 osobám, což je téměř dvaapůlkrát více než počet, získaný z oficiální justiční databáze CSLAV (Data ze SLT). V průměru tedy byla zabezpečovací detence soudy ukládána 18 osobám ročně, tedy více než jedné osobě každý měsíc.

Důvody, proč oficiální justiční databáze CSLAV eviduje tak výrazně nižší počty ukládaných zabezpečovacích detencí, jsou podrobně popsány a rozebrány v publikacích z předchozího výzkumu IKSP⁷², zaměřeného právě na systém sběru a vykazování dat o ochranném léčení a zabezpečovací detenci (blíže viz např. Blatníková & Zeman, 2019a). Zejména jde o skutečnost, že databáze CSLAV vychází z dat ze statistických listů trestní pro soudy, které se ovšem vyplňují jen v případech, kdy k uložení zabezpečovací detence dojde rozhodnutím v hlavním líčení či veřejném zasedání o opravném prostředku (neobjeví se v ní tedy třeba případy, kdy je již v přípravném řízení zastaveno trestní stíhání pachatele pro nepříčetnost a soud mu následně uloží zabezpečovací detenci ve veřejném zasedání, anebo případy, kdy je na zabezpečovací detenci změněno ústavní ochranné léčení – ačkoliv zde se jedná rovněž o „novou“ zabezpečovací detenci).

Porovnání dat získaných z oficiální justiční databáze CSLAV (Data ze SLT) s daty získanými komparací více zdrojů, ilustruje též Graf 38 níže. V přehledu je zaznamenán i trend ve využívání (tj. ukládání) tohoto opatření soudy, který má – na rozdíl od dat založených na oficiální evidenci MSp (CSLAV) – spíše stoupající než stagnující tendenci (srov. Graf 38).

72 Tento výzkum („Systém sběru a vykazování dat o aplikaci institutů ochranného léčení a zabezpečovací detence v ČR“, projekt č. VI20172019087) byl podpořen Ministerstvem vnitra ČR z Programu bezpečnostního výzkumu České republiky v letech 2015–2020.

Tabulka 15: Počty osob, jimž byla soudem uložena zabezpečovací detence; v letech 2009–2021 (dle data vydání rozhodnutí)

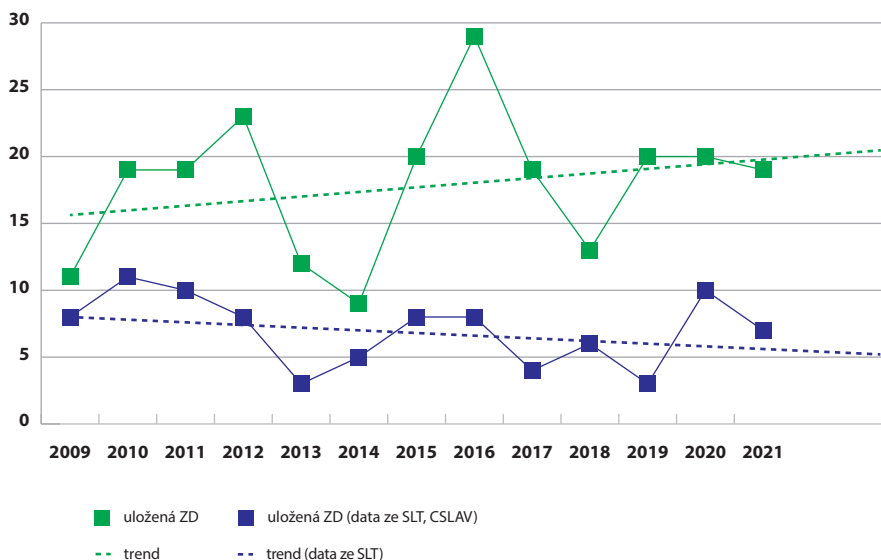
Zdroj dat o ZD	Rok												Celkem	
	'09	'10	'11	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19	'20		'21
Data ze SLT*	8	11	10	8	3	5	8	8	4	6	3	10	7	91
Data z komparace zdrojů**	11	19	19	23	12	9	20	29	19	13	19	20	20	233

Pramen: Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2022; Archiv IKSP.

* Řádek tabulky nazvaný „Data ze SLT“ obsahuje výsledky našich výpočtů z kompletního souboru dat ze statistických listů trestních, při nichž jsme ovšem vycházeli nikoli z data odeslání SLT, ale z data vydání příslušného rozhodnutí o uložení zabezpečovací detence (MSP, databáze CSLAV)

** Řádek tabulky nazvaný „Data z komparace zdrojů“ vychází z výsledků propojení, srovnání, porovnání a vyčištění všech dostupných zdrojů a prezentuje kompletní počty osob, jimž soud v daném roce (podle data vydání rozhodnutí) uložil zabezpečovací detenci nebo změnil ústavní ochranné léčení na zabezpečovací detenci.

Graf 38: Počty soudem uložených zabezpečovacích detencí v ČR v letech 2009–2019 (rok vydání rozhodnutí), počty osob – srovnání dat podle zdroje

Pramen: Statistické ročenky Vězeňské služby 2009–2021, VS ČR, dostupné na www.vscr/informacni Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2021; přehledy z databáze VS ČR o osobách ve výkonu zabezpečovací detence a o osobách ve výkonu trestu odnětí svobody s uloženou zabezpečovací detencí (nestandardní sestavy, archiv IKSP).

VI.1.3. Výkon zabezpečovací detence v ČR

Podle zákona o výkonu zabezpečovací detence (dále ZVZD) se výkonem zabezpečovací detence sleduje zejména ochrana společnosti a terapeutické a výchovné působení na osoby ve výkonu zabezpečovací detence (§ 1 odst. 2 ZVZD). Lze ji vykonávat jen takovým způsobem, který respektuje lidskou důstojnost osoby (chovance⁷³) ve výkonu zabezpečovací detence, který je přiměřený osobě chovance a který omezuje účinky zbavení svobody; tím však nesmí

73 ZVZD užívá pro osobu vykonávající zabezpečovací detenci termín „chovanec“.

být ohrožena ochrana společnosti. S chovancem nesmí být jednáno způsobem, který by mohl nepříznivě ovlivnit jeho zdravotní stav, a je nutné využívat všech dostupných odborných poznatků a podporovat takové postoje chovance, které, pokud to bude vzhledem ke zdravotnímu stavu chovance možné, vzbudí v chovanci rozhodnutí podrobit se ochrannému léčení (§ 2 odst. 2, 4 ZVZD). V ústavu pro výkon zabezpečovací detence (dále též ÚpVZD) působí odborní zaměstnanci, jimiž jsou psychologové, speciální pedagogové a další odborníci, kteří po odborné stránce zajišťují plnění účelu zabezpečovací detence. Vnější a vnitřní ostrahu ústavu, kontrolu došlých zásilek určených chovancům, eskortní službu včetně úkonů s ní spojených a dodržování stanovených podmínek výkonu zabezpečovací detence zajišťuje Vězeňská služba. Odděleně se umísťují v ústavu muži od žen a také chovanci mladší 19 let od dospělých. Zákon o výkonu zabezpečovací detence dále upravuje práva a povinnosti chovanců, poskytování zdravotních a sociálních služeb v ústavu, zaměstnávání chovanců a zacházení s nimi, včetně podmínek pro udělování odměn a ukládání kázeňských trestů. Samostatná část tohoto zákona (§ 34 – § 37) je věnována opatřením k zajištění bezpečnosti v ústavu, spočívajícím v použití akutního krizového opatření (umístění do izolační místnosti) nebo omezovacích prostředků (pobyt na uzavřeném oddělení, umístění chovance v izolační místnosti, omezení chovance v pohybu prostřednictvím ochranných pásů, omezení chovance v pohybu prostřednictvím manuálního držení, akutní parenterální podávání psychofarmak).

Podrobnosti o výkonu zabezpečovací detence jsou pak upraveny i v dalších dokumentech, jako je aktuálně nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 19/2015⁷⁴, kde najdeme např. kategorizaci chovanců podle stupně nebezpečnosti, rizik a diagnózy. Právě vzhledem k širokému diagnostickému spektru chovanců a možnosti souhrnu několika diagnóz současně je základním principem zacházení zásada individuálního přístupu (§ 3 odst. 1, 3 NGR č. 19/2015). Pro samotnou práci odborných zaměstnanců ústavu s chovanci nelze opomenout tzv. operační manuál, který stanovuje jednotný standard odborného zacházení. Jeho vznik byl iniciován potřebami praxe a snahou o aplikaci „dobré praxe“ získané zejména odbornými zaměstnanci ústavů (pracovní skupina, která řešila mj. i otázku sestavení manuálu, byla zřízena v roce 2016).

Ústavy pro výkon zabezpečovací detence

Jak bylo zmíněno výše, zabezpečovací detence se vykonává v ústavech pro výkon zabezpečovací detence, což jsou zařízení se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy (§ 100 odst. 4 tr. zákoníku, § 1 odst. 3 ZVZD), které spravuje Vězeňská služba ČR. Nařízením ministra spravedlnosti č. 6/2008, č. j. 27/92/2008-50, ze dne 31. října 2008, byly zřízeny ústavy pro výkon zabezpečovací detence, a to v rámci Vazební věznice Brno a následně v rámci Věznice Opava.⁷⁵

74 Nahradilo tak do té doby platné Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 15/2009, jež upravovalo povinnosti zaměstnanců, odborné zacházení s chovanci a kázeňskou praxi.

75 V počátečních letech byli pachatelé, jimž byla zabezpečovací detence uložena, umísťováni k jejímu výkonu do detenčního zařízení ve Vazební věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence v Brně. Ve Věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence v Opavě začali první pachatelé vykonávat zabezpečovací detenci až v únoru roku 2013.

Podrobnosti samotného výkonu upravilo nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 15/2009, které mj. zavedlo čtyři skupiny chovanců ústavu pro výkon zabezpečovací detence – psychotici, mentální retardace, sexuální deviace, poruchy osobnosti.

Od 1. 1. 2022 v České republice fungují tři ústavy pro výkon zabezpečovací detence. Kromě těch, zmíněných výše – tj. detenčního ústavu v rámci Vazební věznice a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno a ve Věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Opava, bylo v rekonstruovaných prostorách v rámci Vazební věznice Praha Pankrác, vybudováno další detenční zařízení. Kapacita prvního z ústavů byla v době zahájení provozu (tj. v roce 2009) 48 míst, v současné době (tj. v roce 2021) se zde počítá s kapacitou 50 míst. Zároveň toto zařízení funguje jako vstupní (diagnostické a tzv. „rozřazovací“). V opavském detenčním ústavu, kde k umístěním prvních chovanců došlo v roce 2013, je aktuálně kapacita nastavena na 50 míst (viz Tabulku 16 níže). Pokud se podíváme na vývoj počtů osob umístěných v ústavech pro výkon zabezpečovací detence a kapacitu těchto ústavů, je zřejmé, že kapacitní stav je nedostačující (srov. Tabulku 17). A to i navzdory tomu, že celková kapacita detenčních ústavů v ČR by díky nově otevřenému ústavu ve Vazební věznici Praha Pankrác měla vzrůst na 118 míst. Vzhledem k rychlosti příjmu chovanců do zabezpečovací detence lze předpokládat, že i tato nová kapacita (23 míst v pankráckém ústavu), bude záhy zaplněna.

Do budoucna je tak třeba za současné právní úpravy ukládání a výkonu zabezpečovací detence počítat s novou výstavbou detenčních zařízení, ale např. i s příp. reorganizací těch stávajících.

Tabulka 16: Ubytovací kapacity ústavů pro výkon zabezpečovací detence (ÚpVZD) v letech 2009–2021

stav k 31. 12.	ÚpVZD Brno	ÚpVZD Opava	celkem
2009	48	–	48
2010	48	–	48
2011	48	–	48
2012	66	–	66
2013	48	18	66
2014	48	38	86
2015	48	60	108
2016	35	50	85
2017	35	50	85
2018	45	50	95
2019	45	50	95
2020	45	50	95
2021	45	50	95

Pramen: Generální ředitelství VS ČR (Statistické údaje o stavu a složení vězňených osob ve vazebních věznicích, věznicích a ústavech pro výkon zabezpečovací detence Vězeňské služby České republiky, prosinec 2009–2021; Statistické ročenky 2009–2021; dostupné na www.vscr.cz)

Tabulka 17: Počty chovanců v ústavech pro výkon zabezpečovací detence (k 31. 12.)

Stav k 31. 12.	ÚpVZD Brno	ÚpVZD Opava	Celkem
2009	3	–	3
2010	8	–	8
2011	16	–	16
2012	32	–	32
2013	30	6	36
2014	24	16	40
2015	25	31	56
2016	29	44	73
2017	32	47	79
2018	38	46	84
2019	45	50	95
2020	49	55	104
2021	59	54	113

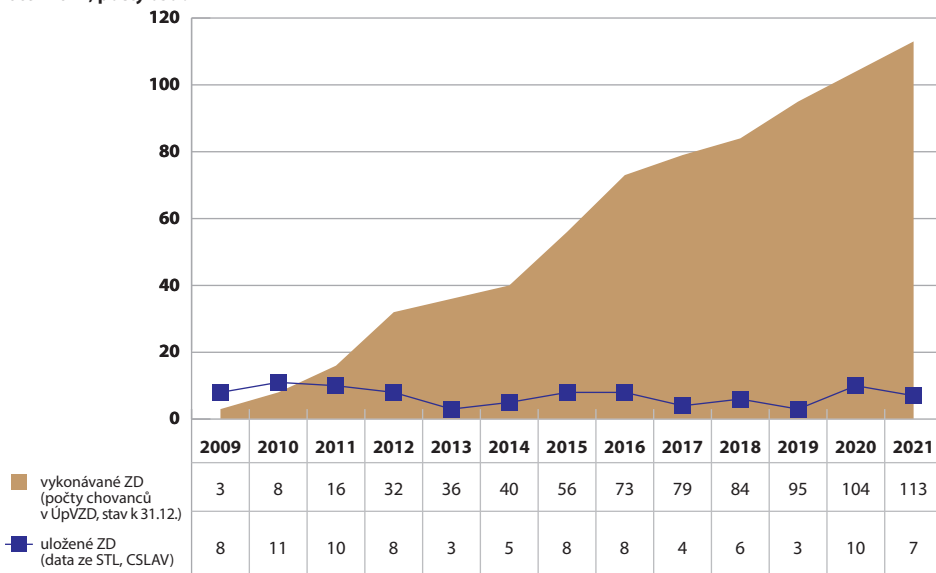
Pramen: Generální ředitelství VS ČR (Statistické údaje o stavu a složení vězňených osob ve vazebních věznicích, věznicích a ústavech pro výkon zabezpečovací detence Vězeňské služby České republiky, prosinec 2009–2021; Statistické ročenky 2009–2021, dostupné na www.vscr.cz)

V roce 2011 byly podmínky pro uložení zabezpečovací detence zmírněny tak, aby obšáhly širší okruh pachatelů, tj. potenciálních chovanců ústavů pro výkon zabezpečovací detence. K důvodům pro rozšíření podmínek pro aplikaci zabezpečovací detence patřila mj. představa o nedostatečném využívání tohoto ochranného opatření. Podle údajů Vězeňské služby ČR vykonávalo na konci roku 2010 zabezpečovací detenci, tedy pobývalo v Ústavu pro výkon zabezpečovací detence, 8 osob (srov. Tabulku 17), nicméně v oficiálních statistikách o kriminalitě Ministerstva spravedlnosti lze dohledat, že v letech 2009 a 2010 byla zabezpečovací detence uložena (tzn., že výkon opatření nemusel být v daném roce zahájen např. z důvodu aktuálního výkonu nepodmíněného trestu svobody) celkem 19 osobám (viz Graf 38). Ve skutečnosti byl ale počet případů, kdy bylo toto ochranné opatření uloženo, o třetinu vyšší (30 osob).⁷⁶ Je otázkou, zda by i s vědomím této skutečnosti bylo možno hovořit o nedostatečném využívání tohoto opatření.

Pokud se podíváme na aktuální situaci, tak k 31. 12. 2021 vykonávalo zabezpečovací detenci v ústavech určených pro výkon tohoto opatření 113 osob. V opavském ústavu pobývalo 54 chovanců, v brněnském zařízení se jednalo o 47 chovanců, a to včetně 12 žen. Z pohledu naplněnosti ústavů pak obě zařízení svou kapacitu překračovala (Brno 113 % a Opava 108 %). Poměr počtu chovanců, kteří každoročně nastoupí výkon detence, se pohybuje kolem 10–12 osob, což je více než počet chovanců, kteří ústav opouštějí (změna na ústavní ochranné léčení, úmrtí, přerušení výkonu zabezpečovací detence z důvodu nástupu výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody, příp. propuštění z výkonu zabezpečovací detence). Tedy, přestože počty soudem ukládaných detencí nevykazují dramatická každoroční navýšení počtu, tak vzhledem k okolnosti, že nástupy k výkonu opatření převyšují počty jeho ukončení, obsazenost detenčních ústavů (absolutní počty chovanců), narůstá rychleji; tento trend zobrazuje i následující Graf 39.

⁷⁶ K důvodům uváděných rozdílů viz výše.

Graf 39: Počty soudem uložených zabezpečovacích detencí a počty vykonávaných zabezpečovacích detencí v ČR v letech 2009–2021, počty osob

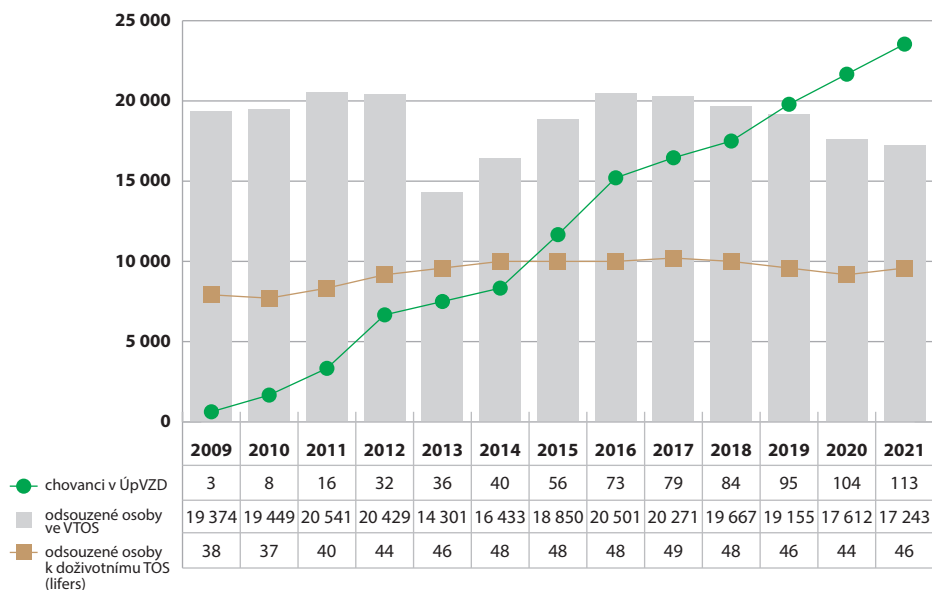

Pramen: Ministerstvo spravedlnosti, Generální ředitelství VS ČR (nestandardní statistické sestavy).

Z hlediska intenzity zásahu do práv a svobod pachatele je možné zabezpečovací detenci přirovnat k výjimečným trestům odnětí svobody (výkon detence probíhá ve vězeňských zařízeních, jde o významné omezení na svobodě jedince a zejména se jedná o opatření s fakticky neurčitou dobou trvání). I proto by se podle původního záměru mělo jednat o opatření spíše výjimečné, které je určené pro extrémní případy, kdy ze závažných důvodů nelze využít institutu ochranného léčení.

Osoby odsouzené na doživotí tvoří 0,27 % populace vězněných osob, v absolutních počtech se stabilně posledních deset let jedná o 46–48 osob. Pachatelé s nepodmíněnými tresty v délce nad 20 let tvoří 0,58 % vězněných. V tomto srovnání v roce 2021 podíl vykonávaných zabezpečovacích detencí představoval necelé procento (113 chovanců, tj. 0,65 %) z populace všech odsouzených vězněných osob, nicméně oproti výše zmíněným skupinám odsouzených, má jejich počet stoupající tendenci (srov. Graf 40 na další straně).

Graf 40: Vývoj počtu vězňených osob (odsouzení k doživotnímu trestu odnětí svobody, chovanci v ÚpVZD a počty všech odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody), k 31. 12. přísl. roku

Pramen: Generální ředitelství VS ČR (nestandardní sestava).

VI.1.4. Závěr

Na rozdíl od ochranného léčení, které lze označit za tradiční instrument českého trestního práva, má zabezpečovací detence za sebou teprve třináctiletou existenci. Přesto jsou obě ochranná opatření v současnosti pevnou a důležitou součástí našeho systému trestních sankcí, což dokládají i statistická data o jejich využívání, i když v jejich evidenci panují v současné době významné diskrepance.

Rozšíření možností pro její aplikaci, které je možné spatřovat zejména v novele z roku 2011, má své dopady mj. na provoz a kapacity ústavů pro výkon zabezpečovací detence, které se v posledním období začaly plnit rychleji až na samou jejich hranici (či za ni), a za současného stavu nelze předpokládat, že by se tento trend měl zastavit.

Na závěr této kapitoly bychom chtěli zdůraznit význam tohoto opatření, neboť v rámci zacházení s pachateli, kteří v důsledku svého duševního stavu představují pro společnost zvýšené riziko, zabezpečovací detence, ale i ochranné léčení, reprezentují velmi žádoucí terapeutickou alternativu či doplněk k trestům, které nemohou roli těchto ochranných opatření nahradit. V případech, kdy duševní stav pachatele vylučuje jeho trestní odpovědnost, pak zůstávají tresty zcela mimo hru a ochranná opatření jsou jediným nástrojem, jak na takového pachatele v rámci trestní justice působit. Jakkoli veřejnost stále do značné míry podceňuje újmu, kterou výkon uvedených ochranných opatření pro pachatele může představovat, i jejich potenciál při snižování nebezpečnosti duševně narušených pachatelů (Blatníková, Faridová, & Zeman, 2014), poznatky z praxe dlouhodobě a kontinuálně prokazují jejich význam.

VI.2. Pilotní projekt „Otevřená věznice Jiřice“

Jednou z novinek v českém vězeňství v uplynulých letech bylo prosazení výstavby tzv. otevřené věznice, která má za úkol co nejlépe připravit odsouzené před koncem jejich trestu na samostatný život po propuštění, umožnit jim co nejsnadnější návrat do společnosti, a tím předejít recidivě jejich trestné činnosti. Zařízení tohoto typu v Evropě několik desetiletí s úspěchem fungují, a proto také Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2025 zmiňovala možnost zvážit realizaci pilotního projektu „otevřené věznice“ s využitím financování z Norských fondů (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2017). Po překonání mnoha úskalí, včetně problematiky financování výstavby, které bylo nakonec hrazeno z rozpočtu Věznice v Jiřicích, se vize z nově přijaté koncepce stala skutečností. Ke zprovoznění věznice otevřeného typu ve středočeských Jiřicích došlo na konci roku 2017 a zvrátilo zájem odborníků i médií.

Zahraniční zkušenosti

Jak již bylo zmíněno, v rámci Evropy se nejedná o žádnou novinku a první věznice otevřeného typu v Česku se mohla nechat zahraničními zkušenostmi inspirovat. Nejdelší tradici mají v tomto ohledu skandinávské státy. Například ve Finsku otevřené věznice fungují zhruba od 30. let minulého století. Ačkoli se dříve spíše jednalo o pracovní kolonie, v dnešní době jsou otevřené věznice spíše posledním krokem před vstupem do běžného života (Bichell, 2015). Na začátku padesátých let minulého století byl počet vězňů ve Finsku čtyřikrát vyšší než v ostatních severských státech a patřil k nejvyšším v Evropě (Lappi-Seppälä, 2000). Výzkum potvrdil, že dlouhodobé tresty odnětí svobody nepřinášejí kýžené snížení kriminality. Během následujících tří desetiletí Finsko postupně přepočulo svou trestní politiku. Na konci tohoto období „dekarcerace“ mělo Finsko jednu z nejnižších trestních sazeb na kontinentu. Dle vyjádření Tapio Lappi-Seppälä⁷⁷ kriminalita ve Finsku v důsledku toho nevzrostla. Vězněné osoby jsou ale postupně připravovány na přechod do běžného života. Přibližně třetina finských vězňů je před propuštěním umístěna v otevřené věznici a finská agentura pro trestní sankce uvádí, že míra recidivy těchto osob klesá o 20 %. Provoz v těchto věznicích také stojí méně – náklady na jednoho vězně klesnou téměř o třetinu.

Další skandinávskou zemí, ve které jsou provozovány věznice otevřeného typu, je Norsko. Většina vězňů vykonává trest v klasických uzavřených věznicích, mimo ně však v Norsku fungují také věznice otevřeného typu, které se řídí heslem „To, co činíš svému přírodnímu a sociálnímu okolí, činíš v podstatě sám sobě“.

Do této skupiny patří věznice Bastoy. Je umístěna na ostrově v chráněné krajinné oblasti o rozloze 2,6 km² s památkově chráněnými objekty. Trest v ní vykonává 115 vězňů a je zde zaměstnáno 72 zaměstnanců. Průměrně je odsouzenému v Norsku 36 let a vykonává trest odnětí svobody v délce 5 let a 5 měsíců, z toho 18 měsíců ve věznici Bastoy. Ve věznici bylo zaznamenáno pouze 5 případů útěků. Odsouzení se na noc nezamykají, sčítání osob probíhá ve 23.00.

77 Tapio Lappi-Seppälä je ředitelem Institute of Criminology and Legal Policy na Univerzitě v Helsinkách.

Ve věznici platí zásada „normálnosti“, což znamená, že vězeňské prostředí musí být podobné životu na svobodě. Trestem je ztráta svobody. Vězněné osoby zde nacvičují smysl pro odpovědnost. Odpovědnost se bere jako praktická dovednost, kterou je možné získat učením a praktickým nácvikem. Nácvik musí zahrnovat aspekt důvěry a musí být smysluplný.

Po nástupu do výkonu trestu je odsouzenému přidělen jeho styčný dozorce (pro 4–6 osob). Pokud styčný dozorce přišel s odsouzeným do kontaktu a pracoval s ním již při jeho nástupu do věznice, pokračuje v práci s ním po dobu trvání jeho výkonu trestu v otevřené věznici. V opačném případě jsou styční dozorcí přidělováni náhodně.

Při nástupním pohovoru je odsouzenému zpracován osobní plán (náš program zacházení), zkoumá se rodinná anamnéza, dojde k seznámení s režimem věznice. Dále probíhají motivační pohovory cca 1× týdně. Pracovní aktivity zahrnují buď práci v lese nebo v oblasti zemědělství (ovocnářství, pěstování zeleniny, chov domácích zvířat), v technické oblasti (výstavba a opravy budov na ostrově), zajišťování dopravy z/na ostrov (námořníci) a ve vnitřní režii (příprava společných večeří pro zaměstnané osoby, ostatní jídlo si zajišťují vězněné osoby samy). Při realizaci specializovaných programů zacházení probíhá léčba závislostí.

Na ostrově je zřízena městská rada z řad komunity vězněných osob v rámci výuky k demokracii. Rada hospodaří s přidělenými finančními prostředky, řídí dopravu a fungování obchodu na ostrově. Z přebytků (zisku), který je cca 15 000 € ročně, se financuje zlepšení života komunity (vybavení tělocvičny, DVD).

Přesto provoz této věznice patří mezi nejlevnější v Norsku, recidiva po propuštění je 16 %.⁷⁸

Věznice otevřeného typu v Jiřicích

Práci s vězněnými osobami v otevřených věznicích ve skandinávských i v jiných evropských zemích se mimo jiné nechali inspirovat tvůrci projektu tzv. otevřené věznice v českých Jiřicích. Jedná se o věznici s ostrahou s nízkým stupněm zabezpečení. Otevřená věznice (dále také OV) počítá při 100% obsazenosti s výkonem trestu pro 32 vězněných mužů. Pokud si odsouzený podá písemnou žádost o zařazení do OV a splní požadované podmínky⁷⁹, je přemístěn do OV, kde jsou programy zacházení a aktivity s odsouzenými individualizovány a realizovány tak, aby co nejlépe odrážely potřeby konkrétních jedinců. Podporují protektivní faktory odsouzených osob, a naopak odhalují rizikové faktory a snaží se je, za aktivní pomoci odsouzených, potlačit. Celkově by měl program zacházení probíhat minimálně 6 měsíců, blíže viz Biedermanová (Biedermanová, Otevřená věznice v Jiřicích – vstup do problematiky, recidiva odsouzených, 2022). V OV je zaměstnáno 100 % odsouzených (buď uvnitř, nebo vně areálu).

78 Čerpáno z příspěvku Toma Eberhardta (věznice Bastoy) Příklady dobré praxe z Norska na Mezinárodní konferenci – otevřené věznice, která se konala 6. března 2017 ve Stráži pod Ralskem.

79 Základní podmínky pro zařazení odsouzených osob do OV jsou upraveny NGR 13/2019, kterým se stanoví minimální standardy pro tvorbu a realizaci standardizovaných programů ve výkonu trestu odnětí svobody.

Při vzdělávacích aktivitách se odsouzení musí zúčastnit povinných vzdělávacích kurzů, jakými jsou kurz právního minima a kurz finanční a sociálně právní gramotnosti a sebe-prezentace. Dále mohou odsouzení v rámci výkonu trestu absolvovat rekvalifikační kurzy, které je možné posléze využít na pracovním trhu. Jedná se o praktické kurzy (obsluha vysokozdvížných vozíků, sváření, jeřábnický kurz nebo kurz pro manipulanty jako příprava na práci ve skladech) pořádané ve spolupráci s personální a vzdělávací společností DP WORK, s. r. o. nebo kurzy pořádané za součinnosti s Českou zemědělskou univerzitou v Praze (kurz zpracování mléka, vlny, chov drobného zvířectva).

Při speciálních výchovných aktivitách musí všichni odsouzení absolvovat standardizovaný program zacházení 3 Z (Zastav se, Zamysli se a Změň se) a dále je pro ně k dispozici sociálně právní poradenství a adiktologické služby. V rámci uskutečňování zájmových aktivit mohou navštěvovat kroužky s rozmanitým zaměřením (kroužek aktivního životního stylu, literární, hudební nebo výtvarný kroužek), většina ale preferuje zejména sportovní aktivity. Odborným personálem jsou odsouzení vedeni také v oblasti utváření vnějších vztahů. Podporují je v udržování či navazování vztahů s primární či širší rodinou a přáteli, pokud je to pro ně vhodné a žádoucí.

Otevřená věznice Jiřice – statistika

Do OV Jiřice od data jejího vzniku v listopadu 2017 do 1. září 2022 bylo zařazeno 215 osob. Většina osob (173) bylo do OV zařazeno přímo z Věznice Jiřice, 42 osoby byly zařazeny z jiných věznic v ČR (Rapotice, Odolov, Všehrady, Pardubice, Hradec Králové – Pouchov, Nové Sedlo, Praha Pankrác, Příbram), a to navzdory skutečnosti, že informační letáky o možnosti přemístění odsouzených do OV jsou distribuovány do všech českých věznic. Jedním z možných důvodů může být horší informovanost odsouzených, ke kterým se nedostanou informace z distribuovaných letáků, nebo naopak dobrá informovanost plynoucí z dopisů odsouzených z OV svým bývalým spoluvězňům. Pokud se bývalí spoluvězňové, kteří spolu komunikují, zmíní o systému programu zacházení v OV, který počítá s jejich aktivní účastí na dění ve věznici a dalších aktivitách, které vykonávají po příchodu ze zaměstnání (tyto aktivity mají za úkol simulovat běžný život lidí s domkem se zahradou), může to ovlivnit jejich rozhodnutí, zda požádat o přemístění do OV. Ne každý z nás, natož z odsouzených, si dovede představit, že místo svého osobního volna bude pracovat v užitkové nebo okrasné zahradě nebo se starat o chov domácích zvířat. K dalším domácím pracím, které jsou běžné doma, ale ne ve věznicích uzavřeného typu, patří mytí nádobí a starost o praní prádla.

1. Prvověznění odsouzení tvořili přibližně jednu třetinu osob z osob zařazených do OV (71 prvovězněných a 144 penologických recidivistů). Skladba recidivistů a prvovězněných osob v OV se tedy nikterak neodchyluje od celkové situace ve věznicích ČR, ve kterých vykonává trest také přibližně jedna třetina prvovězněných.
2. Stanovený program zacházení v OV úspěšně ukončilo 150 osob, 39 vyřazených osob (vesměs z důvodů nedodržení vnitřních předpisů věznice) stanovený program zacházení nedokončilo.
3. K 1. září 2022 bylo z OV propuštěno 150 osob, z toho 69 osob po výkonu celého soudem uloženého trestu, podmíněně bylo propuštěno 81 osob.
4. Aktuálně, tj. k 1. září 2022, vykonávalo trest odnětí svobody v OV 26 osob.

5. Ze 150 osob propuštěných z OV, od data jejího vzniku do 30. června 2022, kdy byla zjišťována recidiva prostřednictvím vězeňského informačního systému, bylo opětovně uvězněno 17 osob. Ke zmíněnému datu se jednalo o cca 11% penologickou recidivu⁸⁰. Dá se však předpokládat, že toto procento se bude v průběhu času měnit. Za nejrizikovější období pro vznik recidivy totiž odborníci považují první půlrok po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Jedná se o takzvanou rychle vznikající recidivu (Voňková & Neumann, 1989).

Výzkum

Pro potřeby Ministerstva spravedlnosti ČR uskutečnil IKSP v letech 2018–2021 výzkum, jehož **primárním cílem** bylo posoudit míru vlivu odlišného zacházení s odsouzenými v prostředí OV na jejich recidivu po propuštění z OV a srovnat jejich případnou recidivu s odsouzenými, se kterými se zacházelo běžným způsobem.

Byly vybrány dva výzkumné soubory po 28 odsouzených z věznic s ostrahou s nízkým stupněm zabezpečení. Jednalo se o výzkumnou skupinu, tvořenou odsouzenými z OV Jiřice a kontrolní skupinu, v níž byli zastoupeni odsouzení z Věznice Rapotice, Vazební věznice Hradec Králové – objekt Pouchov a dále z věznic Břeclav, Odolov a Všehrady. Při výběru bylo využito tzv. párovacích procedur⁸¹. Důraz při volbě osob do skupin byl kladen na shodu v počtu penologických recidivistů a prvovězňených a na jejich věk. Dále byl sledován rodinný stav odsouzených a jejich nejvyšší dosažené vzdělání.

Na žádost IKSP byly v listopadu 2019 a taktéž v listopadu roku 2020 získány a vyhodnoceny opisy z Rejstříku trestů obou sledovaných skupin. Ačkoli by se mohlo na první pohled zdát, že recidiva obou skupin byla obdobná, nebylo tomu tak.

V kontrolní skupině se během našeho sledování v letech 2019–2020 dopustily penologické recidivy čtyři osoby a tři osoby se dopustily recidivy trestně právní. Celkem recidivovalo sedm osob, z toho jedna opakovaně.

Situace ve výzkumné skupině z OV byla složitější. Předně osoby propuštěné z OV strávily na svobodě více času, a měly tudíž více času páchat trestnou činnost. Celkem recidivovalo 5 osob, z toho dvě osoby opakovaně.⁸² Tři osoby z této výzkumné skupiny se dopustily penologické recidivy.

Sekundárním cílem výzkumu bylo zjistit, do jaké míry naplňuje pilotní projekt OV obecné stanovené cíle vůči odsouzeným, které vyplývají z Interního materiálu Vězeňské služby⁸³. V tomto materiálu se jedná zejména o posilování protektivních faktorů u odsouzených.

80 Pro srovnání recidiva osob, odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody, byla k 31. prosinci 2021 cca 64 % viz Statistická ročenka VS ČR 2021 (Statistické ročenky Vězeňské služby, 2022).

81 Při sestavení výzkumné a kontrolní skupiny nejde o náhodný, ale o záměrný výběr.

82 Je však třeba uvědomit si limity tohoto sdělení. Vzorky, které se podařilo vybrat (spárovat), čítají malé množství osob.

83 Viz Pilotní projekt zacházení v „Otevřené věznici“ ze dne 4. října 2017. Č. j.: VS-90301-18/Č. j. -2016800033-OZ.

Pro sběr dat byly zvoleny narativní polostrukturované rozhovory s odsouzenými, které se zaměřily jak na trestnou činnost pachatele a jeho vnímání svého chování, tak na jeho fungování a vnímání projektu OV. Šetření bylo doplněno baterií psychologických metod.

Výzkumný vzorek čítal 11 respondentů. Z rozhovorů vyplynulo, že mezi nejvýznamnější rizikové faktory, mající vliv na sklouzávání ke kriminální činnosti, patří vliv okolí (kriminálně závadových osob) a snaha dosáhnout vysokých životních standardů v krátké době s vynaložením co nejmenšího úsilí. To může souviset s dalším faktorem, a to vlastní impulzivitou nebo osobnostní nezralostí, která je relativně častým fenoménem u vězeňské populace. Za nejrizikovější faktor sami odsouzení považují užívání omamných látek. Shodně se v tomto směru vyjádřili jak lidé s drogovou minulostí, tak příležitostní uživatelé drog.

Pokud se jednalo o penologické recidivisty, hodnotili respondenti jako nejrizikovější faktor nepřipravenost na návrat mezi běžnou populaci a na výstup z výkonu trestu (často spojován s amnestií).

Mimo zvědomění rizikových faktorů hraje v programu OV důležitou roli podpora protektivních faktorů. Nejvýznamnějším protektivním prvkem je dle vyjádření respondentů zařazení do pracovního procesu. Podle nich práce přispívá ke strukturaci dne, vytváří pocit vlastní hodnoty a užitečnosti a ventiluje nahromaděné tenze. Finanční ohodnocení hraje podle odsouzených spíše menší roli.

Pro odsouzené je také důležité začít již ve vězení řešit svoji finanční situaci, tj. vzniklé dluhy a na ně posléze navazující exekuce. Rozhovory s odsouzenými odkryly důležitou úlohu sociálního pracovníka, který jim poskytuje podporu při odhalení míry zadluženosti a pomoc při oddlužení. Možnost individuální péče v takovém rozsahu je značně nestandardní, srovnej například Biedermanová (Biedermanová, Seniorská populace ve výkonu trestu odnětí svobody – základní nástin problémů, 2021). Další z významných aspektů byla pro odsouzené možnost udržování sociálních vztahů vně věznic: „Když se budu chovat dobře, neztratím možnost jít na vycházku.“ Pocit jisté kontroly nad vlastním životem/osudem má značný resocializační potenciál. Menší počet vězňů v OV pak vytváří dojem komunitních vztahů a dává prostor učit se vzájemné toleranci.

Terciárním cílem bylo zjistit, jak odsouzení a zaměstnanci otevřené věznic samy hodnotí podmínky v OV, oproti standardnímu výkonu trestu, zejména zda odsouzení vnímají výkon trestu v OV jako prostředí, které stimuluje jejich samostatnost a kompetentnost při řešení běžných otázek v době přípravy na propuštění.

V rámci této části výzkumu byly mj. provedeny expertní rozhovory s 11 zaměstnanci OV. Účelem bylo získat informace erudovaných osob věnujících se dané problematice a majících v předmětné oblasti praktické zkušenosti.

Odsouzení, podle výpovědí pracovníků, měli po příchodu do OV nereálné představy o jejím fungování. Byli mnohdy negativně zaskočeni, že musí nést nejen odpovědnost za sebe, kolektiv je v případech problémů nekryje, ale i za chod OV (péče o zvířata, rostliny, společné prostranství). Dále bylo na základě rozhovorů provedených s experty zjištěno, že

pracovníci OV jsou vůbec prvními, kteří se dotazují na trestnou činnost odsouzených a na její příčiny (důvodem je odhalení rizikových faktorů odsouzených) viz interní materiál Vstup k evaluaci pilotního projektu „Otevřená věznice Jiřice“.

Při analýze výše zmíněných narativních polostrukturovaných rozhovorů s odsouzenými a výpovědí expertů byly zjištěny styčné plochy. Experti shodně s odsouzenými uváděli, že stěžejní roli v OV sehrává funkce sociálního pracovníka, a to především v oblasti dlouhového poradenství⁸⁴. Pracovníci OV i odsouzení také vnímali pozitivně množství času, který mohou strávit při řešení vzniklých nebo trvajících problémů a možnost individuálního přístupu na rozdíl od standardního výkonu trestu.

Covid-19 a jeho vliv na provoz OV

Jelikož v uplynulých dvou letech byl velkým tématem boj s onemocněním Covid-19, a toto onemocnění ovlivnilo téměř všechny sféry našeho života, je nutno se zmínit, jak toto virové onemocnění ovlivnilo chod vězeňství s důrazem na provoz OV. Ministerstvo zdravotnictví ve všech věznicích v České republice bylo nuceno učinit taková opatření, která by zamezila šíření nemoci jak v prostorách věznic, tak i mimo ně. Ministerstvo zdravotnictví ČR jako správný úřad příslušný podle § 80 odst. 1 písm. g) zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví nařídilo k ochraně vězňených osob, příslušníků a občanských zaměstnanců Vězeňské služby a dalších osob přicházejících do styku s vězni, a také v rámci prevence, mimořádná opatření.

Na základě rozhodnutí ministerstva o dočasném společném ubytování odsouzených č. j.: MZDR 16220/2020-3/MIN/KAN⁸⁵ tedy byli do objektu OV dočasně umístěni odsouzení z věznice s ostrahou ze středního stupně zabezpečení. Jednalo se o odsouzené, kteří pracovali na stejném pracovišti jako odsouzení z nízkého stupně zabezpečení, tj. odsouzení z OV. V prostorách OV byli pouze ubytováni, nebyli zařazeni do jejího programu zacházení, ale plnili dál aktivity programu zacházení, který jim byl stanoven při nástupu do výkonu trestu odnětí svobody. Po dobu jejich pobytu v OV jejich program zacházení zajišťovala OV a vyhodnocovali ho její vychovatelé.

Počet dočasně umístěných osob do OV z věznice s ostrahou se středním stupněm zabezpečení se v průběhu času měnil od 8 až do 11 osob. Například v dubnu 2021 bylo v OV umístěno 8 odsouzených, kteří pracovali v pekárnách spolu s odsouzenými z OV.

84 Sociální pracovník dále spolupracuje s odsouzenými při zajišťování zaměstnání, bydlení, vede projekty finanční a sociálně právní gramotnosti.

85 Předmětem opatření bylo upravit společné ubytování odsouzených umístěných ve věznici s ostrahou, tedy těch, kteří jsou pracovně zařazeni na pracovištích s volným pohybem mimo věznici, nestřežených pracovištích a pracovištích nezbytných k zajištění chodu věznic a vazebních věznic. Toto opatření mělo za úkol snížit počet ubytoven, ve kterých jsou odsouzení z výše uvedených pracovišť ubytováni, a tím pomoci snížit riziko rozšíření nákazy onemocnění Covid-19 mezi odsouzenými. Současně tak měl být vytvořen předpoklad dalšího kontinuálního zaměstnávání především na pracovištích mimo věznice i v průběhu vyhlášeného krizového stavu. Opatření se zaměřovalo na všechny pracovně zařazené odsouzené ve věznici s ostrahou s tím, že společně bylo možné ubytovat odsouzené v nízkém a středním stupni zabezpečení nebo středním a vysokém stupni zabezpečení.

O úspěšnosti přijatých hygienických opatření, tj. používání roušek a později respirátorů atd., svědčí fakt, že během pandemie nikdo z odsouzených ne onemocněl. Naopak odsouzení jako jedni z mála nepřerušili pracovní aktivity a jejich zaměstnanost zůstala 100%.

Zaměstnanci OV nevyužívali během vyhlášení nouzového stavu home office, plánované služby byly dodržovány. Prevence onemocnění byla realizovaná prostřednictvím střídání služeb mezi dvěma vymezenými skupinami zaměstnanců tak, aby nedocházelo k jejich setkávání a neohrozila se práce celého týmu. Přes přijatá opatření se nepodařilo zabránit onemocnění jedné třetiny zaměstnanců.

Kontakt mezi zaměstnanci věznic a odsouzenými probíhal také za mimořádných opatření. Odsouzení čekali venku před administrativní budovou a zaměstnanci za nimi vycházeli ven, aby došlo k eliminaci vstupu odsouzených do uzavřených prostor budovy a nedocházelo k případnému přenosu onemocnění.

Vzhledem ke skutečnosti, že odsouzení musí projít všemi stanovenými fázemi (adaptační, průběžnou i závěrečnou) individuálního programu zacházení, byl zvýšen tlak na práci odborného personálu. Musel vyvíjet vyšší aktivitu, ale na svou činnost nerezignoval.

Pokud se týkalo realizace aktivit programů zacházení, po příchodu ze zaměstnání se odsouzení ve svém volném čase věnovali, v rámci stanovených pracovních aktivit, práci v chovatelské, pěstitelské zóně či okrasné části zahrady za použití roušek nebo později respirátorů.

Aktivity odsouzených (vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové), nastavené v rámci schválených programů zacházení, zůstaly ve vši možné míře zachovány, pouze proběhly individuální formou (např. dluhové poradenství). Ke case managementu a tzv. doprovázení odsouzených docházelo zejména ve venkovních prostorách OV, např. při procházkách.

Výjimkou byl standardizovaný program 3Z, který proběhl na podzim roku 2020 jako skupinová aktivita při maximálním možném dodržování hygienických pravidel (roušky, zajištění větrání prostor, rozestupy). Absolvování programu 3Z je v OV pro odsouzené povinné a všichni odsouzení jej bez výjimky také dokončili.

Jediné omezení programů zacházení se týkalo oblasti utváření vnějších vztahů. V souladu s plánem postupného řízeného rozvolňování přijatých omezujících opatření a aktuálním vývojem epidemiologické situace bylo pro období od června 2020 přistoupeno k omezení návštěv vězňenských osob, neboť riziko rozšíření onemocnění Covid-19 do prostředí věznic nadále přetrvávalo. Realizací tohoto a následujících opatření Ministerstva zdravotnictví ČR mělo dojít ke snížení rizika rozšíření nákazy v prostředí věznic České republiky.

Poslední úprava návštěv ve věznicích vyplynula z mimořádného opatření vydaného Ministerstvem zdravotnictví ČR ze dne 6. 4. 2021 Č. j.: MZDR 14598/2021-1/MIN/KAN. Jeho prostřednictvím Vězeňská služba ČR s účinností ode dne 12. dubna 2021 od 00.00 hod. do odvolání mimořádného opatření omezila návštěvy ve vazebních věznicích, věznicích a v ústavech pro výkon zabezpečovací detence (Vězeňská služba České republiky).

Návštěvy rodiny, příbuzných a známých byly zrušeny. Jako částečná náhrada za vzniklou situaci měly posloužit nové komunikační prostředky. Odsouzení měli možnost prostřednictvím aplikace Skype volat na tři schválené kontakty po dvaceti minutách jednou týdně. Tuto možnost setkání s vnějším světem využilo cca 3–5 odsouzených. Nebylo také možné uskutečňovat vycházky a přerušování výkonu trestu.

OV má vlastní inovativní koncept. Vyřízení dokladů, ubytování, pohovorů se zaměstnavateli, návštěvu u lékaře v mimovězeňských zařízeních a nákupy v obci Jiřice si zajišťují odsouzení samostatně formou opuštění věznice (§ 53 odst. 1 vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody). Jedná se samozřejmě o nadstandardní zacházení. Odsouzeným je tímto dána důvěra, že své úkoly mimo areál věznice zajistí samostatně a důvěru nezneužijí. Bohužel na tyto aktivity bylo nutno v období nepříznivé epidemiologické situace rezignovat.

Velký dopad na chod OV mělo také dočasné pozastavení eskort, protože tak nebylo možné přijmout žadatele o umístění do OV z jiné věznice. Dalším omezením bylo umístění odsouzených z věznice s ostrahou se středním stupněm zabezpečení do OV. To také způsobilo omezení její kapacity vůči osobám, které by o zařazení do OV měly zájem.

Závěr

Pokud shrneme, jakým způsobem ovlivnilo onemocnění Covid-19 provoz OV, musíme konstatovat, že onemocnění neovlivnilo práci s odsouzenými, ale zvýšilo nároky kladené na zaměstnance věznice jak z hlediska organizace práce, tak časového rozvrhu, neboť až na výjimky docházelo k práci s odsouzenými individuální formou. Výskyt onemocnění přinesl zvýšení objemu administrativních činností souvisejících s ochranou zdraví a v neposlední řadě také zvýšení nemocnosti zaměstnanců. Covid-19 se dotknul i života odsouzených, a to zejména v oblasti extramurálních aktivit, které byly částečně nahrazeny možností využití ke kontaktu s rodinou a blízkými aplikací Skype.

Závěrem je nutno také konstatovat, že srovnání recidivy dvou vybraných výzkumných souborů odsouzených přineslo poznatek, že recidiva osob, které prošly programem zacházení v OV, je nižší. Přesvědčení o úspěšnosti pilotního projektu tzv. otevřené věznice v Jiřicích ze strany Ministerstva spravedlnosti dokládá skutečnost, že s výstavbou další věznice otevřeného typu ministerstvo v blízké budoucnosti počítá. V úvahu, podle vyjádření ministerstva, připadá výstavba otevřené věznice v lokalitě Rapotice na Třebíčsku pro muže a v Přílepech u Prahy (pobočka Vazební věznice Ruzyně) pro ženy.

Vliv odlišného zacházení s odsouzenými v prostředí OV na snížení recidivy po propuštění byl výzkumem ISKP prokázán. Nyní je třeba, aby zkušenosti s novými postupy při zacházení s odsouzenými získanými v rámci uskutečňování pilotního projektu tzv. „otevřené věznice“ v Jiřicích nezůstaly nevyužity a došlo k rozšíření tohoto projektu, navzdory současné složité politické a ekonomické situaci, do dalších věznic.

VII.

Drogová kriminalita v ČR – stav a vývoj od roku 2016

Tato kapitola je věnována popisu a základní interpretaci oficiálních statistických údajů a kvalitativních poznatků o specifickém druhu kriminality, který představují trestné činy, spáchané v souvislosti s drogami a jejich užíváním. Specifikum tohoto druhu kriminality spočívá mj. i v tom, že už jeho vymezení skrývá některé terminologické nástrahy. Proto je vhodné hned na úvod kapitoly stručně vyjasnit pole, na němž se budeme na následujících stránkách pohybovat.

Pojem „droga“ se používá v různých kontextech v odlišných významech. Pro účely této kapitoly se jím rozumí výhradně omamné a psychotropní látky, uvedené v přílohách 1–7 nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, v platném znění (dále též „OPL“). Rovněž mezi trestné činy související s drogami řadí různí autoři různé druhy kriminálního jednání. V českém prostředí se ujalo dělení této trestné činnosti na primární a sekundární drogovou kriminalitu. Primární drogovou kriminalitu tvoří trestné činy, spočívající v porušení právních předpisů, upravujících nakládání s OPL. Jedná se o jasně vymezený soubor deliktů, upravených aktuálně v § 283 – § 287 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, v platném znění (dále též „TrZ“), tedy o nedovolenou výrobu a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283), přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284), nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku (§ 285), výrobu a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu (§ 286), a šíření toxikomanie (§ 287). Naproti tomu okruh trestných činů, tvořících sekundární drogovou kriminalitu, tak jasně vymezený není. Charakteristické pro něj je, že zahrnuje jednání, která jsou trestná sama o sobě (např. krádež, loupež...), přičemž k zařazení mezi sekundární drogové trestné činy je předurčuje souvislost s drogami, která může být různé povahy – kriminalita pod vlivem drog, kriminalita páchaná za účelem obstarání prostředků na drogy, trestná činnost vyplývající z fungování drogových trhů, příp. kriminalita páchaná na uživatelích drog.⁸⁶

VII.1. Statistické údaje o primární drogové kriminalitě

V této podkapitole se zaměříme na obrázek, který o primární drogové kriminalitě nabízí oficiální kriminální statistiky. Věnovat se budeme období let 2016–2021. V tomto směru text částečně navazuje na studie, jež byly součástí analýzy trendů kriminality IKSP za roky 2005 a 2015, a pokrývaly období let 1995–2005 a 2005–2015 (Marešová, Baloun, Cejp, Martinková, & Zeman, 2006, stránky 123–151); (Diblíková, Cejp, Martinková, Smejkal, Štefunková, & Zeman, 2016, stránky 45–70). Zejména studie z roku 2016 byla dost podrobná a zahrnovala údaje o vývoji mnoha různých indikátorů z oblasti primární drogové kriminality a jejího postihu v ČR. Vycházela z dat, shromážděných v rámci rozsáhlého tříletého výzkumu IKSP, zaměřeného na případné dopady přijetí trestního zákoníku z roku 2009 na odhalování a postih primární drogové kriminality (Zeman, Štefunková, & Trávníčková, 2015). Podobná podrobná datová základna pro období od roku 2016 nebyla při přípravě této studie k dispozici, a zároveň je záměrem letošní analýzy přinést i stručný kvalitativní popis situace v oblasti primární drogové kriminality. Proto se v této podkapitole soustředíme na vývoj a stručný rozbor základních indikátorů registrované primární drogové kriminality, jak vyplývají z oficiálních policejních a justičních statistik kriminality.

⁸⁶ Ke konceptu sekundární drogové kriminality a možnostem její evidence viz např. (Roubalová, Grohmannová, Trávníčková, & Zeman, 2019).

Zájemcům o skutečně podrobný přehled dostupných statistických indikátorů o drogové kriminalitě a jejím řešení v rámci systému trestní justice lze doporučit příslušné kapitoly Výročních zpráv o stavu ve věcech drog v ČR, publikovaných Úřadem vlády – Národním monitorovacím střediskem pro drogy a závislosti (NMS).⁸⁷

Zdrojem dat, prezentovaných v této podkapitole, byly zejména Statistické přehledy kriminality Policejního prezidia ČR,⁸⁸ Statistické ročenky kriminality Ministerstva spravedlnosti ČR,⁸⁹ Přehledy statistických listů trestních Ministerstva spravedlnosti ČR,⁹⁰ a zvláštní sestavy z neveřejné justiční databáze CSLAV, vedené Ministerstvem spravedlnosti ČR. Z těchto zvláštních sestav a Přehledů statistických listů trestních byly získány justiční údaje za roky 2020 a 2021 (Statistické ročenky kriminality za tyto roky nebyly v době přípravy tohoto textu ještě zveřejněny). Data byla z uvedených zdrojů získávána v období duben–září 2022. Případně další zdroje dat jsou citovány u příslušných tabulek či grafů. Tak jako u statistik, týkajících se všech ostatních druhů kriminality, je i při interpretaci údajů o primární drogové kriminalitě nutné mít na paměti vliv metodiky sběru a vykazování dat o trestné činnosti v jednotlivých resortech,⁹¹ jakož i existenci časového posunu u jednotlivých sledovaných indikátorů.⁹²

Navzdory tomu, že v současnosti platný trestní zákoník nabyl účinnosti již 1. ledna 2010, ve statistikách ze sledovaného období (2016–2021) se objevují i trestné činy, spáchané za účinnosti předchozí právní úpravy⁹³ a kvalifikované podle ní. Pro zjednodušení v textu vykazujeme tyto trestné činy společně s analogickými delikty podle stávající právní úpravy, tedy nedovolená výroba a jiné nakládání s OPL a s jedy (§ 187 tr. zák + § 283 TrZ), přechovávání OPL a jedu (§ 187a tr. zák + § 284 TrZ), výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL a jedu (§ 188 tr. zák + § 286 TrZ), šíření toxikomanie (§ 188a tr. zák + § 287 TrZ). Trestný čin nedovoleného pěstování rostlin obsahujících OPL (§ 285 TrZ) je vykazován samostatně.

Studie, mapující období 2005–2015, došla k závěru, že od roku 2010 prošly indikátory primární drogové kriminality v porovnání s předchozím obdobím stagnace prudkým nárůstem, kdy mezi lety 2009 a 2014 se zvýšil počet registrovaných deliktů tohoto druhu o více než 80 %, a počet osob za ně odsouzených se téměř zdvojnásobil. (Diblíková, Cejp, Martinková, Smejkal, Štefunková, & Zeman, 2016, str. 68) Následné hlubší analýzy ukázaly,

87 Přístupno z: <https://www.drogy-info.cz/publikace/vyrocnizpravy/>. Je třeba upozornit na to, že při přípravě této kapitoly byla využita možnost generování nestandardních justičních statistických sestav, a u některých indikátorů se oproti zmíněným výročním zprávám NMS poněkud liší metodika jejich vykazování – proto lze u některých indikátorů v uváděných absolutních číslech mezi oběma prameny nalézt určité rozdíly.

88 Statistické přehledy kriminality Policie ČR. Policejní prezidium ČR; přístupno z <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

89 Statistická ročenka kriminality. Ministerstvo spravedlnosti ČR; přístupno z <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html?jsessionid=781921c194b704d51371695f21d4>.

90 Přehledy statistických listů. Ministerstvo spravedlnosti ČR; přístupno z <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistikych-listu.html>.

91 Např. rozdíl v používaných statistických jednotkách – v policejních statistikách je základní statistickou jednotkou skutek, v justičních statistikách osoba (pachatel).

92 Ke zjištění trestného činu a případnému následnému stíhání, obžalobě a odsouzení jeho pachatele dochází zpravidla s časovým posunem, který může zahrnovat i několik let.

93 Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dále též „tr. zák.“).

že uvedený nárůst statistických ukazatelů je spíše než odrazem reálného nárůstu drogové kriminality důsledkem souběhu několika vlivů, majících původ v legislativních změnách či posunu priorit v rámci policejní činnosti. (Zeman, Štefunková, & Trávníčková, 2017) Z oficiálně prezentovaných údajů vyplývá, že ve sledovaném období 2016–2021 nedošlo u registrované primární drogové kriminality k podobným zásadnějším zvrátům.

Přehled vývoje základních indikátorů primární drogové kriminality za období let 2016–2021 přináší Tabulka 18.

Tabulka 18: Základní statistické ukazatele primární drogové kriminality, 2016–2021

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
registrováno trestných činů, z toho:	5 567	5 599	5 465	4 819	4 191	4 196
§ 283/§ 187	4 512	4 551	4 396	3 559	3 012	2 907
§ 284/§ 187a	722	671	792	954	952	1 036
§ 285	159	167	129	148	135	144
§ 286/§ 188	126	156	127	141	82	97
§ 287/§ 188a	48	54	21	17	10	12
objasněno	4 865	4 806	4 637	3 864	3 229	3 177
objasněnost	87,40 %	85,80 %	84,80 %	80,20 %	77,00 %	75,70 %
podíl na registrované kriminalitě celkem	3 %	3 %	3 %	2 %	3 %	3 %
osoby, vůči nimž bylo vedeno přípravné řízení (stíháno + zkrácené přípravné řízení)	3 811	4 018	4 103	4 236	3 900	3 689
stíháno, z toho:	3 325	3 527	3 606	3 605	3 291	3 045
§ 283/§ 187	2 672	2 835	2 929	2 878	2 664	2 370
§ 284/§ 187a	428	451	455	528	472	514
§ 285	100	111	76	66	64	81
§ 286/§ 188	101	105	94	112	78	68
§ 287/§ 188a	24	25	52	21	13	12
zkrácené přípravné řízení, z toho:	486	491	497	631	609	644
§ 283/§ 187	286	286	253	351	312	320
§ 284/§ 187a	166	161	212	250	265	292
§ 285	23	26	22	21	24	29
§ 286/§ 188	11	18	10	8	8	3
§ 287/§ 188a	0	0	0	1	0	0
odsouzeno osob, z toho:	2 876	2 870	2 890	3 123	2 909	3 002
§ 283/§ 187	2 240	2 249	2 297	2 476	2 204	2 298
§ 284/§ 187a	438	407	434	495	542	575
§ 285	92	78	69	47	64	66
§ 286/§ 188	82	110	73	90	78	54
§ 287/§ 188a	24	26	17	15	21	9
podíl na počtu odsouzených celkem	5 %	5 %	5 %	6 %	6 %	6 %

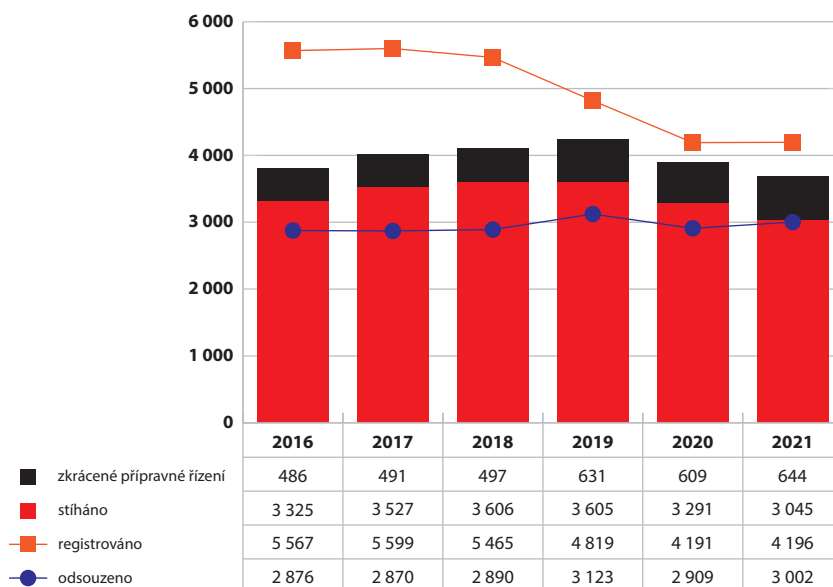
Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR; Statistická ročenka kriminality; databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Počet registrovaných primárních drogových trestných činů se za sledovaných 6 let snížil cca o čtvrtinu. Tuto skutečnost ovšem nelze hodnotit mimo kontext dlouhodobějšího poklesu celkové míry kriminality. Podíl primární drogové kriminality na celkové registrované trestné činnosti v ČR zůstává v posledních letech na úrovni 2 % – 3 %. Při úvahách o důvodech poklesu lze tedy opakovat faktory, zmiňované při hodnocení celkového vývoje kriminality, tedy přesun části obchodu s drogami do kyberprostoru a s tím související vyšší latenci, případně v posledních dvou sledovaných letech vliv preventivně bezpečnostních opatření v souvislosti s pandemií Covid-19. Zároveň stále platí, že úroveň registrované primární drogové kriminality do značné míry závisí na kapacitách, jež policie na odhalování tohoto druhu trestné činnosti vyčlení, a úsilí, jež této aktivitě věnuje. (Zeman, Štefunková, & Trávníčková, 2017)

Zajímavý je v tomto směru ovšem výrazný pokles počtu registrovaných trestných činů dle § 283 TrZ, a naopak značný nárůst registrovaných trestných činů dle § 284 TrZ. Trestné činy dle § 283 TrZ (dříve § 187 tr. zák.), tedy zjednodušeně řečeno výroba a distribuce drog, měly dlouhodobě mezi registrovanými drogovými delikty zcela dominantní podíl. V posledních letech se tento podíl snížil „ve prospěch“ přechovávání drog pro vlastní potřebu, tedy trestných činů dle § 284 TrZ, jež aktuálně dosahují již zhruba třetiny počtu trestných činů dle § 283 TrZ. Počet/podíl ostatních primárních drogových trestných činů zůstává v posledních letech stabilní, resp. má spíše klesající tendenci (vzhledem k nízkým absolutním číslům nelze ovšem tento poznatek přeceňovat). Zaznamenání hodný je údaj o cca 10% poklesu objasněnosti primární drogové kriminality, nicméně jeho interpretace je obtížná. K dosavadní vysoké míře objasněnosti nepochybně přispíval charakter primární drogové kriminality, která – jako tzv. kriminalita „bez obětí“ – bývá typicky odhalována (a registrována ve statistikách) za situace, kdy je pachatel znám. K poklesu objasněnosti přitom došlo u všech drogových trestných činů, přičemž u dvou nejfrekventovanějších činil pokles mezi lety 2016 a 2021 plných 12 % (§ 283 TrZ), resp. 6 % (§ 284 TrZ). Nabízí se hypotéza o vlivu nových forem distribuce drog, kdy kupř. při zasílání tohoto zboží v poštovních zásilkách je i při záchytu drogy jistě obtížnější ztotožnit pachatele (dodavatele), než při dosud běžné pouliční apod. distribuci.

Počty osob, vůči nimž bylo pro některý z primárních drogových trestných činů vedeno přípravné řízení trestní, jakož i počty osob za takové trestné činy pravomocně odsouzených, se ve sledovaném období nijak výrazně neměnily. Rovněž tak třeba podíl osob, odsouzených za drogové trestné činy, na všech odsouzených v ČR, se stabilně drží na 5 % – 6 %. Stagnaci údajů o osobách, pro drogové delikty stíhaných či odsouzených, v kontrastu s klesajícím trendem registrované primární drogové kriminality, ilustruje Graf 41.

Graf 41: Základní statistické ukazatele primární drogové kriminality, 2016–2021

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR; Statistická ročenka kriminality; databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Z hlediska trestů, ukládaných za primární drogovou kriminalitu, pokračoval i ve sledovaném období stav z let bezprostředně předcházejících, kdy se podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody ustálil na necelých 30 %, podmíněně odložené tresty odnětí svobody⁹⁴ tvořily cca 60 %, a až na několik málo desítek případů, kdy bylo upuštěno od potrestání pachatele, připadal zbytek na tresty alternativní (viz Tabulku 19 a Graf 42).

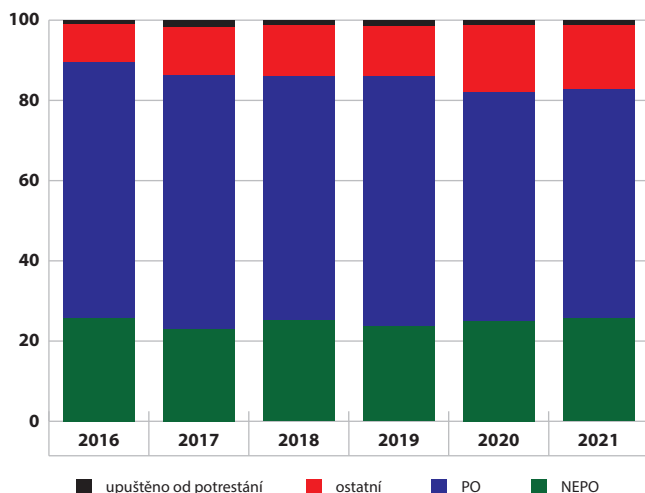
Tabulka 19: Hlavní tresty uložené za primární drogovou kriminalitu, 2016–2021

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
NEPO	740	661	732	746	726	778
PO	1 839	1 819	1 758	1 942	1 660	1 708
ostatní	269	341	366	389	491	485
upuštěno od potrestání	28	49	34	46	32	31
Celkem	2 876	2 870	2 890	3 123	2 909	3 002

Pramen: Statistická ročenka kriminality; databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

94 Pro účely této kapitoly zahrnujeme mezi podmíněně odložené tresty také podmíněně odsouzení s dohledem.

Graf 42: Hlavní tresty uložené za primární drogovou kriminalitu, 2016–2021

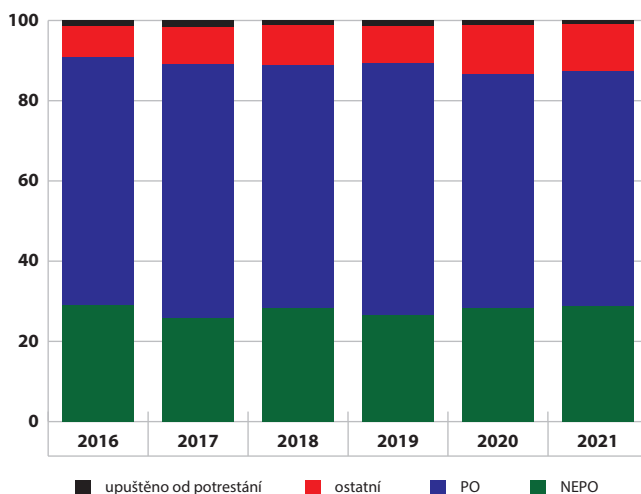

Pramen: Statistická ročenka kriminality; databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Z prezentovaných dat je zřejmé, že ve sledovaném období pozvolna narůstal podíl alternativních trestů, ovšem nikoli na úkor nepodmíněných trestů odnětí svobody, ale trestů odnětí svobody s podmíněným odkladem výkonu. V tomto směru se i u drogové kriminality projevil celkový trend v ukládání trestů v ČR, kdy mezi alternativními tresty postupně narůstal podíl trestu peněžitého, který od roku 2017 vystřídal na pozici nejčastěji ukládaného alternativního trestu trestu obecně prospěšných prací u trestných činů dle § 284 a § 285 TrZ, a od roku 2019 i u nejběžnějšího drogového deliktu dle § 283 TrZ. Pro srovnání – v roce 2016 byl za trestný čin dle § 283 TrZ uložen trest obecně prospěšných prací 108 osobám a peněžitý trest 17 osobám, v roce 2021 bylo za tentýž trestný čin k trestu obecně prospěšných prací odsouzeno 96 osob a k peněžitému trestu 149 osob.

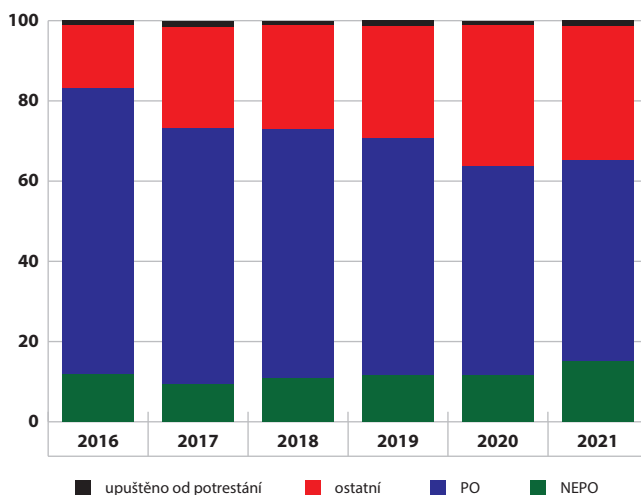
Podrobnější obrázek získáme, pokud rozdělíme primární drogové trestné činy do dvou skupin – na jedné straně trestné činy, zaměřené na postih aktivit souvisejících s výrobou a distribucí, tedy nabídkou drog (nedovolená výroba a jiné nakládání s OPL a s jedy dle § 283 TrZ, resp. § 187 tr. zák.; výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL a jedu dle § 286 TrZ, resp. § 188 tr. zák.), a na straně druhé trestné činy, postihující jednání související s užíváním drog (přechovávání OPL a jedu pro vlastní potřebu dle § 284 TrZ, resp. § 187a tr. zák.; nedovolené pěstování rostlin obsahujících OPL dle § 285 TrZ). Trestný čin šíření toxikomanie (§ 287 TrZ, resp. § 188a tr. zák.) kvůli své specifické povaze není zařazen ani do jedné z těchto kategorií. Příslušná data znázorňují Grafy 43 a 44.

Graf 43: Hlavní tresty uložené za primární drogové trestné činy související s nabídkou drog, 2016–2021

Pramen: Statistická ročenka kriminality; databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Graf 44: Hlavní tresty uložené za primární drogové trestné činy související s užíváním drog, 2016–2021

Pramen: Statistická ročenka kriminality; databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Stabilnějším vývojem prošla ve sledovaném období struktura trestů, ukládaných za trestné činy související s nabídkou drog. Podíl nepodmíněných trestů setrval téměř pod hranicí 30 %, zastoupení trestů podmíněných kolísalo kolem 60 %. V posledních dvou letech se na úkor podmíněných trestů mírně zvýšil podíl trestů alternativních, který překonal hranici 10 %. K podstatně výraznějšímu nárůstu podílu alternativních trestů

došlo ve sledovaném období u trestných činů souvisejících s užíváním drog. Z původního cca patnáctiprocentního zastoupení se v posledních dvou letech alternativní tresty dostaly až na třetinu všech trestů, ukládaných jako tresty hlavní za delikty související s užíváním drog. Na druhou stranu lze zaznamenat nárůst podílu nepodmíněných trestů odnětí svobody, a to až ke hranici 15 %. Zastoupení podmíněných trestů odnětí svobody, které na počátku sledovaného období tvořily cca tři čtvrtiny všech hlavních trestů, ukládaných za tento druh trestné činnosti, tak postupně kleslo až na zhruba padesátiprocentní podíl.

Nadále je spíše skromně využívána možnost uložit pachateli primární drogové kriminality ochranné léčení. Za sledovaných šest let bylo pachatelům primárních drogových trestných činů uloženo celkem 201 těchto ochranných opatření, jak ukazuje Tabulka 20.⁹⁵ V posledních letech má využívání ochranných léčení navíc spíše sestupnou tendenci. Ve výrazné většině případů se jednalo o ochranná léčení protitoxikomanická, příp. protialkoholní, přičemž ambulantní forma uložené léčby převládala nad formou ústavní. Nejčastěji bylo ochranné léčení ukládáno pachatelům trestných činů dle § 283 a § 284 TrZ, naopak pachateli trestného činu nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku dle § 285 TrZ bylo ochranné léčení za celé sledované období uloženo jen jednou a pachatelům trestného činu šíření toxikomanie dle § 287 TrZ vůbec.

Tabulka 20: Ochranná léčení uložená za primární drogové trestné činy, 2016–2021

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ochranná léčení	34	39	40	42	29	17

Pramen: Statistická ročenka kriminality; databáze CSLAV „Přehled o vyřízených věcech a stíhaných a podezřelých osobách“, „Přehled o pravomocně vyřízených osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)“ (zvláštní sestavy).

Oficiální justiční statistiky evidují dva případy, kdy byla ve sledovaném období pachatelům primární drogové kriminality uložena zabezpečovací detence, a to v roce 2021 pachateli trestného činu dle § 283 TrZ a v roce předcházejícím dokonce pachateli trestného činu dle § 284 TrZ. Toto zjištění vyvolalo potřebu bližšího zkoumání, protože aplikaci tohoto velice přísného ochranného opatření zejména v případě trestného činu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu dle § 284 TrZ lze pokládat spíše za raritu. Po vygenerování příslušných statistických listů trestních bylo zjištěno, že v obou případech se jednalo o souběh primární drogové kriminality se závažnějšími trestnými činy – v prvním případě s kvalifikovanými skutkovými podstatami trestných činů znásilnění, vydírání a ohrožování výchovy dítěte, ve druhém případě s trestným činem obecného ohrožení.⁹⁶ Jedná se zároveň o doklad toho, jak opatrně je třeba oficiální statistiky kriminality interpretovat.

95 Justiční statistiky evidují uložena ochranná léčení podle jejich „druhů“ (protialkoholní, protitoxikomanické, sexuologické, patologického hráčství a ostatní), přičemž soudy někdy témuž pachateli uloží jejich kombinaci. Proto se v Tabulce 20 nejedná o počty osob, jimž bylo ochranné léčení uloženo, ale o počty uložených opatření.

96 Při vykazování ukládaných sankcí v členění podle trestných činů se pak příslušný trest či ochranné opatření objeví u všech sbíhajících se trestných činů.

VII.2. Situace v oblasti primární drogové kriminality z perspektivy orgánů činných v trestním řízení

Obrázek o stavu a vývoji primární drogové kriminality, jak se odrážejí v oficiálních kriminálních statistikách, je vhodné doplnit alespoň stručným kvalitativním pohledem orgánů, které se jejím odhalováním a postihem v praxi zabývají. Operativní informace mohou zachycovat jevy či trendy, které se nemusejí (zatím) odrážet v oficiálních statistikách. Následující text proto představuje shrnutí poznatků z této oblasti, vyplývajících z Výročních zpráv Národní protidrogové centrály Služby kriminální policie a vyšetřování PČR⁹⁷, vydávaných tímto policejním útvarům, a Zpráv o činnosti státního zastupitelství⁹⁸, publikovaných každoročně Nejvyšším státním zastupitelstvím. Použité zdroje byly analyzovány v období srpen–říjen 2022.⁹⁹

Patrně nejzřetelnějším trendem, který se projevuje v oblasti nelegální distribuce drog bez rozdílu druhu, je změna mechanismu dodavatelsko-odběratelského řetězce. Ten se stává stále více bezkontaktním, kdy uzavření „obchodu“ probíhá ve virtuálním světě internetu a k dodání drogy jsou využívány běžné poštovní či zásilkové služby. Kontakty mezi distributorem a zákazníky probíhají nejen v prostředí tzv. skrytého internetu (darknet), ale i na běžně dostupných (otevřených) webových stránkách či sociálních sítích, nezřídka s využitím šifrované komunikace. K platbě za dodané „zboží“ se stále více používají kryptoměny.

I v roce 2021 zaznamenaly orgány prosazování práva podobně jako v roce předcházejícím některé dopady omezujících preventivně bezpečnostních opatření v souvislosti s pandemií Covid-19. V důsledku omezení dosud volného přeshraničního styku v rámci EU byl ztížen dovoz prekurzorů drog a zařízení na jejich výrobu, jakož i vývoz výsledného produktu. Omezení pohybu osob po ČR se promítlo do distribučního řetězce a patrně také přispělo k výše zmíněnému rozmachu obchodování s OPL na dálku. Nucené přerušení provozu barů a restaurací a zákazy pořádání hromadných akcí, tedy tradičních odbytišť části drogové produkce, na čas postihly tuto formu distribuce. Na druhou stranu pandemie postihla i kapacity orgánů činných v trestním řízení, zejména policie, vyčleněné na odhalování a stíhání drogové delikvence (organizační opatření spojená s karanténou, ztížení přístupu do prostředí obchodu s drogami atp.).

Orgány činné v trestním řízení zaznamenaly jistý pokles obliby tzv. nových psychoaktivních látek, tedy nejrůznějších substancí s psychoaktivními účinky, které dosud nepodléhají kontrole jako omamné či psychotropní látky (ale jsou na seznam OPL postupně doplňovány). Jde o látky různých chemických skupin, někdy na legálním trhu využívané jako léčivé přípravky (humánní, ale i veterinární). Bývají zpravidla dováženy z Asie, kon-

97 Přístupno z: <https://www.policie.cz/clanek/vyrocní-zpravy-annual-reports-jahresbericht.aspx>.

98 Přístupno z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/>.

99 Analýza trendů kriminality za rok 2020, kterou vydal IKSP v roce 2021, obsahovala samostatnou podkapitulu o aktuálních trendech drogové kriminality, jež tento kvalitativní pohled z perspektivy Národní protidrogové centrály SKPV PČR (v kontextu organizovaného zločinu) přinesla. Pro účely letošní studie tak postačí přehled hlavních charakteristik či relativně nových jevů v dané oblasti, které orgány činné v trestním řízení zaznamenaly v roce 2021.

krétně z Číny. Na vrcholu popularity mezi těmito látkami aktuálně střídají benzodiazepiny dosud převládající syntetické kanabinoidy a katinony. Nové psychoaktivní látky benzodiazepinového typu bývají někdy vydávány za léčivé přípravky, např. Xanax. Rozmach v ČR zažívají také psychedelika/halucinogeny, o nichž se stále více hovoří v souvislosti s možným využitím pro terapeutické účely, v rámci šamanských rituálů apod.

Zprávy orgánů prosazujících právo zmiňují využívání neoficiálních platebních systémů pro účely legalizace výnosů z drogové trestné činnosti. Týká se to zahraničních kriminálních skupin, zejména vietnamských. I k tomu patrně přispěla některá omezení v souvislosti s pandemií, komplikující mezinárodní přesuny finančních prostředků z drogového byznysu. Přímo v ČR jsou pak podle zjištění příslušných orgánů takové prostředky investovány zejména do nemovitostí.

V oblasti výroby (pěstování) a distribuce jednotlivých druhů drog pak v roce 2021 nebyla zaznamenána žádná významná změna trendů či mechanismů oproti letům předchozím.

VII.3. Závěr

Oficiální statistiky registrované primární drogové kriminality i praktické poznatky orgánů, zabývajících se odhalováním a postihem tohoto druhu trestné činnosti, naznačují, že po zřetelném nárůstu příslušných indikátorů mezi lety 2009 a 2014 nastala ve sledovaném období let 2016–2021 spíše stagnace. Zjištěný vývoj více reflektuje celkovou situaci v oblasti kriminality a trestní politiky, ať již jde o pokles míry registrované drogové kriminality či změny ve struktuře ukládaných trestů (větší využívání peněžitých trestů). Zajímavější je snad jen vývoj struktury trestů, ukládaných za trestné činy spojené s užíváním drog (§ 284 a § 285 TrZ), kde postupně došlo ke zřetelnému nárůstu podílu alternativních trestů, ovšem na úkor nikoli nepodmíněného trestu odnětí svobody (jeho podíl v posledních letech vzrostl rovněž), ale trestu podmíněného. Rovněž „kvalitativní“ změny v oblasti primární drogové kriminality souvisejí více s významnými jevy celospolečenského vývoje, než že by se jednalo o specifika drogové kriminality (rozmach využívání informačních technologií, přesun drogového obchodu do virtuálního prostředí, rostoucí obliba kryptoměn, dopady pandemie Covid-19). Nejsou k dispozici poznatky ani o výraznějších změnách v oblasti latentní drogové kriminality, což patrně zčásti odráží i poměrně stabilní situaci na české drogové scéně. Lze tedy uzavřít, že dostupné poznatky o stavu a vývoji primární drogové kriminality v ČR v posledních letech charakterizují tuto oblast jako spíše setrvalou, bez větších výkyvů a zcela nových specifických trendů. Situaci ohledně sekundární drogové kriminality, která by mohla více odrážet aktuální socio-ekonomický vývoj v zemi, nelze bez zavedení systému sběru dat o ní seriózně a dostatečně důkladně hodnotit. Nástrojem pro zmírnění tohoto nedostatku by mohla být implementace metodiky sběru dat o sekundární drogové kriminalitě, zpracované v IKSP, do Evidenčně-statistického systému kriminality (ESSK) Policie ČR, což je v současnosti probíhající proces.¹⁰⁰

100 Metodika je výstupem z projektu „Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky“, realizovaný s podporou z Programu bezpečnostního výzkumu ČR v letech 2015–2020 (poskytovatel MVČR, kód projektu VI20172019053), a byla v prosinci 2019 certifikována Policejním prezidiem České republiky (evidenční číslo osvědčení 3/2019, č. j. PPR-33538-5/Č. J. -2019-990530).

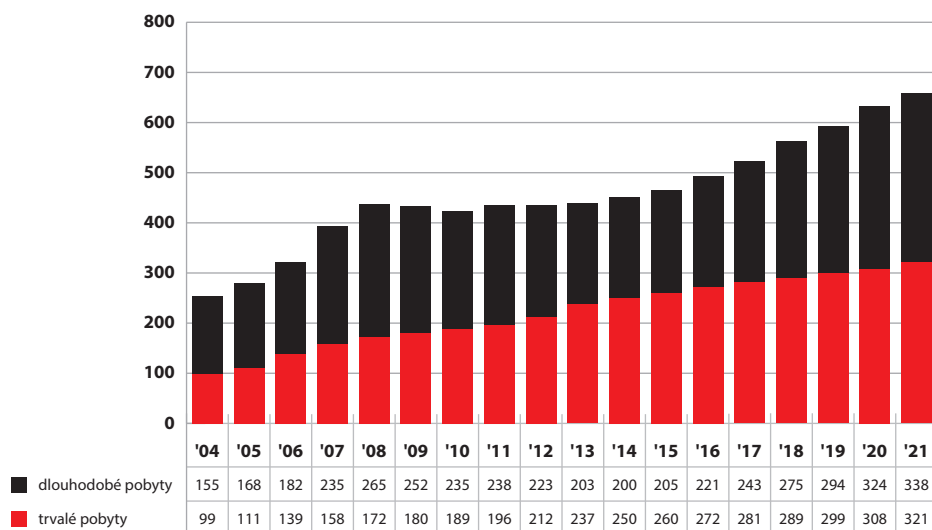
VIII.

Trestná činnost cizích státních příslušníků na území České republiky

VIII.1. Počty cizinců žijících v ČR

Počet cizích státních příslušníků, pobývajících dlouhodobě či trvale na území České republiky, se ve srovnání s rokem 2020 opět zvýšil, a to i přes omezení přeshraničního pohybu kvůli trvajícím regulačním opatřením v době pandemie. Ke konci roku 2019 tento počet činil 593 tisíc a v roce 2020 dosáhl počet cizinců žijících legálně v ČR 633 tisíc cizinců (při započtení osob, kterým byl přiznán azyl, to bylo 634 790 osob; v roce). K 31. 12. roku 2021 uvádí Český statistický úřad 658 564 osob (při započtení azylantů 660 489 osob), tj. cca 6,28 % populace, což znamená nárůst podílu o 0,4 % oproti předchozímu roku, kdy podíl cizinců na celku populace činil 5,9 %.¹⁰¹ Počet azylantů činil k 31. 12. 2021 2 285 osob (tj. +65 ve srovnání s předchozím rokem).¹⁰²

Graf 45: Počet cizinců s trvalým a dlouhodobým pobytem žijícím v ČR k 31. 12. 2004–2021

Pramen: Český statistický úřad.

Podíl cizinců na počtu obyvatel ČR lze porovnat se zastoupením cizinců v jiných evropských státech, kdy zjišťujeme, že ČR náleží i přes postupný růst počtu trvale a dlouhodobě usídlených cizinců mezi evropské státy s nižším podílem cizinců na celku obyvatelstva, mezi Portugalskem (6,4 %) a Finskem (5,0 %). Pro srovnání: nejvyšší podíl cizinců na celku populace uvádí ČSÚ u Lucemburska 47,1 %; u Rakouska tento podíl činí 17 %, u Německa 12,7 %.¹⁰³

101 Viz Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>

102 https://www.czso.cz/documents/11292/27320905/c01R01_2021.pdf/3684c8ef-fc19-493e-8498-416697170c0a?version=1.0

103 Viz Český statistický úřad, https://www.czso.cz/csu/cizinci/1-ciz_zahranici

Mezi cizími státními příslušníky, žijícími dlouhodobě či trvale v ČR, převažují osoby ze států mimo EU. Jejich podíl mezi cizinci se ve srovnání let 2019 a 2020 zvýšil z 59 % na 61,5 %, v roce 2021 dále vzrostl na 66,3 %, tj. podíl cizinců pocházejících ze zemí Evropské unie poklesl ze 41 % v roce 2019 na 38,5 % v roce 2020 a v roce 2021 na 33,6 %.

Občanů zemí EU žilo v ČR ke 31. 12. 2020 celkem 243 857; k 31. 12. 2021 jejich počet činil 222 168. Azylantů se mezi občany států EU nevyskytují.

V Tabulce 21 jsou uvedeny údaje o státní příslušnosti občanů EU žijících v ČR v počtu nad dva tisíce ve srovnání let 2020 a 2021.

Tabulka 21: Cizinci ze států EU žijící v ČR v počtu převyšujícím 2 000 občanů daného státu k 31. 12. 2020 a 31. 12. 2021

Stát EU	Celkem 2020	Celkem 2021
Bulharsko	17 917	17 295
Francie	4 773	4 128
Chorvatsko	3 163	3 194
Itálie	6 151	5 580
Maďarsko	8 938	9 740
Německo	20 861	14 792
Nizozemsko	3 213	2 400
Polsko	20 733	17 936
Rakousko	3 535	2 554
Rumunsko	18 396	18 806
Slovensko	124 544	114 630
Španělsko	2 098	2 006

Pramen: Český statistický úřad.

Z tabulky je patrné, že pokles počtu občanů států EU žijících v ČR byl mezi lety 2020 a 2021 vyvolán především poklesem počtu státních příslušníků ze Slovenska, Německa, Polska a zčásti Rakouska, tedy států, které s námi bezprostředně sousedí. Tento pokles lze pravděpodobně přičíst situaci, vyvolané pandemií Covidu-19 a s ní souvisejícími opatřeními.

Mezi občany států mimo Evropskou unii, kterých v ČR žije 438 631 (v roce 2020 to bylo 390 933), z toho 427 226 s pobytem v délce nad 12 měsíců, jsou již dlouhodobě nejpočetnější občané Ukrajiny, Vietnamu a Ruska. Do tohoto celkového uvedeného počtu je započteno 2 285 osob, jimž byl přiznán azyl. Mezi azylanty jsou nejvíce (v počtu nad 100 osob) zastoupeni občané Sýrie, Ukrajiny, Ruska, Běloruska, Myanmaru, Iráku a Afgánistánu. Podrobnější pohled na státní příslušnost cizinců ze států mimo EU žijících v ČR přináší Tabulka 22.

Tabulka 22: Cizinci ze států mimo EU žijící v ČR v počtu převyšujícím 2 000 občanů daného státu k 31. 12. 2020 a 31. 12. 2021

Stát	Celkem 2020	Celkem 2021
Bělorusko	6 971	8 004
Bosna a Hercegovina	2 253	2 312
Čína	7 940	7 825
Filipíny	2 631	3 230
Indie	5 810	6 948
Japonsko	1 952	2 042
Kazachstán	6 884	7 963
Korejská republika	2 502	2 499
Moldavsko	6 117	6 709
Mongolsko	10 135	11 006
Rusko	41 692	45 154
Severní Makedonie	2 377	2 540
Spojené státy americké	7 546	8 700
Srbsko	5 846	6 064
Turecko	3 466	4 095
Ukrajina	165 356	196 637
Uzbekistán	2 355	3 544
Velká Británie	9 084	7 875
Vietnam	62 842	64 808

Pramen: Český statistický úřad.

Nejvíce občanů jiných zemí, ať už ze států EU nebo mimo unii, trvale či dlouhodobě žijících v ČR, tedy pochází z Ukrajiny (jejich počet již podstatně převýšil počet občanů Slovenska), dále Slovenska, Vietnamu, Ruska, Rumunska, Polska, Bulharska a Německa. Za zmínku stojí meziroční nárůst počtů občanů Běloruska, Filipín, Indie, Kazachstánu, Mongolska, Uzbekistánu a Turecka.

V souvislosti s migrační vlnou byla věnována pozornost možnému přílivu občanů z arabských islámských zemí. Lze konstatovat, že takový příliv se až do konce roku 2021 na počtu cizinců z těchto zemí, žijících v ČR, nijak zvlášť neprojevil. V počtu nad jeden tisíc žili trvale či dlouhodobě v ČR ke 31. 12. 2021 pouze občané Sýrie (1 487), Egypta (1 471), Tuniska (1 328) a Íránu (1 134).

VIII.2. Nelegální migrace

Veškerá výše uvedená data se samozřejmě týkají legálních pobytů. Je proto třeba také vzít v úvahu **migraci nelegální**, a to i s ohledem na migrační pohyb ve světě a v Evropě.

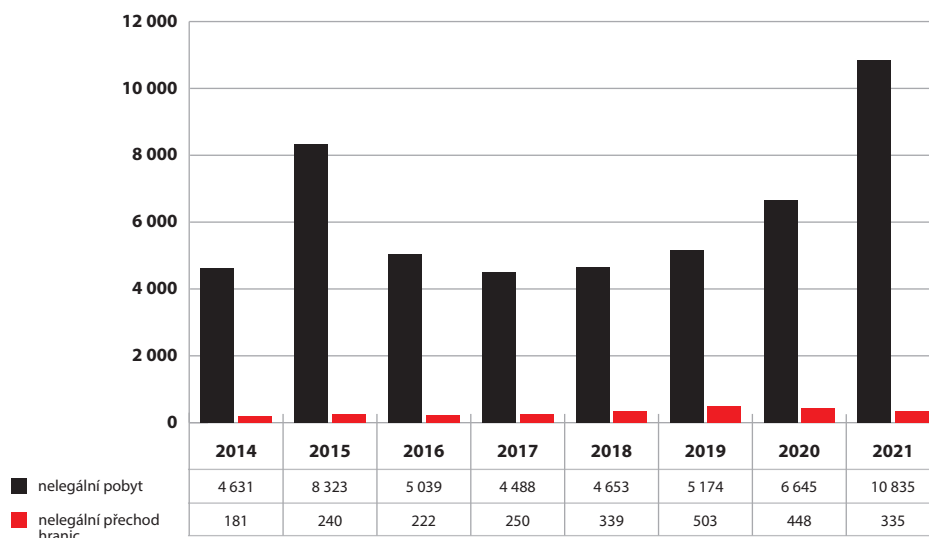
V roce 2021 bylo podle údajů Cizinecké policie ČR zjištěno celkem 11 170 osob při nelegální migraci na území ČR. V porovnání s rokem 2020 došlo k markantnímu zvýšení

počtu, a to o 4 077 osob (tj. o +57,5 %). Upozorníme, že tato čísla svědčí o silícím proudu nelegální migrace přes území ČR, a to i přes opatření přijatá v souvislosti s Covidem-19 k omezení průchodnosti státních hranic, protože již počty migrantů zjištěných v roce 2020 (celkem 7 093 osob) znamenaly nárůst o téměř 20 % ve srovnání s rokem 2019.

Z celkového počtu bylo 10 835 osob (tj. 97,0 %) odhaleno při nelegálním pobytu a 335 osob zjištěno při nelegální migraci přes vnější schengenskou hranici ČR. Podle poznatků Cizinecké policie souvisí tento nárůst zejména s případy, kdy byli zjišťováni cizinci (především občané Ukrajiny a Moldavska), kteří na naše území vstoupili v rozporu s ochranným opatřením Ministerstva zdravotnictví ČR vydaným za účelem ochrany před zavlečením onemocnění Covid-19 (jedná se o pokračující jev, který byl zaznamenán ve větší míře od července 2020).

Stav a vývoj nelegální migrace v ČR zachycuje následující graf.

Graf 46: Zjištěné počty nelegálních migrantů v letech 2014–2021

Pramen: Statistiky Cizinecké policie ČR.

Při nelegální migraci bylo zjištěno 779 osob opakovaně¹⁰⁴, což představuje 7 % z celkového počtu osob odhalených při nelegální migraci. Z hlediska státních příslušností se nejčastěji jednalo o občany Ukrajiny (426 osob), Moldavska (128) a Vietnamu (45).

Během roku 2021 bylo policisty odhaleno celkem 52 osob, které napomáhaly k nelegální migraci¹⁰⁵ (+15 osob v porovnání s rokem 2020). Z hlediska státní příslušnosti se jednalo nejčastěji o občany České republiky (18 osob), Rumunska (8), Srbska (4) a Ukrajiny (4).

¹⁰⁴ Osoby jsou v databázi „Nelegální vstup a pobyt osob“ lustrvány v roce aktuálním a v roce předchozím.

¹⁰⁵ Údaje z měsíčních výkazů OCP KŘP.

V rámci formy napomáhání se u 34 osob jednalo o převádění přes hranici, 8 osob se podílelo na účelovém sňatku, 6 osob na účelovém otcovství a 4 osoby na účelovém společném soužití druh/družka.¹⁰⁶

Z hlediska státní příslušnosti nelegálních migrantů převládají občané ze třetích zemí (10703 osob, tj. 98,8 %) nad občany EU. Pokud bychom členili státní příslušnosti dle světadílů, tak převažují příslušníci z Evropy (74 %, zejména občané Ukrajiny a Moldávie). Dále jsou nejvíce zastoupeni občané z Asie (22 %, především občané Afghánistánu, Sýrie, Vietnamu, Gruzie, Uzbekistánu a Turkmenistánu). Příslušníci států Afriky se na celku podílejí pouze 4 %.

Občané Ukrajiny se na celkovém počtu podílejí více jak z poloviny (5844 osob, tj. 53,9 %). U občanů Ukrajiny došlo v meziročním srovnání k nejvyššímu nárůstu, a to o 2602 osob (tj. +80,3 %). S odstupem se na druhém místě umístili občané Moldavska (1548 osob, tj. 14,3 %), kdy je meziročně vykázán nárůst o 556 osob (tj. +56,0 %). Na třetím místě jsou občané Afghánistánu (529 osob, tj. 4,9 %), u nichž meziročně došlo ke zvýšení o 381 osob (tj. +257,4 %). Čtvrté místo patří občanům Sýrie (428 osob, tj. 4,0 %, +305 osob, tj. +248,0 %). Páté místo náleží občanům Vietnamu (309 osob, tj. 2,9 %, +78 osob, tj. +33,8 %). Těchto pět státních příslušností se na celkovém počtu podílí z 80 %, ostatních 20 % představuje dalších 95 státních příslušností.

V roce 2021 bylo zjištěno 335 osob, které byly odhaleny při **nelegální migraci přes vnější schengenskou hranici ČR**.¹⁰⁷ V meziročním porovnání to znamená snížení o jednu čtvrtinu ve srovnání s rokem 2020 (-113 osob, tj. -25,2 %). Také na vývoj nelegální migrace přes vnější schengenskou hranici má nadále vliv pandemie Covid-19 (průběžně se měnící podmínky pro vstup do ČR, nižší objem letecké přepravy cestujících aj.). Většina případů se týkala pokusů o vstup cizinců, kteří nespádají do výjimky umožňující vstup na naše území v rámci ochranného opatření Ministerstva zdravotnictví ČR vydaného za účelem ochrany před zavlečením onemocnění Covid-19.

Vždy se jednalo o občany ze zemí mimo EU. Většinu odhalených osob tvořili občané Ukrajiny (132 osob, tj. 39,4 %, -79 osob), kdy příletovou destinací byl zejména Kyjev a Lvov. Na druhém místě jsou občané Ruska (48 osob, tj. 14,3 %, +5 osob), kteří byli odhaleni hlavně na příletu z Moskvy a Petrohradu. Třetí místo patří občanům Spojeného království (33 osob, tj. 9,9 %, +32 osob), kteří byli nejčastěji zjištěni na příletu z Londýna a Istanbulu. Čtvrté místo obsadili občané Izraele (21 osob, tj. 6,3 %, +8 osob) a páté místo občané Turecka (15 osob, tj. 4,5 %, +7 osob). Těchto 5 státních příslušností se na celkovém počtu podílelo ze 74 %, ostatních 26 % představuje dalších 27 státních příslušností.

U **tranzitní nelegální migrace, která je vykazována zvlášť, se jedná** o státní příslušníky ze třetích zemí, kteří nelegálně vstoupí na území ČR a mají v úmyslu pokračovat nelegálně do dalších zemí. Nelegální vstup se děje většinou ze Slovenska, Rakouska nebo leteckou cestou vnitroschengenskými lety s cílem postupovat přes naše území do Německa, resp. dalších států EU/Schengenu.

¹⁰⁶ Vyhodnocení nelegální migrace v České republice za období 2021. Ředitelství služby Cizinecké policie ČR.

¹⁰⁷ Vnější schengenskou hranici v ČR představují mezinárodní letiště.

V roce 2021 bylo odhaleno 1 330 osob. Při meziročním srovnání došlo k vysokému nárůstu, a to o 844 osob (tj. +173,7 %). Bylo evidováno 440 případů, kdy se většinou jednalo o jednotlivce a malé skupinky v počtu 2 až 6 osob, výjimkou bylo několik větších skupin (skupiny v počtu 29 osob, 16, 12 a 10).

Celkem 1 168 osob (tj. 87,8 %) bylo zjištěno v souvislosti s pozemní hranicí a 162 osob (tj. 12,2 %) se vzdušnou hranicí (z toho 153 přílet z Řecka, zejména z Atén). Pokud byl u osob zjištěn stát příjezdu, tedy určen přesně sousední stát nebo příletová destinace (1 208 osob, tj. 90,8 %), tak převládala směr záchyty ze Slovenska (922 osob, tj. 76,3 %). Dále se jednalo o přílety z Řecka (153 osob, tj. 12,7 %) a vstup z Rakouska (118 osob, tj. 9,8 %). Více jak polovina osob uvedla jako cíl své cesty Německo (cca 60 %), v menší míře pak Francii, Rakousko, Itálii, Nizozemsko, Belgie aj. Nejčastěji osoby využily k přepravě nákladní automobily (789 osob, tj. 59,3 %), s tím souvisí i modus operandi úkrytů (na ložných plochách, na podvozku). Dále byly využity zejména osobní automobily (168 osob, tj. 12,6 %, kdy ve většině případů figuroval řidič jako převaděč) a letadla (162 osob, tj. 12,2 %).¹⁰⁸

Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR 2021 uvádí, že v roce 2021 byl zaznamenán vyšší počet nelegálních příjezdů na hlavních migračních trasách do EU než v roce 2020, což byl rok, který vykazoval nejnižší počty příjezdů do EU od roku 2013. Na středomořských trasách bylo evidováno 130 tisíc příjezdů, což představuje 33% nárůst o přibližně 32 tisíc příjezdů. K tomuto nárůstu přispěla zejména zvýšená aktivita ve směru z Itálie, která pokračovala z roku 2020. Na východní a západní středomořské trase byly hodnoty obdobné jako v roce 2020. Na západobalkánské trase, která navazuje na východní středomořskou trasu a je nejrelevantnější pro ČR, bylo evidováno dalších 61 tisíc nelegálních překročení hranic směrem do EU, což představuje 125% meziroční nárůst.¹⁰⁹

Pro doplnění pohledu na počty cizinců, zdržujících se na území ČR, je třeba vzít v úvahu také počty **legálních návštěvníků ČR ze zahraničí**. Na těchto počtech se v letech 2020 i 2021 podepsala pandemie velmi výrazně. Spíše pro ilustraci lze uvést, že v tuzemských ubytovacích zařízeních **klesl v roce 2020 počet hostů o 51 % na 10,8 milionu osob**.¹¹⁰ **Zahranční návštěvnost se oproti roku 2019 snížila na čtvrtinu**, tedy na 2,8 milionu hostů. Celkově v roce 2020 „chybělo“ v tuzemských ubytovacích zařízeních přes 8 milionů cizinců. Podle údajů ze stejného pramene v roce 2021 pokles cizinců pokračoval na 2,6 mil. osob (-7,6 % oproti roku 2020).¹¹¹

Tato čísla nelze považovat za úplná, nicméně dokládají, že počty cizinců, pobývajících krátkodobě na území ČR, výrazně v letech 2020 a 2021 poklesly. To je jeden z faktorů, které je třeba vzít na vědomí při posuzování rozsahu, resp. poklesu trestné činnosti cizinců zjištěné v ČR v uvedených letech.

108 Vyhodnocení nelegální migrace v České republice za období 2021. Ředitelství služby Cizinecké policie ČR.

109 Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR 2021, MV ČR

110 https://www.czso.cz/documents/10180/143522126/32018121_1001.pdf/c7327adc-8ee6-4c41-8bfa-bfbdde844ff5?version=1.1

111 <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/cestovni-ruch-4-ctvrtleti-2021>

V každém případě platí, že počet cizinců, pobývajících v dané chvíli v ČR, v souhrnu vždy značně překračuje počet cizinců s trvalým a dlouhodobým pobytem, vykazovaný ve statistikách ČSÚ. Nelze proto podíl cizinců s trvalým a dlouhodobým pobytem na celku populace ČR (v roce 2021 to bylo výše uvedených 6,28 %) bez dalšího poměřovat s podílem cizinců na registrované a objasněné kriminalitě – toto porovnání by bylo zavádějící.¹¹²

VIII.3. Kriminalita cizinců

Kriminalita cizinců je jevem, jehož rozsah má veřejnost tendenci přeceňovat. Podle průzkumu postojů veřejnosti k cizincům, prováděném pravidelně v březnu každého roku Centrem pro výzkum veřejného mínění (CVVM) na vzorku cca 1 000–1 100 respondentů, souhlasilo v roce 2020 57 % respondentů s názorem, že cizinci jsou příčinou nárůstu kriminality; jen 12 % vyjádřilo s tímto názorem nesouhlas (jedná se o součty odpovědí rozhodně souhlasím a spíše souhlasím, resp. spíše nesouhlasím a rozhodně nesouhlasím; zbylí nezaujali stanovisko). V témže roce vyjádřilo 44 % respondentů názor, že cizinci ohrožují náš způsob života. Časové srovnání výsledků těchto šetření ukazuje, že tendence veřejnosti přisuzovat cizincům negativní vliv na kriminalitu je dlouhodobá a v posledních letech relativně stabilní s tím, že výsledky šetření v letech 2017 až 2020 ukazují na mírný pokles negativního hodnocení.

Tabulka 23: Cizinci jsou příčinou nárůstu kriminality (v procentech odpovědí: souhlas / ani souhlas, ani nesouhlas / nesouhlas)

Období	III/2009	III/2011	III/2013	II/2015	III/2017	III/2018	III/2019	III/2020
% odpovědí	74/17/6	70/20/7	67/23/6	66/22/9	67/20/9	64/22/10	61/25/14	57/28/12

Pramen: CVVM 2020¹¹³.

K roku 2021 CVVM obdobná zjištění nepublikovalo. Jistým vodítkem může být zjištění z výzkumu provedeného v červnu 2021 (Veřejnost o svých obavách a bezpečnostních rizicích pro ČR), kdy 47 % respondentů označilo uprchlíky za velkou bezpečnostní hrozbu a dalších 37 % za malou bezpečnostní hrozbu.¹¹⁴

Převažující názor veřejnosti nebere v úvahu, že v posledních letech celková zjištěná kriminalita nerostla, ale s výjimkou roku 2019 klesala, jak pokud jde o počet skutků, tak o počet stíhaných osob (viz kapitola II. publikace). Podíl cizinců na zjištěné kriminalitě ve vývoji posledních let, jak pokud jde o spáchané činy, tak o stíhané osoby, pak zachycuje následující tabulka.

112 statistika Policie ČR k osobě pachatele – cizince neuvádí, zda se jedná o osobu s dlouhodobým či krátkodobým pobytem, migranta apod.

113 https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4899/f9/ov190409.pdf

114 <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/negativni-jevy-bezpecnost/5405-verejnost-o-svych-obavach-a-bezpecnostnich-rizicich-pro-ceskou-republiku-cerven-2021>

Tabulka 24: Podíl cizinců na celkovém počtu spáchaných trestných činů a trestně stíhaných osob 2015–2021

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Celkový počet přímo objasněných trestných činů	112 141	101 678	94 890	92 795	93 202	77 786	72 493
Celkový počet trestných činů spáchaných cizinci	7 894	8 090	8 044	7 932	8 197	6 350	6 340
Podíl cizinců na celkovém počtu TČ	7 %	7,9 %	8,5 %	8,4 %	8,7 %	8,1 %	8,7 %
Celkový počet trestně stíhaných osob	101 881	93 379	87 168	84 990	86 209	75 405	69 749
Celkový počet trestně stíhaných cizinců	7 264	7 552	7 708	7 817	8 122	6 367	6 434
Podíl cizinců na celkovém počtu stíhaných osob	7,1 %	8,1 %	8,8 %	9,2 %	9,4 %	8,4 %	9,2 %

Pramen: Statistiky Policie ČR a Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR 2015–2021.

Počet zjištěných trestných činů, spáchaných cizinci, meziročně klesl o 10 trestných činů, ale počet trestně stíhaných cizinců vzrostl o 67 osob. Procentní podíl cizinců na celkových počtech skutků vzrostl o 0,6 % a na počtu stíhaných osob o 0,8 %. Nicméně tyto výkyvy jsou v absolutních i relativních počtech zcela minimální.

Druhy trestných činů, páchaných cizími státními příslušníky, jsou uvedeny v následující tabulce s pohledem na vývoj od roku 2010. Tyto údaje vycházejí z tzv. takticko-statistické klasifikace (TSK) trestných činů užívané Policií ČR.

Tabulka 25: Trestné činy páchané cizími státními příslušníky 2010–2021 (počty objasněných skutků)

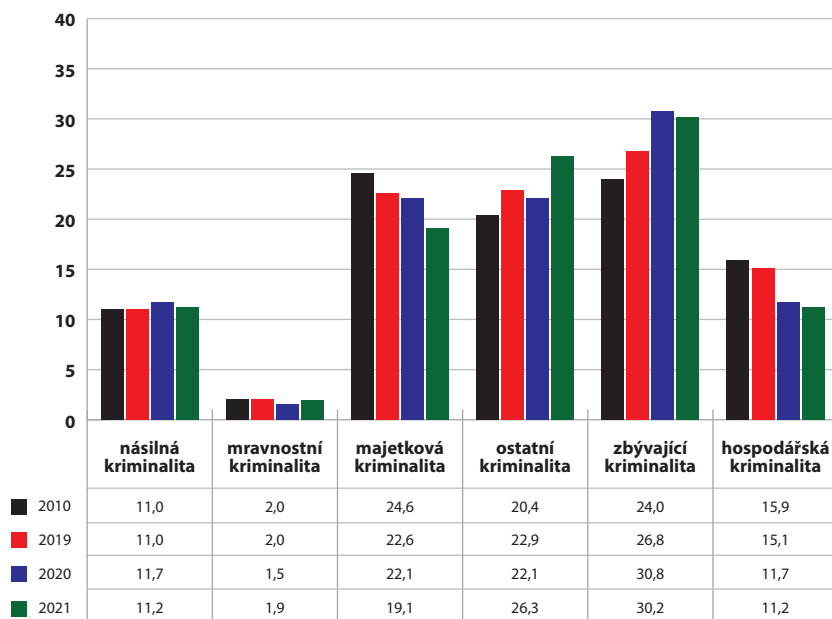
druh kriminality podle TSK	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
celková kriminalita 0–999	7 685	8 341	8 297	8 512	8 124	7 891	8 090	8 044	7 932	8 197	6 350	6 340
obecná kriminalita 100–699	4 553	5 025	5 090	5 382	4 546	4 486	4 419	4 516	4 435	4 761	3 650	3 718
násilná kriminalita 100–199	855	1 025	946	872	793	812	882	912	890	894	744	713
vraždy 100–106	16	19	21	19	18	17	15	27	9	15	16	20
mravnostní kriminalita 200–299	159	193	102	88	104	164	128	140	139	133	16	125
majetková kriminalita 300–599	1 938	2 010	2 155	2 241	1 808	1 792	1 797	1 905	1 751	1 857	1 404	1 210
krádeže vloupáním 300–399	540	597	504	682	476	337	367	309	255	296	228	344
krádeže prosté 400–499	1 059	1 140	1 319	1 186	1 017	1 125	1 139	1 189	1 159	1 189	860	576

druh kriminality podle TSK	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ostatní majetková kriminalita 500–599	339	273	332	373	315	330	291	407	337	372	316	290
ostatní kriminalita 600–699	1 601	1 797	1 887	2 181	1 841	1 718	1 612	1 559	1 655	1 877	1 405	1 670
zbývající kriminalita 700–799	1 885	1 889	1 846	1 723	1 928	1 848	1 837	1 769	2 020	2 195	1 405	1 915
hospodářská kriminalita 800–899	1 247	1 427	1 361	1 407	1 650	1 556	1 834	1 758	1 474	1 241	742	707
vojenské a protiústavní činy 900–999	0	0	0	0	0	1	0	1	3	0	1	0

Pramen: Statistiky Policie ČR.

Z údajů ke struktuře kriminality, páchané cizinci, vyplývá, že v ní nedochází v průběhu let od roku 2010 k zásadním změnám. Pokles počtu objasněných trestných činů cizinců v letech 2020 a 2021 koresponduje s celkovým poklesem evidované kriminality v ČR v období pandemie Covidu-19. V roce 2021 došlo k dalšímu poklesu kriminality majetkové a násilné (s výjimkou vražd). Vzrostl počet skutků kriminality mravnostní, nicméně na její podíl ve struktuře trestné činnosti cizinců to nemělo zásadní vliv. Po nějakou dobu již ovšem roste podíl kriminality ostatní a zbývající, a to v zásadě na úkor kriminality majetkové. Abychom ovšem mohli označit pokles kriminality majetkové za zjevný trend, bude třeba vyčkat, až skončí mimořádná situace vyvolaná pandemií Covidu-19 a k tomu přijatými opatřeními. Následující graf uvádí podíl hlavních druhů kriminality ve srovnání let 2010, 2019, 2020 a 2021.

Graf 47: Struktura kriminality páchané cizinci ve srovnání let 2010, 2019, 2020 a 2021

Pramen: Statistiky Policie ČR.

Počty osob – cizinců stíhaných a vyšetřovaných za nejčastěji páchané trestné činy ukazuje Tabulka 26; tato statistika také vychází z tzv. takticko-statistické klasifikace trestných činů užívané Policií ČR.

Tabulka 26: Stíhané osoby – cizinci v ČR podle trestných činů (TSK), pohlaví a věku v roce 2021

TSK – takticko-statistická klasifikace	cizinci celkem	muži	ženy	Věk do 14	15–17	18–34	35–49	nad 50
ohrožení pod vlivem návykové látky, opilství (§ 274, 360)	1 177	1 128	49	0	2	594	457	124
maření výkonu úředního rozhodnutí (§ 337)	1 124	1 073	51	0	4	523	490	110
dopravní nehody silniční nedbalostní (§ 143, 147, 148, 273, 274, 277, 360)	653	590	63	1	5	288	234	125
úmyslné ublížení na zdraví (§ 145–146a)	333	304	29	3	11	175	123	21
zanedbání povinné výživy (§ 196)	283	240	43	0	0	95	146	44
padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 348)	279	234	45	0	2	165	93	19
nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy pro jiného (§ 283)	187	169	18	0	1	94	66	27
krádeže prosté – v obchodech (§ 205)	157	125	32	0	2	90	50	15

TSK – takticko-statistická klasifikace	cizinci celkem	muži	ženy	Věk do 14	15–17	18–34	35–49	nad 50
krádeže vloupáním – do ostatních objektů (§ 178, 205)	154	146	8	0	4	99	42	9
loupež (§ 173)	129	122	7	5	10	71	41	3
výtržnictví (§ 358)	123	119	4	1	6	68	44	5
podvod (§ 209)	116	94	22	0	3	66	36	11
krádeže prosté – v jiných objektech (§ 205)	112	92	20	1	1	59	42	9
nebezpečné vyhrožování (§ 353)	107	104	3	1	1	37	45	23
zkrácení daně (§ 240)	100	83	17	0	1	29	55	17
porušování domovní svobody (§ 178)	99	90	9	1	0	46	39	13
poškození cizí věci (§ 228)	99	89	10	1	1	56	34	7
neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234)	98	79	19	1	4	47	40	6
přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu pro sebe (§ 284)	72	67	5	0	0	51	21	0
krádeže prosté – motorových vozidel dvoustupých (§ 205, 207)	69	66	3	0	6	44	16	3
vydírání (§ 175)	64	64	0	0	1	34	25	5
podvod (§ 209)	61	48	13	0	0	22	27	12
krádeže prosté – jiné na osobách (§ 205)	59	44	15	3	3	28	21	4
krádeže prosté – kapesní (§ 205)	58	44	14	1	1	32	22	2
ohrožování výchovy dítěte (§ 201)	58	16	42	0	0	13	39	6
znásilnění (§ 185)	56	54	2	0	1	28	22	5
krádeže prosté – ostatní (§ 205)	47	43	4	1	0	26	19	1
krádeže vloupáním – do rodinných domků (§ 178, 205)	47	42	5	1	2	30	11	3
úvěrový podvod (§ 211)	46	30	16	0	0	18	20	8
poškození cizí věci – sprejství (§ 228/2)	41	35	6	3	2	34	2	0
zpronevěra (§ 206)	40	36	4	0	0	14	19	7
krádeže prosté – v bytech (§ 205)	38	32	6	0	2	23	10	3
neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234)	34	28	6	0	1	15	16	2
nedovolené překročení státní hranice (§ 339–341, 343)	33	31	2	0	0	19	12	2
zbavení a omezování osobní svobody (§ 170, 171)	31	31	0	0	0	19	11	1

Pramen: Statistika Policie ČR.

Podle policejní statistiky byli tedy cizí státní příslušníci v roce 2021, stejně jako v roce 2020, nejvíce stíháni za ohrožení pod vlivem návykové látky, dále za maření výkonu úředního rozhodnutí a za nedbalostní dopravní nehody. Ve srovnání s rokem 2020 poklesl

počet krádeží prostých (z 406 na 157). Stejně jako v roce 2020 se ve větším počtu vyskytlo úmyslné ublížení na zdraví, zanedbání povinné výživy a padělání a pozměňování veřejné listiny. Za trestnou činnost spojenou s drogami podle § 283 bylo stíháno 187 osob, což je v podstatě stejný počet jako v roce 2020 (188).

Mezi stíhanými osobami jednoznačně převládají muži ve věkové kategorii 18–49 let; vyšší počet žen sledujeme jen u některých trestných činů, jako jsou padělání a pozměňování veřejné listiny, nedbalostní dopravní nehody, maření výkonu úředního rozhodnutí a zanedbání povinné výživy. Pouze u ohrožování výchovy dítěte se objevuje více pachatelů z řad žen. Pachatelé ve věku do 17 let jsou zastoupeni nevýznamně s výjimkou úmyslného ublížení na zdraví (14 osob) a loupeže (15 osob).

Následující tabulka uvádí počty osob – cizinců stíhaných v roce 2021 policií v členění podle nejpočetněji zastoupených státních příslušností (10 a více osob za rok) a dále podle pohlaví a věku.

Tabulka 27: Policií stíhané osoby – cizinci v ČR podle státní příslušnosti, pohlaví a věku v roce 2021

státní příslušnost	cizinci celkem	muži	ženy	Věk do 14	15–17	18–34	35–49	nad 50
Slovenská republika	2 199	1 885	314	14	56	990	885	262
Ukrajina	1 730	1 589	141	7	16	959	652	99
Polská republika	378	350	28	0	1	183	139	58
Rumunsko	295	284	11	2	2	174	99	18
Moldavská republika	277	253	24	0	1	173	89	14
Vietnamská socialistická republika	231	190	41	2	2	79	100	50
Bulharská republika	215	190	25	4	0	80	98	36
Ruská federace	124	101	23	1	4	63	36	20
Spolková republika Německo	112	101	11	0	0	32	39	41
Maďarsko	81	79	2	0	2	38	36	5
Gruzie	65	64	1	0	0	26	33	6
Srbská republika	49	48	1	0	1	9	27	12
Kazachstán	41	38	3	1	2	27	11	0
Italská republika	37	37	0	0	0	9	12	16
Lotyšská republika	35	30	5	0	0	18	15	2
Rakouská republika	34	29	5	0	1	14	9	10
Uzbekistán	33	33	0	0	0	20	12	2
Běloruská republika	28	24	4	0	0	11	15	2
Mongolsko	28	28	0	0	0	17	10	2
Severní Makedonie	25	23	2	0	0	8	9	9
Arménská republika	24	24	0	1	0	3	15	5
Turecká republika	23	22	1	0	0	10	10	3
Francouzská republika	22	20	2	0	1	16	4	1
Litevská republika	21	20	1	0	0	7	11	3
Kosovská republika	19	19	0	0	0	10	6	3

státní příslušnost	cizinci celkem	muži	ženy	Věk do 14	15–17	18–34	35–49	nad 50
Tuniská republika	16	16	0	0	0	5	11	0
Spojené království Velké Británie a Severního Irsku	15	10	5	0	0	4	6	5
Nigerijská federativní republika	14	14	0	0	0	4	8	2
Chorvatská republika	14	9	5	0	0	6	4	4
Spojené státy americké	14	10	4	0	0	9	2	3
Syrská arabská republika	13	13	0	0	0	7	6	0
Bosna a Hercegovina	12	9	3	0	0	6	2	4
Nizozemsko	11	7	4	0	0	3	5	3
Řecká republika	10	10	0	0	0	3	7	0

Pramen: Statistiky Policie ČR.

Údaje v této tabulce potvrzují, že trestná činnost cizích státních příslušníků v ČR je záležitostí především mužů a středních věkových kategorií (s určitou výjimkou vyššího zastoupení žen u Slováků, Ukrajinců a Vietnamců, tedy u nejpočetněji zastoupených skupin cizinců v ČR a věkové kategorie do 17 let u Ukrajinců a Slováků). Na třetím místě v pořadí nejčastěji stíhaných setrvávají občané Polska, oproti roku 2020 se zvýšil počet stíhaných občanů Moldávie (+44 osob) a Vietnamu (+20 osob).

Bezpečnostní problémy, resp. zvýšený výskyt přestupků a trestných činů se v ČR v posledních letech objevily v souvislosti s nárůstem **zaměstnávání cizinců v ČR v některých lokalitách**. Ministerstvo vnitra ČR pravidelně dvakrát ročně vyhodnocuje vývoj bezpečnosti a veřejného pořádku v průmyslových zónách Kvasiny – Solnice a v Plzeňském kraji. Jsou zpracovávány zprávy o Bezpečnostní situaci v průmyslových zónách (za I. pololetí roku a za celý kalendářní rok), které se věnují vedle Královéhradeckého a Plzeňského kraje i Středočeskému a Pardubickému kraji.

Podle poznatků MV ČR byla v roce 2021 bezpečnostní situace ve sledovaných průmyslových zónách Královéhradeckého, Plzeňského, Středočeského a Pardubického kraje dlouhodobě stabilizovaná, ve většině případů dochází k poklesu kriminality. Pokud v některých regionech došlo v oblasti trestné činnosti nebo přestupkového jednání v posledním roce k nárůstu (ve srovnání I. pololetí roku 2020 s rokem 2021), jedná se o nárůst mírný a v celkových číslech je stále počet přestupků či trestných činů ve srovnání s roky 2017 a 2018 výrazně nižší (např. v PZ Kvasiny je pokles trestných činů, ve srovnání prvních pololetí roku 2017 s rokem 2021, o 33 %). Ani z pohledu Policie ČR, samospráv či Center pro integraci cizinců není oblast bezpečnosti v okolí průmyslových zón vnímána jako problematická.

V 1. pololetí roku 2021 byly zaznamenány dva nové trendy:

- Cizinci využívají k ubytování ve stále větší míře než dosud namísto ubytoven soukromé byty.
- V některých lokalitách se objevují cizinci z národů, které tvoří uzavřenou komunitu (např. Mongolové), takže je velmi obtížná jejich integrace; ta se navíc ztěžuje obecně, s nárůstem počtu osob z některých komunit a s větší soběstačností těchto komunit.¹¹⁵

VIII.4. Cizinci ve výkonu vazby a trestu

Dalším ukazatelem kriminality cizinců jsou počty cizích státních příslušníků, nacházejících se buď **ve vazbě, nebo odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody (NTOS)**.

Tabulka 28: Počet vězňených osob cizí státní příslušnosti v letech 2010 až 2021, vždy k 31. 12.

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
obvinění	549	611	552	587	543	495	535	522	540	491	409	349
odsouzení	1 051	1 119	1 163	936	1 006	1 175	1 271	1 289	1 225	1 300	1 237	1 043
chovanci*	0	0	0	0	0	1	1	3	3	3	3	4
Celkem	1 600	1 730	1 715	1 523	1 549	1 670	1 807	1 814	1 768	1 794	1 649	1 396

*chovanci – osoby umístěné v detenci.

Pramen: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR za rok 2021.

Proti roku 2020 došlo u vězňených cizích státních příslušníků k poklesu o 253 osob, když k poklesu došlo u osob ve vazbě i u osob ve výkonu trestu. Po předchozí relativní stabilizaci počtů vězňených cizinců se tedy již druhým rokem projevil výraznější pokles, přičemž počet evidovaných trestných činů, spáchaných cizinci v roce 2021, ve srovnání s rokem 2020 v podstatě stagnoval a počet zjištěných pachatelů z řad cizinců mírně vzrostl. Jestliže srovnáme podíl vězňených cizinců na celkovém počtu vězňených osob mezi lety 2010 a 2021, nedošlo po 11 letech ke vzestupu: v roce 2010 jejich podíl činil 7,5 %, v roce 2021 7,44 %. Podíl cizinců na osobách ve výkonu trestu činil v roce 2021 6,04 %. Podíl cizinců na počtu osob ve vazbě byl 25,1 %, což je proti roku 2020 a podílu 27,3 % pokles. Nicméně tento relativně stále vysoký podíl poukazuje zřejmě na to, že u cizích státních příslušníků je vazba využívána poměrně často z důvodů, které jsou pochopitelné (viz ustanovení § 67 trestního řádu, písm. a), tedy obava, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat).

115 Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR 2021, MV ČR.

Tabulka 29: Státy, jejichž občané jsou mezi osobami ve vazbě a ve výkonu trestu k 31. 12. 2021 nejpočetněji zastoupeni ve srovnání se stavem k 31. 12. 2020

Stát	2020			2021		
	Vazba	Výkon NTOS	Celkem	Vazba	Vazba	Celkem
Slovensko	62	377*	439	58	350	412**
Vietnam	50	209	259	37	174	211
Ukrajina	52	135	187	79	127	206
Polsko	33	59	92	28	46	74
Rumunsko	25	61	86	20	44	64
Srbsko	10	47	57	20	44	64
Bulharsko	22	36	58	21	27	48
Moldavsko	9	21	30	16	23	39
Rusko	8	27	35	4	30	34
Kosovo	2	9	11	7	10	17
Gruzie	10	11	21	4	12	16
Lotyšsko	9	19	28	2	14	16
Nigérie	2	23	25	4	12	16
Litva	8	14	22	1	11	12
Maďarsko	3	13	13	2	10	12
Makedonie	0	12	12	1	10	11

* v tom 3 chovanci detence.

** v tom 4 chovanci detence.

Pramen: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR za roky 2019 a 2020.

Z tabulky vyplývá, že v počtu nad 100 osob byli v roce 2019 v ČR ve výkonu vazby a trestu zastoupeni občané Slovenska, Vietnamu a Ukrajiny. Ti dohromady tvořili 59,4 % vězeňské populace cizinců (v roce 2020 tvořili 53,7 %, tj. jejich podíl dále stoupl). V meziročním srovnání počty vězněných osob u jednotlivých států klesaly s výjimkou Srbska, Moldavska a Kosova. Z mimoevropských států kromě Vietnamu jsou ve vězeňské populaci významněji zastoupeni pouze občané Nigérie, nicméně jde o nižší počty.

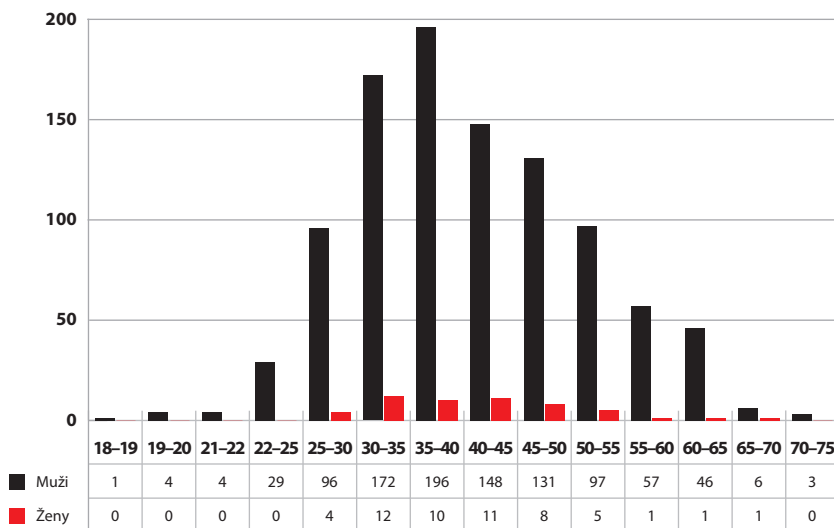
Na skladbu vězeňské populace cizinců se lze podívat i z podrobnějších hledisek. Prvním z nich je **věková struktura** cizinců ve výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Tabulka 30: Počty cizích státních příslušníků v členění dle pohlaví a věku ve výkonu trestu odnětí svobody k 31. 12. 2021

Věková kategorie	Muž	Žena	Celkový součet
18 – nedovršených 19 let	1	0	1
19 – nedovršených 20 let	4	0	4
1 – nedovršených 22 let	4	0	4
22 – nedovršených 25 let	29	0	29
25 – nedovršených 30 let	96	4	100
30 – nedovršených 35 let	172	12	184
35 – nedovršených 40 let	196	10	206
40 – nedovršených 45 let	148	11	159
45 – nedovršených 50 let	131	8	139
50 – nedovršených 55 let	97	5	102
55 – nedovršených 60 let	57	1	58
60 – nedovršených 65 let	46	1	47
65 – nedovršených 70 let	6	1	7
70 – nedovršených 75 let	3	0	3
Celkový součet	990	53	1 043

Pramen: Statistika GR Vězeňské služby ČR.

Graf 48: Počty cizích státních příslušníků v členění dle pohlaví a věku ve výkonu trestu odnětí svobody ke 31. 12. 2021

Pramen: Statistika GR Vězeňské služby ČR.

Mezi cizinci odsouzenými k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody je 66 % osob ve věku 30–50 let, což je v podstatě stejný podíl jako v roce 2020 (67 %); osob ve věku

do 22 let a nad 65 let je minimum. Zastoupení žen – cizinek ve výkonu NTOS činí 5,1 % všech cizinců ve výkonu NTOS (v roce 2020 5,3 %). Více žen je pouze mezi odsouzenými ze Slovenska (27) a z Vietnamu (12). Pro srovnání: české občanky mají na celku české vězeňské populace ve výkonu NTOS podíl 8,3 %, který se proti roku 2021 v podstatě nezměnil (8,2 %).

Následující tabulka ukazuje penologickou recidivu cizinců ve výkonu NTOS. Vyplývá z ní, že téměř tři čtvrtiny cizinců ve výkonu trestu jsou ve vězení poprvé; vícenásobní recidivisté tvoří jen zlomky procent. Nicméně tyto údaje je třeba interpretovat s výhradou vzhledem k tomu, že případná kriminální minulost cizinců, souzených v ČR, bývá poměrně často obtížně zjistitelná. S touto výhradou je pochopitelné, že nejvíce vícenásobných recidivistů se nachází mezi odsouzenými ze Slovenské republiky.

Tabulka 31: Počty odsouzených cizích státních příslušníků dle počtu předchozích NTOS k 31. 12. 2021

Kolikrát ve výkonu trestu	Muž	Žena	Celkový součet	Celkem v %
0x	719	42	761	72,96 %
1x	146	6	152	14,57 %
2x	56	4	60	5,75 %
3x	30		30	2,88 %
4x	20		20	1,92 %
5x	5	1	6	0,58 %
6x	3		3	0,29 %
7x	4		4	0,38 %
8x	1		1	0,10 %
9x	3		3	0,29 %
11x	2		2	0,19 %
13x	1		1	0,10 %
Celkový součet	990	53	1 043	100,00 %

Pramen: Statistika GR Vězeňské služby ČR.

Lze uvést i trestné činy, za které si cizinci nejčastěji odpykávají nepodmíněný trest odnětí svobody.

Tabulka 32: Počty cizích státních příslušníků odsouzených k NTOS dle četnosti trestných činů k 31. 12. 2021

Trestný čin	Dle zákona č. 140/1961 Sb.				Dle zákona č. 40/2009 Sb.				Úhrnem		Celkem
	§	muži	ženy	celkem	§	muži	ženy	celkem	muži	ženy	
krádež	§ 247	2	0	2	§ 205	233	19	252	235	19	254
maření úředního rozhodnutí	§ 171	2	0	2	§ 337	120	5	125	122	5	127
loupež	§ 234	5	0	5	§ 173	118	3	121	123	3	126
porušování domovní svobody	§ 238	4	0	4	§ 178	67	3	70	71	3	74
vražda	§ 219	18	0	18	§ 140	66	7	73	84	7	91
výtržnictví	§ 202	1	0	1	§ 358	86	0	86	87	0	87
neoprávněné držení platební karty	§249b	0	0	0	§ 234	79	7	86	79	7	86
těžké ublížení na zdraví	§ 222	0	0	0	§ 145	73	2	75	73	2	75
podvod	§ 250	3	0	3	§ 209	51	4	55	54	4	58
vydírání	§ 235	11	0	11	§ 175	34	0	34	45	0	45
znásilnění	§ 241	4	0	4	§ 185	36	0	36	40	0	40
ublížení na zdraví	§ 221	1	0	1	§ 146	26	0	26	27	0	27
zanedbání povinné výživy	§ 213	0	0	0	§ 196	22	4	26	22	4	26
ublížení na zdraví	§ 221	1	0	1	§ 146	26	0	26	27	0	27
nedovolené ozbrojování	§ 185	5	0	5	§ 279	17	0	17	22	0	22
zkrácení daně, poplatku	§ 148	0	0	0	§ 240	20	0	20	20	0	20
násilí proti úřední osobě	§ 155	1	0	1	§ 325	12	1	13	13	1	14
těžké ublížení na zdraví/usmrcení z nedbalosti	§ 224	0	0	0	§ 143, § 147	9	0	9	9	0	9
úvěrový podvod	§250b	1	0	1	§ 211	7	1	8	8	1	9
zpronevěra	§ 248	1	0	1	§ 206	7	0	7	8	0	8
týrání svěřené osoby	§ 215	0	0	0	§ 198	7	0	7	7	0	7
obecné ohrožení	§ 179	0	0	0	§ 272	5	0	5	5	0	5
pohlavní zneužití	§ 242	0	0	0	§ 187	5	0	5	5	0	5
omezování osobní svobody	§ 231	0	0	0	§ 171	2	0	2	2	0	2
ublížení na zdraví z nedbalosti	§ 223	0	0	0	§ 148	1	1	2	1	1	2
sexuální nátlak	–	0	0	0	§ 186	1	0	1	1	0	1

Pramen: Statistika GR Vězeňské služby ČR.

Pozn.: jeden odsouzený může být zahrnut v počtech vícekrát, protože může být odsouzen v souhrnu uvedených paragrafů.

Z této tabulky by plynulo, že nejčastěji jsou cizí státní příslušníci odsuzováni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za krádeže a dále za maření výkonu úředního rozhodnutí a loupeže. Nicméně tuto tabulku je třeba doplnit údaji o odsouzení za trestné činnosti spojené s drogami, z nichž plyne (viz další tabulka), že nejčastější příčinou odsouzení k NTOS jsou právě drogové trestné činy, byť celkový počet odsouzených za tyto činy poklesl v roce 2020 ve srovnání s rokem 2019 o 60 osob a v roce 2021 ve srovnání s rokem 2020 o dalších 47 osob.

Tabulka 33: Počty odsouzených cizích státních příslušníků v členění dle trestných činů v souvislosti s požíváním a distribucí omamných a návykových látek v roce 2021

Trestný čin	Dle zákona č. 140/1961 Sb.				Dle zákona č. 40/2009 Sb.				Úhrnem		Celkem
	§	muži	ženy	celkem	§	muži	ženy	celkem	muži	ženy	
neoprávněná výroba, dovoz, vývoz, zprostředkování, prodej nebo opatření omamných nebo psychotropních látek	187	6	0	6	283	281	12	293	287	12	299
přechovávání omamných a psychotropních látek ve větším množství než malém	187a	0	0	0	284	13	1	14	13	1	14
výroba, opatřování sobě nebo jinému, přechovávání omamných a psychotropních látek a jedů	188	0	0	0	286	2	0	2	2	0	2
šíření toxikomanie	188a	0	0	0	287	0	0	0	0	0	0
ohrožení pod vlivem návykové látky	201	1	0	1	274	45	0	45	46	0	46
opilství	201a	0	0	0	360	0	0	0	0	0	0
Celkem		7	0	7		341	13	354	348	13	361

Pramen: Statistika GR Vězeňské služby ČR.

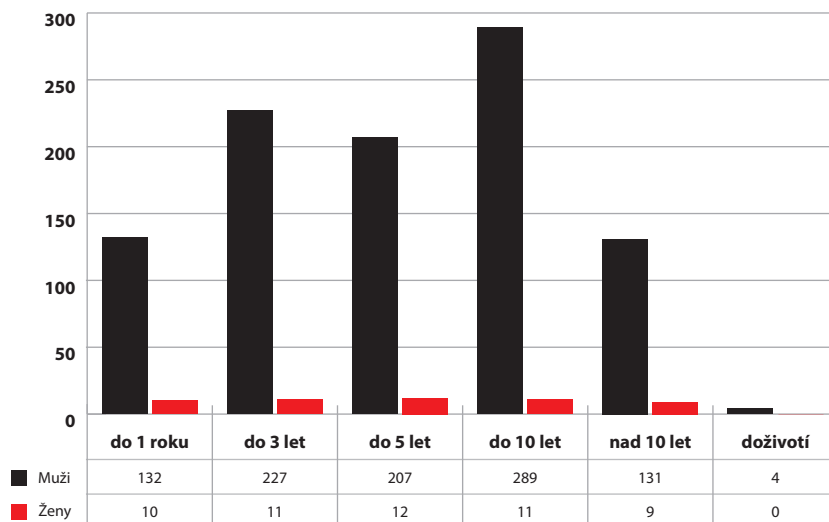
Pozn.: jeden odsouzený může být zahrnut v počtech vícekrát, protože může být odsouzen v souhrnu uvedených paragrafů.

Významná je také délka NTOS, ke kterému byli cizinci odsouzeni.

Tabulka 34: Počty odsouzených cizích státních příslušníků v členění dle délky uloženého nepodmíněného trestu (v kategoriích do 1 roku, do 3 let, do 5 let, do 10 let, nad 10 let a trest doživotí) k 31. 12. 2021

Kategorie nařízené délky trestu	Muž	Žena	Celkový součet
do 1 roku	132	10	142
od 1 roku do 3 let	227	11	238
od 3 let do 5 let	207	12	219
od 5 let do 10 let	289	11	300
nad 10 let včetně	131	9	140
doživotí	4	0	4
Celkový součet	990	53	1 043

Graf 49: Počty odsouzených cizích státních příslušníků v členění dle délky uloženého NTOS

Pramen: Statistika GŘ Vězeňské služby ČR.

Je patrné, že cizí státní příslušníci ve výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody si odpykávají spíše vyšší výměru trestu. Do kategorie do 3 let trestu spadá jen 36 % odsouzených k NTOS, tedy méně než polovina. Do kategorie trestů ve výši 3 až 10 let spadá 49,7 % cizinců ve výkonu NTOS; do kategorie výměry trestu nad 10 let dalších 13,8 %. Vyšší tresty odnětí svobody od pěti let výše si odpykává 42,5 % cizinců odsouzených k nepodmíněnému trestu. Podíl osob odsouzených k vyšším trestům tedy ještě ve srovnání s rokem 2019 vzrostl. Určitou výjimku tvoří ženy, ale i u žen si tresty do tří let odpykává pouze 19 % žen odsouzených k NTOS.

VIII.5. Závěr

V souhrnu lze říci, že podíl cizinců na spáchané kriminalitě o něco převyšuje podíl cizinců s trvalým a dlouhodobým pobytem na celkovém počtu obyvatel ČR, který činil v roce 2021 6,28 %. Nicméně podíl cizinců na velikosti populace ČR je každodenně vyšší v důsledku krátkodobých pobytů, turistiky apod., než těchto 6,28 %, a to přesto, že v důsledku opatření přijatých k potlačení pandemie se krátkodobé pobyty cizinců v ČR významně omezily. Nicméně v roce 2021 významně narostl počet zjištěných případů nelegální migrace, a to o téměř 58 % ve srovnání s rokem 2020. Jednalo se hlavně o zjištění nelegálního pobytu, kde převládali především občané Ukrajiny a Moldávie, u nichž také v meziročním srovnání došlo k největšímu nárůstu. Trend nelegální migrace je v posledních dvou letech viditelně vzestupný.

Podíl cizinců na počtu spáchaných skutků po delší dobu nepřevyšoval 8 %, což platilo i pro podíl na počtu známých a stíhaných pachatelů. V roce 2020 podíl cizinců na počtu spáchaných skutků činil 8,1 % a podíl na počtu stíhaných osob 8,4 %. V roce 2021 tento podíl stoupl na 8,7 % na počtu skutků a na 9,2 % na počtu stíhaných osob, a to přesto, že

v absolutních číslech počet skutků spáchaných cizinci i počet stíhaných osob – cizinců v podstatě stagnoval. Struktura zjištěné kriminality cizinců je dlouhodobě relativně stabilní s tím, že ale v roce 2021 dále narostl podíl tzv. ostatní a zbývající kriminality.

Mezi známými pachateli, mezi odsouzenými i uvězněnými osobami, jsou zastoupeni občané velkého množství států z celého světa, ale pouze občané několika států jsou zastoupeni početněji. Jde zejména o občany Slovenska a Ukrajiny; v menší míře o občany Polska, Rumunska a Moldávie. Postupně klesá počet stíhaných občanů Vietnamu, jejich vyšší zastoupení však trvá mezi vězněnými cizinci. Podíl cizinců z islámských, případně afrických států na páchané kriminalitě je vcelku minimální.

Podle policejní statistiky byli cizí státní příslušníci v roce 2021 nejvíce, stejně jako v roce 2020, stíháni za ohrožení pod vlivem návykové látky, dále za maření výkonu úředního rozhodnutí a za nedbalostní dopravní nehody. Ve větším počtu se vyskytnulo úmyslné ublížení na zdraví, zanedbání povinné výživy a padělání a pozměňování veřejné listiny. Vyšší zastoupení má i trestná činnost spojená s drogami, která je nejčastějším důvodem odsuzování cizinců k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

Ve výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody jsou nejpočetněji zastoupeni občané Slovenska, Vietnamu a Ukrajiny. Podíl cizinců, nacházejících se ve vazbě, významně převyšuje jejich podíl mezi osobami ve výkonu trestu. Platí, že cizí státní příslušníci ve výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody si odpykávají spíše vyšší výměru trestu. Převažují mezi nimi osoby ve věku 30–50 let a ženy tvoří jen 5,1 % počtu vězněných cizinců.

IX.

Trendy vývoje organizovaného zločinu v ČR

IX.1. Expertní šetření k trendům organizovaného zločinu v ČR – metodologie

Soustavný kriminologický výzkum organizovaného zločinu byl v IKSP zahájen v roce 1993 a pokračoval v podobě několika víceletých návazných projektů. V rámci výzkumu organizovaného zločinu je každý rok prováděno expertní šetření dotazováním policistů – pracovníků speciálních útvarů Policie České republiky a od roku 2012 i pracovníků Generálního ředitelství cel.¹¹⁶

Pravidelně je zjišťován jejich názor na rozšířenost aktivit organizovaného zločinu v ČR v předchozím roce, rozvinutost skupin, zastoupení externích spolupracovníků a žen ve skupinách organizovaného zločinu, účast dalších národností v organizovaném zločinu a jejich nejčastější aktivity. V určitých, obvykle pětiletých, časových odstupech jsou experti dotazováni i na možnou predikci dalšího vývoje. V letech 2021 a 2022 nebyli experti na predikci vývoje tázáni, protože tato část dotazování byla zařazena v roce 2020.

V roce 2022 proběhlo toto šetření již potřicáté, takže je možné srovnáním výsledků z jednotlivých let vytvářet časové řady.

Počet expertů se většinou pohyboval mezi 30–40. V roce 2021 odpovědělo v šetření celkem 29 respondentů, z toho 20 pracovníků Národní centrály proti organizovanému zločinu, 5 Národní protidrogové centrály a v tomto roce také 4 pracovníci generálního ředitelství cel.

V roce 2022 odpovědělo celkem 44 respondentů, z toho 34 pracovníků Národní centrály proti organizovanému zločinu, 7 pracovníků Národní protidrogové centrály a 3 pracovníci Generálního ředitelství cel.

Dotazovaní experti uvedli v průměru 18,1 let praxe v boji proti trestné činnosti (nejdelší uvedená praxe činila 32 let, nejkratší 6 let) a 9,5 roku praxe v oblasti boje proti organizovanému zločinu (nejdéle 25 let, nejméně v jednom případě zatím praxe nulová, což je ovšem v dlouhodobém kontextu zcela výjimečný případ). Ve srovnání s předchozími lety průměrné hodnoty praxe mírně kolísají (v roce 2020 činila průměrná délka praxe v boji proti trestné činnosti 21,6 let, v roce 2021 17,4 let; v oblasti boje proti organizovanému zločinu to bylo v roce 2020 11,6 let a v roce 2021 9,7 let). Délka praxe na úseku boje s organizovaným zločinem tedy mírně klesá, což lze možná přičísti obměně pracovníků NCOZ, ale i tak lze považovat délku praxe, a tedy expertní kvalifikaci za průkaznou a postačující.

Z metodologického hlediska je zřejmé, že možnost empirického kriminologického výzkumu organizovaného zločinu je reálně dost limitovaná. Získávání informací přímo v zájmovém prostředí je pro kriminologa většinou jen obtížně realizovatelné a omezený je i rozsah validních dat, která by přímo vypovídala o této problematice. To se týká jak

116 Řešitelem a organizátorem expertních šetření byl po celou dobu jejich provádění PhDr. Martin Cejp, CSc. Po jeho odchodu do důchodu převzal odpovědnost za realizaci tohoto expertního šetření PhDr. Miroslav Scheinost. Metodologie šetření zůstává zachována tak, jak byla založena Dr. Cejpem, včetně základní struktury zpracování výsledků.

počtu soudních spisů k pravomocně skončeným případům organizovaného zločinu, tak statistických údajů k odhaleným a stíhaným případům. Jak spisy, tak statistické údaje přitom z objektivních důvodů nepokrývají celé spektrum aktivit organizovaného zločinu.

Naproti tomu experti, kteří přicházejí ve své profesi s organizovaným zločinem do kontaktu, podrobnější poznatky mají a dotazováním je možné je od nich získat. Je však nutné připomenout, že expertizy jsou převážně kvalitativním typem šetření. Poznatky jsou v tomto šetření získávány technikou anonymního dotazníkového šetření, které obsahuje jak otázky uzavřené (s volbou z několika variant odpovědí), tak otázky otevřené s možností vlastní výpovědi a formulace respondenta. Experti formulují své poznatky, názory, hodnocení, postoje – vyjadřují se tedy verbálně.

Pokud jsou odpovědi expertů zpracovávány v kvantitativní podobě, jde vždy o souhrn názorů, v nichž číselný údaj nelze chápat absolutně, ale pouze jako prostředek k zachycení struktury a vývojového trendu. Expertní šetření neposkytují tzv. tvrdá data, ale mohou být využívána právě ke zjišťování obecnějších rysů a trendů zkoumané problematiky. V tomto typu výzkumu je využíváme proto, že některé skutečnosti nebylo a není, pokud jde o organizovaný zločin, možné zjistit jinak než prostřednictvím expertů.

Přes uvedená omezení se pro charakteristiku základních ukazatelů, vypovídajících o trendech organizovaného zločinu, ukázalo expertní šetření jako relativně optimální.

Z důvodu pokud možno sjednoceného chápání předmětu šetření je pro účely šetření v úvodu dotazníku pravidelně uváděna pracovní definice, resp. vymezení organizovaného zločinu.¹¹⁷

Dotazník obsahoval třináct meritorních otázek, další dvě závěrečné otázky se týkaly délky praxe a pracovního zařazení respondenta. Ve srovnání s předchozím rokem byly do dotazníku nově zařazeny dvě otázky. První se týkala toho, zda by respondent považoval za potřebné provést nějaké úpravy v české legislativě, týkající se organizovaného zločinu a pokud ano, čeho by se měly především týkat; další se týkala názoru, resp. poznatku respondenta na možné dopady pandemie nemoci Covid-19 a souvisejících opatření na vývoj organizovaného zločinu v ČR.

V roce 2021 byla při provedení expertizy opět využita možnost rozeslání a sběru dotazníků online prostřednictvím nástroje Click4Survey.

117 **Organizovaný zločin** chápeme jako opakující se (soustavné) páčání cílevědomě koordinované závažné trestné činnosti (a aktivit tuto činnost podporujících), jehož subjektem jsou zločinecké skupiny nebo organizace (většinou s vícestupňovou vertikální organizační strukturou) a jehož hlavním cílem je dosahování maximálních nelegálních zisků při minimalizaci rizika (zajišťovaného prostřednictvím kontaktů v rozhodovacích společenských strukturách).

IX.2. Výsledky šetření

Činnosti skupin organizovaného zločinu

Počínaje rokem 1993 odhadují dotazovaní experti každoročně, které činnosti skupin organizovaného zločinu náleží mezi nejrozšířenější. V roce 1993 to byly krádeže automobilů, organizování prostituce a krádeže uměleckých předmětů. Výroba, pašování a distribuce drog se umístila v roce 1993 až ve druhé desítce, od roku 1994 však už patřila – spolu s výše jmenovanými – rovněž mezi nejrozšířenější. Od tohoto roku lze zřejmě datovat masivní nástup kriminality spojené s drogami. Z dalšího vývoje lze upozornit, že se v roce 1995 k nejčtenějším činnostem přidalo podplácení a korupce, podvody související se soukromým podnikáním, nelegální přeprava osob, nezákonné vymáhání dluhů. Začalo se objevovat i zakládání fiktivních firem. Od roku 1996 se ke zmiňovaným čtyřem nejrozšířenějším přidaly daňové, úvěrové, pojišťovací, směnečné a celní podvody, v roce 1997 praní špinavých peněz, korupce. V letech 1998–2004 figurovala mezi nejrozšířenějšími činnostmi nelegální migrace. V roce 2002 se přidalo padělání CD a nelegálních kopií videokazet.

Rok 2009 přinesl další vzestup aktivit spojených s finanční kriminalitou. Mezi nejrozšířenější aktivity se dostaly legalizace výnosů z trestné činnosti (praní peněz), korupce, daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné podvody, bankovní podvody a zakládání podvodných a fiktivních firem. Dále vzrůstala nelegální výroba a pašování alkoholu nebo cigaret. V roce 2013 se na přední místa dostalo zneužití prostředků EU, mezi prvních deset se zařadilo zneužití počítače k trestné činnosti.

V roce 2018 bylo nejrozšířenější praní špinavých peněz, následovaly korupce, daňové, úvěrové, pojišťovací podvody. Až na čtvrté místo klesla výroba, pašování a distribuce drog, zvýšilo se zneužití prostředků EU. Trvale se objevovalo mezi nejrozšířenějšími i zakládání podvodných firem, nelegální výroba a pašování alkoholu a cigaret. Vzrostlo zneužití počítače k trestné činnosti.

Srovnání nejrozšířenějších činností v letech 2020 a 2021 uvádí následující tabulka (ve sloupci za názvem činnosti je uveden počet expertů, kteří ji označili jako rozvinutou, v dalším sloupci jejich podíl z celkového množství expertů, kteří v daném roce odpovídali. K vývoji se v roce 2020 vyslovilo 26 expertů, v roce 2021 43 dotazovaných expertů.

Tabulka 35: Rozvinuté formy činnosti organizovaného zločinu za rok 2020 a 2021

	2020				2021		
	Činnost	N=26	%		Činnost	N=43	%
1.	Výroba, pašování a distribuce drog	23	88	1.	Zakládání podvodných a fiktivních firem	37	86
2.	Praní špinavých peněz	22	85	2.	Praní špinavých peněz	36	84
3.	Korupce	21	81	3.–4.	Výroba, pašování a distribuce drog	34	79
4.	Kriminalita s využitím informačních a komunikačních technologií	20	77	3.–4.	Korupce	34	79
5.–6.	Zakládání podvodných a fiktivních firem	19	74	5.	Daňové, úvěrové, pojišťovací, směnečné podvody	33	77
5.–6.	Zneužití prostředků Evropské unie	19	74	6.–7.	Kriminalita s využitím informačních a komunikačních technologií	32	74
7.–8.	Daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné podvody	17	65	6.–7.	Podvody spojené se zneužíváním dotací	32	74
7.–8.	Vylákání peněz se slibem jejich velkého zhodnocení	17	65	8.	Zneužití prostředků Evropské unie	30	70
9.–11.	Obchod se zbožím porušujícím ochranné známky	16	62	9.	Organizování nelegální migrace	28	65
9.–11.	Nezákonný obchod léky a léčivy	16	62	10.	Podvody spojené s nelegálním zaměstnáváním	27	63
9.–11.	Celní podvody	16	62	11.–12.	Bankovní podvody	25	58
12.–14.	Bankovní podvody	15	58	11.–12.	Padělání dokumentů	25	58
12.–14.	Nelegální výroba a pašování alkoholu a cigaret	15	58	13.	Nelegální výroba a pašování alkoholu nebo cigaret	23	53
12.–14.	Organizování nelegální migrace	15	58	14.	Organizování prostituce a obchod se ženami	21	50
15.	Organizování prostituce a obchod se ženami	13	50	15.–18.	Obchodování se zbožím porušujícím práva k ochranné známce	20	47
16.–18.	Krádeže aut	12	46	15.–18.	Překupnictví odcizených předmětů	20	47
16.–18.	Podvody s platebními kartami	12	46	15.–18.	Nezákonný obchod s léky a léčivy	20	47
16.–18.	Padělání dokumentů	12	46	15.–18.	Celní podvody	20	47
19.–22.	Překupnictví odcizených předmětů	9	15	19.	Krádeže aut	18	42
19.–22.	Mezinárodní obchod se zbraněmi a výbušninami	9	15	20.–22.	Nelegální dovoz a vývoz nebezpečných odpadů	17	40
19.–22.	Vymáhání dluhů na objednávku	9	15	20.–22.	Podvody s platebními kartami	17	40
19.–22.	Hazardní hry	9	15	20.–22.	Padělání šeků, peněz a mincí	17	40

Pramen: Expertní šetření IKSP 2021, 2022.

V roce 2019 nebyl v souhrnu mezi prvními dvaceti aktivitami uveden mezinárodní obchod se zbraněmi a výbušninami (jmenován 11x), zneužití prostředků Evropské unie (jmenováno 10x), padělání CD a podobných nosičů (rovněž 10x), ani celní podvody a padělání šeků a mincí (9x) a nezákonný obchod s léky (8x).

Mezinárodní obchod se zbraněmi a výbušninami se znovu mezi cca dvaceti nejrozšířenějšími aktivitami objevil v roce 2020 na posledních místech, v roce 2021 opět mezi těmito aktivitami uveden nebyl (jako rozvinutý jej uvedlo jen 13 dotázaných). Padělání CD a podobných nosičů se v posledních třech letech už neobjevuje (v roce 2021 tuto aktivitu jako rozvinutou uvedlo jen 11 expertů), padělání šeků a mincí se v roce 2021 objevilo na jednom z posledních míst.

Naopak zneužití prostředků Evropské unie se v letech 2020 a 2021 proniklo do popředí mezi deset nejrozšířenějších aktivit. Obdobně se vrátil mezi nejrozšířenější v letech 2020 a 2021 nezákonný obchod s léky a léčivy, což lze zřejmě spojovat s pandemií Covidu-19. Také se znovu v letech 2020 a 2021 objevily mezi nejrozšířenějšími aktivitami celní podvody.

Ve srovnání s předchozími lety se na špičku žebříčku posunulo zakládání podvodných a fiktivních firem a spolu s praním špinavých peněz, které zůstalo na druhém místě, odsunulo až na třetí místo výrobu, pašování a distribuci drog. V popředí žebříčku zůstaly korupce a využívání informačních a komunikačních technologií, což obojí lze ovšem společně chápat spíše jako nástroje usnadňující páchaní vlastní ziskové kriminality. Nicméně to dokládá jak tradiční úlohu korupce ve spektru činností organizovaného zločinu, tak trvajících posun k modernizaci způsobu páchaní trestné činnosti.

Rovněž lze konstatovat, že kromě drogové kriminality a organizování nelegální migrace se v „top ten“ objevují především různé formy hospodářské trestné činnosti. To potvrzuje již déle trvajících posun organizovaného zločinu do tohoto spektra kriminálních aktivit.

Ještě lze upozornit na poměrně vysoké postavení podvodů spojených s nelegálním zaměstnáváním, což je aktivita, která se ještě v roce 2020 objevila spíše ve formě upozornění na výskyt problémů při kontrolách nelegální zaměstnanosti, kde bylo zjišťováno masivní porušování zákona č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti. Za zmínku rovněž stojí, že se mezi nejrozšířenějšími už jen sporadicky objevily vraždy a krádeže uměleckých předmětů, které před lety figurovaly v popředí, zejména krádeže uměleckých předmětů. Nezákonný obchod s chráněnými živočichy a rostlinami a obchodování s lidskými orgány jsou nadále považovány za jevy okrajové.

Expertů byli rovněž tázáni, zda se v ČR významně vyskytují i jiné než v dotazníku uvedené aktivity. Několik dotázaných upozornilo na formy trestné činnosti ve výčtu výslovně neuvedené, ale v zásadě spadající do oblasti hospodářské kriminality: legalizaci výnosů z trestné činnosti s predikativní trestnou činností páchanou mimo území ČR, ovlivňování veřejných zakázek, fiktivní fakturace, porušování pravidel hospodářské soutěže. Za důležité je třeba považovat upozornění na vydírání podnikatelů prostřednictvím podávání smyšlených žalob.

Stupeň organizace zločineckých skupin

Pro účely expertního šetření jsme odlišili podle stupně organizace plně hierarchicky uspořádané skupiny, které mají třístupňovou řídicí strukturu¹¹⁸ od skupin s neúplně rozvinutou strukturou. Podle tohoto vymezení, které bylo uvedeno v dotazníku, byly v roce 2021 podle mínění expertů ve spektru zločineckých skupin zastoupeny plně rozvinuté skupiny ze 47 % a skupiny s neúplně rozvinutou strukturou z 53 %.¹¹⁹

Pro srovnání: v letech 2000–2014 se zastoupení rozvinutých skupin pohybovalo většinou kolem 40 %, v roce 2018 pak byl podíl skupin s plně rozvinutou strukturou odhadován na 53 %, v roce 2019 na 47 %, v roce 2020 na 41 %. Na základě tohoto srovnání se zdá, že experti po signalizovaném poklesu organizovanosti skupin v předchozích dvou letech vnímají nyní opět určitý posun k více organizovaným strukturám.

Externisté

V rámci organizovaných zločineckých skupin působí i tzv. externisté. Využití externích spolupracovníků je pro organizovaný zločin výhodné. Jsou najímáni k výkonu konkrétních úkolů a akcí, nedisponují informacemi o struktuře skupiny a o jejím zaměření. Jejich kontakty se členy skupiny, resp. organizace jsou omezené a nemusí znát ani účel jimi prováděné operace či operací. Při případném zadržení proto nemohou orgánům činným v trestním řízení přinést podstatné poznatky. Zároveň se dostávají do závislosti na organizovaných skupinách, mohou být a jsou bezohledně zneužíváni.

Podle odhadů expertů tvořili v období od roku 1993 do roku 2008 externisté více než polovinu ze všech členů zločineckých skupin. V roce 2017 byl ale jejich podíl odhadnut jen na 39 %, v roce 2018 na 40 %. Za rok 2019 se expertní odhad podílu externistů dále výrazně snížil, a to až na 31 %. Naopak v roce 2020 experti odhadli poměr kmenových členů a externistů jako vyrovnaný, tj. 50:50 %.¹²⁰ V roce 2021 byl tento odhad v podstatě stejný: 49 % zastoupení externistů a 51 % kmenových členů.

Podle odhadu respondentů tedy podíl externistů, m podílejících se na aktivitách zločineckých organizací, v posledních dvou letech opět výrazně narostl. Je otázka, zda je možné nárůst zapojení externistů přičíst např. vlivu pandemie a potřebě hledat ve změněných podmínkách větší počet najímaných spolupracovníků, nebo jiným faktorům. Zřejmě až další expertizy mohou ukázat, zda se jedná o trend, nebo zda jde o nahodilé výkyvy.

Činnosti, které externí spolupracovníci v roce 2021 podle názoru expertů nejčastěji vykonávali, lze rozdělit především do dvou větších oblastí. Do první z nich, uváděné nejčastěji, tradičně spadají pomocné a servisní práce, kdy externisté slouží jako kurýři, dopravci, dealeri, zajišťují materiál, vozidla apod. Mohou být najati i pro výkon násilných akcí.

118 Nejvyššímu vedení jsou podřízeni vedoucí tzv. středních článků a ti pak řídí řadové členy.

119 Jedná se o průměrnou hodnotu z odpovědí uváděných v jednotlivých dotaznících. U skupin plně rozvinutých činil nejčastější odhad jejich podílu 50 % - toto uvedlo 6 expertů. U skupin s neúplně rozvinutou strukturou byl rovněž uváděn nejčastěji podíl ve výši 50, resp. ale také 70 %, rovněž po šesti expertech.

120 Opět se jedná o průměrnou hodnotu z odpovědí uváděných v jednotlivých dotaznících.

Druhou takovou oblastí jsou aktivity související s podnikáním, resp. hospodářskou kriminalitou, kde externisté působí jako tzv. bílí koně při zakládání firem, případně jsou formálně ustanovováni do rizikových pozic, kde jsou vystaveni případnému postihu za účelem krytí skutečných řídicích osob. Mohou se podílet jako nastrčené osoby i při administraci veřejných zakázek. Opakovaně se objevilo upozornění na najímání externistů pro poskytování, resp. doručování úplatků.

Nicméně externisté jsou uváděni i jako vykonavatelé kvalifikovanějších činností, což mohou být různé poradenské služby, daňové, finanční, právní a další konzultace, vedení účetnictví, vypracovávání posudků, odhadů, IT služby apod. Ke kvalifikovaným činnostem patří také podíl externistů na legalizaci zisků.

Externisté jsou dle odpovědí expertů využíváni také pro poskytování falešných svědeckých výpovědí s cílem ovlivňovat případné trestní řízení.

Ženy

Odhad podílu žen ve skupinách organizovaného zločinu na území České republiky je zjišťován od roku 2000. V období 2000–2011 se pohyboval mezi 11–16 %. Za rok 2018 bylo podle odhadu expertů v rámci organizovaného zločinu 17 % žen. Odhad pro rok 2019 se od situace v roce 2018 příliš nelišil – experti odhadli podíl žen na 18 %. V roce 2020 se odhad expertů vrátil na úroveň 15 %. Ve vztahu k roku 2021 experti uvedli podíl žen 20 %, což je poměrně znatelný vzestup na až dosud neuváděnou úroveň.¹²¹ Dalo by se říci, že expertní odhad zapojení žen do skupin organizovaného zločinu v podstatě kopíruje obecný trend vzestupu podílu žen na zjištěné trestné činnosti.

Ale i výpovědi expertů o činnostech, které ve skupinách organizovaného zločinu vykonávají ženy, svědčí o jejich rostoucí roli. Nejde jen o to, že uváděná škála těchto činností je rozsáhlá, ale i o opakované konstatování, že ženy mohou zastávat v podstatě stejné role jako muži a mohou působit na všech pozicích ve skupině včetně manažerských činností, plánování, logistiky, zajišťování zázemí, administrativy, vykonávat dohled, působit jako tzv. „šedé eminence“. V této souvislosti bylo zmíněno, že zvláště ve vietnamských organizovaných skupinách, zejména pokud jde o trestnou činnost spojenou s drogami, se mohou ženy nacházet na vedoucích pozicích.

Více expertů uvádělo u žen aktivity v oblasti hospodářské kriminality, jako jsou daňové, celní a jiné podvody, fungování při veřejných zakázkách, legalizace výnosů, právní a daňové poradenství, účetnictví, působení v úloze tzv. bílých koní. Tradičně jsou ženy uváděny při organizaci prostituce a kuplířství, při obchodování s lidmi a organizaci nelegálního zaměstnávání a při nakládání s omamnými a psychotropními látkami jako nákupčí prekurzorů, kurýrky, dealerky, ale i ve vedoucích funkcích. Bylo zmíněno také využívání žen při pronikání do politických kruhů a státní správy, získávání přístupu k informacím, zakrývání trestné činnosti.

¹²¹ Průměrná hodnota z odpovědí uváděných v jednotlivých dotaznících.

Cizinci

V České republice je i přes drobné výkyvy poměr mezinárodního a domácího prvku trvale v podstatě vyrovnaný. V letech 1993–1995, kdy se u nás organizovaný zločin v rozvinuté podobě začal objevovat, byl takovýto podíl Čechů dost překvapivý. Spíše se očekával výraznější podíl zahraničních skupin. Ale od roku 1993 až do současnosti jsme zaznamenávali odhad cizinců a Čechů je buď přesně 50 % na 50 % anebo pouze s drobnými výkyvy na tu nebo onu stranu – nejvýše 55 % ve prospěch cizinců proti 45 % ve prospěch Čechů v roce 2009. Pouze v roce 2013 jsme zaznamenali výraznější oslabení podílu cizinců (37 %) a posílení podílu Čechů (63 %). V roce 2014 se situace opět vyrovnala: cizinců bylo 49 %, Čechů 51 %. V roce 2017 bylo 49 % cizinců a 51 % Čechů.

Srovnání výsledku vyjádření expertů k letům 2018 až 2021 poukazuje na určitý posun směrem k vyššímu zastoupení domácího prvku. Je ovšem možné položit otázku, do jaké míry měla na tento posun v letech 2020 a 2021 vliv situace kolem pandemie Covidu-19, uzavření hranic a dalších souvisejících opatření, nebo zda tento vývoj může být ovlivněn posunem aktivit organizovaného zločinu do ekonomické oblasti, který vedl k vyššímu zastoupení českých pachatelů. Opět je to otázka dalšího trendu.¹²²

Tabulka 36: Podíl cizinců a Čechů na skupinách organizovaného zločinu v letech 2018 až 2021

Rok	Cizinci celkem (skupiny složené výhradně nebo převážně z cizinců)	Češi celkem (skupiny složené výhradně nebo převážně z Čechů)	Podíl skupin tvořených pouze cizinci	Podíl smíšených skupin s převahou cizinců	Podíl smíšených skupin s převahou Čechů	Podíl skupin tvořených pouze Čechy
2018	50 %	50 %	27 %	23 %	21 %	29 %
2019	49 %	51 %	29 %	20 %	21 %	30 %
2020	45 %	55 %	22 %	23 %	23 %	32 %
2021	45 %	55 %	20 %	25 %	26 %	29 %

Pramen: Expertní šetření IKSP 2019, 2020, 2021, 2022.

Podíl ryze českého prvku (tj. skupin tvořených pouze Čechy) se v průběhu let podle mínění expertů mírně zvyšuje. V roce 2004 byl kolem jedné pětiny, v posledních letech je kolem 30 %.

Zastoupení cizinců

V 90. letech byli podle názoru expertů na zastoupení cizinců ve strukturách organizovaného zločinu na území České republiky nejvíce zastoupeni Ukrajinci a Rusové. Do roku 1999 patřili do první skupiny rovněž občané z bývalé Jugoslávie. S postupujícím rozpadem Jugoslávie se jejich zastoupení mírně oslabilo. Do roku 1997 náleželi do první skupiny i Číňané a po roce 1998 jejich podíl mírně poklesl. Po roce 2000 se k Ukrajincům

122 Podíl je vyjádřen v procentech a udává průměr z vyjádření expertů.

a Rusům připojili na přední místo Vietnamci a Albánci (většinou kosovští)¹²³ a od té doby jejich podíl neustále vzrůstá. V roce 2017 byly stále s převahou zastoupeny zmíněné čtyři státy, vzrostla převaha Vietnamců, Ukrajinci a Rusové byli těsně za Albánci.

V letech 2019 až 2021 jsou nadále nejsilněji zastoupeni Vietnamci, Ukrajinci, Rusové, Albánci/Kosovští Albánci s tím, že se v rámci tohoto okruhu pořadí stabilizovalo a narůstá převaha Vietnamců, Ukrajinců a od roku 2020 i Rusů. Druhou skupinu utvořili s viditelným odstupem příslušníci většinou balkánských států, Slováci a Poláci. Z neevropských národností se do první desítky vrátili Číňané, z afrických se ve druhé desítce objevují jen Nigerijci. Postupně mizí zastoupení západoevropských zemí – v roce 2020 byli experty uvedeni pouze Italové s indexem 1, v roce 2021 figurují na 15. místě a na 18.–19. místě pak Němci. Je třeba ještě zmínit, že experti (i přes žádost, aby uváděli konkrétní národnosti) i k roku 2021 uvedli společně země bývalé Jugoslávie (index 39), země bývalého Sovětského svazu (index 18), státy oblasti Kavkazu (index 7), obecně Asiaty (index 27) a tzv. západoafrické státy (index 8), což ovšem nevybočuje z výše uvedeného trendu.¹²⁴

Pořadí národností v letech 2019 až 2021 lze porovnat v následující tabulce.

123 Přesné rozlišení Albánců a Kosovských Albánců jsme nepokládali za dostatečně ověřitelné, takže obě varianty byly sloučeny do jedné skupiny.

124 Pořadí zastoupení cizinců je stanoveno podle indexace, vycházející z vyjádření expertů a jejich zařazení konkrétní státní příslušnosti výše či níže v pořadí. Experti mohli uvést nejvýše deset národností (resp. státních příslušností) v řazení od nejpochetnějšího zastoupení. Index byl stanoven tak, že počet respondentů, kteří uvedli příslušnou státní příslušnost (občanství) na 1. místě, byl násoben 10x, na 2. místě 9x atd. až na 10. místě 1x. Celkový index je pak součtem těchto násobků. (Jeden bod uvedený v indexu např. znamená, že pouze jeden ze všech expertů uvedl příslušnou státní příslušnost na desátém místě.).

Tabulka 37: Pořadí národností nejpočetněji zastoupených v organizovaném zločinu na území ČR v letech 2019, 2020 a 2021

2019			2020			2021		
Pořadí	Národnost	Index	Pořadí	Národnost	Index	Pořadí	Národnost	Index
1.	Ukrajinci	213	1.	Vietnamci	165	1.	Vietnamci	272
2.	Vietnamci	175	2.	Ukrajinci	162	2.	Ukrajinci	258
3.	Rusové	141	3.	Rusové	122	3.	Rusové	245
4.	Albánci/K. Albánci	120	4.	Albánci/K. Albánci	88	4.	Albánci/K. Albánci	131
5.	Rumuni	92	5.	Srbové	43	5.	Srbové	78
6.	Slováci	80	6.	Slováci	39	6.	Poláci	72
7.	Bulhaři	53	7.	Bulhaři	35	7.	Číňané	69
8.	Poláci	48	8.	Poláci	29	8.–9.	Rumuni	56
9.	Srbové	38	9.	Rumuni	25	8.–9.	Bulhaři	56
10.	Číňané	35	10.	Nigerijci	24	10.	Slováci	53
11.	Němci	25	11.–12.	Makedonci	15	11.	Turci	25
12.	Nigerijci	23	11.–12.	Moldavané	15	12.	Moldavané	19
13.	Arabové	18	13.	Gruzínci	14	13.–14.	Makedonci	16
14.	Chorvati	14	14.–15.	Číňané	12	13. 14.	Nigerijci	16
15.–17.	Uzbeci	9	14.–15.	Turci	12	15. 16.	Arméni	15
15.–17.	Makedonci	9	16.	Arméni	10	15.–16.	Italové	15
15.–17.	Maďari	9	17.–18.	Chorvati	8	17.	Syřané	12
18.–19.	Italové	8	17.–18.	Arabové	8	18.–19.	Němci	11
18.–19.	Dagestánci	8	19.	Syřané	5	18.–19.	Uzbeci	11
20.	Turci	7	20.–21.	Černohorci + Ázerbájdž.	4	20.	Dagestánci	8

Pramen: Expertní šetření IKSP 2020, 2021, 2022.

Lze konstatovat, že podle mínění expertů v zastoupení cizinců v organizovaném zločinu na území ČR stabilně dominují občané čtyř států, o čemž svědčí i výraznější koncentrace názorů expertů na tyto státy (viz hodnoty indexace). Zastoupení dalších zemí v první a částečně i druhé desítce je rovněž víceméně stabilizované a je reprezentováno zejména občany států balkánských a států bývalého Sovětského svazu, mezi nimiž se v první desítce objevují opakovaně pouze Poláci, Slováci a Číňané, a v druhé desítce Turci, Italové, Nigerijci, případně Němci.

Nejčastější aktivity zahraničních skupin

Kromě dotazu na celkové rozšíření aktivit organizovaného zločinu se v rámci expertiz od roku 1999 pravidelně zjišťuje, jakými aktivitami se na území České republiky zabývají jednotlivé zahraniční skupiny.¹²⁵ Následující přehled uvádí kriminální aktivity, nejčastěji připisované zahraničním skupinám, umístivším se na prvních deseti místech pořadí.

Vietnamci: V roce 2021 nejvíce expertů spojovalo Vietnamce s drogovou kriminalitou (produkcí, obchodem, distribucí), a to 28 expertů (v roce 2020 16 expertů, v roce 2019 24 expertů). V tomto případě šlo vůbec o největší shodu u všech zahraničních skupin a všech možných aktivit. Vietnamci jsou tedy dominantně nahlíženi jako pachatelé kriminality spojené s drogami. Nejde však jen o drogovou kriminalitu – ve spojení s Vietnamci uvedlo 9 expertů daňovou trestnou činnost, 6 legalizaci výnosů z trestné činnosti, 6 porušování práv k ochranným známkám a duševnímu vlastnictví, 5 nelegální podnikání, čtyři padělání, tři celní podvody. Tyto aktivity byly ve spojení s Vietnamci uváděny i v předchozích letech. Užívání korupce bylo stejně jako v roce 2020 uvedeno pouze jednou, organizování nelegální migrace třikrát (2020 uváděno nebylo).

Ukrajinci: V celkovém přehledu kriminálních aktivit došlo v roce 2021 k významnému vzestupu nelegálního zaměstnávání. To je aktivita, která v roce 2021 byla spojována nejvíce právě s Ukrajinci (12 expertů). Oproti roku 2020 ale experti uváděli častěji aktivity spojené s hospodářskou kriminalitou – 9 daňovou trestnou činnost (v roce 2020 pouze 5), 2 obecně hospodářskou trestnou činnost, 4 legalizaci nelegálních zisků. Násilná trestná činnost, dříve častější, byla uvedena 6x, stejně jako v roce 2020. Šest expertů rovněž spojilo Ukrajince s organizováním nelegální migrace (což zřejmě těsně souvisí s nelegálním zaměstnáváním), tři s paděláním, s vydíráním krajanů, korupcí, kuplířstvím a obchodováním se zbraněmi. Čtyři v souvislosti s Ukrajinci uvedli kriminalitu drogovou.

Rusové: Stejně jako v roce 2020 experti spojovali Rusy nejvíce s legalizací zisků (9, v roce 2020 8). Ve srovnání s rokem 2020 vzrostlo jejich spojování s drogovou kriminalitou – byli uvedeni 7 experty (v roce 2020 pouze dvěma), finanční kriminalitou (uvedena 6x), daňovou kriminalitou (uvedena 5x). Jednou bylo specificky uvedeno ovlivňování veřejných zakázek a obchodování s nemovitostmi. Mimo oblast hospodářské kriminality bylo častěji uváděno používání korupce (7 expertů), aktivity v oblasti kyberkriminality (5 expertů). Z dalších aktivit uvedli 4 experti obchodování se zbraněmi a rovněž čtyři obchodování s lidmi, dva mravnostní kriminalitu. Specificky u Rusů uvedli tři experti snahy o pronikání do státní správy a získávání tajných informací. Lze tedy konstatovat rozšíření spektra aktivit, trvalou převahu aktivit z oblasti hospodářské, ale i významný vzestup kriminality spojené s drogami a využívání kyberkriminality.

Albánci/Kosovští Albánci: U nich, stejně jako u Vietnamců, nadále dominuje kriminalita spojená s drogami (14x, v roce 2020 8x, v roce 2019 10x). Po třech expertech spojo-

¹²⁵ Jednotlivé skupiny cizinců jsou chápány podle státní příslušnosti. Uvedeny jsou podle pořadí výskytu v příslušném roce. Číslo označuje počet expertů, kteří příslušnou činnost ke skupině přiřadili. Dotazovaní experti se vyslovují o tom, čím se podle jejich názoru skupiny zabývají.

valo Albáncie s pašováním lidí, resp. nelegální migrací, obchodem se zbraněmi a násilnou kriminalitou, po dvou s kuplířstvím a legalizací zisků. Významnější posun ve spektru kriminálních aktivit tedy není signalizován.

Srbové jsou spojováni především s drogovou kriminalitou, a to 8x (v roce 2020 šestkrát). Kromě toho je čtyři experti uvedli ve spojitosti s kriminalitou násilnou, především loupežemi. Po jednom expertu zmínilo u Srbů kriminalitu daňovou, majetkovou, kuplířství, obchod se zbraněmi, obchod s lidmi, obchod se zbraněmi, s auty a nelegální migraci.

Poláci byli třikrát uvedeni v souvislosti s drogovou kriminalitou (v roce 2020 to bylo 2x), s majetkovou trestnou činností, s obchodováním s auty, dvakrát s celními a daňovými úniky.

Číňané: Ve výpovědích expertů se objevili pětkrát ve spojení s daňovou kriminalitou, čtyřikrát s drogovou kriminalitou, poté vždy dvakrát v souvislosti s paděláním, obchodováním s lidmi, praním peněz a celními podvody. V roce 2020 je jeden expert spojoval se sběrem důležitých informací, v letošním roce to byli dva ve vztahu k lobbingu ve státních orgánech.

Rumuni: Byli třikrát uvedeni ve spojení se sexuálním byznysem, dvakrát s podvody, a pak vždy jednou ve spojení s krádežemi, kapsářstvím, majetkovou trestnou činností, nelegální migrací, nelegálním zaměstnáváním a paděláním.

Bulhaři: V roce 2020 byli sice uvedeni na sedmém místě mezi nejpočetněji zastoupenými cizinci v organizovaném zločinu u nás, ale žádný z expertů je nespojil s nějakou konkrétní trestnou aktivitou. V roce 2021 byli dvakrát uvedeni ve spojitosti s kuplířstvím, obchodováním s lidmi, a drogovou kriminalitou, jedenkrát s podvody, daňovou kriminalitou, obchodováním s automobily, se zbraněmi, s tabákem a s majetkovou trestnou činností.

Slováci: Jeden z expertů uvedl, že jejich činnost prolíná celým spektrem, o čemž svědčí i to, že byli dále vždy jednou uvedeni v souvislosti s korupcí, paděláním, násilnou trestnou činností a s obchodováním se zbraněmi.

Pokud jde o organizované kriminální aktivity cizinců, lze souhrnně říci, že u Vietnamců stejně jako v předchozím roce ještě více dominuje drogová trestná činnost a dále hospodářská trestná činnost. U Ukrajinců došlo k významnému vzestupu jejich aktivit v oblasti nelegálního zaměstnávání a posilují aktivity hospodářské kriminality. Aktivity u oblasti násilné kriminality nadále spíše ustupují do pozadí. U Rusů vedou aktivity spojené s hospodářskou trestnou činností a posílilo jejich zastoupení u drogové kriminality. Lze upozornit i na oblast kyberkriminality. Pro **Albáncie** je dlouhodobě zcela dominantní aktivitou obchodování s drogami. Rovněž u Srbů jde především o drogovou kriminalitu, která byla v roce 2021 uvedena jako nejčastější i u Poláků. Je nejčastější také u Číňanů, kde jsou ovšem zastoupeny i aktivity z oblasti hospodářské kriminality.

Korupce

Dvě z otázek pro experty byly v šetření věnovány výhradně projevům **korupce**, resp. užívání korupce skupinami organizovaného zločinu. Srovnání názorů expertů v letech 2019, 2020 a 2021 ukazuje následující tabulka.

Tabulka 38: Názor expertů na používání korupce skupinami organizovaného zločinu v letech 2019, 2020 a 2021 (v %; 26 respondentů v r. 2020, 28 respondentů v roce 2021, 43 respondentů v roce 2022)

	Zesílilo	Zůstalo na stejné úrovni	Zesláblo	Nemohu posoudit
2019	22 %	48 %	0 %	26 %
2020	18 %	50 %	4 %	29 %
2021	19 %	59 %	7 %	19 %

Pramen: Expertní šetření IKSP 2020, 2021, 2022.

Posun v odpovědích expertů není nijak výrazný. Velmi mírně posiluje názor, že užívání korupce slabne, případně, že zůstává na stejné úrovni, což je dáno zmenšujícím se podílem expertů, kteří sdělili, že se nemohou vyjádřit. Nicméně absolutní počet expertů, kteří vyjádřili názor, že užívání korupce slabne, je stále malý – 1 v roce 2020, 3 v roce 2021. Zhruba 20 % expertů (8 v roce 2021) si myslí, že užívání korupce zesiluje.

To koresponduje s postavením korupce mezi nejrozšířenějšími činnostmi organizovaných skupin v letech 2020 a 2021.

Další otázkou bylo, k dosažení jakých cílů jsou korupční aktivity organizovaného zločinu nejvíce využívány. Dotazovaní měli uvést pořadí nejvýše pěti těchto cílů, od nejvýznamnějších. Otázka byla volná, tj. odpovídající sami formulovali odpověď, takže se objevilo velké spektrum formulací. Jejich sdružením podle obsahu lze však celkem jasně sestavit následující pořadí hlavních tří cílů, k nimž směřují korupční aktivity organizovaného zločinu, které se ve srovnání let 2019, 2020 a 2021 v podstatě nezměnilo (u vyššího indexu v roce 2021 je třeba mít na paměti větší počet odpovídajících expertů, tj. 37):¹²⁶

1. Dosažení finančního a majetkového prospěchu, ovlivňování a získávání veřejných zakázek a dotací, získávání prostředků EU
Index 2019 = 120, index 2020 = 130, index 2021 = 220
2. Dosažení mocenského a politického vlivu, ovlivňování státní správy a samosprávy, získávání informací (v letech 2019 a 2020 bylo vyhodnocení těchto odpovědí rozděleno do dvou bloků – Získávání informací, pronikání do státní správy a její ovlivňování + Usilování o politický vliv a korupce politiků, které byly v roce 2021 sloučeny)
Index 2019 = 93 + 59, index 2020 = 30 + 30, index 2021 = 124
3. Budování kontaktů do orgánů činných v trestním řízení, ovlivňování trestního řízení, usilování o beztrestnost
Index 2019 = 31, index 2020 = 23, index 2021 = 25

¹²⁶ Pořadí je stanoveno podle indexace, vycházející z uvedení příslušného cíle experty na 1. až 5. místo. Index byl stanoven tak, že počet respondentů, kteří uvedli příslušný cíl na 1. místě, byl násoben 5x, na 2. místě 4x atd. až na 5. místě 1x. Celkový index je pak součtem těchto násobků.

K prvnímu cíli (dosažení prospěchu) by bylo možné přiřadit i snahu získat prostřednictvím korupce výhody v podnikání (v roce 2021 index 16).

V odpovědích expertů se v roce 2021 objevilo i upozornění na snahu o ovlivňování sázek a krytí nelegálního sázení. Toto upozornění se objevilo i v roce 2020 s indexem 4; na základě toho byla tato aktivita zařazena v dotazníku do seznamu aktivit, k nimž se experti vyjadřovali, zda jsou rozvinuté, zárodečné atd. Pro rok 2021 označilo již 14 expertů nelegální provozování nebo ovlivňování sázek za aktivitu rozvinutou.

Pro rok 2021 také experti upozorňují na užití korupce na boj s konkurencí ve snaze o její záměrné poškozování (index 2021 = 8). V odpovědích expertů se v roce 2021 jednotlivě objevily i cíle, motivované zřejmě osobními zájmy, jako jsou dosažení vyšší prestiže, získání privátních služeb, vyššího společenského postavení, pověsti apod.

Tyto cíle se mohou prolínat a v praxi je nesnadné korupční aktivity takto jednoznačně odlišit a klasifikovat. Ale je patrné, že korupční snahy dominantně míří na zajištění primárního cíle organizovaného zločinu, tj. dosahování zisku, a že významně směřují do oblasti veřejných financí. Významný je také výskyt korupčních cílů, směřujících k ovlivňování státní správy a politické sféry a k získávání moci a vlivu. K tomu je třeba z hlediska organizovaného zločinu rozvíjet další podpůrné korupční aktivity i vůči orgánům činným v trestním řízení, což dohromady tvoří logický řetězec korupčních snah.

Pro rok 2021 byly do dotazníku nově zařazeny dvě otázky. První se týkala toho, zda by dotazovaní experti považovali za potřebné **provést nějaké úpravy v české legislativě, týkající se organizovaného zločinu, a pokud ano, tak jaké**. Druhá se týkala dopadů pandemie Covid-19 a sice toho, zda **se projevil vliv pandemie a přijatých opatření i ve vývoji organizovaného zločinu v ČR a pokud ano, tak jak především**.

Otázka k **legislativě** přinesla následující výsledky:

Odpověď na první část otázky je v podstatě vyrovnaná: 47 % dotázaných (absolutně 20) přijetí nějakých změn za potřebné nepovažuje, 53 % (absolutně 23) ano. Z kladných odpovědí směřuje největší část expertů potenciální úpravy do oblasti **legalizace výnosů z trestné činnosti**. Konkrétně lze uvést některé návrhy:

- § 216 – u legalizace výnosů z trestné činnosti upozornění na povinnost dokazovat tzv. zdrojovou trestnou činnost;
- dokazování původu prostředků při legalizaci přenést na prověřované a obžalované (navrženo ve více případech);
- obrácení důkazního břemene v případě prokazování původu peněz, tzv. UFO zisků, při neobvyklých peněžních transakcích; přepracování filozofie trestních sankcí u daňové a majetkové kriminality;
- povinnost prokazování původu majetku a financí u FO, PO;
- nehledat zdrojový TČ, ale dotčená osoba by měla prokázat legální nabytí majetku;
- zavést povinnost kontrolovaného subjektu prokázat legálnost nabytí finančních prostředků. Důkazní břemeno přenést z policejního orgánu na kontrolovaný subjekt.

Další návrhy směřovaly k legislativě, spojené s **nelegální migrací**. Z nich lze uvést:

- § 340 tr. zákoníku – doplnit schengenský prvek, tedy trestnost organizování nelegální migrace nejen přes území České republiky, ale v rámci celého schengenského prostoru, aby bylo možné trestně stíhat organizované skupiny pachatelů působících v České republice, kteří zde organizují trestnou činnost na úseku nelegální migrace, ale trasy převozu nelegálních migrantů nevedou přes území České republiky;
- úprava § 340 TZ – překročení hranice Schengenu;
- zpřísnění trestů, zohlednění páčání zločinů mimo území ČR skupinou sídlící v ČR – mělo by být trestné, převážně ve vztahu k nelegální migraci.

Návrhy směřovaly také k potřebě zlepšit **mezinárodní spolupráci při odhalování a stíhání organizovaného zločinu**. Z nich lze uvést:

- § 240 tr. zákoníku – úprava ve vztahu k způsobům přeshraniční trestné činnosti v oblasti DPH.

Některá vyjádření k **mezinárodní spolupráci měla spíše charakter obecné kritiky**:

- aplikační praxe trpí absencí účinných a rychlých nástrojů k odhalování a vyšetřování nadnárodní organizované kriminality a různorodostí národních právních úprav;
- nedostatečná mezinárodní spolupráce, uplatnit trestní odpovědnost v rámci teritoria celého schengenského prostoru;
- k právu EU: Byť zde máme 3. pilíř, tedy justiční spolupráci, je to naprosto disfunkční nepružný systém. Každý stát si hájí svá tuzemská pseudopráva a odmítá se části z nich vzdát ve prospěch jednotného. Máme rozdílné právní předpisy, ať již v oblasti trestně právní tak i daňových systémů.

Experti navrhovali i některé **další úpravy, resp. z formulací vyplývá spíše upozornění na problémy**:

- úprava § 340 TZ – překročení hranice Schengenu;
- prohlášení o neplatnosti právních úkonů, týkajících se vlastnických poměrů v právnických osobách a převodů majetku, učiněné od data spáchání protiprávního jednání, zjednodušení odčerpávání v případech neprokázání majetku, a to včetně příbuzných osob, viz účinné zahraniční úpravy;
- přebírání informací od zpravodajských služeb;
- zavést registr majetku všech subjektů na území ČR, jasně doložit, kdo stojí za právníkou osobou působící na území ČR.

V názorech na potřebu případných legislativních úprav je tedy expertní komunita celkem vyrovnaná a potřebu změn cítí málo převažující většina. Pokud je taková potřeba vnímána, týká se především legislativy spojené s dokazováním původu prostředků a směřuje k přenesení důkazního břemene na prověřované, resp. stíhané osoby. Je patrné, že tyto problémy se vyskytují především při vyšetřování hospodářské, resp. finanční kriminality. Další oblastí, v níž je spatřována možnost zefektivnění legislativy, je zlepšení spolupráce v rámci EU a specificky schengenského prostoru. Možnost přebírání informací od zpravodajských služeb je dlouho diskutovaným tématem, které je trvale předmětem pozornosti.

K otázce na **vliv pandemie a přijatých opatření na vývoj organizovaného zločinu v ČR** se experti vyslovili jednoznačněji. Celkem 67 % z nich (absolutně 28) uvedlo, že pandemie vliv měla, 33 % (absolutně 14) tento vliv neuvádí.

Ti dotazovaní, kteří vliv pandemie na vývoj organizovaného zločinu v ČR připouštějí, jej uvádějí jednak v obecné rovině, tj. došlo ke ztížení nebo znemožnění některých druhů trestné činnosti, což vedlo skupiny organizovaného zločinu buď k utlumení některých aktivit nebo reorientaci na jiné; omezení přeshraničních styků vedlo k omezení aktivit zahraničních subjektů.

Konkrétnější odpovědi uváděly vliv na omezení migrace a sexturismu, změnu transportu a koncové distribuce drog (s podstatně větším zapojením IT a kryptoměn), přechodné omezení, resp. zastavení pašování, omezení nelegálních sázek z důvodu nekonání nebo omezeného konání sportovních akcí, omezení zahraničního řetězení daňových podvodů. Více expertů uvedlo podstatný přesun kriminálních aktivit do virtuální sféry, na darknet apod.

U některých stručných vyjádření nebylo zcela zřejmé, co tím respondent myslel, např. „násilná trestná činnost“, „špatný tok informací“. Ale celkově vyjádření expertů souzní s dalšími zjištěními v tomto šetření, která se týkají zastoupení aktivit organizovaného zločinu, i se zjištěními, která vyplynula z ankety, prováděné specificky k dopadům Covidu-19 na trestnou činnost a s ní spojené jevy v ČR.

IX.3. Závěr

Celkově lze shrnout, že dotazovaní experti nezaznamenávají ve vývoji organizovaného zločinu v ČR významný posun. Nepatrný posun se objevil v názoru na stupeň organizovanosti skupin, která dle mínění expertů o něco vzrostla, což se ale do názoru na zastoupení externistů ve srovnání s rokem 2020 nepromítlo. Naopak u podílu žen bylo konstatováno, že spíše roste a rozšiřuje se i spektrum rolí, které ženy mohou ve skupinách zastávat. V pořadí nejpochetněji zastoupených národností nedošlo na prvních čtyřech místech ke změně a dominantní zůstávají cizinci ze čtyř států, jak je tomu již po více let. Za zmínku stojí trvající pokles zastoupení cizinců ze západoevropských zemí. V pořadí nejrozšířenějších aktivit je posílilo praní peněz, resp. legalizace zisků a zneužívání prostředků Evropské unie. Obecně kromě trestné činnosti, spojené s drogami a nelegální migrací, dominují aktivity z oblasti hospodářské trestné činnosti.

Otázky zaměřené na zjištění míry používání korupce ukázaly, že většina expertů zastává názor o relativně stabilní úrovni i zaměření korupce používané organizovaným zločinem s tím, že korupční snahy míří především na zajištění dosahování zisku. K tomu jsou rozvíjeny další podpůrné korupční aktivity k zajištění vlivu ve státní správě a politické sféře a následně i vůči orgánům činným v trestním řízení. Pokud jde o případnou potřebu úpravy legislativy ve vztahu k odhalování a postihu organizovaného zločinu, zastává názor na prospěšnost této úpravy polovina expertů s tím, že tyto úpravy směřuje zejména do problematiky legalizace výnosů (obrácení důkazního břemene) a potřeby větší a efektivnější spolupráce v rámci Evropské unie a Schengenu. Vliv pandemie a přijatých protipandemických opatření je spatřován v utlumení některých aktivit nebo reorientaci na jiné; ve změně způsobu transportu a koncové distribuce drog a v podstatném přesunu kriminálních aktivit do virtuální sféry.

K prezentovaným výsledkům expertního šetření lze uvést i pohled na statistické údaje. Je nutné zdůraznit, že nejde o porovnání. Expertní šetření je založeno na výpovědích přesně definované skupiny odborníků, které odrážejí jejich souhrnný pohled na problematiku. Jde o kvalitativní data získaná expertními odhady, které vypovídají o formách a trendech organizovaného zločinu v celku. Expertní odhady jsou využívány právě proto, že statistiky nepodávají celkový obraz organizovaného zločinu, ale pouze přehled zjištěných a stíhaných skutků. Tyto skutky navíc mohou být stíhány (a následně vykazovány) různým způsobem: jako účast na organizované zločinecké skupině, ale také jako spáchané „prostou“ organizovanou skupinou, kde již nelze dále rozlišit, zda se jednalo, či nejednalo o vyšší formu organizovanosti. Kromě toho mohou být stíháni pouze jednotliví pachatelé. Pohled na vývoj organizovaného zločinu optikou statistik je proto nutně jen dílčí, byl by sám o sobě zavádějící, a právě proto je tradičně doplňován expertními šetřeními.

Dále uváděná data čerpají ze statistik Policie ČR a zachycují účast na organizované zločinecké skupině (§ 361 TrZ). Tabulky zachycují vývoj od roku 2016, odkdy z důvodu úpravy metodiky vykazování nejsou údaje o počtu stíhaných osob porovnatelné s předchozími lety.

Tabulka 39: Účast na organizované zločinecké skupině (§ 361 TrZ) – skutky a osoby

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
registrované skutky	11	5	9	24	18	22
z toho objasněno	6	4	6	14	14	11
stíhané osoby	73	42	64	95	143	44

Pramen: Statistika Policie ČR.

Tabulka 40: Účast na organizované zločinecké skupině (§ 361 TrZ) – členění

Rok	počet osob, celková kriminalita	TSK 786 – účast na zločinném spolčení									
		Počet osob	Z toho:		Cizí státní příslušník	Opakovaně trestaná osoba	Věk 15–18	Věk 19–30	Věk 31–45	Věk 46–60	Věk 61 a více
			muž	žena							
2016	93 341	73	59	14	5	3	0	8	38	25	2
2017	87 168	42	27	1	20	3	0	10	14	4	0
2018	84 990	64	48	13	2	7	0	13	37	11	0
2019	86 209	95	58	32	10	15	0	21	31	31	7
2020	75 405	143	107	34	22	5	2	33	76	23	7
2021	69 749	44	36	3	10	3	0	8	20	11	0

Pramen: Statistika Policie ČR.

Z uvedených statistických údajů nelze činit obecnější závěry. Pouze dokumentují pokles osob stíhaných pro účast na organizované zločinecké skupině, což odpovídá obecnému poklesu evidované kriminality v období pandemie. Potvrzuje se pouze známý poznatek, že organizovaný zločin je z hlediska věku doménou středních věkových kategorií pachatelů s v podstatě nulovým podílem mladistvých a minimálním podílem seniorů.

x.

Závěr

V roce 2021 pokračoval pokles evidované kriminality, Policie ČR zaznamenala 153 233 trestných činů, jedná se o meziroční úbytek o 7,5 %; zároveň tím byla dosažena nejnižší úroveň evidované kriminality v historii samostatné České republiky. Stále však přetrvávala specifika omezujících opatření při covidové pandemii a rovněž se do počtu skutků plně promítlo zdvojnásobení výše hranice jednotlivých škod provedené novelou trestního zákoníku účinnou od října 2020.

Snížení nápadu se projevilo u všech hlavních druhů kriminality, s výjimkou mravnostní. Spektrum kriminality se nijak nemění, trestné činy proti majetku nadále tvoří polovinu. Dlouhodobě je registrováno přesouvání trestných jednání do kyberprostoru.

I v počtu stíhaných a vyšetřovaných osob se ukázal úbytek – meziročně šlo o 7,5 %, v absolutních číslech se jedná o 6 656 osob méně. Podíl opakovaně trestaných osob mezi tzv. známými pachateli narostl na cca 42 %, recidivisté spáchali v roce 2021 více než 49 % trestných činů. V roce 2021 došlo k opětnému poklesu množství stíhaných skutků osob mladších 18 let, čímž v zásadě pokračovala setrvalá tendence posledních let.

Z dlouhodobého hlediska vývoje trestní politiky je patrný trend poklesu počtů stíhaných, obžalovaných i odsouzených osob s výjimkou mírného nárůstu v roce 2019. Výraznější pokles počtů stíhaných a v menší míře pak obžalovaných osob v posledních dvou letech lze dát do spojitosti s pandemií Covid-19. Poměrně výrazně se v roce 2021 projevila také novelizace institutu dohody o vině a trestu. To se mohlo negativně projevit na mírném poklesu podílu odklonů s restorativními prvky. V roce 2021 také klesl podíl věcí vyřizovaných trestním příkazem, s čímž může souviset i nárůst uložených nepodmíněných trestů i jeho podílu ve struktuře sankcí ukládaných jako hlavní. I nadále pak pokračuje nárůst podílu ukládání peněžitého trestu jako hlavní sankce.

V době Covidu-19 byl konstatován pokles kriminality, zejména v Praze a velkých aglomeracích, především pokles kriminality majetkové. Dopad pandemie byl závažnější na lidi z rizikových a již dříve problémových skupin a prostředí. Všeobecně Covid-19 znamenal další propad lidí na hraně nacházející se v sociálních problémech.

V důsledku novely trestního zákoníku č. 330/2011 Sb., která rozšířila okruh případů, v nichž lze zabezpečovací detenci uložit, rychle přestaly postačovat kapacity stávajících zařízení určených pro výkon tohoto opatření, tj. Ústavů pro výkon zabezpečovací detence. Otevření nového ústavu v rámci Věznice Praha Pankrác, ke kterému došlo k 1. 1. 2022, této situaci určitě velmi pomůže, nicméně pouze v krátkodobém horizontu.

Statistiky registrované primární drogové kriminality i praktické poznatky orgánů, zabývajících se odhalováním a postihem tohoto druhu trestné činnosti, naznačují, že po zřetelném nárůstu příslušných indikátorů mezi lety 2009 a 2014 nastala ve sledovaném období let 2016–2021 spíše stagnace. Počet registrovaných primárních drogových trestných činů se za sledovaných 6 let snížil cca o čtvrtinu. Podíl primární drogové kriminality na celkové evidované trestné činnosti v ČR ovšem zůstává v posledních letech na úrovni 2 % – 3 %. Nejsou k dispozici poznatky ani o výraznějších změnách v oblasti latentní drogové kriminality, což patrně zčásti odráží i poměrně stabilní situaci na české drogové scéně.

Pokud jde o kriminalitu cizinců, stoupl podíl cizinců na 8,7 % na počtu skutků a na 9,2 % na počtu stíhaných osob. Nicméně v roce 2021 absolutní počet objasněných trestných činů, spáchaných cizinci, poklesl oproti roku 2020 o 10, zatímco počet trestně stíhaných cizinců narostl pouze o 67 osob. Markantní byl ale v posledních dvou letech nárůst zjištěné nelegální migrace.

Podle názorů expertů se ve srovnání s předchozími lety na špičku žebříčku aktivit organizovaného zločinu posunulo zakládání podvodných a fiktivních firem a spolu s práním špinavých peněz, které zůstalo na druhém místě, odsunulo až na třetí místo výrobu, pašování a distribuci drog. V popředí žebříčku zůstala korupce a využívání informačních a komunikačních technologií, což obojí lze ovšem společně chápat spíše jako nástroje usnadňující páchaní vlastní ziskové kriminality. Nicméně to dokládá jak tradiční úlohu korupce ve spektru činností organizovaného zločinu, tak trvajícím posun k modernizaci způsobu páchaní trestné činnosti. Kromě drogové kriminality a organizování nelegální migrace se v „top ten“ objevují především různé formy hospodářské trestné činnosti. To potvrzuje již déle trvajícím posun organizovaného zločinu do tohoto spektra kriminálních aktivit.

Srovnání výsledku vyjádření expertů k letům 2018 až 2021 poukazuje na určitý posun směrem k vyššímu zastoupení domácího prvku, tj. českých občanů ve složení skupin organizovaného zločinu. Pokud jde o cizince, jsou již po několik let dle názoru expertů nejsilněji zastoupeni Vietnamci, Ukrajinci, Rusové, Albánci/Kosovští Albánci s tím, že se jejich pořadí stabilizovalo a narůstá převaha Vietnamců, Ukrajinců a od roku 2020 i Rusů.

V následujícím období se očekává podle vyjádření dotazovaných praktiků návrat ke stavu kriminality před pandemií po odeznění restriktivních opatření, a vývoj evidované kriminality tomu již nasvědčuje. Takový vývoj může být navíc stimulován negativními dopady pandemie na nízkopříjmové a okrajové skupiny populace a kumulací těchto dopadů s dalšími negativními sociálními vlivy, jako jsou inflace, růst životních nákladů apod.

Resumé

Institut pro kriminologii a sociální prevenci každoročně již po řadu let zpracovává a publikuje analýzu trendů kriminality v České republice. Tato analýza přináší v soustředěné podobě soubor dat k vývoji kriminality z dostupných statistických databází v ČR a zahrnuje také komentáře k těmto datům, doplněné pohledem na delší vývojové řady s pokusem o charakteristiku možných faktorů, které tyto vývojové trendy ovlivňují. Přináší také pohled na vybrané oblasti kriminality, které se v analýze objevují buď pravidelně, nebo v určitých časových odstupech. Opírá se především o dostupné statistické údaje z databází resortů spravedlnosti a vnitra, včetně tzv. nestandardních, zpracovávaných na žádost IKSP. Využívá rovněž výroční dokumenty Nejvyššího státního zastupitelství a vlády ČR, údaje publikované Českým statistickým úřadem a poznatky z relevantních výzkumů dalších organizací a institucí.

Úvodní kapitola tradičně mapuje trendy kriminality v České republice, a to především na základě policejních statistik. Zabývá se hodnocením struktury a intenzity trestné činnosti a geografických ukazatelů včetně indexu kriminality. Interpretuje informace o skladbě známých pachatelů podle pohlaví a věku, sleduje podíl opakovaně trestaných osob. Zmíněny jsou některé informace o tzv. objektech napadení a sebevraždách.

V roce 2021 pokračoval pokles evidované kriminality, Policie ČR zaznamenala 153 233 trestných činů, jedná se o meziroční úbytek o 7,5 %; zároveň tím byla dosažena nejnižší úroveň evidované kriminality v historii samostatné České republiky. Stále však přetrvávala specifika omezujících opatření při covidové pandemii a rovněž se do počtu skutků plně promítlo zdvojnásobení výše hranice jednotlivých škod provedené novelou trestního zákoníku účinnou od října 2020. Došlo také k optimalizaci statistického vykazování na základě úprav policejní takticko-statistické klasifikace.

Snížení nápadu se projevilo u všech hlavních druhů kriminality, s výjimkou mravnostní. Spektrum kriminality se nijak nemění, trestné činy proti majetku nadále tvoří polovinu.

Objasněnost trestné činnosti se pohybovala lehce nad 47 %, nicméně u jednotlivých typů kriminality stále platí velké rozdíly.

Škody způsobené trestnou činností přesáhly 27 miliard, což je o 4,6 mld. Kč více než v roce předchozím. Nejvíce se na výši způsobených škod podílí kriminalita hospodářská. V rámci Policie ČR byl zajištěn majetek z trestné činnosti ve výši 7 mld. Kč.

Z geografického hlediska došlo k poklesu kriminality ve všech regionech, nejzatíženější je stále Praha (cca 23 % nápadu), nejméně Karlovarský kraj s 2,4 %.

I v počtu stíhaných a vyšetřovaných osob se ukázal úbytek – meziročně šlo o 7,5 %, v absolutních číslech se jedná o 6 656 osob méně. Podíl opakovaně trestaných osob mezi tzv. známými pachateli narostl na cca 42 %, recidivisté spáchali v roce 2021 více než 49 % trestných činů. Podíl pachatelek trestné činnosti v ČR ve srovnání s minulým rokem stagnuje a činí 16,5 %. Osoby do 18 let věku tvoří stabilně 5 % ze všech stíhaných a vyšetřovaných osob a počty pachatelů v této kategorii dále klesají.

Podle počtu známých pachatelů jsou stále nejčastěji páchanými trestnými činy krádeže, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní a ohrožení pod vlivem návykové látky a opilství.

V roce 2021 byl zaznamenán nárůst určitých trestných činů ve spojitosti s pandemií Covid-19 (např. šíření nakažlivé lidské nemoci či padělání a pozměnění veřejné listiny – konkrétně padělání certifikátů EU). Dlouhodobě je registrováno přesouvání trestných jednání do kyberprostoru.

Z dlouhodobého hlediska je patrný trend poklesu počtů stíhaných, obžalovaných i odsouzených osob s výjimkou mírného nárůstu v roce 2019. Výraznější pokles počtů stíhaných a v menší míře pak obžalovaných osob v posledních dvou letech lze dát do spojitosti s pandemií Covid-19. V roce 2021 se pak ve srovnání s předchozím rokem patrně ještě více projevila dekriminalizace v oblasti majetkové kriminality. Na rozdíl od předchozích let mírně vzrostl počet odsouzených osob. To je možné do jisté míry vysvětlit i tím, že standardní fungování orgánů činných v trestním řízení již nebylo tolik zasaženo opatřeními v souvislosti s pandemií Covid-19, a lze předpokládat, že došlo před soudy i k projednávání věcí, které by za jiných podmínek byly rozhodnuty již v předchozím roce.

V roce 2021 došlo po určitém vychýlení, které platilo pro rok 2020, spojeném s poklesem evidované kriminality, které souviselo zřejmě výrazně s pandemií Covid-19 a vlivem opatření uplatňovaných v jejím rámci v systému trestní justice, k určité stabilizaci a konsolidaci. Nicméně vliv pandemie a zejména vliv dekriminalizace, týkající se majetkových trestných činů v souvislosti se zvýšením hranice škod jako znaku řady skutkových podstat a s tím související depenalizace, je patrný i v roce 2021. Projevilo se to zejména v pokračujícím poklesu stíhaných a obžalovaných fyzických osob. V případech právnických osob je to patrné již pouze u stíhaných osob. V případech odsouzených fyzických osob dochází opět k nárůstu, u právnických osob také, a to výraznému, což lze patrně přičíst právě určité konsolidaci systému trestní justice.

Poměrně výrazně se v roce 2021 projevila také novelizace institutu dohody o vině a trestu. To se mohlo negativně projevit na mírném poklesu podílu odklonů s restorativními prvky. V roce 2021 také klesl podíl věcí vyřizovaných trestním příkazem, s čímž může souviset i nárůst uložených nepodmíněných trestů i jeho podílu ve struktuře sankcí ukládaných jako hlavní. I nadále pak pokračuje nárůst podílu ukládání peněžitého trestu jako hlavní sankce. Pokud jde o ostatní sankce, včetně domácího vězení, nelze zaznamenat výraznější změny. Jeho aplikaci v příštím roce může negativně ovlivnit i vypnutí elektronického monitorovacího systému. I v roce 2021 došlo k mírnému poklesu v počtech vězeňské populace. Nicméně již nešlo o tak výrazný pokles jako v předešlém roce. Zároveň je třeba předpokládat, i s ohledem na zvyšující se počty uložených nepodmíněných trestů, pokles podmínečných propuštění a nárůst přeměn alternativních trestů na nepodmínečný trest, že bez výraznější změny sankční politiky dojde do budoucna opět k jejímu nárůstu. Přitom i při současných počtech vězněných osob jsme stále v evropském srovnání mezi zeměmi s poměrně velmi vysokou mírou vězeňské populace, což samozřejmě výrazně limituje možnosti individuálního působení na odsouzené v rámci výkonu tohoto trestu.

K vyhodnocení vlivu pandemie na kriminalitu v roce 2021 byly stejně jako v předchozím roce využity poznatky ze statistik a dalších pramenů (odborné studie, výzkumy veřejného mínění, zahraniční prameny). Zopakována byla anketa mezi odborníky z praxe, kteří působí v orgánech činných v trestním řízení, ve vězeňství, v orgánech sociální péče a prevence a v dalších, zejména nevládních organizacích a institucích působících v této oblasti. K její realizaci byla opět zvolena forma osobních strukturovaných rozhovorů, s tím, že byly osloveny stejné organizace a instituce jako v roce 2021 a odpovídali stejní respondenti. Dvě organizace byly ve srovnání s předchozím rokem doplněny (obvodní soud a základní škola), kromě toho namísto Nejvyššího státního zastupitelství bylo osloveno Vrchní státní zastupitelství.

Celkem bylo uskutečněno 20 rozhovorů v období od 1. dubna do 12. července 2022, které se zaměřily na to, zda se v roce 2021 objevily nějaké formy trestné činnosti nebo problémového chování, které v roce 2020 byly méně významné, nebo došlo k viditelnému poklesu četnosti některých forem, dále na to, zda se projeví u klientů či pachatelů v souvislosti s pandemií ve srovnání s rokem 2020 nějaké patrné změny chování, na jaké problémy pandemie upozornila a co ze změn, které přinesla pandemie, považují respondenti za možnost vzniku trvalejšího trendu.

V době Covidu-19 byl konstatován pokles kriminality, zejména v Praze a velkých aglomeracích, především pokles kriminality majetkové a kriminality cizinců. Kromě vlivu pandemie a uplatňovaných opatření lze důvody poklesu spatřovat také v trvajícím a znatelném přesunu kriminality do kyberprostoru, s čímž souvisí její vysoká latence. Na pokles majetkové trestné činnosti mělo vliv zvýšení hranice škody na 10 tis. Kč. Odstrašující vliv nouzového stavu a případných závažnějších trestněprávních následků byl jen malý. Struktura trestné činnosti se v zásadě neměnila, vzrostla pouze mravnostní trestná činnost, zřejmě v důsledku snížení latence, a trestná činnost v kyberprostoru.

V oblasti hospodářské kriminality se snížil počet zjištěných trestných činů, ale vzrostla způsobená škoda. Závažnější byla hlavně finanční kriminalita, kde v jednotlivých kauzách figuruje velký počet poškozených (velké podvody s tisíci poškozenými). Drogový trh se vzpamatoval už v roce 2020 a v roce 2021 se stabilizoval. Projevy hate crime trvaly jako ventilace agresivity, ale převažovaly agresivní projevy vůči politikům a veřejným činitelům.

K nejčastěji zmiňovaným dopadům patřilo zvýšení depresivity a úzkostných stavů u dětí a dospívajících. Perspektivně velmi rizikový se jeví dopad tohoto období na děti a mládež. Kritickou kategorií je období na konci základní školy. Chybí psychologická pomoc a je poddimenzovaná zdravotní psychologická a psychiatrická péče zejména pro děti.

Dopad Covidu-19 byl závažnější na lidi z rizikových a již dříve problémových skupin a prostředí. K horšímu dopadu došlo také na rizikové uživatele drog a rizikové požívatelé alkoholu. Všeobecně Covid-19 znamenal další propad lidí na hraně, nacházející se v sociálních problémech.

V souvislosti s tím se lze obávat v souběhu s kumulací dalších současných problémů (inflace, migrace, růst životních nákladů apod.) silného rozevírání sociálních nůžek a možného nárůstu sociálně motivované kriminality.

V roce 2021 bylo celkově stíháno 3 288 osob mladších 18 let, což je z celkového počtu osob stíhaných Policií ČR 4,7 %. V tomto roce se tak podíl těchto stíhaných osob na celkovém počtu stíhaných osob – oproti předchozímu roku 2020 – nepatrně zvýšil (o 0,3 %), nicméně v roce 2019 bylo zastoupení osob mladších 18 let na celkové kriminalitě na úrovni 5,1 %. V roce 2021 bylo zastoupení mužů mladších 18 let na všech stíhaných mužích rovno 4,8 %, obdobný údaj u žen je pak 4,4 %. Zastoupení mladých lidí z hlediska páchaní delikvence je v zásadě stabilní, nedochází k žádným excesivním výkyvům. Absolutní počty stíhaných mladých lidí v ČR jsou jednak v roce 2021 pod pětiletým průměrem a zároveň počty stíhaných mladých lidí se v zásadě rok od roku snižují nebo zůstávají na srovnatelné úrovni.

V roce 2021 došlo k opětovnému poklesu množství stíhaných skutků osob mladších 18 let, čímž v zásadě pokračovala setrvalá tendence posledních let. Oproti situaci v roce 2019, kdy bylo množství skutků za poslední roky nejvyšší (ve srovnání s rokem 2018 však pouze o 55 skutků), se v roce 2021 snížilo množství stíhaných skutků o 1 077, tedy o více jak čtvrtinu. Hlavní pokles se ukázal v oblasti majetkové kriminality.

Mezi nejčastějšími skutky majetkové kriminality osob do 18 let se tradičně objevují krádeže dvoustopých motorových vozidel. V roce 2021 bylo pro tento delikt stíháno 109 osob, což je však o zhruba čtvrtinu méně než v letech předchozích (v roce 2020 stíháno 143 skutků, v roce 2019 157 skutků). Na dalších místech – podle množství stíhaných majetkových činů – nacházíme kapesní krádeže, krádeže prosté v bytech a krádeže prosté v obchodech.

Více je zastoupen také skutek „neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku“, pro který bylo stíháno 110 pachatelů.

Nejčastější formou mravnostní kriminality bylo provinění pohlavního zneužití, kterého se celkově dopustilo 291 osob mladších 18 let, na kriminalitě mravnostní povahy se též výrazněji podílelo provinění znásilnění (celkově 62 stíhaných skutků, které spáchalo 32 mladistvých a 30 chlapců mladších 15 let).

Shodně jako v případě celkové trestní politiky bylo možné zaznamenat i v případě mladistvých pachatelů v roce 2021 pokles počtů stíhaných (1 630) a obžalovaných (1 340) osob. V případě odsouzených mladistvých dochází k mírnému nárůstu v absolutních počtech (1 132). V přepočtu na 100 000 obyvatel ve věku 15 až 17 let lze však zaznamenat poklesy ve všech kategoriích, výrazně pak právě u stíhaných mladistvých.

U odklonů s restorativními prvky u mladistvých ve sledovaném období převažuje jejich pokles a následně určitá stabilizace, resp. mírný nárůst v letech 2019 a 2020. K poklesu dochází v roce 2021. Z hlediska uplatňované trestní politiky je důležité sledovat vývoj podílu mladistvých, u kterých došlo k aplikaci těchto odklonů, na celkovém počtu stíhaných mladistvých. Obecně je možné, až na výjimky, říct, že tento podíl se v druhé polovině sledovaného období zvýšil, i když nijak výrazně.

Z hlediska jednotlivých druhů odklonů s restorativními prvky zde dominuje podmíněné zastavení trestního stíhání, poté, v menší míře, než je tomu u celkového počtu stíhaných osob, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání.

Nejčastěji ukládaným alternativním trestním opatřením je prosté podmíněné odsouzení k odnětí svobody. Druhým nejčastěji využívaným trestním opatřením jsou obecně prospěšné práce. Nízkým počtům ukládaných trestních opatření nepodmíněných odnětí svobody odpovídají také nízké počty vězněných mladistvých osob. To platí jak v případě osob ve výkonu trestního opatření odnětí svobody, tak pro mladistvé ve vazbě, která je též využívána jako ultima ratio.

Celkově platí, že sankční politika v případě mladistvých nezaznamenala vzhledem k předchozímu roku žádnou zásadní změnu.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci se ve spolupráci s Diagnostickým ústavem a Střediskem výchovné péče (dále DÚM) v letech 2021–2022 zabýval sekundární analýzou spisového materiálu, který byl soustředěn o mladistvých dívkách, které byly na základě rozhodnutí soudu umístěny do ústavní péče. Byly sledován vliv rodinného prostředí, problémy ve škole i osobnostní problémy, psychologické a sociologické charakteristiky dívek.

Analýza spisů ukázala, že problémy dívek umístěných do Diagnostického ústavu, jsou multifaktoriální povahy, navzájem se podmiňují a umocňují. Základem jejich problémů jsou závady v jejich orientační rodině, nepevnost a nejasnost sociálního zázemí, problémy pramenící z osobnostních, sociálních či sociálně patologických charakteristik rodičů a dalších (často se měnících) výchovných vlivů. Lze tak zaznamenat závažné problémy v socializaci dívek v narušených rodinných systémech, které zhusta vedou ke snahám o předčasnou separaci od rodin a k úniku do alternativních – často nevhodných prostředí.

Kapitola věnovaná ukládání a výkonu zabezpečovací detence se nejprve krátce věnuje obecnějším charakteristikám této trestní sankce, která se v aplikační praxi soudů nově objevuje od roku 2009. Novela trestního zákoníku č. 330/2011 Sb. rozšířila okruh případů, v nichž lze zabezpečovací detenci uložit, došlo ke zmírnění podmínek pro její ukládání nepřičetnému pachateli a pachateli, oddávajícímu se zneužívání návykové látky, a to v tom smyslu, že uložení tohoto ochranného opatření bylo nově možné uložit i v případech, kdy se takový pachatel dopustil „pouze“ zločinu (resp. činu jinak trestného, který by naplňoval znaky zločinu), nikoliv zvlášť závažného zločinu jako do té doby. To se dotklo i možnosti změny ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci, rozšířením i o případy, kdy podmínky pro její uložení splněny nejsou, ale uložené a vykonávané ústavní ochranné léčení neplní svůj účel nebo nezajišťuje dostatečnou ochranu společnosti (zejména v případě, že pachatel utekl ze zdravotnického zařízení, užil násilí vůči zaměstnancům zdravotnického zařízení nebo jiným osobám ve výkonu ochranného léčení nebo opakovaně odmítl vyšetřovací nebo léčebné výkony či jinak projevil negativní postoj k ochrannému léčení). Jedním z dopadů této úpravy bylo, že rychle přestaly postačovat kapacity stávajících zařízení určených pro výkon tohoto opatření, tj. Ústavů pro výkon zabezpečovací detence. Za období 2016–2021 nastoupilo výkon detence – v průměru – 18 chovanců ročně, po odečtení propuštěných do ústavního ochranného léčení a zemřelých, činí průměrný absolutní přírůstek kolem deseti chovanců ročně. Na konci roku 2021 tak vykonávalo za-

bezpečovací detenci dohromady 113 chovanců (z toho 12 žen), což znamená, že naplněnost brněnského ústavu pro výkon zabezpečovací detence činila 113 % a ve druhém zařízení, které je při Věznici Opava, pak kapacita dosáhla 108 %. Otevření nového ústavu v rámci Věznice Praha Pankrác, ke kterému došlo k 1. 1. 2022, této situaci určitě velmi pomůže, nicméně pouze v krátkodobém horizontu.

Na konci roku 2017 byla v Jiřicích zřízena první česká věznice otevřeného typu, která má za úkol lépe připravit odsouzené na život po propuštění na svobodu. Od listopadu 2017 do 1. září 2022 bylo do této věznice zařazeno 215 osob z 9 věznic. Stanovený program zacházení úspěšně dokončilo 150 osob. 30. června 2022 byla zjišťována recidiva osob propuštěných z výkonu trestu po absolvování pobytu v OV – byla cca 11 %.

V letech 2018–2021 IKSP uskutečnil výzkum, jehož prvotním cílem při vyhodnocování efektivity pilotního projektu bylo mj. srovnat recidivu osob propuštěných z tzv. otevřené věznice (OV), z nichž byla vybrána výzkumná skupina, a osob z ostatních věznic, z nichž byla vybrána kontrolní skupina. Oba výzkumné soubory čítaly po 28 odsouzených z věznic s ostrahou s nízkým stupněm zabezpečení. Při volbě osob jak do výzkumné, tak do kontrolní skupiny bylo využito tzv. párovacích procedur a byl kladen důraz na shodu v počtu penologických recidivistů a prvovězněných, na jejich věk a dále na shodu rodinného stavu odsouzených a jejich nejvyššího dosaženého vzdělání. V letech 2019 a 2020 byly sledovány záznamy v opisu Rejstříku trestů propuštěných osob z obou skupin.

Ve výzkumné skupině z OV recidivovalo 5 osob, z toho dvě opakovaně. Tři osoby se dopustily penologické recidivy.

V kontrolní skupině se penologické recidivy dopustily čtyři osoby, tři osoby se dopustily trestně právní recidivy. Celkem recidivovalo 7 osob, z toho jedna opakovaně.

Provoz v otevřené věznici byl v uplynulých dvou letech ovlivněn výskytem onemocnění Covid-19. Bylo nutno respektovat přísné hygienické předpisy, což mělo za následek zvýšené nároky zejména na práci personálu věznice, který musel realizovat programy zacházení s odsouzenými individuální formou (mimo program 3Z). Zákaz návštěv odsouzených přinesl do věznice novou formu komunikace s rodinnými příslušníky, a to prostřednictvím aplikace Skype. Na základě rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví o dočasném společném ubytování odsouzených byli do objektu OV umístěni také odsouzení z věznice s ostrahou ze středního stupně zabezpečení, kteří pracovali na stejném pracovišti jako odsouzení z OV. Vliv na chod věznice mělo také dočasné pozastavení eskort, protože nebylo možné přijímat nové žadatele o umístění do OV z jiných věznic.

Přes všechny zmíněné překážky prošli odsouzení v OV všemi fázemi individuálního programu zacházení a jejich zaměstnanost byla i v době nejpřísnějších hygienických opatření stoprocentní.

Oficiální statistiky registrované primární drogové kriminality i praktické poznatky orgánů, zabývajících se odhalováním a postihem tohoto druhu trestné činnosti, naznačují, že po zřetelném nárůstu příslušných indikátorů mezi lety 2009 a 2014 nastala ve sledovaném období let 2016–2021 spíše stagnace. Počet registrovaných primárních drogových trestných

činů se za sledovaných 6 let snížil cca o čtvrtinu. Podíl primární drogové kriminality na celkové registrované trestné činnosti v ČR ovšem zůstává v posledních letech na úrovni 2 %–3 %. Zajímavý je v tomto směru ovšem výrazný pokles počtu registrovaných trestných činů dle § 283 TrZ (výroba a distribuce drog), a naopak značný nárůst registrovaných trestných činů dle § 284 TrZ (přechovávání drog pro vlastní potřebu).

Počty osob, vůči nimž bylo pro některý z primárních drogových trestných činů vedeno přípravné řízení trestní, jakož i počty osob za takové trestné činy pravomocně odsouzených, se ve sledovaném období nijak výrazně neměnily. Rovněž tak třeba podíl osob, odsouzených za drogové trestné činy, na všech odsouzených v ČR, se stabilně drží na 5 %–6 %.

Z hlediska trestů, ukládaných za primární drogovou kriminalitu, pokračoval i ve sledovaném období stav z let bezprostředně předcházejících, kdy se podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody ustálil na necelých 30 %, podmíněně odložené tresty odnětí svobody tvořily cca 60 %, a až na několik málo desítek případů, kdy bylo upuštěno od potrestání pachatele, připadal zbytek na tresty alternativní. Zajímavější je snad jen vývoj struktury trestů, ukládaných za trestné činy spojené s užíváním drog (§ 284 a § 285 TrZ), kde postupně došlo ke zřetelnému nárůstu podílu alternativních trestů, ovšem na úkor nikoli nepodmíněného trestu odnětí svobody (jeho podíl v posledních letech vzrostl rovněž), ale trestu podmíněného.

Zjištěný vývoj tedy spíše reflektuje celkovou situaci v oblasti kriminality a trestní politiky, ať již jde o pokles míry registrované drogové kriminality či změny ve struktuře ukládaných trestů (větší využívání peněžitých trestů). Rovněž „kvalitativní“ změny v oblasti primární drogové kriminality souvisejí více s významnými jevy celospolečenského vývoje, než že by se jednalo o specifika drogové kriminality (rozmach využívání informačních technologií, přesun drogového obchodu do virtuálního prostředí, rostoucí obliba kryptoměn, dopady pandemie Covid-19). Nejsou k dispozici poznatky ani o výraznějších změnách v oblasti latentní drogové kriminality, což patrně zčásti odráží i poměrně stabilní situaci na české drogové scéně.

Počet cizinců žijících legálně formou dlouhodobého nebo trvalého pobytu v ČR činil k 31. 12. roku 2021 658 tis., tj. 6,28 % populace. Největší počet cizinců žijících v ČR nadále tvořili k 31. 12. 2021 občané Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu a Ruské federace.

Podíl cizinců na celku obyvatel ČR, vyjádřený procentem, se týká pouze cizinců zde dlouhodobě a trvale pobývajících, nikoli všech cizinců, tj. včetně těch, kteří se na území ČR zdržují pouze krátkodobě. To je třeba vzít v úvahu při porovnávání podílu cizinců na spáchané trestné činnosti, neboť statistiky kriminality sice zachycují počty pachatelů – cizinců, ale nerozlišují, zda se jedná o cizince zdržující se v ČR dlouhodobě či krátkodobě, případně nelegálně.

Nelegální migrace co do počtu zjištěných migrantů se v meziročním srovnání zvýšila o 4077 osob. V roce 2021 bylo odhaleno při nelegální migraci na území České republiky celkem 11 170 osob. V posledních dvou letech byl nárůst zjištěné nelegální migrace markantní.

V roce 2021 poklesl absolutní počet objasněných trestných činů, spáchaných cizinci, oproti roku 2020 o 10, zatímco počet trestně stíhaných cizinců narostl o 67 osob. Podíl cizinců stoupl na 8,7 % na počtu skutků a na 9,2 % na počtu stíhaných osob.

Občané Slovenska a Ukrajiny jsou stíháni z cizinců nejčastěji, což odpovídá jejich zastoupení na území ČR. Cizí státní příslušníci byli v roce 2021 nejvíce stíháni za ohrožení pod vlivem návykové látky, dále za maření výkonu úředního rozhodnutí a za nedbalostní dopravní nehody. Trestná činnost spojená s drogami je nejčastějším důvodem jejich odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

Počet osob s cizí státní příslušností v českých věznicích v roce 2021 poklesl o 253 osob. Na počtu osob umístěných ve vazbě se cizinci podílejí 25,1 %; na počtu osob vykonávajících v českých věznicích trest nepodmíněného odnětí svobody 6,1 %.

V horizontu posledních pěti let je kriminalita cizinců přes menší kolísání relativně stabilní s určitou tendencí nárůstu jejich podílu na počtech stíhaných osob i skutků. V posledních dvou letech tento nárůst jejich podílu je způsoben poklesem celkového počtu zjištěných trestných činů a známých pachatelů.

V roce 2022 již potřicáté proběhlo expertní šetření k trendům vývoje organizovaného zločinu v ČR dotazováním policistů – pracovníků speciálních útvarů Policie České republiky (od roku 2012 jsou dotazováni také pracovníci Generálního ředitelství cel). Odpovědělo celkem 44 respondentů, z toho 34 pracovníků Národní centrály proti organizovanému zločinu, 7 pracovníků Národní protidrogové centrály a 3 pracovníci Generálního ředitelství cel.

Podle názorů expertů se ve srovnání s předchozími léty na špičku žebříčku aktivit organizovaného zločinu posunulo zakládání podvodných a fiktivních firem a spolu s práním špinavých peněz, které zůstalo na druhém místě, odsunulo až na třetí místo výrobu, pašování a distribuci drog. V popředí žebříčku zůstalo užívání korupce a využívání informačních a komunikačních technologií, což obojí lze ovšem společně chápat spíše jako nástroje usnadňující páchaní vlastní ziskové kriminality. Nicméně to dokládá jak tradiční úlohu korupce ve spektru činností organizovaného zločinu, tak trvající posun k modernizaci způsobu páchaní trestné činnosti. Kromě drogové kriminality a organizování nelegální migrace se v „top ten“ objevují především různé formy hospodářské trestné činnosti. To potvrzuje již déle trvající posun organizovaného zločinu do tohoto spektra kriminálních aktivit.

V roce 2021 byly podle mínění expertů ve spektru zločineckých skupin zastoupeny plně rozvinuté skupiny ze 47 % a skupiny s neúplně rozvinutou strukturou z 53 %. Podíl žen ve složení skupin uvedli experti ve výši 20 %, což je poměrně znatelný vzestup na až dosud neuváděnou úroveň. Expertní odhad zapojení žen do skupin organizovaného zločinu v podstatě kopíruje obecný trend vzestupu podílu žen na zjištěné trestné činnosti.

Srovnání výsledku vyjádření expertů k letům 2018 až 2021 poukazuje na určitý posun směrem k vyššímu zastoupení domácího prvku, tj. českých občanů ve složení skupin

organizovaného zločinu. Pokud jde o cizince, jsou již po několik let dle názoru expertů nejsilněji zastoupeni Vietnamci, Ukrajinci, Rusové, Albánci/Kosovští Albánci s tím, že se jejich pořadí stabilizovalo a narůstá převaha Vietnamců, Ukrajinců a od roku 2020 i Rusů.

Mírně posiluje názor, že užívání korupce slábne, případně že zůstává na stejné úrovni. Korupční snahy dominantně míří na zajištění primárního cíle organizovaného zločinu, tj. dosahování zisku, a významně směřují do oblasti veřejných financí. Častý je také výskyt korupčních cílů směřujících k ovlivňování státní správy a politické sféry a k získávání moci a vlivu.

Z dotázaných expertů jich 47 % přijetí úprav v české legislativě, týkající se organizovaného zločinu, za potřebné nepovažuje, 53 % ano. Kladné odpovědi směřují potenciální úpravy do oblasti legalizace výnosů z trestné činnosti (obrácení důkazního břemene) a na potřebu větší a efektivnější spolupráce v rámci Evropské unie a Schengenu.

Pokud jde o vliv pandemie a přijatých opatření na vývoj organizovaného zločinu v ČR, vyslovili se experti jednoznačněji. Celkem 67 % z nich uvedlo, že pandemie vliv měla, 33 % tento vliv neuvádí. Vliv pandemie a přijatých protipandemických opatření je spatřován v utlumení některých aktivit nebo reorientaci na jiné; ve změně způsobu transportu a koncové distribuce drog a v podstatném přesunu kriminálních aktivit do virtuální sféry.

Summary

Scheinost, Miroslav et al. (2022). Analysis of Trends in Criminality in the Czech Republic in 2021. Praha: IKSP.

The Institute of Criminology and Social Prevention has been preparing and publishing an analysis of trends in crime in the Czech Republic each year for many years. This analysis presents concentrated data on the development of crime based on statistical databases available in the Czech Republic and includes commentaries on this data, as well as examining the long-term development of crime in an attempt to identify possible factors affecting these development trends. It also examines selected areas of crime that either appear regularly or at certain intervals in the analysis. The analysis largely relies on statistical data from the databases of the Ministry of Justice and Ministry of the Interior, including non-standard data prepared at the request of the ICSP. It also utilises annual documents prepared by the Supreme Public Prosecutor's Office and the Government of the Czech Republic, data published by the Czech Statistical Office and findings from relevant research by other organisations and institutions.

As usual, the introductory chapter maps trends in crime in the Czech Republic, primarily based on police statistics. It assesses the structure and intensity of criminal activities and geographical indicators, including the crime index. It interprets information on the composition of known offenders by gender and age, and examines the proportion of recidivists. Some information on the targets of crime and suicides is also mentioned.

The decline in registered crime continued in 2021; the Police of the Czech Republic recorded 153,233 crimes, which is a year-on-year decrease of 7.5%; this was the lowest level of registered crime in the independent history of the Czech Republic. However, the specifics due to restrictive measures relating to the Covid-19 pandemic still persisted, and the doubling of the limit for individual damages implemented by the amendment of the Criminal Code effective from October 2020 was also reflected in the number of offences. Statistical reporting was also optimised based on amendments of police tactical-statistical classification.

The falling crime rate was seen in all major areas of crime, with the exception of crimes against morality. The spectrum of crime has not changed significantly, crimes against property continue to account for half of all cases.

The clearance rate was slightly over 47%, however, there are still major differences between individual types of crime.

Damages caused by criminal activity exceeded CZK 27 billion, which is CZK 4.6 billion higher than in the previous year. Financial (economic) crime was the largest contributor to the amount of damages caused. The Police of the Czech Republic seized CZK 7 billion in money/assets from criminal activity.

From a geographical perspective, there was a decrease in crime in all regions, with the highest rate still recorded in Prague (approx. 23%) and the lowest in the Karlovy Vary Region with 2.4%.

There was also a decrease in the number of prosecuted and investigated individuals – falling to 7.5% year-on-year, which was 6,656 fewer individuals in absolute numbers. The proportion of recidivists among known offenders rose to approx. 42%, and recidivists committed more than 49% of crimes in 2021. The proportion of female offenders in the Czech Republic remained stagnant compared to last year at 16.5%. Adolescents under the age of 18 consistently account for 5% of all prosecuted and investigated individuals, and the number of offenders in this category continues to decline.

Based on the number of known offenders, the most frequently committed offences were theft, obstruction of the execution of a decision by the court or other public authority, obstruction of a sentence of banishment, endangerment under the influence of an addictive substance and intoxication.

There was an increase in certain crimes in connection with the Covid-19 pandemic in 2021 (e.g. spreading an infectious human disease or forgery and alteration of public documents – specifically forging EU certificates). The transition of crime into cyberspace has been noted for some time.

From the perspective of the long-term development of criminal policy, there is an evident downward trend in the number of prosecuted, charged and convicted individuals, with the exception of a slight increase in 2019. The evident decrease in the number of prosecuted and, to a lesser extent charged individuals in the last two years can be linked to the Covid-19 pandemic. The effects of decriminalisation in the area of property crime were probably even more pronounced in 2021 than in the previous year. In contrast to previous years, the number of convicted individuals increased slightly. To a certain extent this can be explained by the fact that the standard work of criminal justice authorities was no longer as strongly affected by measures relating to the Covid-19 pandemic, and it can be assumed that cases which would have already been decided under other circumstances in the previous year, were also heard by the courts.

After a certain deviation in 2020, associated with a decrease in registered crime, which was evidently related to the Covid-19 pandemic and the impact of the measures applied in this context in the criminal justice system, there was a degree of stabilisation and consolidation in 2021. Nevertheless, the impact of the pandemic, and especially the impact of decriminalisation related to property crimes in connection with the increase in the threshold of damages as a defining characteristic of a number of crimes and their related depenalisation, was also evident in 2021. This was particularly reflected in the continued fall in the number of prosecuted and charged individuals. In the case of legal entities, this was only evident in case of prosecuted individuals. There was an increase in the number of convicted individuals again, as was the case for legal entities, which was a significant increase that can probably be attributed to a certain consolidation of the criminal justice system.

The amendment of the institute of plea bargaining also had quite a significant impact in 2021. This may have been negatively reflected in a slight decrease in the proportion of diversions with restorative elements. The number of cases dealt with by a penalty order/order of punishment in 2021 also declined, which may be related to the increase in un-

conditional sentences and its share in the structure of sanctions imposed as the main penalty. The proportion of financial penalties imposed as the main sanction continues to increase. No significant changes were noted with regard to other sanctions, including house arrest. Its application may also be negatively affected next year by the shutdown of the electronic monitoring system. There was a slight decline in the prison population in 2021. However, the decline was not as significant as in the previous year. At the same time, given the increasing number of unconditional sentences imposed, the decline in conditional releases (parole) and the increase in the conversion of alternative sentences to unconditional prison sentences, it must be assumed that without a significant change in sanctions policy, the number of prisoners will increase again in the future. At the same time, even with the current number of imprisoned individuals, we still have a very high prison population compared to other European countries, which naturally significantly limits the individual impact of the execution of this sentence on convicted individuals.

As in the previous year, statistical data and other sources (expert studies, public opinion polls, foreign sources) were used to assess the impact of the Covid-19 pandemic on crime in 2021. We repeated a survey of experts working in the field of criminal justice, prisons, social welfare and prevention and others, especially non-government organisations and institutions working in this area. Personal structured interviews were chosen again for its implementation, with the same organisations and institutions being approached and the same respondents answering as in 2021. Two organisations were added compared to the previous year (a district court and primary school), and the High State Prosecutor's Office was contacted instead of the Supreme Public Prosecutor's Office.

A total of 20 interviews were conducted between 1 April and 12 July 2022, which focused on whether there were any forms of crime or problem behaviour in 2021 that were less significant in 2020 or if there was a noticeable decrease in the frequency of some forms of crime, whether there were any noticeable changes in behaviour among clients or offenders as a result of the pandemic compared to 2020, what issues the pandemic had highlighted and what changes brought about by the pandemic respondents felt were likely to create a more permanent trend.

A decrease in crime, particularly property crime and crime by foreign nationals, was noted in Prague and large agglomerations during the Covid pandemic. In addition to the impact of the pandemic and related measures put in place, reasons for the decline can also be seen in the continued and noticeable shift of crime to cyberspace, which is linked to its high latency. The decrease in property crime was influenced by the increase in the threshold of damages to CZK 10 thousand. The deterrent effect of the state of emergency and more serious criminal consequences was minor. The structure of crime remained basically unchanged, with only a slight increase in crimes against morality, probably due to a reduction in latency, and cybercrime.

The number of detected crimes decreased in the area of financial/economic crime, but the damages caused increased. Financial crime, in particular, was more serious, with a large number of victims figuring in individual cases (extensive fraud with thousands of

victims). The drug market recovered in 2020 and continued this trend in 2021. Manifestations of hate crime persisted as a venting of aggression, but aggressive manifestations against politicians and public officials prevailed.

The most frequently cited effects included an increase in depression and anxiety in children and adolescents. The impact of this period on children and adolescents in the future appears to be a high risk factor. The critical category is the period at the end of primary school. There is a lack of psychological help and underfunded psychological and psychiatric healthcare, especially for children.

The impact of Covid was more severe on people from at-risk and previously problem groups and settings. There was also a more detrimental impact on high-risk drug and alcohol users. In general, Covid meant another slump for people on the edge with social problems.

In this context, there is concern of deeper social polarisation in combination with the accumulation of other current problems (inflation, migration, rising living costs, etc.) and a possible increase in socially motivated crime.

In terms of juvenile crime and related criminal policy, a total of 3,288 individuals under the age of 18 were prosecuted in 2021, which is 4.7% of the total number of individuals prosecuted by the Police of the Czech Republic. The share of these prosecuted individuals of the total number of prosecuted individuals increased slightly (by 0.3%) in 2021 compared to the previous year 2020 – however, the representation of individuals under the age of 18 in the total number of crimes was 5.1% in 2019. The proportion of men under the age of 18 of all prosecuted men in 2021 was 4.8%, with a similar number for women at 4.4%. The representation of young offenders in terms of delinquency was basically stable, with no excessive fluctuations. The absolute number of prosecuted young offenders in the Czech Republic was below the five-year average in 2021, while, in principle, the number of prosecuted young offenders is decreasing year-to-year or remaining at a comparable level.

The number of prosecuted offences committed by individuals under the age of 18 fell again in 2021, essentially continuing the steady trend of recent years. Compared to the situation in 2019, when the number of offences was the highest in recent years (but only by 55 offences compared to 2018), the number of prosecuted offences in 2021 decreased by 1,077, i.e. by more than one quarter. The main decline was in the area of property crime.

The theft of four-wheel motor vehicles has traditionally been the most common property crime committed by offenders under the age of 18. In 2021, 109 people were prosecuted for this offence, which is approx. one quarter less than in previous years (143 offences in 2020, 157 in 2019). Other offences ranked according to the number of prosecuted property crimes are pickpocketing, simple burglary and shoplifting.

The “unauthorised procurement, forgery and alteration of a means of payment” is also represented more frequently, with 110 prosecuted offenders.

The most common form of moral crime was the offence of sexual abuse, which was committed by a total of 291 individuals under the age of 18; rape also contributed significantly to crimes of a moral nature (with a total of 62 prosecuted cases committed by 32 juveniles and 30 boys under the age of 15).

As in the case of overall criminal policy, a decrease in the number of prosecuted (1,630) and charged (1,340) individuals was also registered in the case of juvenile offenders in 2021. There was a slight increase in the absolute number of convicted juveniles (1,132). However, per 100,000 of the population aged 15 to 17, a decline can be seen in all categories, with a significant decline in prosecuted juveniles.

There was a prevailing decline in diversions with restorative elements for juveniles in the monitored period, followed by some stabilisation or a slight increase in 2019 and 2020. The decline occurred in 2021. In terms of applied criminal policy, it is important to monitor the trend in the proportion of juveniles who have received these diversions in the total number of prosecuted juveniles. In general, with some exceptions, this share increased in the second half of the monitored period, although not significantly.

In terms of the different types of diversions with restorative elements, conditional stays of prosecution dominate here, followed by, to a lesser extent than for the total number of prosecuted individuals, conditional postponement of a motion for punishment.

The most frequently imposed alternative sanction is a simple suspended prison sentence. Community service is the second most frequently used sanction. The low number of unconditional prison sentences corresponds to the low number of imprisoned juveniles. This applies both in the case of offenders serving prison sentences, and juveniles in custody, which is also used as an ultima ratio.

Overall, sanctions policy in the case of juveniles has not seen any major changes from the previous year.

In 2021–2022, the Institute of Criminology and Social Prevention, in cooperation with the Diagnostic Institute and Centre for Educational Care (hereafter Diagnostic Institute), undertook a secondary analysis of case files focusing on adolescent girls who had been placed in institutional care based on a court decision. The influence of the family environment, problems at school and personality problems, as well as the psychological and sociological characteristics of the girls were monitored.

The analysis showed that the problems of girls placed in the Diagnostic Institute were multifactorial in nature, mutually affecting and reinforcing each other. The basis of their problems are defects in their family of orientation, the instability and ambiguity of their social background, problems stemming from the personality, social or socio-pathological characteristics of their parents and other (often changing) formative influences. Thus, serious problems can be noted in the socialisation of girls in disrupted family systems, which often lead to attempts at premature separation from families and an escape to alternative – often inappropriate – environments.

The chapter devoted to the imposition and enforcement of security detention first briefly addresses the more general characteristics of this criminal sanction, which newly appeared in the application practice of the courts in 2009. The amendment of the Criminal Code, Act No. 330/2011 Coll., expanded the range of cases in which security detention could be imposed, and relaxed the conditions for imposing it on an offender of unsound mind or an offender who indulged in substance abuse, in the sense that it was now possible to impose this protective measure even in cases where such an offender had “only” committed a crime (or an otherwise criminal act that fulfils the definition of a crime), and not a particularly serious crime as before. This also affected the ability to change institutional protective treatment to security detention, extending it to cases where the conditions for its imposition were not met, but where imposed and implemented institutional protective treatment did not fulfil its purpose or did not provide sufficient protection for society (especially if the offender escaped from the healthcare facility, used violence against employees of the healthcare facility or other persons in protective treatment, or repeatedly refused examination or treatment or otherwise maintained a negative position on protective treatment). One of the effects of this amendment was that the capacities of existing facilities for the implementation of this measure, i.e. institutions for the implementation of security detention, quickly ceased to be sufficient. In 2016–2021, an average of 18 inmates per year entered detention, after deducting those released to institutional protective treatment and those who died, the average absolute increase was around ten inmates per year. At the end of 2021, 113 inmates (12 of whom were women) were in security detention, which means that the capacity of the Brno detention facility was 113 % and the capacity of the second facility, attached to Opava Prison, was 108 %. The opening of a new institution as part of Prague Pankrác Prison on 1 January 2022 will certainly help this situation, but only in the short-term.

At the end of 2017, the first open-type prison in the Czech Republic was established in Jiřice to better prepare prisoners for life after their release. From November 2017 to 1 September 2022, 215 individuals from 9 prisons were assigned to this prison. 150 people successfully completed the prescribed programme. As of 30 June 2022, the rate of recidivism by individuals released from prison after completing their stay in the OP was approximately 11%.

In 2018–2021, the ICSP conducted a study whose primary objective in evaluating the effectiveness of the pilot project was to, among other things, compare the rates of recidivism of individuals released from the open prison (OP), from which the research group was selected, and individuals from other prisons, from which the control group was selected. The two research cohorts each consisted of 28 prisoners from low-security prisons. Matching methods were used to select individuals for both the research and control group, with an emphasis on the matching number of penological recidivists and first-time prisoners, their age, their matching marital status and their highest level of education. In 2019 and 2020, records of released individuals from both groups were monitored in the Criminal Register.

5 individuals in the research group from the OP re-offended, two of them repeatedly. Three individuals committed penological recidivism.

Four individuals in the control group committed penological recidivism and three persons committed criminal recidivism. A total of 7 individuals re-offended, one of them repeatedly.

The operation of the open prison was affected by the incidence of Covid-19 over the past two years. Strict hygiene regulations had to be respected, which resulted in increased demands on the work of prison staff in particular, who had to implement individual treatment programmes (outside the 3Z programme). The ban on visiting prisoners introduced a new form of communication with family members at the prison, via Skype. Based on a decision by the Ministry of Health on the temporary shared accommodation of prisoners, prisoners from medium-security prisons who worked at the same workplace as prisoners from the OP were also placed in the OP facility. The temporary suspension of escorts also had an impact on the operation of the prison, as it was not possible to accept new applicants for placement in the OP from other prisons.

In spite of all the aforementioned obstacles, prisoners in the OP went through all stages of the individual treatment programme and their employment rate was 100%, even during times of the strictest hygiene measures.

Both official statistics on registered primary drug crime and the practical knowledge of authorities involved in detecting and prosecuting this type of crime indicate that after an evident increase in relevant indicators between 2009 and 2014, there has been a stagnation in drug-related crime in the monitored period 2016–2021. The number of registered primary drug offences decreased by approx. one quarter over the 6 years under review. However, the share of primary drug crime of total registered crime in the Czech Republic has remained at 2%–3% in recent years. An interesting fact in this respect, however, is the significant decrease in the number of registered offences under Section 283 of the Criminal Code (production and distribution of drugs) and, in contrast, the significant increase in registered offences under Section 284 of the Criminal Code (possession of drugs for own use).

The number of individuals against whom pre-trial criminal proceedings were conducted for one of the primary drug offences, as well as the number of individuals lawfully convicted for such offences, did not change significantly in the monitored period. Similarly, the share of individuals convicted of drug offences of the total number of convicted individuals in the Czech Republic has remained stable at 5% – 6%.

In terms of sentences imposed for primary drug offences, the situation in the monitored period continued the trend in the immediately preceding years, where the proportion of unconditional prison sentences stabilised at just under 30%, suspended prison sentences accounted for around 60%, and, apart from a few dozen cases where the offender's punishment was waived, the remainder were alternative sanctions. The only interesting fact is perhaps the development of the structure of imposed sanctions for drug-related offences (Sections 284 and 285 of the Criminal Code), where the proportion of alternative sanctions has gradually increased, but at the expense of suspended sentences rather than unconditional imprisonment (which has also increased in recent years).

The observed trend therefore is more a reflection of the overall situation in the field of crime and criminal policy, whether related to the decline in the rate of registered drug crime or changes in the structure of imposed sanctions (greater use of financial penalties). The “qualitative” changes in the area of primary drug crime are also more closely related to significant phenomena in societal development than to the specifics of drug crime (the boom in the use of information technology, the transition of the drug trade to the virtual environment, the growing popularity of cryptocurrencies, the impact of the Covid-19 pandemic). There is also no evidence of significant changes in the area of latent drug crime, which is probably partly reflected in the relatively stable situation on the Czech drug scene.

The number of foreign nationals living legally in the form of long-term or permanent residence in the Czech Republic was 658 thousand as of 31 December 2021, i.e. 6.28 % of the population. As of 31 December 2021, the largest number of foreign nationals living in the Czech Republic continued to be citizens of Ukraine, Slovakia, Vietnam and the Russian Federation.

The share of foreign nationals in the total population of the Czech Republic, expressed as a percentage, only refers to foreign nationals residing here permanently and long-term, not all foreign nationals, i.e. those staying in the Czech Republic for a short time only. This should be taken into account when comparing the share of foreign nationals in the number of committed crimes, because although crime statistics record the number of offenders – foreign nationals, they do not differentiate whether they are foreign nationals staying in the Czech Republic for a long or short period or illegally.

Illegal migration in terms of the number of detected migrants increased by 4,077 individuals year-on-year. A total of 11,170 individuals were detected in the context of illegal migration in the Czech Republic in 2021. The increase in detected illegal migration has been striking in the last two years.

The absolute number of cleared crimes committed by foreign nationals in 2021 fell by 10 compared to 2020, while the number of prosecuted foreign nationals increased by 67 offenders. The share of foreign nationals in the number of offences increased to 8.7% and the number of prosecuted individuals increased to 9.2%.

Citizens of Slovakia and Ukraine are the most frequently prosecuted foreign nationals, which corresponds to their representation in the Czech Republic. According to police statistics, foreign nationals were most often prosecuted for being under the influence of addictive substances, obstructing the execution of a decision by the court or other public authority and accidents due to careless driving in 2021. Drug-related crime was the most frequent reason for foreign nationals being sentenced to unconditional prison sentences.

The number of individuals of foreign nationality in Czech prisons decreased by 253 in 2021. Foreign nationals account for 25.1% of the number of incarcerated individuals and 6.1% of the number of individuals serving unconditional prison sentences in Czech prisons.

Despite minor fluctuations, the number of crimes by foreign nationals has been relatively stable over the last five years, with a certain tendency towards an increase in the

share of prosecuted individuals and offences. This increase in the proportion of crimes by foreign nationals is due to a decrease in the total number of detected crimes and known offenders in the last two years.

In 2022, an expert survey on trends in the development of organised crime in the Czech Republic was conducted for the thirtieth time by interviewing police officers – members of special units of the Police of the Czech Republic (officers from the General Directorate of Customs have also been interviewed since 2012). A total of 44 respondents answered the survey, including 34 employees of the National Centre for Combating Organised Crime, 7 employees of the National Anti-Drug Agency and 3 employees of the General Directorate of Customs.

According to experts, the creation of fraudulent and fictitious companies has moved to the top of the list of organised crime activities compared to previous years, and together with money laundering, which remains in second place, drug production, smuggling and distribution have moved to third place. Corruption and the use of information and communication technologies remained at the top of the rankings, but both can be seen as tools that facilitate the perpetration of their own profitable crime. Nevertheless, this illustrates both the traditional role of corruption in the spectrum of organised crime activities and the ongoing shift towards modernising the way crime is committed. In addition to drug crime and the organisation of illegal migration, various forms of economic crime appear in the “top ten”. This confirms the long-standing shift of organised crime into this spectrum of criminal activity.

According to the experts, fully developed groups represented 47% of the spectrum of criminal groups, with 53% being groups with incomplete structure in 2021. Experts put the proportion of women in the composition of the groups at 20%, a relatively noticeable increase to a level never reported before. Experts estimate women’s involvement in organised crime groups essentially follows the general trend of an increase in the share of women in detected criminal activity.

A comparison of the results of experts’ statements in 2018 to 2021 shows a certain shift towards a higher representation of the domestic element, i.e. Czech citizens, in the composition of organised crime groups. In terms of foreign nationals, the strongest representation for several years in the opinion of experts has been the Vietnamese, Ukrainians, Russians, Albanians/Kosovo Albanians, with their rank stabilising and the increasing predominance of the Vietnamese, Ukrainians and, from 2020, Russians.

The view that the use of corruption is declining or remains at the same level has strengthened slightly. Corruption efforts are predominantly aimed at securing the primary objective of organised crime, i.e. profit-making, and are largely directed at public finances. Corruption objectives aimed at influencing state administration and the political sphere and gaining power and influence are also common.

Of the experts surveyed, 47% do not consider the adoption of amendments to Czech legislation on organised crime to be necessary, while 53% do. Positive answers point to

potential amendments in the area of laundering the proceeds of crime (reversal of the burden of proof) and the need for greater and more effective cooperation within the European Union and Schengen.

With regard to the impact of the pandemic and measures taken on the development of organised crime in the Czech Republic, experts were more clear. A total of 67% said that the pandemic had an impact, while 33% did not think so. The impact of the pandemic and measures taken to counter the pandemic were seen as the reason for the curtailment of some activities or reorientation to others, e.g., the change in the mode of transport and final distribution of drugs and in the substantial shift of criminal activities to the virtual environment.

Translated by: Presto

Použitá literatura a zdroje

- Biedermanová, E. (2021). Seniorská populace ve výkonu trestu odnětí svobody – základní nástin problémů. *Kriminalistika*, 1, stránky 43–52.
- Biedermanová, E. (2022). Otevřená věznice v Jiřicích – vstup do problematiky, recidiva odsouzených. *Kriminalistika*, 2, stránky 97–109.
- Biedermanová, E., Kostelníková, Z., & Raszková, T. (2021). *Vstup k evaluaci pilotního projektu „Otevřená věznice Jiřice“*. Praha: IKSP.
- Bichell, R. E. (2015). In *Finland's 'open prisons,' inmates have the keys*. Získáno 23. červenec 2020, z The Word: <https://www.pri.org/stories/2015-04-15/finlands-open-prisons-inmates-have-keys>.
- Blatníková, Š., & Zeman, P. (2019). Využívání zabezpečovací detence v oficiálních statistikách a v praxi, aneb o významu „správných“ dat pro nastavení trestněpolitických opatření. *Trestněprávní revue* (11–12), stránky 237–244.
- Blatníková, Š., & Zeman, P. (2019a). *Evidence dat o ochranném léčení a zabezpečovací detenci v ČR – nedostatky a možná řešení*. Praha: IKSP.
- Blatníková, Š., Faridová, P., & Zeman, P. (2014). *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: IKSP.
- Carpentier, C. (2007). Drugs and crime – a complex relationship. *Drugs in Focus*, 16.
- Centrum pro výzkum veřejného mínění, SOÚ AV ČR https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4899/f9/ov190409.pdf
- Centrum pro výzkum veřejného mínění, SOÚ AV ČR. <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/negativni-jevy-bezpecnost/5405-verejnost-o-svych-obavach-a-bezpecnostnich-rizicich-pro-ceskou-republiku-cerven-2021>
- Centrum pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR, Naše společnost a Naše společnost – speciál, respondenti starší 18 let. Výzkum: Naše společnost, v21–11 https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5496/f9/oz220201.pdf
- Cizinecká policie ČR – statistiky, Vyhodnocení nelegální migrace v České republice za období 2021. Ředitelství služby Cizinecké policie ČR.
- ČSÚ, <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>
- ČSÚ, https://www.czso.cz/documents/11292/27320905/c01R01_2021.pdf/3684c8ef-fc19-493e-8498-416697170c0a?version=1.0
- ČSÚ, https://www.czso.cz/csu/cizinci/1-ciz_zahranici
- Diblíková, S., Cejp, M., Martinková, M., Smejkal, V., Štefunková, M., & Zeman, P. (2016). *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2015*. Praha: IKSP.
- Drápal, J. (2022). Za reformu systému trestů: Citelnost trestů, jejich ekvivalence a nekoncepčnost současného systému. *Státní zastupitelství*, 2.
- Hulmáková, J. (2015). Sankční politika v kontextu vybraných zásad trestního řízení. *Trestněprávní revue* (11–12), str. 251–263.
- Hulmáková, J. (2017). Aktuální trendy při aplikaci odklonů a sankcí s restorativními prvky. V T. S. (ed.), *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov* (str. 162). Praha: Leges.
- Hulmáková, J., & Rozum, J. (2012). Aktuální trendy sankční politiky. *Trestněprávní revue*, stránky 256–262.
- Koncepce vězeňství do roku 2025*. (2017). Načteno z Generální ředitelství Vězeňské služby ČR: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>
- Korbel, V., Prokop, D., & Munich, J. (2021). *Dopady pandemie Covid-19 na žáky* (Č. 3). PAQ Research. https://88760faa-4149-467c-8d6a-46e154cd4c14.usrfiles.com/ugd/88760f_355d58a183f94cafb33d5d48a0831be4.pdf

- Kučera, J. (2021). Novelizace dohody o vině a trestu a její možné dopady. *Trestněprávní revue*, 2, str. 71.
- Lappi-Seppälä, T. (2000). The Fall of the Finnish Prison Population. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 27–40.
- Marešová, A., Baloun, V., Cejp, M., Martinková, M., & Zeman, P. (2006). *Kriminalita v roce 2005*. Praha: IKSP.
- Ministerstvo spravedlnosti. (26. 9. 2022). *Ukončení elektronického monitoringu*. Načteno z <https://naramky.justice.cz/ukonceni-elektronickeho-monitoringu/>
- Mravčík, V., & Chomynová, P. (2021). Substance use and addictive behaviours during COVID-19 confinement measures increased in intensive users: Results of an online general population survey in the Czech Republic. *Epidemiologie, mikrobiologie, imunologie*, 70(2), 98–103.
- Mravčík, V., Vařeková, Z., Janíková, B. (2022). *Analýza situace v oblasti užívání návykových látek s důrazem na výskyt tzv. rizikového (problémového) užívání drog a jeho dopadů v Praze*. Praha: Společnost Podané ruce, o. p. s.
- MV ČR, Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR 2021. Nejvyšší státní zastupitelství. (15. 9. 2021). *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020*. Načteno z [https://verejnazaloba.cz/wp-](https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvl%C3%A1%C5%A1tn%C3%AD-zpr%C3%A1va-o-2020)
- Nejvyšší státní zastupitelství (21. 9. 2019) *Zvláštní zpráva „Věznice“* Dostupné z: [https://](https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2019/09/Zvl%C3%A1%C5%A1tn%C3%AD-zpr%C3%A1va-o-2019)
- Nejvyšší státní zastupitelství. (2019) *Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. – k 7. 5. 2019*. Dostupné z: [https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvl%C3%A1%C5%A1tn%C3%AD-zpr%](https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvl%C3%A1%C5%A1tn%C3%AD-zpr%C3%A1va-o-2019)
- Orlíková, B. (2021). Dopady omezení výuky kvůli pandemii Covid-19 na duševní zdraví a well-being dětí a dospívajících. Interní dokument pro potřeby MŠMT ČR.
- Prokop, D. *Život během pandemie – ekonomické dopady a distanční vzdělávání*. [https://www.paqresearch.cz/post/zivot-behem-pandemie-ekonomickedopady-a-distancni-vzdelavani,2020;](https://www.paqresearch.cz/post/zivot-behem-pandemie-ekonomickedopady-a-distancni-vzdelavani,2020)
- Rokos, L., Vančura, M. (2020). Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií – pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů. *Pedagogická orientace*, 30(2), 122–155. <https://doi.org/10.5817/PedOr2020-2-122>
- Roubalová, M., Grohmannová, K., Trávníčková, I., & Zeman, P. (2019). *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky*. Praha: IKSP.
- Rozum, J., Háková, L., Hulmáková, J., Špejra, M., & Zhřivalová, P. (2020). *Zprávy PMS pro účely rozhodnutí: kvalita, význam, efektivita*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Rozum, J., Tomášek, J., Vlach, J., & Háková, L. (2016). *Efektivita trestní politiky*. Praha: IKSP.
- Scheinost, M., Diblíková, S., Frydrych, J., Háková, L., Holas, J., Hulmáková, J., . . . Vlach, J. (2021). *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J., & Vlach, J. (2014). *Sankční politika pohledem praxe*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Scheinost, M., Válková, H., Háková, L., Hulmáková, J., Kotulan, P., Rozum, J., . . . Vlach, J. (2015). *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV. sankční politika a její uplatňování*. Praha: IKSP.
- Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

- Statistické ročenky Vězeňské služby*. (14. září 2022). Načteno z Vězeňská služba ČR: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.
- Šámal, P. (2014). Nejvyšší soud zhodnotil praxi soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí a odklonů v letech 2010 a 2011. *Trestněprávní revue*, 9, stránky 199–.
- Šámal, P. (2021). K peněžitému trestu po novele trestního zákona provedené zákonem č. 333/2020 Sb. V T. Gřivna, & H. (Šimánová, *Trestní právo s lidskou tváří: V upomínku na Marii Vanduchovou*. (stránky 303–328). Praha: Wolters Kluwer.
- Škvain, P. (2015). Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních právních úprav. Praha: IKSP.
- Štefan, V. (5. 5 2020). *Náramky pro vězně v ohrožení. Bude se hledat nový dodavatel, říká ministryně Benešová*. Načteno z iRozhlas.CZ: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/elektronicky-naramek-marie-benesova-supercom-martin-stropnický-barak-trabelsi_2005051254_and
- Tomášek, J., Diblíková, S., & Scheinost, M. (2016). *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Praha: IKSP.
- Válková, H., Kuchta, J., Hulmáková, J., Černíková, V., Čírtková, L., Firstová, J., . . . Smejkal, V. (2019). *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck.
- Večerka, K., Hulmáková, J., & Štěchová, M. (2019). *Mladiství v procesu poruchové socializace*. Praha: IKSP.
- Vězeňská služba České republiky*. (nedatováno). Získáno 13. květen 2021, z Covid-19: <https://www.vscr.cz/sekce/covid-19>
- Winkler, P., Mohrova, Z., Mlada, K., Kuklova, M., Kagstrom, A., Mohr, P., & Formanek, T. (2021). Prevalence of current mental disorders before and during the second wave of COVID-19 pandemic: An analysis of repeated nationwide cross-sectional surveys. *Journal of Psychiatric Research*, 139, 167–171. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2021.05.032>.
- Zeman, P., Štefunková, M., & Trávníčková, I. (2015). *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: IKSP.
- Zeman, P., Štefunková, M., & Trávníčková, I. (2017). Increase in Figures on Drug Offences in the Czech Republic: An Epidemic of Drug Crime or Something Else? *Česká kriminologie*, 1.
- Zeman, P., Diblíková, S., Slavětínský, V., & Štefunková, M. (2013). *Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity*. Praha: IKSP.
- Zeman, P., Přesličková, H., & Tomášek, J. (2005). Institut zabezpečovací detence. In: Rozum, J. & Zeman, P. *Vybrané problémy sankční politiky*. (stránky 123–198). Praha: IKSP.
- Zvěřina, J., & Weiss, P. (2013). *Doporučené postupy v terapii parafilních sexuálních delikventů*. Získáno 1. 11. 2022, z webu Ministerstva zdravotnictví ČR: https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/12999/28544/Doporu%C4%8Den%C3%A9_postupy_v_terapii_parafiln%C3%ADch_sexu%C3%A1ln%C3%ADch_delikvent%C5%AF.pdf
- Zpráva o činnosti státního zastupitelství*. (2021). Načteno z Nejvyšší státní zastupitelství za rok 2020: <https://verejnazaloba.cz/wp>

Zkratky:

KancŘ	Instrukce Ministerstva spravedlnosti ř. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy
MSp	Ministerstvo spravedlnosti ČR
tr. zákoník	zákon ř. 40/2009 Sb.
tr. ř.	zákon ř. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
SLT	statistický list trestní
ÚpVZD	Ústav pro výkon zabezpečovací detence
VS ČR	Vězeňská služba České republiky
NGŘ ř. 19/2015	nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR ř. 19/2015, kterým se stanoví podrobnosti výkonu zabezpečovací detence a kterým se mění nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky ř. 9/2015 o peněžních náležitostech
CSLAV	Centrální statistické listy a výkaznictví

Přílohy

- Příloha č. 1 Celková kriminalita v ČR od roku 1973
- Příloha č. 2 Trestná činnost v Praze podle jednotlivých obvodních ředitelství Policie ČR v roce 2021
- Příloha č. 3 Kriminalita od roku 1987 z pohledu policejní statistiky a statistik státních zastupitelství a soudů
- Příloha č. 4 Přehled o počtu vražd na území ČR od roku 1974
- Příloha č. 5 Přehled o počtu policií evidovaných loupeží od roku 1973
- Příloha č. 6 Podíl odklonů s restorativními prvky na počtu stíhaných osob a osob ve zkráceném přípravném řízení
- Příloha č. 7 Vývoj podílu vybraných trestů, ukládaných jako hlavní v %
- Příloha č. 8 Podíl dosud netrestaných (prvotrestaných) pachatelů na celkovém počtu odsouzených pachatelů
- Příloha č. 9 Podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody do 5 let na celkovém počtu odsouzených pachatelů
- Příloha č. 10 Odklony s restorativními prvky v přípravném řízení u mladistvých pachatelů v absolutních číslech
- Příloha č. 11 Vývoj podílu vybraných sankcí ukládaných jako hlavní mladistvým v %

Příloha č. 1

Celková kriminalita v České republice

Policií ČR evidované trestné činy od počátku počítačového zpracování dat o kriminalitě

Rok	Zjištěné trestné činy	Objasněné tr. činy	Procento
1973	109 355	92 685	85,00
1974	109 573	92 536	84,45
1975	110 957	96 725	87,17
1976	106 602	93 753	87,94
1977	103 083	89 956	87,26
1978	103 251	89 798	86,97
1979	98 091	83 825	85,45
1980	103 219	86 653	83,95
1981	110 312	90 906	82,40
1982	120 444	97 847	81,23
1983	117 001	96 939	82,85
1984	120 918	100 672	83,25
1985	121 272	100 665	83,00
1986	122 122	101 000	82,70
1987	120 260	99 006	82,32
1988	119 675	97 064	81,10
1989	120 768	93 542	77,45
1990	216 852	83 237	38,38
1991	282 998	94 115	33,25
1992	345 140	108 380	31,40
1993	398 505	126 442	31,72
1994	372 427	136 935	36,76
1995	375 630	151 842	40,42
1996	394 267	162 929	41,32
1997	403 654	169 177	41,90
1998	425 930	185 093	43,46
1999	426 626	193 354	45,32
2000	391 469	172 245	43,99
2001	358 577	166 827	46,52
2002	372 341	151 492	40,69
2003	357 740	135 581	37,90
2004	351 629	134 444	38,23
2005	344 060	135 281	39,32
2006	336 446	133 695	39,74
2007	357 391	138 852	38,85
2008	343 799	127 906	37,20
2009	332 829	127 604	38,33
2010	313 387	117 685	37,55

2011	317177	122238	38,53
2012	304528	120168	39,46
2013	325366	129181	39,70
2014	288660	126237	43,72
2015	247628	112139	45,28
2016	218162	101678	46,61
2017	202303	94890	46,90
2018	192405	92795	48,20
2019	199221	93202	46,80
2020	165525	77786	47,00
2021	153233	72493	47,30

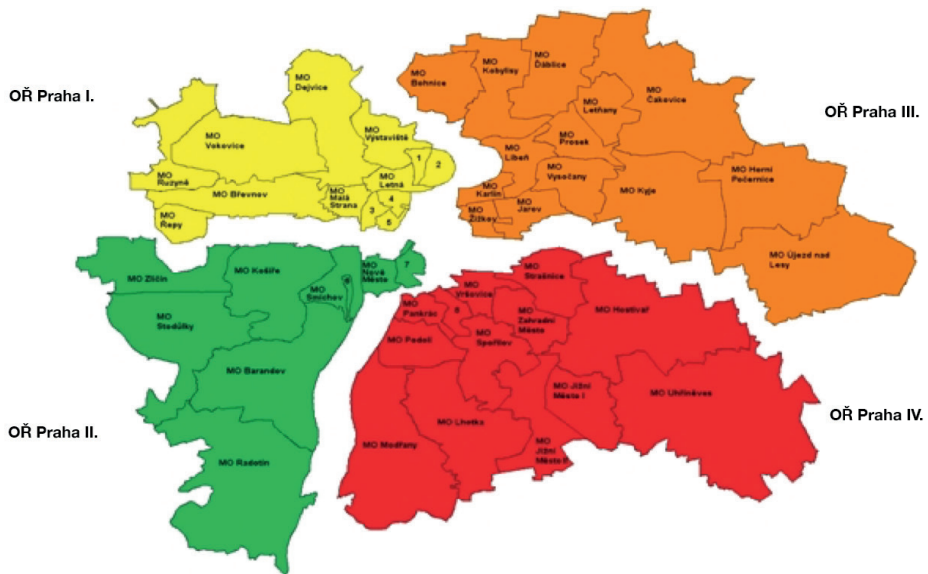
Příloha č. 2

Trestná činnost v hl. m. Praze po obvodních ředitelstvích

Rok 2021	Praha I.	Praha II.	Praha III.	Praha IV.	Praha celkem
Násilná kriminalita					
Registrováno skutků	364	302	339	405	1 410
Objasněno skutků za období	233	134	170	198	735
Objasněnost v %	64,0	44,4	50,2	48,9	52
Mravnostní kriminalita					
Registrováno skutků	71	89	90	147	397
Objasněno skutků za období	40	39	51	72	202
Objasněnost v %	56,3	43,8	56,7	49,0	50
Krádeže vlopáním					
Registrováno skutků	1 204	1 768	2 882	4 082	9 937
Objasněno skutků za období	189	132	186	155	662
Objasněnost v %	15,7	7,5	6,5	3,8	6
Krádeže prosté					
Registrováno skutků	2 181	1 737	2 032	1 900	7 861
Objasněno skutků za období	354	351	371	243	1 321
Objasněnost v %	16,2	20,2	18,3	12,8	16
Ostatní majetková kriminalita					
Registrováno skutků	1 306	1 357	1 506	1 625	5 798
Objasněno skutků za období	157	188	185	169	699
Objasněnost v %	12,0	13,9	12,3	10,4	12
Hospodářská kriminalita					
Registrováno skutků	831	542	630	804	2 813
Objasněno skutků za období	245	133	202	235	820
Objasněnost v %	29,5	24,5	32,1	29,2	29
Ostatní kriminalita					
Registrováno skutků	1 040	906	1 126	1 305	4 395
Objasněno skutků za období	695	527	740	696	2 673
Objasněnost v %	66,8	58,2	65,7	53,3	60
Zbývající kriminalita					
Registrováno skutků	414	538	775	784	2 571
Objasněno skutků za období	264	360	552	539	1 719
Objasněnost v %	63,8	66,9	71,2	68,8	68
Vojenská a protiústavní kriminalita					
Registrováno skutků	2	3	0	0	5
Objasněno skutků za období	0	2	0	0	2
Objasněnost v %	0,0	66,7	0,0	0,0	40
Celková kriminalita					
Registrováno skutků	7 413	7 244	9 380	11 053	35 136
Objasněno skutků za období	2 177	1 866	2 457	2 307	8 833
Objasněnost v %	29,4	25,8	26,2	20,9	25

Případné nesrovnalosti v součtech jsou způsobeny tím, že do celkových dat je zahrnuta i evidence trestných činů zjištěná policií na letišti v Ruzyni (46 skutků)

Obr. 1 Rozdělení pražských obvodů pod správu jednotlivých obvodních ředitelství Policie ČR (oblastí):

Obvodní ředitelství PČR Praha I. – obvody 1, 6, 7

Obvodní ředitelství PČR Praha II. – obvody 2, 5

Obvodní ředitelství PČR Praha III. – obvody 3, 8, 9

Obvodní ředitelství PČR Praha IV. – obvody 4, 10

Příloha č. 3

Kriminalita od roku 1987 z pohledu policejních statistik a statistik státních zastupitelství a soudů

Rok	Policií zjištěné trestné činy	Policií objasněné trestné činy	Stíháno nebo zkrácené příp. řízení	Obžalováno nebo návrh na potrestání	Soudy odsouzené osoby
1987	120 260	99 006	71 716	59 379	53 366
1988	119 657	97 064	72 887	51 782	47 887
1989	120 768	93 542	65 959	48 523	41 005
1990	216 852	83 237	55 317	26 341	16 521
1991	282 998	94 115	63 194	44 114	27 837
1992	345 1400	108 380	66 565	48 556	31 017
1993	398 505	126 442	82 575	57 917	35 148
1994	372 427	136 935	85 929	65 139	51 931
1995	375 630	151 842	105 169	84 006	54 957
1996	394 267	162 929	109 204	85 377	57 974
1997	403 654	169 177	108 275	84 066	59 777
1998	425 930	185 093	106 488	73 905*	54 083*
1999	426 626	193 354	107 879**	84 973	62 595
2000	391 469	172 245	110 808	86 074	63 211
2001	358 577	166 827	110 461	84 855	60 182
2002	372 341	151 491	110 800**	93 881**	65 098
2003	357 740	135 581	110 997**	95 920**	66 131
2004	351 629	134 444	108 061**	94 430**	68 443
2005	344 060	135 281	108 250**	95 767**	67 561
2006	336 446	133 695	110 484**	97 880**	69 445
2007	357 391	138 852	113 910**	101 240**	75 728
2008	343 799	127 906	110 505**	98 446**	75 761
2009	332 829	127 604	113 408**	102 667**	73 787
2010	313 387	117 685	101 326**	92 807**	69 953***
2011	317 177	122 238	102 955**	94 618**	70 084***
2012	304 528	120 168	103 416	95 189	71 471
2013	325 366	129 181	105 858	98 034	77 976
2014	288 660	126 237	103 591	96 227	72 823
2015	247 628	112 139	91 451	84 327	65 569
2016	218 162	101 678	84 826	78 131	61 423
2017	202 303	94 890	77 158	70 811	55 705
2018	192 405	92 795	76 789	69 851	54 448
2019	199 221	93 202	77 284	70 571	55 594
2020	165 525	77 786	67 823	61 849	48 558
2021	153 233	72 493	64 344	58 712	49 647

Stíháno – počet osob, jejichž stíhání vedené podle § 160 trestního řádu bylo ve sledovaném roce ukončeno

Obžalováno – počet osob, na něž byla podána obžaloba podle § 176 trestního řádu

Odsouzeno – počet osob pravomocně odsouzených

Od roku 2002 jsou v počtu stíhaných osob zahrnuty i osoby, u kterých bylo vedeno zkrácené přípravné řízení a u obžalovaných osob i osoby navržené na potrestání

* V roce 1998 bylo v důsledku amnestie prezidenta v přípravném řízení ukončeno více než 27 tisíc trestních věcí a zastaveno stíhání více než 15 tis. osob. Projevilo se to jak snížením počtu obžalovaných osob, tak i následně osob odsouzených.

** Údaje byly převzaty z přílohy „Přehled o celkovém stavu a vývoji trestné činnosti podle počtu osob stíhaných, osob, kterým bylo sděleno podezření, a odsouzených“ ze Zprávy o činnosti státního zastupitelství (NSZ) za rok 2012. Údaje sloupce „stíháno nebo...“ se každoročně i zpětně od roku 2005 liší, tj. jsou zpětně upravovány.

*** V některých materiálech ze soudní statistiky, ve srovnání s údaji ve statistické ročence MSp, je uváděn poněkud jiný počet odsouzených osob.

Příloha č. 4**Počty policí evidovaných vražd* na území ČR od roku 1974**

Rok	Evid. vraždy	Objasněné činy	Z toho pokusů	Novoroz. dětí
1974	151	–	50	16
1975	137	–	36	14
1976	114	–	32	9
1977	101	–	33	11
1978	120	–	31	13
1979	130	–	37	12
1980	124	–	44	5
1981	135	–	39	7
1982	161	–	57	21
1983	173	–	67	12
1984	147	–	56	15
1985	142	–	45	12
1986	129	–	38	12
1987	139	–	35	12
1988	100	–	33	1
1989	126	119	41	5
1990	212	184	55	7
1991	194	174	61	9
1992	258	219	78	8
1993	278	229	83	6
1994	286	237	82	4
1995	277	239	96	3
1996	267	226	91	4
1997	291	252	101	3
1998	313	272	135	1
1999	265	236	89	4
2000	279	228	101	6
2001	234	208	84	1
2002	234	210	92	1
2003	232	199	66	3
2004	227	205	85	0
2005	186	161	79	0
2006	231	196	88	2
2007	196	174	64	0
2008	202	174	87	1
2009	181	157	73	2
2010	173	156	64	1
2011	173	148	85	1
2012	188	175	87	1

Rok	Evid. vraždy	Objasněné činy	Z toho pokusů	Novoroz. dětí
2013	182	165	87	1
2014	160	135	82	0
2015	155	135	64	1
2016	136	127	66	1
2017	146	138	76	0
2018	116	104	55	0
2019	143	128	56	0
2020	130	120	68	0
2021	105	100	57	0

* včetně přípravy vraždy a pokusu vraždy. Počet příprav k trestnému činu vraždy představuje cca 4–8 skutků ročně. V roce 2021 to byly jen 2 skutky.

Příloha č. 5**Počty policí evidovaných loupeží na území ČR od roku 1973**

Rok	Zjištěné trestné činy	Objasněné trestné činy
1973	522	445
1974	483	402
1975	469	389
1976	408	322
1977	641	547
1978	664	558
1979	602	540
1980	735	645
1981	643	534
1982	712	601
1983	893	732
1984	815	695
1985	944	816
1986	870	754
1987	800	683
1988	799	675
1989	789	631
1990	3855	1475
1991	4142	1515
1992	3855	1475
1993	4109	1530
1994	3826	1767
1995	3978	1752
1996	4218	1965
1997	4751	2006
1998	4306	1861
1999	4817	1900
2000	4644	1811
2001	4372	1813
2002	5434	2450
2003	5468	2334
2004	6107	2598
2005	5550	2388
2006	4783	2128
2007	4668	1893
2008	4515	1966
2009	4687	2125
2010	4019	1900
2011	3761	1729

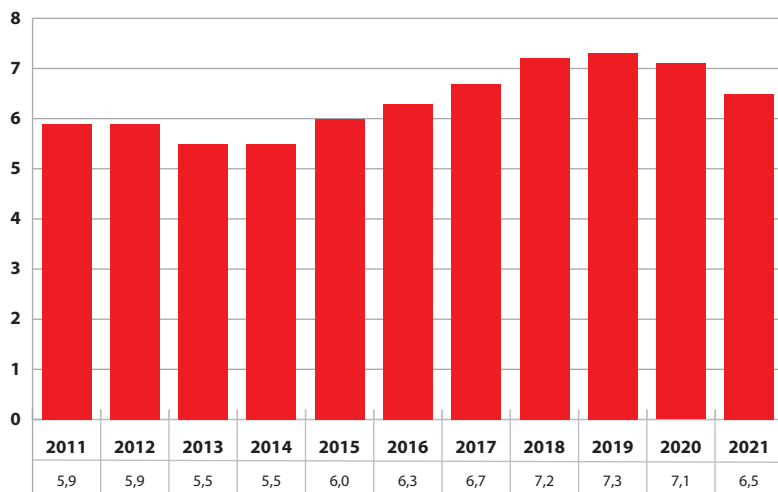
Rok	Zjištěné trestné činy	Objasněné trestné činy
2012	3 283	1 585
2013	2 961	1 559
2014	2 500	1 409
2015	2 022	1 054
2016	1 646	1 004
2017	1 585	1 019
2018	1 376	873
2019	1 427	955
2020	1 240	834
2021	1 221	805

* počty jsou brány ze statistik PČR zhruba v polovině roku následujícího

**počty nezahrnují loupeže na finančních institucích

Příloha č. 6

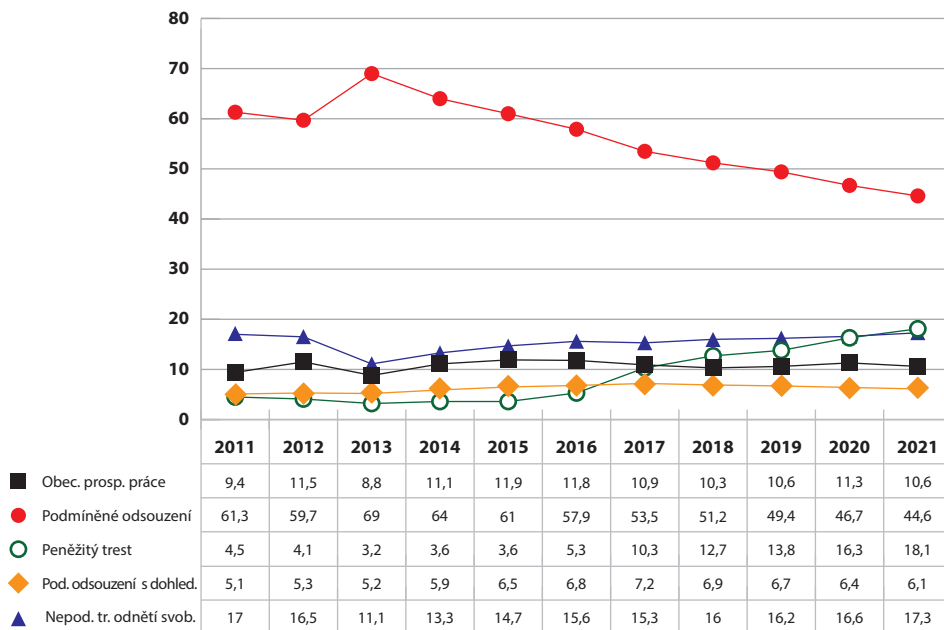
Podíl odklonů s restorativními prvky na počtu stíhaných osob a osob ve zkráceném přípravném řízení v %

Pramen: Přehledy č. 6 – O vyřízených stíhaných a podezřelých fyzických osobách dle státních zastupitelství; Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Příloha č. 7

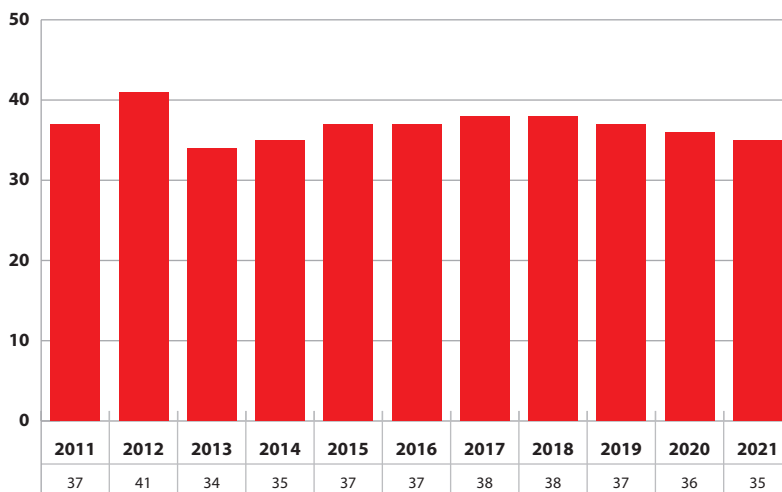
Vývoj podílu vybraných trestů, ukládaných jako hlavní v %

Pramen: Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Příloha č. 8

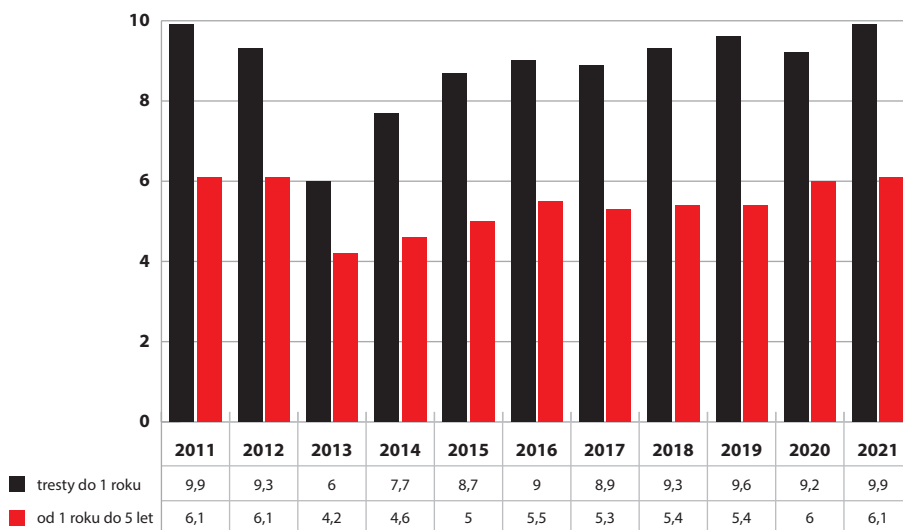
Podíl dosud netrestaných (prvotrestaných) pachatelů na celkovém počtu odsouzených pachatelů v %

Pramen: Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV. Netrestaní (dříve označovaní jako prvotrestaní) pachatelé – tyto pojmy shodně označují fyzické osoby, které až dosud nebyly pravomocně odsouzeny (resp. hledí se na ně, jako by nebyly odsouzeny).

Příloha č. 9

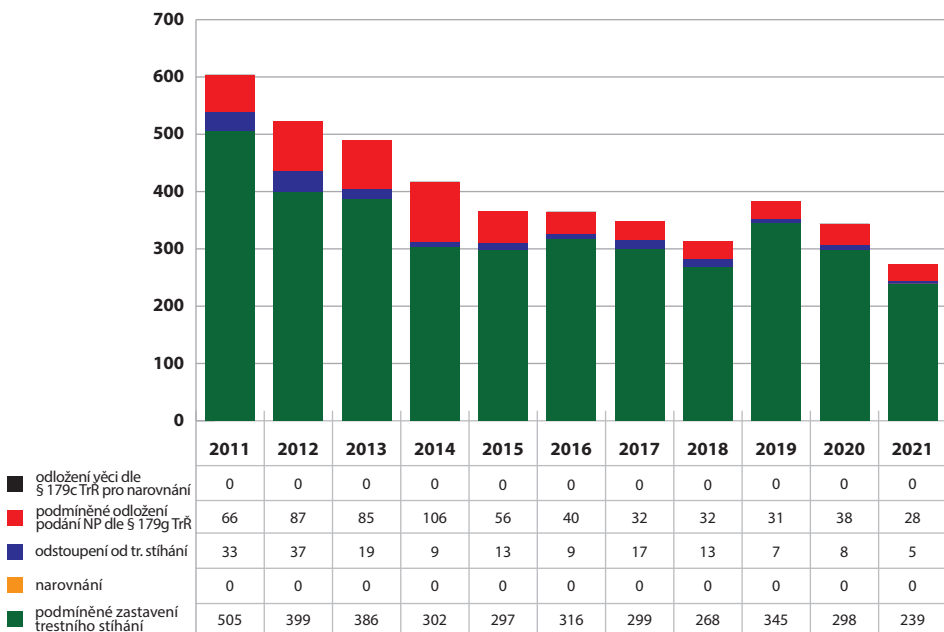
Podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody do 5 let na celkovém počtu odsouzených pachatelů v %

Pramen: Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Příloha č. 10

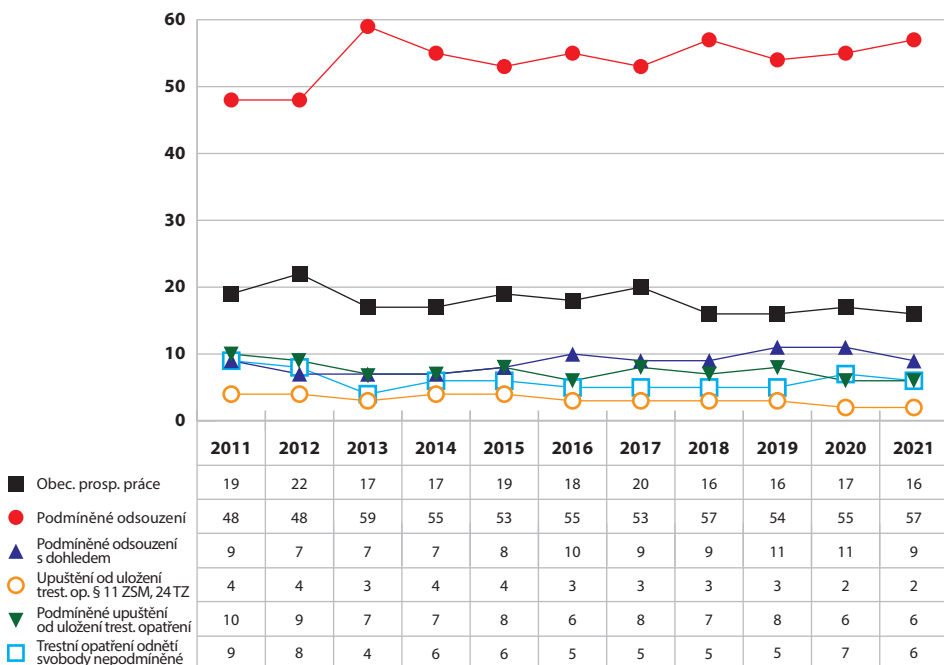
Odklony s restorativními prvky v přípravném řízení u mladistvých pachatelů v absolutních číslech

Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Příloha č. 11

Vývoj podílu vybraných sankcí ukládaných jako hlavní mladistvým v %

Za sankce ukládané jako hlavní se zde považují nejen jednotlivé druhy trestních opatření uložených jako hlavní sankce, ale též alternativy k potrestání – tj. jednotlivé druhy upuštění uložení trestního opatření. Naopak nejsou zde zařazeny případy upuštění od uložení souhrnného trestního opatření a případy, kdy byla vyslovena vina, ale nedošlo k uložení trestního opatření.

Pramen: Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Přehled titulů vydaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2012

Ediční řada Studie:

2022

- 472 Holas, J. (ed.) *Research on Crime and criminal Justice in the Czech Republic (selected results of research activities of IKSP in the years 2016–2019)*.

2021

- 465 Háková, L. *Zločin a trest v kriminálním zpravodajství*.
468 Blatníková, Š., Novopacká, M., Přesličková, H. & Zeman, P. *Kriminální historie pachatelů závažného násilí v ČR*.
469 Diblíková, S., Špejra, M. & Vlach, J. *Vyhodnocení procesu spuštění elektronického monitorovacího systému (EMS) v ČR*.

2020

- 462 Scheinost, M., Barbořík, M., Čáp, J., Diblíková, S., Frydrych, J., Holas, J., Hulmáková, J., Karban, M., Linhartová, H., Martinková, M., Raszková, T., Večerka, K. & Zhřivalová, P. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019*.
463 Vlach, J., Kudrlová, K. & Paloušová, V. *Kyberkriminalita v kriminologické perspektivě*.
464 Rozum, J., Háková, L., Hulmáková, J., Špejra, M. & Zhřivalová, P. *Zprávy PMS pro účely rozhodnutí v trestním řízení: kvalita, význam, efektivita*.

2019

- 449 Roubalová, M., Holas, J., Kostelníková, Z. & Pešková, M. *Oběti kriminality. Poznatky z viktimizační studie*.
452 Tomášek, J., Diblíková, S., Hamplová, N. & Rozum, J. *Rodinné skupinové konference*.
453 Zeman, P., Blatníková, Š., Grohmannová, K., Koňák, T., Novák, P., Roubalová, M. & Trávníčková, I. *Uživatelé drog ve vězení – hodnocení účinnosti terapeutických programů*.
454 Diblíková, S., Cejp, M., Hulmáková, J., Raszková, T., Roubalová, M., Scheinost, M., Večerka, K. & Zhřivalová, P. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2018*.
455 Roubalová, M., Grohmannová, K., Trávníčková, I. & Zeman, P. *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky*.
457 Martinková, M. & Biedermanová, E. *Senioři v České republice jako oběti i pachatelé kriminálních deliktů*.

2018

- 447 Diblíková, S., Cejp, M., Hulmáková, J., Pešková, M., Scheinost, M. & Večerka, K. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2017*.
446 Scheinost, M., Cejp, Diviák, T. & Pojman, P. *Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem*.

2017

- 440 Zeman, P. (ed.) *Research on Crime and Criminal Justice in the Czech Republic (selected results of research activities of IKSP in the years 2012–2015)*.
- 441 Tomášek, J., Faridová, P., Kostelníková, Z., Přesličková, H., Rozum, J. & Zhřivalová, P. *Zaměstnání jako faktor desistence*.
- 443 Karabec, Z., Diblíková, S., Hulmáková, J., Vlach, & Zeman, P. *Criminal Justice System in the Czech Republic. 3rd amended and revised edition*.
- 444 Budka, I. *Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu*.
- 445 Diblíková, S., Hulmáková, J., Karban, M., Martinková, M., Scheinost, M. & Večerka, K. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2016*.

2016

- 431 Blatníková, Š., Faridová, P., Vranka, M. *Kriminální styly myšlení: Inventář PICT-cz*.
- 432 Marešová, A., Biedermanová, E., Rozum, J., Tamchyna, M. & Zhřivalová, P. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*.
- 433 Blatníková, Š. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí*.
- 435 Holas, J., Háková, L., Krulichová, E. & Scheinost, M. *Regionální kriminalita a její odraz v kvalitě života obyvatel*.
- 437 Diblíková, S., Cejp, M., Martinková, M., Smejkal, V. & Štefunková, M. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2015*.
- 438 Tomášek, J., Diblíková, S. & Scheinost, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*.
- 439 Rozum, J., Háková, L., Tomášek, J., & Vlach, J. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*.

2015

- 423 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí III.)*.
- 424 Marešová, A., Havel, R., Martinková, M. & Tamchyna, M. *Násilná kriminalita v nejisté době*.
- 425 Marešová, A., Biedermanová, E., Diblíková, S., Požár, J. & Martinková, M. *Analýza trendů kriminality v ČR v roce 2014*.
- 426 Zeman, P., Štefunková, M. & Trávníčková, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*.
- 427 Večerka, K. & Štěchová, M. *Preventivní praxe po novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí*.
- 428 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*.
- 429 Scheinost, M., Válková, H., (eds.) *Sankční politika a její uplatňování. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV.)*.
- 430 Cejp, M., Blatníková, Š., Háková, L., Holas, J., Trávníčková, I. & Vlach, J. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu*.
- 422 Škvain, P. *Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních právních úprav*.

2014

- 414 Martinková, M., Slavětínský, V. & Vlach, J. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*.

- 415 Štěchová, M. & Večerka, K. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže.*
417 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Rozum, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2013.*
418 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost.*
419 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Sankční politika pohledem praxe. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí II.).*

2013

- 403 Košťál, J. *Vybrané metody vícerozměrné statistiky. (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 4).*
404 Pojman, P. *Ruský a ukrajinský organizovaný zločin.*
405 Tomášek, J. *Self-reportové studie kriminálního chování. (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 5).*
406 Holas, J. *Politický radikalismus a mládež.*
408 Zeman, P., Diblíková, S., Slavětinský, V. & Štefunková, M. *Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity.*
410 Scheinost, M., a kol. *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí I.).*
411 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Kuchařík, K., Martinková, M. & Scheinost, M. *Analýza trendů kriminality v roce 2012.*
412 Holas, J. & Večerka, K. *Stát a občan v prevenci kriminality.*

2012

- 397 Cejp, M. (ed.) *Selected Results of Research Activities of ICSP in the Years 2008–2011.*
398 Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J., Vlach, J. & Zeman, P. *Crime in the Czech Republic in 2010.*
399 Večerka, K. *Mládež o kriminalitě a etice každodennosti.*
402 Marešová, A., Biedermanová, E., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Tomášek, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2011.*

Ediční řada Prameny:

2022

- 471 *14. kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici. Kjóto, Japonsko, 7.-12. března 2021.*
473 Montanari, L., Royuela, L., Hasselberg, I. & Vandam, L. *Vězeňství a drogy v Evropě. Aktuální a budoucí výzvy.*

2021

- 466 *Dokumenty OSN k dopadům pandemie Covid-19 na kriminalitu.*
467 *Zabezpečovací detence a trest odnětí svobody (Empirický výzkum výkonu zabezpečovací detence a trestu odnětí svobody předcházejícího zabezpečovací detenci).*

2020

461 *Globální studie o pašování migrantů 2018.*

2019

448 Heiskanen, M. & Lietonen, A. *Kriminalita a gender. Studie zaměřená na zastoupení mužů a žen v mezinárodní statistice kriminality.*

450 *Škody působené kybernetickou kriminalitou. Zpráva shrnující hlavní poznatky Pracovní skupiny k nákladům kyberkriminality.*

451 *Příručka k evaluaci. Pokyny k navrhování, provádění a používání nezávislé evaluace v UNODC.*

2017

442 UNODC: *Mezinárodní klasifikace trestných činů pro statistické účely.*

2016

434 Heiskanen, M., Aebi, M. E., van der Brugge, W., Jehle, J.–M. *Evidence alternativních trestů a zjišťování míry atrice. Metodologická studie komparativních dat v Evropě.*

436 *13. kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici. Dauhá, Katar, 12.–19. dubna 2015*

2015

420 Francis, B., Humphreys, L., Kirby, S. & Soothill, K. *Kriminální kariéra v organizovaném zločinu.*

421 Mendel, R. A. *Mládeži nepřístupno. Argumenty pro snižování počtu odnětí svobody u mladistvých.*

2014

416 Benes, M. & Astbury, B. (eds.) *Problémy trestního soudnictví: evaluace programů, prevence kriminality, strach z kriminality a recidiva – pohledem australských kriminologů.*

2013

407 United Nations Office on Drugs and Crime *Odhad nezákonných finančních toků plynoucích z obchodu s drogami a jiného nadnárodního organizovaného zločinu.*

409 United Nations Office on Drugs and Crime *Světová zpráva o obchodování s lidmi 2012.*

413 European Forum for Urban Security *Pouliční násilí v EU: Skupiny mladistvých a násilí na veřejnosti.*

2012

395 Cejp, M. (ed.) *Britské strategické dokumenty k prevenci a potírání závažné trestné činnosti.*

396 Goodey, J. & Aromaa, K. (eds.) *Trestné činy z nenávisti (příspěvky ze Stockholmského kriminologického sympozia 2006 a 2007).*

- 400 Marešová, A. (ed.) *Trendy kriminality ve světě a nové problémy a reakce v oblasti prevence kriminality a trestní justice.*
- 401 Diblíková, S. (ed.) *Rada Evropy a International Juvenile Justice Observatory k soudnictví nad mládeží.*

Plné texty všech titulů, publikovaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2000, jsou volně dostupné na webu IKSP www.kriminologie.cz v sekci Publikace.

Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2021

Autoři: Miroslav Scheinost
Eva Biedermanová
Šárka Blatníková
Simona Diblíková
Jana Hulmáková
Kazimír Večerka
Petr Zeman

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, Praha 5

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Design: addnoise.org

Sazba: Lukáš Pracný, sazbaknih.cz

Vydání: první, prosinec 2022

